

Πρωτοπρεσβυτέρου Ἀθανασίου Γκίκα

ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΙΑ

Μία σύγχρονη ποιμαντική πρόκληση

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΥΓΔΟΝΙΑ

ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΙΑ

Μία σύγχρονη ποιμαντική πρόκληση

Πρωτοπρεσβυτέρου
Ἀθανασίου Γκίκα

ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΙΑ

Μία σύγχρονη ποιμαντική πρόκληση

Θεσσαλονίκη 2016

ΠΡΩΤΟΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΓΚΙΚΑ
ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΙΑ
ΜΙΑ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΠΡΟΚΛΗΣΗ
Α' ΕΚΔΟΣΗ 2016

© Πρωτοπρεσβύτερος Άθανάσιος Γκίκας
Έκδόσεις Μυγδονία

ISBN: 978-618-5034-17-7

Έκδοτική παραγωγή
Γραφικές Τέχνες - Έκδόσεις Μυγδονία
Καμβουνίων 7, ΤΚ 546 21, Θεσσαλονίκη
Τηλ.: 2310 231 556, Fax: 2310 231 899
e-mail: kagiasath@gmail.com • www.ekdoseismygdonia.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	9
Εισαγωγικά	13

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Π Ρ Ω Τ Ο

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΙΑΣ ΕΠΙ ΤΗ ΒΑΣΕΙ ΘΥΡΑΘΕΝ ΠΗΓΩΝ

1. Όμοφυλοφιλία και συναφείς πρακτικές στην «έγγυς ανατολή» κατά την αρχαιότητα	25
2. Αρχαία Ελλάδα	31
3. Η παιδεραστία και η ήθικη διαπαιδαγώγηση	38
4. Έρωσ και τὸ πλαίσιο ανάπτυξης ἢ ἐκτροπῆς τῆς παιδεραστικῆς σχέσης κατά τὸν Πλάτωνα	57
5. Ρωμαϊκοὶ χρόνοι καὶ βυζαντινὴ συνέχεια	64
6. Νεώτεροι χρόνοι	77
7. Γυναικεία ὁμοφυλοφιλία - Λεσβιασμός	80

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Δ Ε Υ Τ Ε Ρ Ο
ΒΙΒΛΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΚΑΙ ΠΑΤΕΡΙΚΕΣ ΘΕΣΕΙΣ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΙΑ

1.	Βιβλικές αναφορές	85
	α. Παλαιά Διαθήκη	85
	β. Καινή Διαθήκη	95

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Τ Ρ Ι Τ Ο
ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ
ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΙΑΣ

1.	Κοινωνική προσέγγιση	109
	2. Ψυχολογική προσέγγιση	124
	3. Σεξουαλική ταυτότητα	137

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Τ Ε Τ Α Ρ Τ Ο
ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ
ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ

1.	Θεολογία, Έτερότητα - Φύλο	147
	2. Θεολογία και Άνθρωπολογία	151
	3. Γένεση και ενέργειες τών παθών	157

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Π Ε Μ Π Τ Ο
ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

1.	Ποιμαντική φροντίδα και βοήθεια	163
	2. Όμοφυλοφιλία - Γάμος	179
	3. Πνευματικός αγώνας ή έμπαθής ήδονοθηρία;	185
	Συμπεράσματα	189
	Βιβλιογραφία	199

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, ἐδῶ καὶ δύο περίπου χρόνια, ἀπὸ τῆ Σύναξη τῶν Προκαθημένων τῶν Ἀγιωτάτων Ἐκκλησιῶν, κατὰ τὸν μῆνα Μάρτιο τοῦ 2014 στὴν Κωνσταντινούπολη, κινεῖται σὲ ρυθμοὺς συνοδικούς, ὑπὸ τὴν ἔννοια ὅτι καταβάλλεται συστηματικὴ προσπάθεια γιὰ τὴ σύγκληση τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου. Ἔτσι ἐπανέρχεται καὶ πάλι ὁ συνοδικὸς θεσμὸς στὸ προσκήνιο. Ἀνάμεσα στὰ θέματα τὰ ὁποῖα ἔχουν ἤδη ὁμοφώνως ἀποφασιστεῖ καὶ παραπεμφθεῖ στὴν Ἀγία καὶ Μεγάλη Σύνοδο ἀπὸ τὶς Προσυνοδικές Διασκέψεις εἶναι καὶ κείμενα ποὺ σχετίζονται μὲ τὸν γάμο καὶ τὴν οἰκογένεια. Στὰ συγκεκριμένα κείμενα ὑπογραμμίζεται ἡ ἀνάγκη οἱ πιστοὶ νὰ κατανοήσουν καὶ νὰ βιώσουν τὴ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας, γιὰ τὸ ποιό εἶναι τὸ περιεχόμενο τοῦ χριστιανικοῦ γάμου καὶ ποιὰ εἶναι ἡ ἔννοια τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης. Ταυτόχρονα, στὰ ἴδια κείμενα, προβάλλονται καὶ τὰ καθήκοντα τῶν χριστιανῶν γονέων. Ἡ ἀνάδειξη τῆς βιβλικῆς καὶ πατερικῆς διδασκαλίας γιὰ τοὺς ζωτικοὺς αὐτοὺς θεσμοὺς ὑπαγορεύθηκε καὶ ἀπὸ τὶς νέες τάσεις ποὺ κυριαρχοῦν

στὸν δυτικὸ κόσμον, κυρίως καὶ κατεξοχὴν τὸ θέμα τοῦ γάμου μεταξὺ ὁμοφύλων προσώπων. Ἡ δυτικὴ νομικὴ σκέψη ἀντιλαμβάνεται τὸ ζήτημα ὡς θέμα ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, ἐνῶ ἡ Ἐκκλησία ὡς παρέκκλιση ἀπὸ τὶς ἐντολὲς τοῦ Θεοῦ.

Τὸ ζήτημα βεβαίως δὲν εἶναι μόνο νομικὸ καὶ προφανῶς οὔτε μόνο ἰδεολογικόν. Εἶναι μία πρόκληση γιὰ τοὺς ποιμένες νὰ μελετήσουν σὲ βάθος τὶς διαφορὲς πτυχὲς του καὶ ὡς νέοι καλοὶ Σαμαρεῖτες νὰ ἐπαλείψουν μὲ τὸ θεραπευτικὸ λάδι τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ τὶς πληγὲς ὅσων δὲν κατανοοῦν τὴν «εὐθείαν ὁδὸν Κυρίου». Ἡ ὁμοφυλοφιλία εἶναι ἓνα πανάρχαιο φαινόμενο ποὺ ἀπασχόλησε διαχρονικὰ τοὺς ἐπιστήμονες καὶ συγγραφεῖς κάθε μίας ἐποχῆς καθὼς καὶ τοὺς θρησκευτικοὺς διδασκάλους. Οἱ Πατέρες καὶ οἱ κανονικοὶ νομοθέτες τῆς Ἐκκλησίας, στηριζόμενοι στὰ ὅσα καταγράφονται στὴν Ἁγία Γραφή, εἶχαν λάβει διάφανη θέση, ὅτι αὐτὸ τὸ φαινόμενο συνιστᾷ παρέκκλιση ἀπὸ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ. Βεβαίως ὁ ποιμαντικὸς λόγος τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἀρκεῖται μόνο σ' αὐτὴ τὴ διαπίστωση, καθόσον ἔχει ὡς πρῶτιστο στόχο τὴ θεραπεία. Ὑπ' αὐτὴν τὴν ἐννοια οἱ ποιμένες ὀφείλουν νὰ ἐξοπλιστοῦν καταλλήλως. Τὸ παρὸν πόνημα φιλοδοξεῖ νὰ καλύψει ἓνα κενὸ στὴ βιβλιογραφία τῆς Ποιμαντικῆς καὶ ταυτόχρονα νὰ χαράξει ἓνα δρόμον γιὰ μίαν συστηματικότερη ποιμαντικὴ προσέγγιση τῶν ὁμοφυλοφίλων. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἰατρεῖον ψυχῶν καὶ ὀφείλει νὰ τὸ ἀναδεικνύει στὴν πράξη.

Ἀπὸ τῆς θέσεως αὐτῆς ὀφείλω νὰ εὐχαριστήσω ὅλους
ὅσοι ποικιλοτρόπως συνέδραμαν στὸν κόπο μου.

10 Ἰανουαρίου 2016,
Ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης

Πρωτ. Ἀθανάσιος Γκίκας

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Ο καταναλωτισμός, ό όποϊος ἔχει κυριαρχήσει ὡς στόχος τῶν σύγχρονων ἀναπτυγμένων κοινω- νιῶν, ὀδηγεῖ τόν ἄνθρωπο σέ εὐμάρεια καί πλησμονή. Ἡ παράχρηση καί ἡ κατάχρηση τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν δημιουργεῖ ἀνισορροπία καί ἀνισοκατανομή τῆς μέρι- μνας γιά τήν καθολική κάλυψη τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς. Ὁ ἄνθρωπος ὅμως δέν μπορεῖ νά ζήσει μονομερῆς. Ἡ διφυῆς του ὑπόσταση ἔχει ἀνάγκη ὑλικῆς καί πνευ- ματικῆς τροφῆς. Ὅταν τὸ ἐνδιαφέρον εἶναι περισσό- τερο στραμμένο στὰ ὑλικά, τότε ὁ ἄνθρωπος ἀτροφεῖ πνευματικά καί παραμένει ἀπλᾶ ἓνα βιολογικό ὄν ποῦ ταυτίζεται μὲ τὰ ζῶα. Ὅταν στρέφει τὸ ἐνδιαφέρον του στὰ πνευματικά, χωρὶς νά περιφρονεῖ τὸ σῶμα, τότε καλλιεργεῖ τὶς ἀρετὲς ποῦ κοσμοῦν τὸν ψυχικό του κόσμο καί τὸν ὀδηγοῦν σέ ἀνώτερο ἐπίπεδο ζωῆς. Ὅταν μάλιστα συνδέεται μὲ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, τότε γίνεται καί ὁ ἴδιος πνεῦμα ἂν καί βρίσκεται μέσα σέ ὑλικὸ σῶμα. Ἡ σύνδεση αὐτῆ τοῦ διοχετεύει τὴ δύνα- μη καί τὶς προϋποθέσεις νά ἀγωνίζεται ἀδιάκοπα πρὸς τὸν σκοπὸ τῆς κατὰ χάριν ὁμοίωσης μὲ τὸν Θεό. Ὅταν

ὁ ἄνθρωπος φτάσει στὸ σημεῖο νὰ ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὰ πάθη, τότε τίποτε γήινο δὲν μπορεῖ νὰ τὸν παρασύρει στὴν ἁμαρτία, ἀλλὰ πορεύεται τὸν φυσικὸ δρόμο γιὰ τὴν ὑπαρξιακὴ του τελείωση. Θὰ μπορούσαμε νὰ ἐπικαλεστοῦμε στὴ συνάφεια αὐτὴ τὴ ρήση τοῦ ἀποστόλου Παύλου πρὸς τοὺς Κορινθίους «ὁ δὲ κολλῶμενος τῷ Κυρίῳ ἐν πνευμᾷ ἐστι»¹.

Ἡ ἐρωτικὴ ἔλξη προσώπων πρὸς τὸ ἴδιο φύλο εἶναι διαχρονικὴ ἐκδήλωση τῆς ἀνθρώπινης φύσης στὸν κόσμο. Σὲ ὅλους τοὺς πολιτισμοὺς τῶν ἀρχαίων λαῶν συναντοῦμε, σύμφωνα μὲ τὶς πηγές, αὐτὴ τὴν συμπεριφορά. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅμως ὅτι σὲ καμία κοινωνία καὶ σὲ κανένα πολιτισμὸ ἢ συμπεριφορὰ αὐτὴ δὲν ἦταν κοινωνικὰ γενικὰ ἀποδεκτὴ, τοῦλάχιστον ὅπως ἡ ἑτεροφυλικὴ σεξουαλικὴ πράξη. Τὶς περισσότερες φορὲς ἦταν ἀπαγορευμένη ἢ, ὅπου ὑπῆρχε ἀνοχή, ἦταν αὐστηρὰ προσδιορισμένη μὲ νομικὸ πλαίσιο. Πάντοτε ὅμως συνοδεύταν ἀπὸ μία περιφρόνηση καὶ ἀποδοκιμασία. Ὅσοι συμμετεῖχαν στὴ διαδικασία αὐτὴ χαρακτηρίζονταν μὲ περιφρονητικὲς ὀνομασίες καὶ ἀποτελοῦσαν πάντοτε ἀφορμὴ γιὰ σκωπτικὰ καὶ εὐτράπελα σχόλια.

Ἄν ἐξετάσουμε σήμερα τὸ σύνολο τῆς βιβλιογραφίας ποὺ ἀναφέρεται στὸ ζήτημα τῆς ὁμοφυλοφιλίας, θὰ συναντήσουμε πολλὰ πηγές, οἱ ὁποῖες συνηγοροῦν στὴν ἀποδοχὴ τῆς ἀπόλυτης φυσικότητάς του, ἀλλὰ καὶ

1. Α΄ Κορ. 6,16.

άλλες, οί όποίες καταφέρονται άπερίφραστα έναντίον του φαινομένου και τó καταδικάζουν ώς μία έκτροπή ή άλλοίωση του φυσιολογικού.

Είναι άναγκαίο νά έπισημανθει ότι δέν είναι σωστό ούτε άντικειμενικό νά διατυπώνονται άπόψεις και νά έξάγονται συμπεράσματα, χωρίς νά λαμβάνονται ύπ' όψιν οί κοινωνικοπολιτικές και πολιτισμικές παράμετροι τών κοινωνιών μέσα στις όποίες αναφύονται τά διάφορα ζητήματα τής ανθρώπινης ιστορίας. Έπίσης δέν είναι δυνατόν νά κρίνονται άπομακρυσμένα στο παρελθόν ιστορικά γεγονότα με κριτήριο τις σύγχρονες άντιλήψεις ή τις σύγχρονες έννοιολογικές φορτίσεις. Είναι γνωστό ότι, για τή δημιουργία τών γλωσσικών όρων συνεργάζεται συστηματικά, πάντα και σε όλους τούς χώρους τών γνώσεων και τής πολιτικής, ένα τρίπτυχο: άντικείμενα –γλωσσικό σύστημα– όροι. Οί όρολογίες και οί έκφράσεις τής καθημερινότητας δέν είναι φαινόμενο παρθενογένεσης, αλλά άποτελοϋν προϊόν συνδυασμών και ζυμώσεων που προκύπτουν άπό προσμίξεις γλωσσικών στοιχείων και τή συχνότητα ή τή διάρκεια χρήσης τους².

Είναι χαρακτηριστικό ένα άπόσπασμα άπό τó βιβλίο του Πλουτάρχου σχετικά με τόν Σόλωνα, τó όποίο άναφέρει σχετικά παράδειγμα για μία τέτοια άλλαγή.

2. Σχετικά με τήν άνάπτυξη τής γλώσσας βλέπε, ΣΤΕΛΛΑ ΒΟΣΝΙΑΔΟΥ, *Είσαγωγή στην Ψυχολογία*, τ. Α', έκδ. Gutenberg, Άθήνα 2001, στο 8 κεφ. του Β' μέρους (Γνωστική Ψυχολογία), Γλώσσα, σσ. 229-263, όπου και σχετική βιβλιογραφία.

Όταν ρωτήθηκε ο Σόλων πώς κατάφερε να δώσει καλούς νόμους στους Αθηναίους, απάντησε ότι πείστηκαν και υιοθέτησαν τους καλύτερους από αυτούς. Το χαρακτηριστικό ήταν ότι στα κείμενα των νόμων, που ρυθμιζαν δύσκολα και έπαχθη κοινωνικά προβλήματα της καθημερινότητας, αυτά όριστηκαν με εύηχους τίτλους και με νέα ονομασία. Έτσι έγιναν ευκολότερα αποδεκτά από το κοινωνικό σώμα. Π.χ., η μείωση των χρεών που οδηγούσαν σε δουλεία ονομάστηκε σεισάχθεια (σειώ = ταρακουνῶ + ἄχθος = βάρος χρέος) και σε συνδυασμό με παράλληλη υποτίμηση του ἀργυροῦ νομίσματος διευκόλυνε την εφαρμογή του νόμου. Με ἀφορμή αὐτή τὴν πρακτική, στή συνέχεια οἱ Ἀθηναῖοι ὀνόμασαν τὶς πόρνες ἑταῖρες, τοὺς φόρους συντάξεις, τὴ φρουρὰ τῆς πόλης φυλακή, τὸ δεσμοτήριο οἴκημα, δημιουργώντας νέες υποκοριστικές ὀρολογίες, οἱ ὁποῖες ἦταν πιὸ εὐηχες στὸ ἄκουσμά τους³. Ἡ ἐξέλιξη τῶν κοινωνιῶν καὶ κυρίως τῆς γλώσσας ἔχουν τὴ δύναμη τῆς ἀλλαγῆς τῶν λέξεων-ὄρων, ἔτσι ὥστε μία σημερινὴ ἐννοιοδότηση νὰ ἀπέχει πολὺ ἢ νὰ εἶναι καὶ ἀντί-

3. ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ, *Βίοι παράλληλοι*, Σόλων, 15.2.2 «ἃ δ' οὖν οἱ νεώτεροι τοὺς Ἀθηναίους λέγουσι τὰς τῶν πραγμάτων δυσχερείας ὀνόμασι χρῆστοις καὶ φιλανθρώποις ἐπικαλύπτοντας ἀστείως ὑποκορίζεσθαι, τὰς μὲν πόρνας ἑταῖρας, τοὺς δὲ φόρους συντάξεις, φυλακὰς δὲ τὰς φρουρὰς τῶν πόλεων, οἴκημα δὲ τὸ δεσμοτήριον καλοῦντας, πρώτου Σόλωνος ἦν ὡς ἔοικε σόφισμα, τὴν τῶν χρεῶν ἀποκοπὴν σεισάχθειαν ὀνομάσαντος». Παρατηρεῖται δηλαδὴ τὸ γλωσσικὸ φαινόμενο τοῦ εὐφημισμού. Εὐξείνος Πόντος, Ἀκρωτήριο Καλῆς Ἐλπίδος κ.λπ.

θετη σὲ σχέσηη μὲ προηγούμενη χρονικά. Καὶ ἐπειδὴ ἡ ἀληθὴς γνώση κάθε ἔννοιας εἶναι ἡ τῶν ὀνομάτων ἐπίσκεψις⁴, θὰ προσπαθήσουμε στὴν παροῦσα ἐργασία νὰ προσεγγίσουμε, κατὰ τὸ ἀνθρωπίνως ἐφικτόν, τὶς ἔννοιες ποὺ θὰ χρησιμοποιηθοῦν, μὲ τὸ σωστό τους νόημα καὶ τὴν πραγματικὴ τους σημασία.

Εἶναι ἀναγκαῖο ἐπίσης νὰ ληφθεῖ ὑπόψη τὸ θέμα τῆς ἐγκυρότητας καὶ τῆς ἀξιοπιστίας τῶν ἐρευνῶν, ὡς πρὸς τὴν ἀνάλυση τῶν ἐρευνητικῶν δεδομένων γιὰ τὴν ἐξαγωγή συμπερασμάτων καὶ τὴ διαμόρφωση θεωριῶν, οἱ ὁποῖες μποροῦν νὰ γίνουν σεβαστὲς στὸν ἐπιστημονικὸ χῶρο. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναπτυχθεῖ ὅποιαδήποτε ἐπιστημονικὴ θεωρία, χωρὶς τὴν ἐφαρμογὴ μετρήσιμων, ἀντικειμενικῶν καὶ γενικῶν ἀποδεκτῶν ἐρευνητικῶν ἀρχῶν. Συναντοῦμε πολλὰ φορὲς θεωρίες ἐξαρτημένες ἀπὸ ὑποκειμενικὰ στοιχεῖα-ἀπόψεις τοῦ ἐρευνητῆ, τὰ ὁποῖα εἶναι χαρακτηριστικὰ τῆς προσωπικῆς του ταυτότητας καὶ δηλώνουν ἐξάρτηση ἀπὸ τὴν παιδεία, τὸ φύλο, τὴν ἡλικία, τὴν ἰδεολογία, τὴν ἐθνικότητα ἢ τὴν θρησκεία καὶ τὴν πίστη του. Εἶναι βέβαια κατανοητὸ ὅτι ἀκόμη καὶ ὁ πιὸ ἀντικειμενικὸς ἐρευνητὴς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μὴν ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὸ περιεχόμενο τῆς προσωπικότητάς του, τὸ ὁποῖο ἔχει σχέση μὲ τὸ

4. ΑΝΤΙΣΤΘΕΝΟΥΣ, Ἀποφθέγματα διάφορα 37α: «καὶ τίς ἐστὶν ὁ γεγραφὼς ὅτι “ἀρχὴ παιδεύσεως ἡ τῶν ὀνομάτων ἐπίσκεψις”; Σωκράτης δ’ οὐ λέγει; καὶ περὶ τίνος γράφει Ξενοφῶν ὅτι ἤρχετο ἀπὸ τῆς τῶν ὀνομάτων ἐπισκέψεως, τί σημαίνει ἕκαστον;»

πολιτισμικό περιβάλλον και τις αρχές, μέσα στο οποίο και με τις όποιες αναπτύχθηκε και ολοκληρώθηκε.

Μπορούμε λοιπόν να διαπιστώσουμε σε αρκετές περιπτώσεις ότι διατυπωμένες θεωρίες εξελίσσονται και καταλήγουν διαφοροποιημένες από την αρχική τους δυναμική. Αυτό είναι μία φυσική πορεία, διότι προκύπτουν συνεχώς νέα δεδομένα και ο άνθρωπος νούς έχει την δυνατότητα να κρίνει, να αποφασίζει και να βελτιώνει θέσεις και απόψεις.

Στην ελληνική γλώσσα, από τους αρχαίους χρόνους μέχρι πρόσφατα, για το ζήτημα της όμοφυλοφιλίας, χρησιμοποιούνταν οι όροι «κίναιδος» και «άρσενοκοίτης». Ο όρος «όμοφυλοφιλία» είναι πρόσφατος και διατυπώθηκε σε βιβλίο που εκδόθηκε το 1886, με τίτλο *Sexual Psychopathy: A Clinical-Forensic Study*, από τον Αυστρογερμανό ψυχίατρο Richard Freiherr von Krafft-Ebing⁵. Αυτός μελέτησε τη σεξουαλικότητα των ανθρώπων που είχαν την τάση προς το ίδιο φύλο και αντικατέστησε το μέχρι τότε χρησιμοποιούμενο λεξιλόγιο, που αναφέρονταν στη σεξουαλική άσυδοσία, την ακολασία, τη λαγνεία, την αίσχροτητα, την ανωμαλία, τη διαστροφή. Στη συνέχεια, και με την εξέλιξη των έρευνών και των προσεγγίσεων, δημιουργήθηκαν

5. Η πρώτη έκδοση έγινε στη Γερμανική γλώσσα με τον τίτλο *Psychopathia Sexualis, Eine Klinisch Forensische Studie*, Stuttgart 1886. Αποτέλεσε έναν κλασικό οδηγό για τη μελέτη της σεξουαλικότητας για την εποχή του και μεταφράστηκε σε έπτα γλώσσες κατά τη διάρκεια που ζούσε ο συγγραφέας.

ποικίλες έκφράσεις που αναφέρονται στην σεξουαλικότητα και το φαινόμενο της ομοφυλοφιλίας. Όπως όμως και να έχει το ζήτημα της όρολογίας σήμερα, μπορούμε με βεβαιότητα να πούμε ότι απέχει από τις σημασιοδοτήσεις των αρχαίων.

Πρὸς τὸν σκοπὸ μιᾶς συνολικῆς καὶ συνθετικῆς ἀντιμετώπισης τοῦ θέματος, ἐπιστημονικά, ἐρευνητικὰ καὶ συγχρονιστικά, ἡ μελέτη μας διαρθρώνεται σὲ πέντε κεφάλαια ὡς ἑξῆς:

Στὸ πρῶτο κεφάλαιο ἐξετάζεται συνοπτικά ἡ ἱστορικὴ διαδρομὴ τοῦ ἐρευνωμένου ζητήματος στοὺς λαοὺς γύρω ἀπὸ τὴ Μεσόγειο. Καταδεικνύεται μέσα ἀπὸ τὴν παράθεση πηγῶν-κειμένων ὁ χαρακτήρας τῆς ομοφυλοφιλίας στοὺς ἀρχαίους λαοὺς. Μελετᾶται ἡ ἱερὴ πορνεία καὶ οἱ τελετὲς ἢ συνήθειες μυσσεως τῶν νέων στὴν ἐνήλικη ζωὴ. Παρουσιάζεται τὸ φαινόμενο τῆς παιδεραστίας στὴν Ἀρχαία Ἑλλάδα καὶ ἐπισημαίνεται ὁ παιδαγωγικὸς της χαρακτήρας. Τὰ κείμενα τοῦ Πλάτωνα ἀναλύουν μὲ ἐνάργεια τί σημαίνει παιδαγωγικὸς ἔρωτας καὶ πὼς μπορεῖ νὰ ἐξελιχθεῖ σὲ ἡδονοθηρικὴ σεξουαλικὴ πρακτικὴ. Ἡ ρωμαϊκὴ ἐποχὴ ἀποδέχεται, μὲ τὶς δικές της ἰδιαιτερότητες, τὴν συνέχεια τῆς πρακτικῆς αὐτῆς καὶ τὸ Βυζάντιο, ὡς αὐτοκρατορία, προσπαθεῖ νὰ ἐλέγξει τὶς παρεκτροπὲς ποὺ ἐμφανίζονται ἐξαιτίας τῆς συνήθειας αὐτῆς. Οἱ νεώτεροι χρόνοι ἐπηρέάζονται ἀπὸ τὶς νέες κοινωνικοπολιτικὲς ἐξελίξεις καὶ δίνουν νέα μορφή μὲ νέες ὀρολογίες καὶ πρακτικὲς. Ἐπίσης γίνεται λόγος καὶ γιὰ τὴν γυναικεία ομοφυλο-

φιλία, ἡ ὁποία ὁμως εἶναι πιὸ περιορισμένης ἐκτάσεως λόγω τῆς ὑποβαθμισμένης θέσεως τῆς γυναίκας στὴν καθημερινότητα τῆς κοινωνικῆς ζωῆς.

Στὸ πλαίσιο τῆς ιστορικῆς ἀναφορᾶς ἐντάσσεται καὶ τὸ δεύτερο κεφάλαιο τὸ ὁποῖο ἐξετάζει τὴν Βιβλικὴ θεώρηση τοῦ θέματος μὲ τὴν συνδρομὴ πατερικῶν ἐρμηνευτικῶν προσεγγίσεων τῶν σχετικῶν κειμένων.

Τὸ τρίτο κεφάλαιο μᾶς ξεναγεῖ στὶς ψυχοκοινωνικὲς παραμέτρους τοῦ φαινομένου, μὲ τὴν διερεύνηση τῆς διαμόρφωσης τῆς σεξουαλικῆς ταυτότητας τῶν ὁμοφυλοφίλων καὶ τοῦ καθοριστικοῦ ρόλου τῆς κοινωνικῆς στάσης ἀπέναντί τους.

Στὸ τέταρτο κεφάλαιο θὰ παρουσιαστῆ ἡ θεολογία περὶ τῆς ἑτερότητας, σὲ σχέση μὲ τὴν ὑπαρξὴ τῶν δύο φύλων, τοῦ ἀρσενικοῦ καὶ τοῦ θηλυκοῦ. Ἐχοντας τὴν συνδρομὴ τῆς θεολογίας προσεγγίζεται ἡ ἀνθρωπολογικὴ πλευρὰ τοῦ ζητήματος καὶ γίνεται λόγος γιὰ τὴν γένεση καὶ τὴ λειτουργία τῶν παθῶν στὸν ἄνθρωπο.

Τὸ πέμπτο κεφάλαιο ἀποτελεῖ ἐπιστέγασμα τῶν ἀναλύσεών μας, καθότι ἀποτελεῖ μία ποιμαντικὴ πρόταση γιὰ τὴν θεώρηση τοῦ προκειμένου ἀκανθῶδους θέματος. Διαχωρίζει τὸν προσανατολισμὸ ἀπὸ τὴν πρακτικὴ ἐξέλιξη καὶ προτείνει τὴν ἀπαραίτητη στάση τῶν ποιμένων πρὸς κατανόηση τοῦ ζητήματος στὸ πλαίσιο τῆς ποιμαντικῆς θεραπευτικῆς, σύμφωνα μὲ τὴν παράδοση καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴ ὄντολογία.

Ἀκροθιγῶς καὶ χωρὶς οὐσιαστικῆ ἀνάλυσης ἀναφέρεται τὸ ζήτημα τοῦ γάμου καὶ τοῦ συμφώνου συμβίωσης τῶν ὁμοφυλοφίλων, καθότι ἡ συγγραφή τῆς ἐργασίας χρονικὰ συμπίπτει μὲ τὴν συνεχῆ ἐξέλιξη τοῦ ζητήματος. Παραμένει ὡς ἓνα πεδίο γιὰ μίαν νέα ἐρευνητικὴ προσπάθεια ἀπὸ τοὺς βουλομένους.

Τὰ ἀρχαῖα κείμενα ἔχουν ὡς πηγὴ τὶς ἐκδόσεις τῶν κειμένων ποὺ περιλαμβάνονται στὴν ψηφιακὴ ἔκδοση Thesaurus Linguae Graecae (TLG) ἀλλὰ καὶ στὴν Patrologia Graeca (PG), ἰδιαίτερα τὰ κείμενα τῶν πατέρων ποὺ εἶναι ἐκεῖ ἐκδεδομένα. Οἱ ἐκδόσεις τῶν ἔργων ἐπίσης δὲν ἀναφέρονται ἀναλυτικὰ στὰ παραθέματα τῶν παραπομπῶν, εἶναι ὅμως πλήρως καταγεγραμμένα στὸν πίνακα τῆς βιβλιογραφίας.

Δὲν παραθέσαμε στὴν εἰσαγωγὴ μας ἓν εἶδος καταλόγου μὲ ἐννοιολογικὴ ἀνάλυση τὴν ποικίλη ὀρολογία, ἀρχαῖα καὶ νέα, ποὺ ἀναφέρεται στὸ ζήτημα τῆς ὁμοφυλοφιλίας καὶ ἡ ὁποία εἶναι ἐκτενέστατη. Ὅμως στοὺς οἰκείους τόπους γίνεται ἡ προσήκουσα σχετικὴ ἐρμηνευτικὴ προσέγγιση καὶ ἀνάλυση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ
ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ
ΤΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΙΑΣ
ΕΠΙ ΤΗ ΒΑΣΕΙ ΘΥΡΑΘΕΝ ΠΗΓΩΝ

1. Ὅμοφυλοφιλία καὶ συναφεῖς πρακτικὲς στὴν «ἐγγυὸς ἀνατολή» κατὰ τὴν ἀρχαιότητα.

Εἶναι γνωστὸ ὅτι στοὺς ἀρχαίους λαοὺς ὑπῆρχε μεγάλη σύνδεση τῆς ζωῆς μὲ παραδόσεις καὶ τελετὲς γονιμότητας, οἱ ὁποῖες περιλάμβαναν διάφορες τελετουργικὲς πράξεις. Κύρια ἔκφραση τῶν τελετῶν αὐτῶν στοὺς διάφορους πολιτισμοὺς ἦταν ἡ «ἱερὴ πορνεία» μὲ συμμετοχὴ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν. Στὰ κείμενα ἀναφέρεται μὲ τὸν ὄρο *ἱερόδουλοι*, ἓνα εἶδος ἱερῶν δούλων ἢ σκλάβων ποὺ ἔμεναν στοὺς ναοὺς, ὅπου λατρευόνταν θεότητες τῆς γονιμότητας, καὶ παρείχαν ὑπηρεσίες στοὺς προσκυνητὲς στὸ πλαίσιο λατρευτικῶν τελετουργικῶν πράξεων. Χαρακτηριστικὸ εἶναι ὅτι τὸ φαινόμενο αὐτὸ ἀπαντᾶται μόνον στὶς εἰδωλολατρικὲς κοινωνίες καὶ ἀποτελεῖ συνήθεια, στὴν ὁποία μετέχουν ἄνθρωποι καὶ θεότητες σὲ ἐναλλασσόμενους ρόλους καὶ δραστηριότητες⁶.

Ἀπὸ διάφορα κείμενα μεσοποταμιακῶν πηγῶν συνάγεται ὅτι τὸ ὁμοερωτικὸ σὲξ δὲν ἦταν οὔτε διαδεδομένο εὐρέως, οὔτε γενικὰ ἀποδεκτὸ στὴν κοινωνία τῶν λαῶν τῆς Μεσοποταμίας, δὲν ἦταν ὅμως καὶ ἄγνωστο. Ὡστόσο μαρτυρεῖται διαδεδομένο τὸ φαινόμενο τῆς ἱερῆς πορνείας, μὲ συμμετοχὴ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν σὲ

6. Βλέπε σχετικὰ ΧΡΗΣΤΟΥ ΚΑΡΑΓΚΟΥΝΗ, *Ὅμοφυλοφιλία*, Ἀθήνα 2005, σσ. 21-22.

ένεργητική και παθητική σεξουαλική δραστηριότητα.

Στὰ μυθολογικά κείμενα τῆς περιοχῆς τῆς Μεσοποταμίας, ἀναφέρεται ἡ πολυσυζητημένη περίπτωση τοῦ μύθου-ἔπους τοῦ Γκιλγκαμές ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς Βαβυλωνίας (3ῆ χιλιετία π.Χ.)⁷. Σὲ αὐτὸν ἀναφέρεται ἡ ἱστορία τῆς φιλικῆς σχέσης μεταξὺ Γκιλγκαμές καὶ Ἐνκίντου. Σύμφωνα μὲ τὸ μεταφρασμένο κείμενο, ἐνῶ

7. Εἶναι ἓνα ἐπικό ποίημα καὶ ἀποτελεῖ τὸ ἀρχαιότερο γνωστὸ λογοτεχνικὸ ἔργο ποὺ ἀνάγεται στὴν Ἀσσυρο-Βαβυλωνιακὴ φιλολογία. Εἶναι συλλογὴ θρύλλων καὶ ποιημάτων τῶν Σουμερίων σχετικὰ μὲ τὸν βασιλιὰ τῆς Οὐρούκ, Γκιλγκαμές. Προῆλθε ἀπὸ προφορικὴ παράδοση ἀρχικὰ καὶ ἀποτέλεσε τὴ βάση γιὰ ἓναν ποιητικὸ κύκλο στὴ γλῶσσα τῶν Σουμερίων. Οἱ μεταγενέστεροι ποιητὲς τοῦ Ἀκκάδ ἐμπνεύστηκαν ἓνα ἔπος, τὸ ὁποῖο στὴν πληρέστερη μορφή του (ὅπως ἔχει διασωθεῖ) περιεῖχε δώδεκα ἄσματα. Τὸ ἔπος αὐτὸ περιλαμβάνει καὶ τὸν περίφημο μῦθο τοῦ Κατακλυσμοῦ τῶν Σουμερίων, μὲ ἥρωα τὸν Οὐτναπιστίμ. Ἡ βασικὴ ἱστορία περιστρέφεται γύρω ἀπὸ τὴν σχέσιν φιλίας ποὺ ἀναπτύσσεται ἀνάμεσα στὸ βασιλιὰ Γκιλγκαμές καὶ τὸν Ἐνκίντου, ἓναν ἡμιάνθρωπο ποὺ γίνεται φίλος τοῦ βασιλιᾶ καὶ μαζί ἀναλαμβάνουν ριψοκίνδυνες ἀποστολές, ἐνῶ δίνει μεγάλη σημασίαν καὶ στὸ συναίσθημα ἀπώλειαν ποὺ διακατέχει τὸν Γκιλγκαμές μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Ἐνκίντου. Τὸ ἔπος τοῦ Γκιλγκαμές ἔχει παρουσιαστῆ ἀπὸ πολλοὺς συγγραφεῖς εἴτε ὡς μετάφραση εἴτε ὡς μυθιστορηματικὴ ἀφήγησις τοῦ πρωτότυπου κειμένου. Βλέπε σχετικὰ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΖΙΑΚΑ, *Θρησκευσιολογία: Ἡ Θρησκεία τῶν Προϊστορικῶν Κοινωνιῶν καὶ τῶν Ἀρχαίων Λαῶν*, Θεσσαλονικὴ 1996, σσ. 218-223. Ἐπίσης STEPHANIE DALLEY, *Myths from Mesopotamia: Creation, The Flood, Gilgamesh and others*, Oxford University Press 1989, σσ. 39-153. Ἐπίσης SIMO PARPOLA, *The standard Babylonian Epic of Gilgamesh: Cuneiform Text, Transliteration, Glossary, Indices and Sign List*, State Archives of Assyria Cuneiform Texts 1. Helsinki 1997, σσ. 50-125.

οἱ δύο ἄνδρες εἶχαν περισσὴ ἑτεροσεξουαλικὴ δραστηριότητα, δὲν ὑπάρχει οὔτε μία ἀναφορὰ ὅτι μεταξύ τους ὑπῆρξε ὁποιαδήποτε σεξουαλικὴ ἐπικοινωνία⁸.

Οὐγαριτικὰ κείμενα δὲν παρουσιάζουν οὔτε μία ἀπλὴ ἀναφορὰ σὲ ξεκάθαρη ὁμοερωτικὴ πράξη, ἐνῶ νομοθετικὰ κείμενα Χετιτικῶν πηγῶν ἀναφέρονται σὲ ποινὲς ποὺ ἀφοροῦν σὲ σεξουαλικὲς πράξεις μεταξύ ἀνδρῶν ἢ σὲ μοιχεῖες καὶ ἄλλες σεξουαλικὲς δραστηριότητες⁹.

Ἄλλες βαβυλωνιακὲς πηγὲς μᾶς πληροφοροῦν ὅτι, στὴν ἀρχαία Μεσοποταμία, οἱ κοινοὶ πόρνοι καὶ οἱ ἱερόδουλοι ἦταν φαινόμενο πολὺ διαδεδομένο¹⁰. Ὁ Ἡρόδοτος καταγράφει τὸ ἔθιμο τῆς ἱερῆς πορνείας στὴ Βαβυλώνα, ὅπου κάθε γυναίκα πρόσφερε τὸν ἑαυτὸ της, ὑποχρεωτικὰ μία φορὰ στὴ ζωὴ της, σὲ σαρκικὴ συνεύρεση προσκαρτερώντας στὸν ναὸ τῆς θεᾶς τῆς γονιμότητας. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἐκτελοῦσε τὸ καθῆκον τῆς σωματικῆς της κάθαρσης καὶ ταυτόχρονα συντελοῦσε στὴν αὐξήση τῶν ἐσόδων τοῦ ναοῦ. Μετὰ τὴν πράξη αὐτὴ ἐπέστρεφε στὸ σπίτι της καὶ συνέχιζε κανονικὰ

8. Βλέπε σχετικὰ στὴν ἐργασία τοῦ MARTTI NISSINEN, *Homoeroticism in the Biblical World, A Historical Perspective*, Minneapolis 1998, σσ. 20-24, ὅπου καὶ πλούσια σχετικὴ βιβλιογραφία. Πρόκειται γιὰ σπουδαία ἐργασία, ἢ ὅποια ἀναφέρεται μὲ σοβαρότητα στὴν ἱστορία τοῦ θέματος, ἀξιοποιώντας σωστὰ τὶς πηγές.

9. Ὅπ. παρ., σ. 20.

10. J. B. PRITCHARD (Ed), *Ancient Near Eastern Texts*, Princeton 1969, σ. 595 καὶ T. W. THOMAS (Ed), *Documents of Old Testament Times*, N. York 1958, σ. 106 ἐξ.

τὴν ὑπόλοιπη ζωὴ της¹¹. Στὴ Βαβυλώνα ἐπίσης μαρτυροῦνται καὶ ἄνδρες ἱερόδουλοι, ἂν καὶ δὲν ὑπάρχουν σαφεῖς ἀποδείξεις¹².

Ἄλλες πηγές περιγράφουν τὴν ἴδια πρακτικὴ καὶ στὴν Συρία¹³ καθὼς καὶ στὴν Πάφο τῆς Κύπρου¹⁴. Στὸ Κίτιον, στὴν Κύπρο, ὑπῆρχε σημιτικὸς ναός, ὅπου ἀσκοῦνταν ἡ ἀνδρική πορνεία σύμφωνα μὲ ἐπιγραφικὲς μαρτυρίες¹⁵. Στὴ Μικρὰ Ἀσία, κατὰ τὴν λατρεία τῆς Κυβέλης καὶ τοῦ Ἄττιδος, ἔπαιρναν μέρος εὐνου-

11. ΗΡΟΔΟΤΟΥ, *Ἱστορία*, I, 199: «Ὁ δὲ δὴ αἰσχιστος τῶν νόμων ἐστὶ τοῖσι Βαβυλωνίοισι ὄδε· δεῖ πᾶσαν γυναῖκα ἐπιχωρίην ἰζομένην ἐς ἱρὸν Ἀφροδίτης ἄπαξ ἐν τῇ ζῳῇ μιχθῆναι ἀνδρὶ ξείνῳ. Πολλὰ δὲ καὶ οὐκ ἀξιούμεναι ἀναμίσγασθαι τῆσι ἄλλῃσι, οἷα πλουτῶ ὑπερφρονέουσαι, ἐπὶ ζευγέων ἐν καμάρῃσι ἐλάσασαι πρὸς τὸ ἱρὸν ἐστᾶσι, θεραπῆνὴ δέ σφι ὅπισθε ἔπεται πολλή. Αἱ δὲ πλέονες ποιεῦσι ὣδε· ἐν τεμένει Ἀφροδίτης κατέεται στέφανον περὶ τῆσι κεφαλῆσι ἔχουσαι θάμιγγος πολλαὶ γυναῖκες· αἱ μὲν γὰρ προσέρχονται, αἱ δὲ ἀπέρχονται».

12. G. A. BARTON, «Hierodouloi (Semitic and Egyptians)», στὸ J. HASTINGS (Ed), *Encyclopaedia of Religion and Ethics*, τ. 6, σ. 673 ἐξ.

13. ΛΟΥΚΙΑΝΟΥ, *Περὶ τῆς Συρίας θεοῦ*, 6 καὶ ἐπίσης ΕΥΣΕΒΙΟΥ, *Βίος Κωνσταντίνου III*, «Σχολή τις ἦν αὕτη κακοεργίας πᾶσιν ἀκολάστοις, πολλῆ τε ῥαστώνῃ διεφθορόσι τὸ σῶμα. Γύνιδες γοῦν τινες ἄνδρες οὐκ ἄνδρες, τὸ σεμνὸν τῆς φύσεως ἀπαρνησάμενοι, θηλεία νόσῳ τὴν δαίμονα ἰλεοῦντο· γυναικῶν τ' ὧ παράνομοι ὁμιλῖαι, κλεψίγαμοι θ' ὁμιλῖαι, ἄρρητοί τε καὶ ἐπίρρητοί πράξεις, ὡς ἐν ἀνόμῳ καὶ ἀπροστάτῃ χώρῳ κατὰ τόνδε τὸν νεῶν ἐπεχειροῦντο», NE', PG 20, 1120CD.

14. ΗΡΟΔΟΤΟΥ, *Ἱστορία* I, 199 καὶ ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ, *Προτρεπτικὸς II*, PG 8, 63-121, ὅπου περιγράφονται αἰσχροτήτες ποῦ ἀπέδιδαν οἱ ἀρχαῖοι στοὺς θεούς.

15. *Corpus Inscriptionum Semiticarum* τ. 1, *Inscriptiones Phoeniciae*, Παρίσι 1887-1890, I, 86.

χισμένοι ἀρσενικοί ὑπηρέτες τοῦ ναοῦ, οἱ ὅποιοι φοροῦσαν γυναικεῖα ροῦχα καὶ ἐπιδίδονταν σὲ ὁμοφυλοφιλικὲς πράξεις¹⁶.

Σχετικὰ μὲ τὴν ἱερὴ πορνεία ἀναφέρει ἐπίσης καὶ ὁ Στράβων ὅτι στὰ Κόμανα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ὑπῆρχαν περισσότεροι ἀπὸ 6.000 ἱερόδουλοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ποὺ ἦταν ἀφιερωμένοι στὸ ναὸ τῆς θεᾶς Μά, καθὼς καὶ στὴ Βενάσα, ἄλλη πόλη τῆς Καπαδοκίας, περίπου 3.000 ἱερόδουλοι καὶ σοδομίτες σὲ πλήρη δραστηριότητα¹⁷.

Ἡ ἱερὴ πορνεία εἶναι γνωστὴ καὶ στὴν Αἴγυπτο, ὅπως συνάγεται ἀπὸ Αἰγυπτιακὲς καὶ Ἑλληνικὲς πηγές. Ὁ Στράβων ἀναφέρει κάποιον παρόμοιο ἔθιμο τῶν Θηβῶν τῆς Ἄνω Αἰγύπτου, κατὰ τὸ ὅποιο κάθε μῆνα κάποια ὠραία παρθένος ἀπὸ ἀριστοκρατικὴ οἰκογένεια, ἀφιερωμένη στὸν θεὸ Ἄμμωνα Δία, ἐκδίδονταν στὴν ἱερὴ πορνεία μὲ συντρόφους τῆς δικῆς τῆς ἐπιλογῆς, προκειμένου νὰ ἐξαγνιστεῖ τὸ σῶμα τῆς καὶ μετὰ ἐλεύθερη νὰ ἐπιστρέφει στὸ σπίτι τῆς γιὰ νὰ ὑπανδρευθεῖ¹⁸.

Στὸ Αἰγυπτιακὸ Βιβλίον τῶν νεκρῶν (15οῦ αἰ. π.Χ.) στὸ τμῆμα ποὺ ἀναφέρεται στὶς ἐξομολογήσεις τῶν νεκρῶν γιὰ τὴ νεανικὴ τους ζωὴ, περιλαμβάνεται ὁμολογία ἄνδρα ὅτι «δὲν εἶχε σεξουαλικὴ σχέση μὲ ἀγόρι». Ἐπίσης ἓνα ἄλλο κείμενο ἀπὸ τὴν Αἰγυπτιακὴ μυ-

16. Βλέπε σχετικὰ ΧΡΗΣΤΟΥ ΚΑΡΑΓΚΟΥΝΗ, *Ὁμοφυλοφιλία*, Ἀθήνα 2005, σ. 23.

17. ΣΤΡΑΒΩΝΟΣ, *Γεωγραφικὰ XII*, ii,3,6.

18. Ὅπ. παρ., *Γεωγραφικὰ XVII*, i, 46

θολογία περιλαμβάνει μύθο, πού διηγείται τὴν ἐξουσιαστικὴ διαμάχη μεταξύ δύο θεῶν τῶν Horus καὶ Seth. Τὸ γεγονός δὲν ἔχει καμία σχέση με ἐρωτικὴ ἢ ἡδονικὴ σεξουαλικὴ ἀναζήτηση, ἀλλὰ λαμβάνει χώρα ὡς πράξη ταπείνωσης τοῦ ἀντιπάλου γιὰ τὴν ἐπιβεβαίωση ἐξουσίας¹⁹. Σὲ ἄλλα Αἰγυπτιακὰ κείμενα αὐτῆς τῆς περιόδου δὲν ὑπάρχουν ἀναφορὲς πού νὰ δηλώνουν προφανεῖς σεξουαλικὲς σχέσεις μεταξύ ἀτόμων τοῦ ἰδίου φύλου με τὴν ἔννοια τῆς σημερινῆς ὁμοφυλοφιλίας.

Μὲ τὴ μικρὴ αὐτὴ ἀναφορὰ στὸ φαινόμενο τῆς ὁμοφυλοφιλίας στοὺς λαοὺς τῆς ἐγγύς Ἀνατολῆς πού κατοικοῦσαν γύρω ἀπὸ τὸν ἐκλεκτὸ λαὸ τοῦ Θεοῦ, τοὺς Ἰσραηλίτες, μπορούμε νὰ ποῦμε ὅτι «ἦταν διαδεδομένες παράνομες σεξουαλικὲς δραστηριότητες κι ὅτι αὐτὲς ἐμφανίζονταν με τὴ μορφή τῆς κοινῆς πορνείας τῶν γυναικῶν, τῆς ἱερῆς πορνείας τῶν γυναικῶν καὶ τῆς ἱερῆς ἀνδρικῆς πορνείας ἢ ὁμοφυλοφιλίας»²⁰.

Μὲ τὴν ἕως τώρα ἀναφορὰ μας συνάγεται ὅτι τὸ ὁμοερωτικὸ σὲξ δὲν ἦταν οὔτε διαδεδομένο εὐρέως, οὔτε κοινὰ ἀποδεκτὸ στὶς κοινωνίες τῶν λαῶν τῆς Μέσης καὶ Ἐγγύς Ἀνατολῆς, δὲν ἦταν ὅμως καὶ ἄγνωστο.

19. Βλέπε σχετικὰ MARTTI NISSINEN, *Homoeroticism in the Biblical World, A Historical Perspective*, Minneapolis 1998, σ. 19.

20. ΧΡΗΣΤΟΥ ΚΑΡΑΓΚΟΥΝΗ, *Ὁμοφυλοφιλία*, σ. 24, ὅπου καὶ βιβλιογραφικὴ ἀναφορὰ. F. A. MARGLIN, «Hierodouleia», στὴν *The Encyclopaedia of Religion*, ἔκδ. M. ELIADE, New York 1987, τ. 6, σ. 309: «στὶς περισσότερες ἀγροτικὲς περιοχὲς τῆς ἀρχαίας Δυτικῆς Ἀσίας ἠσκέιτο μία μορφή σεξουαλικῆς δραστηριότητος ἀπὸ ὑπηρετές τῶν ναῶν ἀμφοτέρων τῶν φύλων».

Παρατηροῦμε λοιπὸν ὅτι κοινωνικὲς καὶ ἠθικὲς ἀρχές, ποὺ ρύθμιζαν τὴν καθημερινότητα τῶν λαῶν αὐτῶν καὶ οἱ ὁποῖες καταγράφονται στὰ κείμενα τῶν πηγῶν μᾶς ὀδηγοῦν στὸ συμπέρασμα ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ παραλληλιζέται τὸ φαινόμενο τῆς συγκεκριμένης ὁμοερωτικῆς σχέσης, μὲ αὐτὴ ποὺ παρατηρεῖται στὶς σύγχρονες κοινωνίες²¹.

2. Ἀρχαία Ἑλλάδα.

Ἔχει ἀναλωθεῖ πολὺ χαρτὶ καὶ μελάνι, γιὰ τὴν περιγραφή τῆς σεξουαλικῆς συμπεριφορᾶς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἀπὸ Ἑλληνες καὶ ξένους συγγραφεῖς. Ἔχει δημιουργηθεῖ μάλιστα ἡ αἴσθησις ὅτι ἡ ἀρχαία Ἑλλάδα ἦταν ἓνας τόπος, ὅπου οἱ κάτοικοί του ἀσχολοῦνταν, σὲ εὐρεία κλίμακα στὴν καθημερινότητά τους, μὲ σεξουαλικὲς δραστηριότητες κάθε μορφῆς, προβάλλοντας ἰδιαίτερα τὴν ἀνδρική ὁμοφυλοφιλία ὡς κοινὰ ἀποδεκτὴ πρακτική. Παρέχονται ὡς πηγὲς ἀρχαῖα κείμενα, τὰ ὁποῖα εἴτε χρησιμοποιοῦνται ἀποσπασματικὰ εἴτε παρερμηνεύονται κατὰ τὴν μετάφραση, λόγω καὶ τῆς γλωσσικῆς διαφορετικότητάς τους. Νηφαλιότερη ὅμως καὶ ἀντικειμενικότερη προσέγγισις τῶν κειμένων μᾶς δίνει πολὺ διαφορετικὴ εἰκόνα τοῦ φαινομένου.

Οἱ γενετήσιες σχέσεις στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα ἀφοροῦσαν τὶς ἐρωτικὲς συνήθειες τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ἀναπτύσσονταν μέσα στὴν

21. MARTTI NISSINEN, *ὅπ. παρ.*, σ. 36.

κοινωνική τους καθημερινότητα. Ἡ ἔκφραση τῆς σεξουαλικότητάς τους ἀναφέρεται στὸ γάμο, στὴν πορνεία καὶ στὴν παιδεραστία. Εἶναι γνωστὲς οἱ θρησκευτικὲς τελετὲς ποὺ σχετίζονται μὲ τὴ γονιμότητα, τὴ λατρεία τοῦ φαλλοῦ, τὶς διονυσιακὲς καὶ βακχικὲς ἑορτὲς, καθὼς καὶ ἄλλες τελετουργίες στὰ εἰδωλεῖα καὶ τὰ ἱερὰ τῆς ἀρχαιότητος.

Ὁ ἰδιαιτέρος θεσμὸς τῆς ἱεροδουλείας ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ὑπῆρχε καὶ στοὺς ἑλληνικοὺς ναοὺς.

Πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι οἱ πηγὲς κυρίως ἀναφέρονται στὴν ἀνδρική σεξουαλικὴ δραστηριότητα, καθόσον ἡ γυναίκα δὲν ἦταν σὲ θέση νὰ ἐκφράζεται δημόσια, λόγω τοῦ μειωτικοῦ τρόπου μὲ τὸν ὁποῖο τὴν ἀντιμετώπιζαν οἱ ἄνδρες. Ἡ ὑποβαθμισμένη θέση τῆς γυναίκας στὴν ἀρχαία κοινωνικὴ πραγματικότητα, δὲν ἔδινε ἀντίστοιχες διεξόδους στὴ γυναικεῖα σεξουαλικότητα, ὅπως στὴν ἀνδρική. Ἡ γυναίκα, ἡ ὁποία δὲν ἦταν παντρεμένη, δὲν εἶχε δικαίωμα στὴν ἐρωτικὴ ζωὴ, γιατί παρέμενε κατὰ κύριο λόγο κλεισμένη στὴν οἰκία, χωρὶς δυνατότητα εὐρύτερης ἐπικοινωνίας. Γιὰ αὐτὴν δὲν ὑπῆρχε καμία ἀνεκτικότητα ἐλεύθερης ἰδιωτικῆς σεξουαλικῆς δραστηριότητος, σὲ ἀντίθεση μὲ τὸν ἄνδρα, μέχρι τὴν ἡλικία τοῦ γάμου. Ὅταν ὁ ἄνδρας σύναπτε γάμο ἐπιβάλλονταν νὰ παραιτεῖται ἀπὸ ἐξωσυζυγικὲς σχέσεις, εἴτε αὐτὲς ἀφοροῦσαν δημόσιες πόρνες εἴτε παιδεραστικὴ σεξουαλικὴ ἐπικοινωνία.

Ἡ εὐρέως διαδεδομένη ἀνδρική ὁμοερωτικὴ σχέση στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα εἶναι γνωστὴ κυρίως μὲ τὸν ὄρο

παιδεραστία. Μία πρακτική που έχει ως βάση την έρωτική σχέση –όχι σεξουαλική κατά τεκμήριο– ενός ενήλικου άνδρα και παιδών ή παιδός. Η λέξη *παῖς* στην αρχαία Έλληνική γλώσσα αναφέρεται στην έφηβική ηλικία τῶν 12-18 ἐτῶν. Για αἰῶνες ἡ παιδεραστία ἀποτελοῦσε ἀποδεκτὴ συμπεριφορὰ στὶς ἀρχαιοελληνικὲς πόλεις, μὲ διάφορες παραλλαγές, ἀνάλογα μὲ τὸν χρόνο καὶ τὴν περιοχὴ. Ἰδιαίτερα ἀναπτύχθηκε κατὰ τὸν 5ο π.Χ. αἰῶνα κυρίως στὶς μεγάλες πόλεις τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Σπάρτης, ἀλλὰ καὶ σὲ ἄλλες γνωστὲς πόλεις τῆς ἑλληνικῆς ὑπαίθρου. Στὶς πηγές ἀναφέρεται καὶ σὲ προγενέστερους χρόνους ἀλλὰ καὶ σὲ μεταγενέστερες ἐποχὲς φτάνοντας μέχρι τὴν Ἑλληνιστικὴ περίοδο²². Οἱ περισσότερες πληροφορίες ποὺ ἀναφέρονται στὴν παιδεραστία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων προέρχονται ἀπὸ τὴν Ἀθήνα καὶ τὴ Σπάρτη τῶν κλασσικῶν χρόνων, ἀλλὰ ἰσχυρὴ παράδοση παιδεραστίας μαρτυρεῖται καὶ στὴν Κρήτη.

Ὁ Πλάτων ἐπίσης ἀναφέρει ὅτι στὴν Ἡλεία καὶ τὴ Βοιωτία ἡ παιδεραστία ἦταν πλήρως ἀποδεκτὴ, σὲ ἀντίθεση μὲ τὶς πόλεις τῆς Ἰωνίας, οἱ ὁποῖες δὲν τὴν ἀνεχόταν²³. Για τὴν Ἀθήνα ὁ Πλάτωνας ἀναφέρει ὅτι

22. MARTTI NISSINEN, *ὅπ. παρ.*, σ. 57.

23. ΠΛΑΤΩΝΟΣ, *Συμπόσιον*, 182A-B. «Καὶ δὴ καὶ ὁ περὶ τὸν ἔρωτα νόμος ἐν μὲν ταῖς ἄλλαις πόλεσι νοῆσαι ῥάδιος, ἀπλῶς γὰρ ὠριστα· ὁ δ' ἐνθάδε καὶ ἐν Λακεδαιμόνι ποικίλος. ἐν Ἡλίδι μὲν γὰρ καὶ ἐν Βοιωτοῖς, καὶ οὐ μὴ σοφοὶ λέγειν, ἀπλῶς νενομοθέτηται καλὸν τὸ χαρίζεσθαι ἐρασταῖς, καὶ οὐκ ἂν τις εἴποι οὔτε νέος οὔτε παλαιὸς ὡς αἰσχρόν, ἵνα οἶμαι μὴ πράγματ' ἔχωσιν λόγῳ

ἡ κατάσταση σχετικὰ μὲ τὴν παιδεραστία ἦταν πολὺ περίπλοκη. Αὐτὸ συνέβαινε γιὰτι μὲ τὸ ζήτημα ἀσχολοῦνταν πολλοὶ καὶ μὲ διάφορες προσεγγίσεις φιλοσοφικές, πολιτικές, ἰδεολογικές ἢ κοινωνικὰ ταξικές, οἱ ὁποῖες πολλὰς φορὰς δὲν ἀνταποκρίνονταν καὶ ἀκριβῶς στὶς γενικὲς καὶ κοινὰ ἀποδεκτὲς ἀντιλήψεις καὶ πρακτικές.

Κάποιοι ἀπὸ τοὺς σύγχρονους ἐρευνητὲς ἀναφέρονται στὴν παιδεραστία ὡς ἓνα τοπικὸ καὶ ἰδιαιτέρο φαινόμενο ποὺ ἐμφανίστηκε στὴν συγκεκριμένη ἱστορικοκοινωνικὴ ἀνάπτυξη τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων καὶ τῶν εὐρύτερων περιοχῶν, ὡς ἔκφραση μιᾶς ἀρχαϊκῆς ὁμοερωτικῆς παράδοσης ἢ ὡς παράγωγο τελετῶν μύησης τῶν ἀρρένων ἐφήβων στὶς πρωτόγονες κοινωνίες ἢ ὡς πρακτικὴ ποὺ πέρασε στὶς κοινωνίες κατὰ μίμηση τῶν θεῶν τους²⁴. Στὴν Ἑλληνικὴ μυθολογία ὑπάρχει ἀφθονο ὕλικό, ποὺ ἀναφέρεται σὲ ὁμοερωτικὲς σεξουαλικὲς σχέσεις μεταξὺ τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων.

Μία πρώτη ἀναφορά ποὺ ἐπικαλοῦνται οἱ ὑποστηρικτὲς τῆς ὁμοφυλοφιλίας εἶναι ὁ μῦθος τοῦ Γανυμήδη, γιοῦ τοῦ Τρώα, βασιλιᾶ τῆς Τροίας, καὶ τῆς Καλλιρρόης, καὶ ἡ σχέση του μὲ τὸν Δία²⁵. Ἡ ἀρπαγὴ τοῦ

πειρώμενοι πείθειν τοὺς νέους, ἅτε ἀδύνατοι λέγειν· τῆς δὲ Ἰωνίας καὶ ἄλλοθι πολλαχοῦ αἰσχροὺν νενόμισται, ὅσοι ὑπὸ βαρβάροις οἰκοῦσιν. τοῖς γὰρ βαρβάροις διὰ τὰς τυραννίδας αἰσχροὺν τοῦτο γε καὶ ἦ γε».

24. MARTTI NISSINEN, *ὄπ. παρ.*, σ. 58.

25. Ὁ Γανυμήδης ἦταν θεοποιημένος μυθικὸς νέος, περίφη-

Γανυμήδη ἀπὸ τὸν (ἀετὸ) Δία, τὸν πατέρα τῶν θεῶν τοῦ Ὀλύμπου, ἔγινε γιὰ νὰ μεταφερθεῖ στὸν Ὀλυμπο ὁ περίφημος γιὰ τὴν ὁμορφιά του νέος πρίγκηπας, προκειμένου νὰ παραμείνει ἐκεῖ καὶ νὰ εἶναι ὁ οἰνοχόος τῶν θεῶν καὶ ἰδιαίτερα τοῦ Δία. Γιὰ τὸν μῦθο αὐτὸ ἔχουν διατυπωθεῖ διάφορες ἐρμηνεῖες. Ὁ Ὅμηρος στὴν Ἰλιάδα ἀναφέρει ὅτι ὁ Γανυμήδης, ἕνας ἀπὸ τοὺς τρεῖς γιουοὺς τοῦ βασιλιᾶ τῶν Τρώων, ἦταν ὁ ὠραιότερος ἄνθρωπος ποὺ γεννήθηκε ποτὲ [ὁ ἀντίθεος (=ἰσόθεος)]. Αὐτὸν τράβηξαν «πρὸς τὰ ἄνω» (ἀνηρείψαντο-ἀνερέπτω=ἀνελκύω, τραβῶ πρὸς τὰ ἐπάνω) οἱ θεοί,

μος γιὰ τὴν ὁμορφιά του, ἀπὸ τὴν Τρωάδα. Ἦταν πρίγκηπας τῆς Τροίας, γιὸς τοῦ βασιλιᾶ Τρώα ἀπὸ τὴ Δαρδανία καὶ τῆς Καλλιρρόης, κόρης τοῦ θεοῦ-ποταμοῦ Σκάμανδρου. Ὁ Δίας μεταμορφώθηκε σὲ ἀετὸ καί, ἀρπάζοντάς τον, τὸν μετέφερε στὸν Ὀλυμπο, ὅπου τοῦ ἔδωσε ἀθανασία καὶ ἔζησε αἰώνια ἐκεῖ ὡς οἰνοχόος τῶν θεῶν. Ὡς ἀποζημίωση ὁ Δίας πρόσφερε στὸν Τρώα, πατέρα τοῦ Γανυμήδη, ἕνα ζευγάρι ἄλογα γοργοπόδαρα σὰν τὸν ἄνεμο. Τὸν Γανυμήδη οἱ ἀρχαῖοι τὸν ταύτισαν μὲ τὸ θεὸ τῶν πηγῶν τοῦ Νείλου καὶ τὸν ἔκαναν ἀστερισμό. Εἶναι ὁ Ὑδροχόος τοῦ ζωδιακοῦ κύκλου καὶ προσωποποιεῖ τὸ ἀνεξάντλητο νερὸ τῶν σύννεφων ποὺ γονιμοποιεῖ τὴ γῆ. Ἡ γλυπτικὴ τέχνη, ἡ ποίηση, ἡ ζωγραφικὴ καὶ ἡ κωμωδία ἀσχολήθηκαν μὲ τὸ μῦθο τοῦ Γανυμήδη. Σήμερα σώζονται σὲ διάφορα μουσεῖα συμπλέγματα μὲ κύριο ἥρωα τὸ Γανυμήδη καθὼς καὶ τοιχογραφίες ποὺ ἀνακαλύφθηκαν στὴν Πομπηία μὲ αὐτὸ τὸ θέμα. Καὶ νεότεροι καλλιτέχνες, ὅπως ὁ Τιτσιάνο, ὁ Μιχαήλ Ἄγγελος καὶ ὁ Κορρέτζιο, ἀσχολήθηκαν μὲ τὸ γοητευτικὸ μῦθο τῆς ἀρπαγῆς τοῦ πανώριου νέου. Τὸ στεφάνι τῆς Δάφνης ὅπως ἀναφέρει ὁ Πεισίστρατος τοῦ τὸ παραχώρησε ὁ Δίας γιὰ τὶς ὑπηρεσίες ποὺ τοῦ προσέφερε τὸ ὁμορφο βοσκοπούλο ἀπὸ τὴν Τροία. [https://el.wikipedia.org/wiki/Γανυμήδης_\(μυθολογία\)](https://el.wikipedia.org/wiki/Γανυμήδης_(μυθολογία)) [5-10-15].

για να προσφέρει στον Δία κρασί λόγω της όμορφιάς του, και να ζει ανάμεσα στους άθανάτους²⁶. Ο Πλάτωνας στους *Νόμους* παραθέτει και την άποψη για τον μύθο του Γανυμήδη, ότι οι Κρητες για να δικαιολογήσουν την ικανοποίηση και αυτής της ήδονης απέδωσαν στον Δία την άρχή²⁷. Ο Πορφύριος (3ος αι.), αναφερόμενος στα *Όμηρικά άπορήματα εις την Ίλιάδα*²⁸, έξηγγεί ως έξής την παρουσία του Γανυμήδη ανάμεσα στους Όλυμπίους θεούς ως αποκλειστικό οίνοχοο του Δία: « Για ποιό λόγο ο Γανυμήδης ύπηρετεί μόνο τον Δία; [...] Ό Γανυμήδης ύπηρετεί μόνο τον Δία, διότι ο Ζεύς είναι ο πρώτος νοῦς και ο μόνος νοῦς που έχει οικεία τή χαρά να λάμπει από τις σκέψεις του· αυτό

26. «Τρῶα δ' Ἐριχθόνιος τέκετο Τρῶεσσιν ἄνακτα· Ἰ Τρωὸς δ' αὖ τρεῖς παῖδες ἀμύμονες ἐξεγένοντο Ἰ Ἴλος τ' Ἀσάρακος τε καὶ ἀντίθεος Γανυμήδης, Ἰ ὃς δὴ κάλλιστος γένητο θνητῶν ἀνθρώπων· Ἰ τὸν καὶ ἀνερείψαντο θεοὶ Διὶ οἰνοχοεῦειν ἰ κάλλεος εἵνεκα οἶο ἔν' ἀθανάτοισι μετείη». ΟΜΗΡΟΥ, *Ίλιάς γ*, 230-235.

27. «πάντες δὲ δὴ Κρητῶν τὸν περὶ Γανυμήδη μῦθον κατηγοροῦμεν ὡς λογοποιησάντων τούτων· ἐπειδὴ παρὰ Διὸς αὐτοῖς οἱ νόμοι πεπιστευμένοι ἦσαν γεγονέναι, τούτων τὸν μῦθον προσεθηκέναι κατὰ τοῦ Διὸς, ἵνα ἐπόμενοι δὴ τῷ θεῷ καρπῶνται καὶ ταύτην τὴν ἡδονήν. τὸ μὲν οὖν τοῦ μύθου χαιρέτω, νόμων δὲ πέρι διασκοπούμενων ἀνθρώπων ὀλίγου πᾶσά ἐστιν ἡ σκέψις περὶ τε τὰς ἡδονὰς καὶ τὰς λύπας ἔν τε πόλεσιν καὶ ἐν ἰδίοις ἦθεσιν», ΠΛΑΤΩΝΟΣ, *Νόμοι*, 635.

28. «διὰ τί δὲ καὶ μόνῳ τῷ Διὶ Γανυμήδης ύπηρετεῖ; [...] Γανυμήδης δὲ ύπηρετεῖ μόνῳ τῷ Διὶ, ὅτι ὁ μὲν Ζεύς ὁ πρώτος ἐστι νοῦς, μόνος δὲ νοῦς οικεῖον ἔχει τὸ τοῖς μῆδεσι γάνυσθαι· τοῦτο γὰρ ὁ Γανυμήδης». ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ, *Όμηρικά άπορήματα εις την Ίλιάδα*, 4.2.22 - 4.2.27

εἶναι ὁ Γανυμήδης». Τὸ ὄνομα Γανυμήδης, μᾶς λέγει ὁ Πορφύριος, ἐτυμολογεῖται ἀπὸ τὸ γάνυσθαι μῆδεσι, ποὺ σημαίνει λάμπω ἀπὸ τὶς σκέψεις καὶ τοὺς συλλογισμούς²⁹.

Στὴν περίπτωση τοῦ μύθου αὐτοῦ, προσεγγίζοντας τὰ ἐπὶ μέρους στοιχεῖα, δὲν μπορούμε νὰ ἀναγνωρίσουμε ὁμοερωτική σχέση με ἀποκλειστικὰ σεξουαλικὸ περιεχόμενο. Ἀντίθετα ἡ ὑπηρεσία τοῦ Γανυμήδη πρὸς τὸ Δία θεωρεῖται ὡς ἡ προσφορά τοῦ νέκταρος στοὺς θεούς, τὸ ὁποῖο συμβολίζει τὴν γενεσιουργὸ αἰτία γιὰ τὴν πρόνοιά τους πρὸς τὰ κατώτερα ὄντα, ὅπως μᾶς ἐρμηνεύει ἐπίσης ὁ Πρόκλος³⁰ καὶ ὁ Ἑρμείας³¹.

29. Τὴν ἴδια ἐτυμολογία τοῦ ὀνόματος ἀναφέρει καὶ τὸ Μέγα Ἑτυμολογικὸ Λεξικό: «Γανυμήδης: Ὁ ἦρωες ὁ οἰνοχόος· παρὰ τὸ γάνος μῆδεσθαι τῷ Διῷ, ὅπερ ἐστὶ τὸ πόμα τὸ λαμπρόν. Εὐριπίδης, Ὅπου βότρυος ἐν δαιτὶ γίνεται γάνος. Ἡ παρὰ τὸ γάνυσθαι τοῖς μῆδεσι συνετός, ὡς Εὐμήδης». “*Etymologicum magnum*”, Ed. Gaisford, T. Oxford: Oxford University Press, 1848, Repr. 1967, σ 221.

30. «Δεῖ γὰρ αὐτοὺς ἐκ μὲν τῆς ἀμβροσίας μένειν ἐν τοῖς κρείττοσι σταθερῶς καὶ ἀκλινῶς, διὰ δὲ τοῦ νέκταρος προνοεῖν τῶν δευτέρων ἀτρέπτως. [...] Οὐκοῦν τὸ μὲν ἄφετον τῆς προνοίας καὶ τὸ εὐλυτον καὶ τὸ ἐπὶ πάντα προῖον ἀχράντως ἢ τοῦ νέκταρος δηλοῖ τροφή, τὸ δὲ μόνιμον καὶ τὸ στερεῶς ἰδρυμένον ἐν τοῖς κρείττοσιν ἢ τῆς ἀμβροσίας· [...] μένοντες προῖασι καὶ ἐν τοῖς πρὸ αὐτῶν ἰδρυμένοι προνοοῦσι τῶν δευτέρων ἀχράντως. Νέκταρ οὖν καὶ ἀμβροσία θεῶν τελειότητες ἦ θεοί». Προκλος, *Περὶ τῆς κατὰ Πλάτωνα Θεολογίας*, 4.46.20 – 4.47.7.

31. «Τὸ δὲ νέκταρ τῇ ὑγρᾷ τροφῇ ἀναλογεῖ· δηλοῖ δὲ τὴν θείαν τῶν θεῶν πρόνοιαν τὴν εἰς τὰ δεύτερα (δηλαδὴ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους)». Ἑρμείου, *Υπόμνημα εἰς τὸν Φαῖδρον Πλάτωνος*, 156,24-25.

3. Ἡ παιδεραστία καὶ ἡ ἠθικὴ διαπαιδαγώγηση.

Ἐνα ἔθιμο, τὸ ὁποῖο διέκρινε τοὺς Ἑλληνας ἀπὸ τοὺς βαρβάρους καὶ ἀποτελοῦσε γι' αὐτοὺς λόγο καυχίσεως ἀνώτερου πολιτισμικοῦ ἐπιπέδου, ἦταν ἡ γυμνότητα κατὰ τὴν ἄθληση καὶ ἡ παιδεραστία, ὅπως μαρτυροῦν Ἰουδαϊκὲς καὶ Ρωμαϊκὲς πηγές³². Παρότι φαίνεται τὸ ἔθιμο αὐτὸ νὰ ἀπουσιάζει στὸν Ὅμηρο, μάλλον ἀποτελεῖ φαινόμενο προγενεστέρων χρόνων καὶ εἶναι συνδεδεμένο μὲ μία καθαρὰ ἑλληνικὴ παράδοση ποὺ ἐπιβεβαιώνεται στὶς δωρικὲς πόλεις. Τὰ Δωρικὰ φύλα πιστεύεται ὅτι, κατὰ τὴν κάθοδό τους στὴν ἠπειρωτικὴ Ἑλλάδα, μετέφεραν τὴν συνήθεια τῶν ἀνδρικοῦν ἐρώτων στὶς διάφορες πόλεις ποὺ ἐγκαταστάθηκαν, ὅπως στὴν Ἡλεία, στὴ Θήβα τὴ Βοιωτία καὶ ἄλλες. Ἦταν ἀδιανόητο στὴν ἀνδροκρατούμενη κοινω- νία τῆς ἐποχῆς ἕνας ἄνδρας νὰ παίρνει κατὰ τὴ συνου- σία τὸν ταπεινωτικὸ ρόλο τῆς γυναίκας καὶ μάλιστα νὰ γίνεται ἕνα σεξουαλικὸ ἀντικείμενο γιὰ καθαρὰ ἡδονικὴ χρῆση. Στὶς πόλεις τῆς Ἰωνίας δὲν ὑπῆρχε ἡ παιδεραστία, γιὰτὶ αὐτὲς ἐπηρεασμένες ἀπὸ τὰ Ἀσια- τικὰ φύλα, μὲ τὰ ὁποῖα ἦταν γείτονες, τὴ συνήθεια τῶν γυμνῶν σωμάτων καὶ τὴν ἐλευθεριότητα τῶν ἡθῶν τὶς θεωροῦσαν ἀπαγορευμένες πρακτικὲς.

32. HENRI IRENEE MARROU, *Ἱστορία τῆς Ἐκπαιδεύσεως κατὰ τὴν Ἀρχαιότητα*, μτφ. ἐκ τῆς ε' ἐκδόσεως Θ. Φωτεινοπούλου, Ἀθῆναι ⁵1961, σ. 56.

Οί κοινωνικές διακρίσεις στην αρχαία Ελλάδα των πόλεων κρατών είχαν διαμορφώσει αντίστοιχα και τις κοινωνικές συμπεριφορές των πολιτών της. Εάν αναφερθούμε στην αρχαία Αθήνα και τη Σπάρτη, σχετικά με την πρακτική της παιδευασίας³³, θα παρατηρήσουμε ότι ήταν μία υπόθεση καθορισμένη από κανόνες, οί όποιοι την ξεχώριζαν από την κοινή πρακτική της δημόσιας πορνείας. Η παιδευαστία ήταν συνυφασμένη κατ' έξοχήν με την υπόθεση της άγωγής και όχι με την έννοια της σεξουαλικής ήδονης. Η άγωγή συνήθως δέν παρέχονταν, πάντοτε και σε όλες τις αρχαίες πόλεις κράτη, σε δημόσια σχολεία. Το έργο αυτό το αναλάμβαναν ιδιωτές, που είτε διατηρούσαν σχολές είτε έμπλέκονταν στην υπόθεση αυτή μέσω της παιδευαστίας. Έξαιρέση αποτελεί ίσως ή Σπάρτη, όπως αναφέρθηκε πριν, ή όποία λειτουργούσε δημόσια σχολεία με την ευθύνη της πόλεως. Η ένηλικίωση των νέων γινόταν στα 17 και ή δημόσια έπαφή μεταξύ ένδς ένηλικου άνδρα (έραστή) και ένδς προεφήβου (έρωμένου) ξεκινούσε από την ήλικία των δώδεκα έτων.

Ο έραστής έπαιζε τον ρόλο του παιδαγωγού και είχε την υποχρέωση να διδάξει στον έρωμένο/παιδαγωγού-

33. Ο όρος παιδευαστία προέρχεται από τις δύο λέξεις παίς [=παιδί] και έραν [=άγαπώ, έχω έρωτα, έρωτεύομαι, καθοδηγώ, διαπαιδαγωγώ] και φυσικά ό όρος παίς αναφέρεται και στα δύο φύλα. Στην έποχή της αρχαίας Ελλάδας όμως άφορά μόνον στα άγόρια και ειδικότερα στους έφήβους και δέν έχει καμία σχέση με τη σημερινή έρμηνεία του όρου που εκφράζει τη «σεξουαλική έλξη ένδς ένηλικου πρδς ένα μικρό παιδί».

μενο ὅ,τι ἦταν ἀπαραίτητο γιὰ νὰ γίνει καλὸς κάγαθὸς πολίτης. Ὑπάρχει πληθώρα ἀναφορῶν, οἱ ὁποῖες δὲν ἐπιτρέπουν καμία ἀμφιβολία, γιὰ τὸν παιδαγωγικὸ ρόλο τῆς παιδεραστίας. Ἡ σχέση τῶν δύο ἐραστῶν εἶχε ὡς κύριο στόχο τὴν μετάδοση ἀγωγῆς ἀπὸ τὸν ὄριμο πολίτη ἄνδρα στὸν ἀνώριμο ἔφηβο, ὁ ὁποῖος ἔπρεπε νὰ ἀποκτήσει ἓνα ἀξιακὸ ὑπόβαθρο ἀγωγῆς, ἀπαραίτητο γιὰ ἓναν μελλοντικὸ ἐνῆλικα πολίτη³⁴. Τὸ περιεχόμενο τῆς φράσης καλὸς κάγαθὸς ἐμπεριείχε τὶς ἔννοιες τοῦ ὠραίου, τῆς ἀνδρείας καὶ τῆς δικαιοσύνης, παράλληλα μὲ τὴ μὀρφωση καὶ τὴν ἠθικὴ ἀκεραιότητα στὰ δεδομένα τῆς ἐποχῆς³⁵. Ἡ ἔννοια τοῦ ἀλείπτῃ τῶν νέων ἢ τοῦ μέντορα ἦταν μία ιδιότητα τιμῆς γιὰ ὅποιον τὴν ὑπηρετοῦσε μὲ συνέπεια, ἀκολουθώντας τοὺς ὅρους τῆς ἀγωγῆς. Στὶς περιπτώσεις ποὺ παραμεριζόταν ὁ παιδαγωγικὸς ἔρωτας καὶ μεσολαβοῦσε σαρκικὴ σε-

34. Γιὰ τὸν παιδαγωγικὸ χαρακτήρα τοῦ «παιδικοῦ ἔρωτος τῶν Ἑλλήνων» μᾶς πληροφορεῖ καὶ ὁ Ἰ. Συκουτρῆς στὴν ἐκτενέστατη εἰσαγωγή στὸ ἔργο τοῦ Πλάτωνα *Συμπόσιον*, λέγοντας χαρακτηριστικὰ τὰ ἑξῆς: «Ἄλλ' ὄχι μόνον διὰ τὸν πόλεμον· διὰ κάθε εἶδους κοινωνικὴν δρᾶσιν εἶχεν ἀναχθῆ ὁ παιδικὸς ἔρωτας εἰς σημαντικὸν παράγοντα ἀγωγῆς σωματικῆς καὶ ψυχικῆς (ἦσαν τότε ἀκόμη ἀχώριστα καὶ τὰ δύο). Καὶ ἀκριβῶς ὁ παιδαγωγικὸς χαρακτήρ τοῦ παιδικοῦ ἔρωτος τῶν Ἑλλήνων ἀποτελεῖ τὴν θεμελιώδη διαφορὰν τοῦ ἀπὸ ἀνάλογα ὁμοφυλικὰ φαινόμενα ἄλλων ἔθνων καὶ ἄλλων ἐποχῶν». Βλέπε περισσότερα, Ἰ. ΣΥΚΟΥΤΡΗ, *Πλάτωνος Συμπόσιον*, κείμενον, μετάφρασις καὶ ἐρμηνεία, Σειρὰ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν-Ἑλληνικὴ Βιβλιοθήκη, ἐκδ. Ἰ. Κολλάρου καὶ ΣΙΑ, Ἀθῆναι 21949, σ. 47.

35. Βλέπε σχετικὰ ὅπ. παρ., σ. 49.

ξουαλική δραστηριότητα, τότε ἡ σχέση αὐτὴ ἀποτελοῦσε τὴν κατάπτυστη παρὰ φύσιν ἀσέλγεια ἢ τὴν κοινὴ πορνεία καὶ τιμωροῦνταν πολὺ αὐστηρὰ³⁶. Ἡ νομοθεσία εἶναι ἀρκετὰ σαφής, γιὰ τὶς συνέπειες ποὺ θὰ ἔχει ὁ Ἀθηναῖος πολίτης ἂν παραβεῖ τοὺς κανόνες καὶ συνάψει σεξουαλικὴ ὁμοφυλοφιλικὴ σχέση ἢ προβεῖ σὲ βιασμό ἐλευθέρου ἐφήβου. Ἡ ποινὴ ἦταν ἀκόμη καὶ θάνατος³⁷. Τὸ κείμενο τοῦ νόμου ἐπίσης ἀναφέρεται

36. «Ἐάν τις Ἀθηναίων ἐλεύθερον παιδα ὕβριση, γραφέσθω ὁ κύριος τοῦ παιδὸς πρὸς τοὺς θεσμοθέτας, τίμημα ἐπιγραφάμενος. Οὐ <δ> ἂν τὸ δικαστήριον καταψηφίσηται, παραδοθεὶς τοῖς ἔνδεκα τεθνάτω αὐθημερόν. Ἐὰν δὲ εἰς ἀργύριον καταψηφισθῆ, ἀποτεισάτω ἐν ἔνδεκα ἡμέραις μετὰ τὴν δίκην, ἐὰν μὴ παραχρῆμα δύνηται ἀποτίνειν· ἕως δὲ τοῦ ἀποτεῖσαι εἰρχθήτω. Ἐνοχοὶ δὲ ἔστωσαν ταῖσδε ταῖς αἰτίαις καὶ οἱ εἰς τὰ οἰκετικὰ σώματα ἔξαμαρτάνοντες». ΑἰΣΧΙΝΗ, *Ἔργα, Κατὰ Τιμάρχου* 16.1.

37. «Ἐάν τις Ἀθηναῖος ἑταιρήσῃ, μὴ ἐξέστω αὐτῶ τῶν ἐννεὰ ἀρχόντων γενέσθαι, μὴδ' ἱερωσύνην ἱεράσασθαι, μὴδὲ συνδικῆσαι τῷ δήμῳ, μὴδὲ ἀρχὴν ἀρχέτω μηδεμίαν, μήτε ἔνδημον μήτε ὑπερόριον, μήτε κληρωτὴν μήτε χειροτονητὴν, μὴδ' ἐπὶ κηρυκείαν ἀποστελλέσθω, μὴδὲ γνῶμην λεγέτω, μὴδ' εἰς τὰ δημοτελεῖ ἱερὰ εἰσῆτω, μὴδ' ἐν ταῖς κοιναῖς στεφανηφορίαις στεφανούσθω, μὴδ' ἐντὸς τῶν τῆς ἀγορᾶς περιρραντηρίων πορευέσθω. Ἐὰν δὲ τις ταῦτα ποιῆ, καταγνωσθέντος αὐτοῦ ἑταιρεῖν θανάτῳ ζῆμιούσθω». ΑἰΣΧΙΝΗ, *Ἔργα, Κατὰ Τιμάρχου* 20. Δηλαδή, «ἂν κάποιος Ἀθηναῖος πολίτης συνάψει ἐρωτικὴ (σεξουαλική) σχέση μὲ ἄλλον: Δὲν τοῦ ἐπιτρέπεται νὰ γίνῃ μέλος τῶν 9 ἀρχόντων. Δὲν τοῦ ἐπιτρέπεται νὰ ἐκλεγεῖ ἱερέας. Δὲν τοῦ ἐπιτρέπεται νὰ εἶναι συνήγορος τοῦ λαοῦ. Δὲν τοῦ ἐπιτρέπεται νὰ ἀσκήσῃ κάποια ἐξουσία, ἐντὸς ἢ ἐκτὸς τῆς χώρας, κληρωτὴ ἢ χειροτονητὴ. Δὲν τοῦ ἐπιτρέπεται νὰ σταλεῖ ὡς κήρυκας πολέμου. Δὲν τοῦ ἐπιτρέπεται νὰ ἐκθέσῃ τὴ γνῶμην του. Δὲν τοῦ ἐπιτρέπεται νὰ εἰσέλθῃ στοὺς δημόσιους ναοὺς. Δὲν τοῦ ἐπιτρέπεται νὰ στεφανωθεῖ στὶς δημόσιες στεφανο-

καταδικαστικά και στην περίπτωση που θὰ συνέβαινε σεξουαλικὸς βιασμὸς καὶ σὲ δούλους. Ἡ πρόθεση τοῦ νομοθέτη ἦταν ὄχι νὰ νομοθετήσῃ ὑπὲρ τῶν δούλων, ἀλλὰ νὰ προλάβῃ τὴ συνήθεια ποὺ μπορούσε νὰ δημιουργηθεῖ καὶ ἡ ὁποία εὐκόλα θὰ ὀδηγοῦσε σὲ ἐκτροπὲς μὴ ἀποδεκτὲς σὲ μιὰ εὐνομούμενη πολιτεία³⁸.

Ὁ ἐραστής ἀποτελοῦσε γιὰ τὸν ἔφηβο ἓνα ἰδανικὸ πρότυπο ζωῆς, τὸ ὁποῖο ὁ ἔφηβος ἔπρεπε νὰ μιμηθεῖ καὶ νὰ φανεῖ ἀντάξιός τοῦ γοήτρου καὶ τῆς κοινωνικῆς του θέσης. Ὅταν προέκυπτε περιστατικὸ ἐπιλογῆς κάποιου πολυθαύμαστου ἀγοριοῦ μὲ πολλοὺς ὑποψηφίους ἐραστὲς, συνήθως ἐπιλέγονταν ἀπὸ τὸν ἐρώμενο νέο ὁ πλέον ἰσχυρὸς κοινωνικὰ ἄνδρας.

Εἶναι γεγονὸς βέβαια ὅτι ὑπῆρχαν καὶ ἐκτροπὲς μεταξὺ τῶν ἐρωμένων, ὅταν ἀντὶ τῆς παιδαγωγίας ἐπιδιδύκονταν ἢ συνάψῃ σεξουαλικῆς σχέσης, ἡ ὁποία ὅμως ἦταν καταδικαστέα ἰδιαίτερα γιὰ τὸ παθητικὸ μέλος³⁹. Αὐτὸ γίνεται φανερὸ ὄχι μόνον ἀπὸ τὴ νομο-

φορίες. Δὲν τοῦ ἐπιτρέπεται νὰ παίρνει μέρος στοὺς περιπάτους ποὺ γίνονται στὴν ἀγορά. Ὅποιος λοιπόν, ἐνῶ ἔχει καταδικαστεῖ ὡς ἐρωτικὸς σύντροφος ἄλλου, ἐνεργήσῃ ἀντίθετα ἀπὸ τὶς διατάξεις τοῦ νόμου, νὰ τιμωρεῖται μὲ θάνατο».

38. «Τοῦτο δὲ ἐὰν σκοπήτε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, εὐρήσετε ὅτι πάντων ἄριστα ἔχει· οὐ γὰρ ὑπὲρ τῶν οἰκετῶν ἐσπούδασεν ὁ νομοθέτης, ἀλλὰ βουλόμενος ὑμᾶς ἐθίσει πολὺ ἀπέχειν τῆς τῶν ἐλευθέρων ὑβρεως, προσέγραψε μὴδ' εἰς τοὺς δούλους ὑβρίζειν. Ὅλως δὲ ἐν δημοκρατίᾳ τὸν εἰς ὄντιν οὐκ ὑβριστήν, τοῦτον οὐκ ἐπιτήδειον ἠγήσατο εἶναι συμπολιτεύεσθαι». ΑἰΣΧΙΝΗ, Ἔργα, Κατὰ Τιμάρχου 14.

39 ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΣ, Ἀποφθέγματα Λακωνικά, 7.237C «Ἐρᾶν τῶν

θεσία ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὶς προσβλητικὲς ἐκφράσεις μὲ τὶς ὁποῖες τὰ κείμενα χαρακτηρίζουν τὰ πρόσωπα αὐτά. Στὴν ἀττική κωμωδία, οἱ προσβλητικὲς λέξεις: κίναι-

τὴν ψυχὴν σπουδαίων παιδῶν ἐφείτο· τὸ δὲ πλησιάζειν αἰσχρὸν νενόμιστο, ὡς τοῦ σώματος ἐρώντας ἀλλ' οὐ τῆς ψυχῆς· ὁ δ' ἐγκληθεὶς ὡς ἐπ' αἰσχρὴν πλησιάζων ἄτιμος διὰ βίου ἦν». Δηλαδή: «Ὁ ψυχικὸς δεσμὸς μεταξὺ τῶν νέων δὲν εἶχε σχέση μὲ σωματικὴ ἐπαφὴ καὶ αὐτὸς ποὺ κατηγοροῦνταν γιὰ προσπάθεια ἀσέλγειας στεροῦνταν τὰ πολιτικά του δικαιώματα γιὰ ὅλη του τὴ ζωὴ». Ἐπίσης ὁ Αἰλιανὸς στὴν ποικίλη ἱστορία μᾶς λέει: ΚΛΑΥΔΙΟΥ Αἰλιανου, *Ποικίλη ἱστορία*, 3,12, «Οὐκ εἰσι θρυπτικοὶ πρὸς τοὺς ἐραστὰς οἱ ἐν Λακεδαιμόνι καλοὶ οὐδὲ ἀλαζόνες, ἐπεὶ τοῦναντίον ἢ παρὰ τοῖς ἄλλοις ὠραίοις τὰ ἐκ τούτων καταμαθεῖν ἐστίν. αὐτοὶ γοῦν δέονται τῶν ἐραστῶν εἰσπνεῖν αὐτοῖς· Λακεδαιμονίων δὲ ἐστίν αὕτη ἢ φωνή, ἐρᾶν δεῖν λέγουσα. Σπαρτιάτης δὲ ἔρωσ αἰσχρὸν οὐκ οἶδεν· εἴτε γὰρ μειράκιον ἐτόλμησεν ὕβριν ὑπομεῖναι εἴτε ἐραστῆς ὑβρίσαι, ἀλλ' οὐδετέροις ἐλυσιτέλησε τῇ Σπάρτῃ ἐγκαταμεῖναι· ἢ γὰρ τῆς πατρίδος ἀπηλλάγησαν ἢ καὶ τὸ ἔτι θερμότερον τοῦ βίου αὐτοῦ». «Ὁ Σπαρτιάτικος ἔρωτας δὲν εἶχε κατὰ αἰσχρὸ ἐὰν ποτὲ κάποιος ἔφηβος τόλμησε νὰ ἀσελγήσει σὲ ἄλλον, δὲ συνέφερε σὲ κανέναν ἀπὸ τοὺς δύο νὰ ντροπιάσουν τὴ Σπάρτῃ καὶ εἴτε ἐξορίστηκαν ἀπὸ τὴν πατρίδα εἴτε τὸ ἀκόμη χειρότερο, ἔχασαν τὴ ζωὴ τους». Ἐπίσης, ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΥΡΙΟΥ, *Διαλέξεις*, 20,8 «Κρητικῶ μειρακίῳ αἰσχρὸν ἐραστὸν εἶναι, Κρητικῶ νεανίσκῳ αἰσχρὸν προσάφασθαι παιδικῶν. Ὡ νόμου κεκραμένου καλῶς σωφροσύνη καὶ ἔρωτι. Τὰ δὲ Ἠλείων οὐ λέγω, τὰ δὲ Λακεδαιμονίων λέγω· ἐρᾶ Σπαρτιάτης ἀνὴρ μειρακίου Λακωνικοῦ, ἀλλ' ἐρᾶ μόνον ὡς ἀγάλματος καλοῦ· καὶ ἐνὸς πολλοί, καὶ εἷς πολλῶν. Ἡ μὲν γὰρ ἐξ ὕβρεως ἡδονὴ ἀκοινωνήτος πρὸς ἀλλήλους· ὁ δὲ ἐξ ὀφθαλμῶν ἔρωσ κοινωνικὸς μόνον, καὶ ἐπὶ πάσας ἐξιχνουμένους φύσεις ἐρωτικὰς». Δηλαδή: «Θαυμάζει κάποιος ἄνδρας Σπαρτιάτης ἕναν ἔφηβο Λάκωνα, ἀλλὰ τὸν θαυμάζει μόνο σὰν ἕνα ὠραῖο ἄγαλμα καὶ ὁ ἕνας τοὺς πολλοὺς καὶ οἱ πολλοὶ τὸν ἕνα. Γιατὶ ἡ σωματικὴ ἀπόλαυση ποὺ προέρχεται ἀπὸ ὕβρη δὲν ἐπιτρέπεται μεταξύ τους».

δος, καταπύγων, εὐρύπρωκτος καὶ πολλὰς ἄλλες, μὲ τὶς ὁποῖες χαρακτηρίζαν τοὺς παθητικούς σεξουαλικούς συντρόφους⁴⁰, ἦταν ἐξαιρετικὰ μειωτικές⁴¹.

40. ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗ, *Θεσμοφοριάζουσαι* 201, {ΑΓ.} Ἔπειτα πῶς οὐκ αὐτὸς ἀπολογεῖ παρών; {ΕΥ.} Ἐγὼ φράσω σοι. Πρῶτα μὲν γινώσκομαι· ἔπειτα πολίος εἰμι καὶ πύγων ἔχω, σὺ δ' εὐπρόσωπος, λευκός, ἐξυρημένος, γυναικόφωνος, ἀπαλός, εὐπρεπῆς ἰδεῖν. {ΑΓ.} Εὐριπίδη {ΕΥ.} Τί ἐστίν; {ΑΓ.} Ἐπόησάς ποτε· «Χαίρεις ὄρων φῶς, πατέρα δ' οὐ χαίρειν δοκεῖς;» {ΕΥ.} Ἐγώ γε. {ΑΓ.} Μὴ νῦν ἐλπίσης τὸ σὸν κακὸν ἡμᾶς ὑφέξειν. Καὶ γὰρ ἂν μαινοίμεθ' ἄν. Ἀλλ' αὐτὸς ὃ γε σὸν ἐστίν οικειῶς φέρε. Τὰς συμφορὰς γὰρ οὐχὶ τοῖς τεχνάσμασιν φέρειν δίκαιον, ἀλλὰ τοῖς παθήμασιν. {ΚΗ.} Καὶ μὴν σύ γ', ὦ κατάπυγον, εὐρύπρωκτος εἶ οὐ τοῖς λόγοισιν, ἀλλὰ τοῖς παθήμασιν. {ΕΥ.} Τί δ' ἐστίν ὅτι δέδοικας ἐλθεῖν αὐτόσε; {ΑΓ.} Κάκιον ἀπολοίμην ἂν ἢ σύ.

41. ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗ, *Νεφέλαι* 1083. Ὁ Ἀριστοφάνης, στὸ ἔργο του *Νεφέλες*, ἀναφέρει συνεχῶς ὑποτιμητικὰ τὴ λέξη «εὐρύπρωκτος» καὶ βάζει τὸν Στρεψιάδη νὰ βροῖζει τὸ γυιό του, ἐπειδὴ τὸν χτύπησε λέγοντάς τον «λακκόπρωκτον». «{Κρ.} τί δ' ἦν ὀραφανιδωθῆ πιθόμενός σοι τέφρα τε τιλθῆ; ἔξει τινὰ γνώμην λέγειν τὸ μὴ εὐρύπρωκτος εἶναι; {Ητ.} ἦν δ' εὐρύπρωκτος ἦ, τί πείσεται κακόν; {Κρ.} τί μὲν οὖν ἂν ἔτι μείζον πάθοι τούτου ποτέ; {Ητ.} τί δῆτ' ἐρεῖς, ἦν τοῦτο νικηθῆς ἐμοῦ; {Κρ.} σιγήσομαι. τί δ' ἄλλο; {Ητ.} φέρε δὴ μοι φράσον, συνηγοροῦσιν ἐκ τίνων; {Κρ.} ἐξ εὐρυπρώκτων. {Ητ.} πείθομαι. τί δαί; τραγωδοῦσ' ἐκ τίνων; {Κρ.} ἐξ εὐρυπρώκτων. {Ητ.} εὐ λέγεις. δημηγοροῦσι δ' ἐκ τίνων; {Κρ.} ἐξ εὐρυπρώκτων. {Ητ.} ἄρα δῆτ' ἔγνωκας ὡς οὐδὲν λέγεις;». καὶ βάζει τὸν Στρεψιάδη νὰ βροῖζει τὸν γυιό του, ἐπειδὴ τὸν βάρεσε λέγοντάς τον «λακκόπρωκτον». «{Στ.} ὦ μιὰρὲ καὶ πατραλοῖα καὶ τοιχωρύχε. {Φε.} αὐθὶς με ταῦτὰ ταῦτα καὶ πλείω λέγε. ἄρ' οἶσθ' ὅτι χαίρω πόλλ' ἀκούων καὶ κακά; {Στ.} ὦ λακκόπρωκτε. {Φε.} πάττε πολλοῖς τοῖς ῥόδοις. {Στ.} τὸν πατέρα τύπτεις; {Φε.} κάποφανῶ γε νῆ Δία ὡς ἐν δίκῃ σ' ἔτυπτον. {Στ.} ὦ μιὰρώτατε, καὶ πῶς γένοιτ' ἂν πατέρα τύπτειν ἐν δίκῃ;».

Στὴν Κρήτη καὶ στὴ Σπάρτη διατηροῦνταν ἀρχαῖοι θεσμοί, οἱ ὅποιοι συνέχιζαν τὴν παράδοση τῆς στρατιωτικῆς ὀργάνωσης τῆς ζωῆς τῶν κατοίκων τους, διευκολύνοντας τὴν παιδευσιμότητα ὡς ἀγωγή. Αὐτὴ ἀποκτοῦσε ἰδιαίτερη σημασία, καθότι δημιουργοῦσε τὴ συναδελφικότητα τῶν πολιτῶν πολεμιστῶν. Ἐνας κλειστὸς κύκλος ἀνδρῶν, ὅπως χαρακτηρίζονται οἱ στρατιωτικὲς κοινωνίες, διευκολύνει τὴν ἀνάπτυξη «φιλίας», ὡς ἰσχυρὸ μέσο ἄμιλλας καὶ ἀγωνιστικότητας τῶν μελῶν του. Ἡ παντελής ἀπουσία τῶν γυναικῶν εὐνοεῖ τὴν ἐρωτικὴ ἔκφραση μεταξύ τῶν ἀνδρῶν, ἡ ὁποία δὲν πρέπει νὰ προσδιοριστεῖ ἀποκλειστικὰ στὴν σεξουαλικότητα, ἀλλὰ μᾶλλον στὴν καλλιέργεια ἐνὸς καθαρὰ συντροφικοῦ ἀνδρικοῦ φρονήματος, ποὺ ἀποδίδεται ὡς ἀνδρεία, ρώμη καὶ πίστη μεταξύ τους⁴².

Ἡ συναναστροφή τοῦ ἐνήλικα ἐραστῆ μὲ τὸν ἔφηβο ἐρώμενο ἀποτελοῦσε παιδαγωγικὴ σχέση, κατὰ τὴν ὁποία μεταδίδονταν ἡ πείρα τῆς ζωῆς ἀπὸ τὸν ἐμπειροπόλεμο ἐνήλικα στὸν ἀπαλὸ καὶ ἄπειρο ἔφηβο. Ὁ νέος ἐκπαιδεύεται στὶς πολεμικὲς τέχνες καὶ μυοῦνταν στὶς στρατιωτικὲς ἀρετὲς τῆς ἀνδρείας καὶ τῆς ἀφοσίωσης στὴν πατρίδα⁴³. Οἱ ἀπαιτήσεις αὐτῆς

42. ΠΛΑΤΩΝΟΣ, *Συμπόσιον* 178, «εἰ οὖν μηχανὴ τις γένοιτο, ὥστε πόλιν γενέσθαι ἢ στρατόπεδον ἐραστῶν τε καὶ παιδικῶν, οὐκ ἔστιν ὅπως ἂν ἄμεινον οἰκήσειαν τὴν ἑαυτῶν ἢ ἀπεχόμενοι πάντων τῶν αἰσχροῶν καὶ φιλοτιμούμενοι πρὸς ἀλλήλους, καὶ μαχόμενοι γ' ἂν μετ' ἀλλήλων οἱ τοιοῦτοι νικῶν ἂν ὀλίγοι ὄντες ὡς ἔπος εἰπεῖν πάντας ἀνθρώπους».

43. MARTTI NISSINEN, *μνημ. ἔργ.*, σ. 58.

τῆς σκληρῆς ἀγωγῆς δὲν ἄφηναν περιθώρια γιὰ τὴν ἀνάπτυξη μαλθακῶν χαρακτήρων καὶ ἀδύναμων τρυφηλῶν σωμάτων. Προφανῶς ἡ ἀδυναμία τῆς ἀνθρώπινης φύσης θὰ παρέσυρε κάποιους καὶ σὲ ἀνήθικες ἐνέργειες καὶ πράξεις, ἀλλὰ θὰ πρέπει νὰ τονιστεῖ ὁ καθαρὰ παιδαγωγικὸς στόχος καὶ χαρακτήρας τοῦ περιεχομένου τῆς παιδευτικῆς. Ἄλλωστε οἱ νόμοι ποὺ διασώθηκαν καὶ ἀφοροῦν τὴν παιδευτικὴν στῆν Σπάρτη καὶ τὴν Ἀθήνα εἶναι πολὺ αὐστηροὶ καὶ ἀπαγόρευαν ρητὰ τὶς σεξουαλικὲς πράξεις μεταξὺ τῶν ἐραστῶν καὶ τῶν ἐρωμένων.

Στὴν Κρήτη τὰ πράγματα ἦταν διαφορετικά, ἐπικρατοῦσε ἐκεῖ μία ἰδιαίτερη συνήθεια μύησης τῶν ἐφήβων στὴν ἐνήλικη ζωὴ. Αὐτὴ ἡ μύηση δὲν ἦταν θέμα γιὰ τὸ ὁποῖο ἔπρεπε νὰ πεισθεῖ ὁ ἔφηβος γιὰ νὰ τὸ δεχθεῖ, ἀλλὰ ἀποτελοῦσε κοινωνικὸ ἔθος. Ὁ ἐνήλικας (ἐραστής) προειδοποιοῦσε, γιὰ τὴν ἀρπαγὴ τοῦ ἐφήβου, τρεῖς μέρες πρὶν τοὺς φίλους του, οἱ ὁποῖοι τὸ κρατοῦσαν μυστικό. Ἐὰν οἱ γονεῖς δὲν ἐπέτρεπαν τὴν ἀρπαγὴ καὶ ἔκρυβαν τὸν νέο, θεωροῦνταν μεγάλη ἀτιμία. Ἄν τελικὰ μετὰ ἀπὸ διαπραγματεύσεις παραδίδονταν ὁ ἔφηβος, ἀναχωροῦσε μὲ τὸν ἐραστὴ καὶ τοὺς συντρόφους του στὸ δάσος. Τὸ κριτήριο τῆς παράδοσης ἦταν ὄχι τόσο ἡ ὠραιότητα τοῦ ἐραστῆ, ἀλλὰ ἡ ἀνδρεία καὶ ἡ κοσμιότητά του, τὴν ὁποία ἔπρεπε νὰ μεταδώσει στὸν ἔφηβο. Ἐπὶ δύο μῆνες, μακριὰ ἀπὸ τὸ σπίτι (δὲν ἐπιτρεπόταν περισσότερο), ὁ ἔφηβος μυ-

οὔνταν στίς δραστηριότητες καί τῇ ζωῇ τῶν ἐνηλίκων ἔχοντας ὡς καθοδηγητὴ τὸν ἔραστή του.

Μάθαινε τὴν χρῆση τῶν ὄπλων στὸ κυνήγι, τὴ σκληρότητα τῆς ἐπιβίωσης καί τῆς διαβίωσης στίς δύσκολες συνθήκες στὸ δάσος, καθὼς καί τὶς διαπροσωπικὲς σχέσεις ἐκτὸς οἰκογένειας. Τὸ ζητούμενο ἦταν ὁ ἔφηβος νὰ ἀποκτήσει τὰ ἐφόδια ἐνὸς ἐνήλικα, ὥστε ἐπιστρέφοντας στὴν πόλη νὰ μπορεῖ νὰ συμπεριφέρεται ὄχι πλέον ὡς ἔφηβος ἀλλὰ ὡς ἰσότημος ἐνήλικας πολίτης. Μετὰ τοὺς δύο μῆνες ἐπέστρεφαν στὴν πόλη καί γινόταν μεγάλη ἑορτή, στὴν ὁποία ὁ ἔραστής πρόσφερε πολύτιμα δῶρα στὸν ἔφηβο καί τὸν παρουσίαζε στὸ κοινό. Ὁ νέος στὸ σημεῖο αὐτὸ εἶχε δικαίωμα νὰ καταγγεῖλει τὸν ἔραστή, ἐὰν χρησιμοποίησε βία κατὰ τὴν συναναστροφή τους, γεγονός πού τιμωροῦνταν καί ἀποτελοῦσε μεγάλη ταπείνωση γιὰ τὸν ἔραστή καί τοὺς ἀπογόνους του. Στὸ τέλος ὁ ἐνήλικας πλέον νέος ἀπολάμβανε τὶς τιμὲς τοῦ ἐνήλικα πολίτη, φοροῦσε τὰ λαμπρὰ ἐνδύματα πού τοῦ εἶχε δωρήσει ὁ φιλήτωρ (ἔραστής) καί ὀνομαζόταν κλεινός⁴⁴.

44. «Ἴδιον δ' αὐτοῖς τὸ περὶ τοὺς ἔρωτας νόμιμον· οὐ γὰρ πειθοῖ κατεργάζονται τοὺς ἐρωμένους ἀλλ' ἀρπαγῇ· προλέγει τοῖς φίλοις πρὸ τριῶν ἢ πλείονων ἡμερῶν ὁ ἔραστής ὅτι μέλλει τὴν ἀρπαγὴν ποιεῖσθαι· τοῖς δ' ἀποκρύπτει μὲν τὸν παῖδα ἢ μὴ ἔαν πορεύεσθαι τὴν τεταγμένην ὁδὸν τῶν αἰσχίστων ἐστίν, ὡς ἐξομολογουμένοις ὅτι ἀνάξιός ὁ παῖς εἶη τοιοῦτου ἔραστοῦ τυγχάνειν· συνιόντες δ', ἂν μὲν τῶν ἴσων ἢ τῶν ὑπερεχόντων τις ἦ τοῦ παιδὸς τιμῇ καί τοῖς ἄλλοις ὁ ἀρπάζων, ἐπιδιώκοντες ἀνθήσαντο μόνον μετρίως τὸ νόμιμον ἐκπληροῦντες, τᾶλλα δ' ἐπιτρέπουσιν ἄγειν

Στὴν ἀρχαία Σπάρτη τοῦ Η΄ καὶ τοῦ Ζ΄ π.Χ. αἰώνα διαπιστώνουμε μία ἀναπτυγμένη εἰκόνα τῆς πόλεως στὴν ὁποία, παρὰ τὴ στρατιωτικὴ φυσιογνωμία της, κυριαρχεῖ ἕνας ὑψηλὸς πολιτισμὸς μὲ πολλὰ ἐκδηλώσεις καὶ ἀκμαῖο καὶ ὑψηλὸ ἠθικὸ φρόνημα. Θὰ μπορούσε νὰ χαρακτηριστεῖ ὡς ἡ μητρόπολις τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, στὴν ὁποία συνέρρεαν πολλοὶ καλλιτέχνες

χαίροντες· ἂν δ' ἀνάξιος, ἀφαιροῦνται· πέρας δὲ τῆς ἐπιδιώξεώς ἐστιν ἕως ἂν ἀχθῆ ὁ παῖς εἰς τὸ τοῦ ἀρπάσαντος ἀνδρεῖον. ἔρασμιον δὲ νομίζουσιν οὐ τὸν κάλλει διαφέροντα, ἀλλὰ τὸν ἀνδρεία καὶ κοσμιότητι ... καὶ δωρησάμενος ἀπάγει τὸν παῖδα τῆς χώρας εἰς ὃν βούλεται τόπον· ἐπακολουθοῦσι δὲ τῇ ἀρπαγῇ οἱ παραγενόμενοι, ἐσταθέντες δὲ καὶ συνθηρεύσαντες δίμηνον (οὐ γὰρ ἔξεστι πλείω χρόνον κατέχειν τὸν παῖδα) εἰς τὴν πόλιν καταβαίνουσιν. ἀφίεται δ' ὁ παῖς δῶρα λαβὼν στολὴν πολεμικὴν καὶ βοῦν καὶ ποτήριον. ταῦτα μὲν τὰ κατὰ τὸν νόμον δῶρα ... καὶ ἄλλα πλείω καὶ πολυτελεῖ, ὥστε συνερανεῖ τούς φίλους διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀναλωμάτων. τὸν μὲν οὖν βοῦν θύει τῷ Διὶ καὶ ἐστιᾷ τοὺς συγκαταβαίνοντας, εἴτ' ἀποφαίνεται περὶ τῆς πρὸς τὸν ἔραστην ὁμιλίας εἴτ' ἀσμενίζων τετύχηκεν εἴτε μὴ, τοῦ νόμου τοῦτ' ἐπιτρέψαντος, ἴν' εἴ τις αὐτῷ βία προσενηνεχταὶ κατὰ τὴν ἀρπαγὴν, ἐνταῦθα παρῆ τιμωρεῖν ἑαυτῷ καὶ ἀπαλλάττεσθαι. τοῖς δὲ καλοῖς τὴν ἰδέαν καὶ προγόνων ἐπιφανῶν [αἰσχροῖν] ἔραστῶν μὴ τυχεῖν, ὡς διὰ τὸν τρόπον τοῦτο παθοῦσιν. ἔχουσι δὲ τιμὰς οἱ παρασταθέντες (οὕτω γὰρ καλοῦσι τοὺς ἀρπαγέντας)· ἐν τε γὰρ τοῖς χοροῖς καὶ τοῖς δρόμοις ἔχουσι τὰς ἐντιμοτάτας χώρας, τῇ τε στολῇ κοσμεῖσθαι διαφερόντως τῶν ἄλλων ἐφίεται τῇ δοθείσῃ παρὰ τῶν ἔραστῶν, καὶ οὐ τότε μόνον ἀλλὰ καὶ τέλειοι γενόμενοι διάσημον ἐσθῆτα φέρουσιν, ἀφ' ἧς γνωσθήσεται ἕκαστος κλεινὸς γενόμενος· τὸν μὲν γὰρ ἐρώμενον καλοῦσι κλεινὸν τὸν δ' ἔραστην φιλήτορα. ταῦτα μὲν τὰ περὶ τοὺς ἔρωτας νόμιμα». ΣΤΡΑΒΩΝΟΣ Γεωγραφικὰ 10,4. Ἐπίσης σχολιάζει τὸ παράδειγμα καὶ ὁ Ἱ. Σκουτρήσ στὴν εἰσαγωγή του στὸ Συμπόσιον, ὅπ. παρ., σ. 43.

καὶ μετανάστες, γιὰ νὰ βροῦν κατάλληλο κοινὸ ποῦ θὰ μπορούσε νὰ παρακολουθήσει τὶς παραστάσεις τους καὶ νὰ βροῦν ἐργασία καὶ ἀγορὰ γιὰ τὰ προϊόντα τους. Οἱ Σπαρτιάτες πρὸς τοῦτο ἦταν ἀνεκτικοὶ καὶ πρόθυμοι νὰ τοὺς δέχονται καὶ νὰ δημιουργοῦν σχέσεις μαζί τους⁴⁵. Ἡ ἀγωγή τοῦ Σπαρτιάτη νέου, ἐνῶ παρέμενε στρατιωτική, ὑπέστη μία ἐξέλιξη σὲ σχέση μὲ τὰ Ὀμηρικὰ χρόνια. Δὲν εἶναι πλέον ἡ ἀγωγή ἐνὸς ἱππότη ἀλλὰ ἐνὸς στρατιώτη. Δὲν προβάλλεται πλέον τὸ πρότυπο τοῦ ἄρχοντα ἢ τοῦ ἥρωα τῆς βασιλικῆς συνοδείας, ἀλλὰ καλλιεργεῖται στὸ ἐξῆς ἓνα ὁμαδικὸ ἰδεῶδες πρότυπο, ὁ πολίτης ποῦ ἀνήκει στὴν πόλη του⁴⁶. Αὐτὴ ἡ ἀγωγή –γιὰ τοὺς Σπαρτιάτες– «ἀποτελεῖ πλέον τὸ βασικὸ πλαίσιο τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, μέσα στὴν ὁποία ἐκτυλίσσεται καὶ πραγματοποιεῖται ἡ πάσης φύσεως πνευματικὴ δραστηριότης»⁴⁷. Τὸ νέο ἰδεῶδες δὲν ἔχει ὡς σκοπὸ τὴν διάκριση μεμονωμένων γενναίων ἡρώων, ἀλλὰ τὴ δημιουργία μιᾶς ὁλόκληρης πόλης ἡρώων στρατιωτῶν, ποῦ εἶναι ἔτοιμοι νὰ θυσιαστοῦν γιὰ τὴν πατρίδα⁴⁸.

Ἡ ἀγωγή αὐτὴ ὅμως δὲν περιοριζόταν μόνον στὴν ἐκμάθηση τῆς στρατιωτικῆς τέχνης, ἀλλὰ περιλάμβαν-

45. HENRI IRENEE MARROU, *Ἱστορία τῆς Ἐκπαιδεύσεως κατὰ τὴν Ἀρχαιότητα*, μτφ. ἐκ τῆς ε' ἐκδόσεως Θ. Φωτεινοπούλου, Ἀθῆναι ⁵1961, σ. 39.

46. Βλέπε σχετικὰ ΠΛΑΤΩΝΟΣ, *Συμπόσιον*, 192A. *Νόμοι*, 7:804D.

47. HENRI IRENEE MARROU, *ὅπ. παρ.*, σ. 40.

48. MARTTI NISSINEN, *μνημ. ἔργ.*, σ. 59.

νε και άλλες πτυχές, όπως ιππικούς και αθλητικούς αγώνες, τέχνες, όπως μουσική και χορό, κατά τα προηγούμενα αρχαία πρότυπα. Υπήρχαν διάφορες θρησκευτικές τελετές συνδεδεμένες με θυσίες στους προστατές θεούς, στις οποίες συμμετείχαν νέοι και των δύο φύλων με θαυμαστές επιδόσεις⁴⁹. Παρ' όλα αυτά κυρίαρχη ήταν η εκπαίδευση και η εκγύμναση του στρατιώτη όπλίτη, στην οποία στηρίχτηκε η υπεροχή των Σπαρτιατών στους Πελοποννησιακούς πολέμους.

Ο έλεγχος των νέων στη Σπάρτη άρχιζε από τη γέννησή τους και διατηροῦνταν μέχρι το τέλος της ζωής τους. Είναι γνωστή η επιλογή των υγιών μόνον νεογεννήτων, για να συνεχίσουν τη ζωή, ἐφ' ὅσον τὰ ἐλαττωματικά ἀπορρίπτονταν στους ἀποθέτες⁵⁰.

Τὸ παιδί ἕως ἑπτὰ ἐτῶν παρέμενε νὰ ἀνατραφεῖ στὴν οἰκογένεια. Στὴ συνέχεια, ἀπὸ ἑπτὰ ἕως εἴκοσι παραδινόταν στὴν ἄμεση ἐποπτεία τῶν παιδονόμων⁵¹.

49. HENRI IRENEE MARROU, *ὄπ. παρ.*, σσ. 42-43.

50. «Τὸ δὲ γεννηθὲν οὐκ ἦν κύριος ὁ γεννήσας τρέφειν, ἀλλ' ἔφερε λαβῶν εἰς τόπον τινὰ λέσχην καλούμενον, ἐν ᾧ καθήμενοι τῶν φυλετῶν οἱ πρεσβύτατοι καταμαθόντες τὸ παιδάριον, εἰ μὲν εὐπαγὲς εἶη καὶ ῥωμαλέον, τρέφειν ἐκέλευον, κληρον αὐτῷ τῶν ἐνακισχιλίων προσεΐμαντες· εἰ δ' ἀγενὲς καὶ ἄμορφον, ἀπέπεμπον εἰς τὰς λεγομένας Ἀποθέτας, παρὰ Ταῦγετον βαραθρῶδη τόπον, ὡς οὔτε αὐτῷ ζῆν ἄμεινον ὄν οὔτε τῇ πόλει τὸ μὴ καλῶς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς πρὸς εὐεξίαν καὶ ῥώμην πεφυκός». ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ, *Βιογραφία, Λυκούργου* 16.

51. «οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ παιδονόμος ἐκ τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἐτάττετο, καὶ κατ' ἀγέλας αὐτοὶ προΐσταντο τῶν λεγόμενων εἰρένων ἀεὶ τὸν σωφρονέστατον καὶ μαχιμώτατον. Πλου-

Ἀπομακρυνόταν ἀπὸ τὴν οἰκογένειά του καὶ ἐντασσόταν στὴν κοινὴ ζωὴ μὲ τοὺς συνομιλήκους του, σὲ ἕνα καθορισμένο ἀπὸ τοὺς νόμους τῆς πολιτείας πλαίσιο. Ἡ ἀγωγή προσφερόταν βαθμιαία. Κατὰ τὰ πρῶτα στάδια τὸ παιδί συμμετεῖχε περιοδικὰ σὲ παιδιές καὶ σωματικὲς ἀσκήσεις, ἐνῶ στὴ συνέχεια παρέμενε μόνιμα στὸ στρατώννα, ὅπου μαθήτευε καὶ τελειοποιούνταν στὴ στρατιωτικὴ ζωὴ τῶν Σπαρτιατῶν. Αὐτὴ περιλάμβανε διάφορες δραστηριότητες, ἀλλὰ κυρίως χειρισμὸ ὄπλων καὶ ἐκμάθηση τακτικῆς μάχης.

Δοκιμάζονταν οἱ ἔφηβοι στὴν ὑπακοὴ στοὺς ἀνωτέρους καὶ τὴν πειθαρχία στοὺς νόμους. Οἱ ὑπεύθυνοι φρόντιζαν νὰ ἐξασκοῦν τεχνιέντως τοὺς νέους στὴν ὑποκρισία, τὴν κλοπὴ καὶ τὸ ψέμα, προκειμένου νὰ τοὺς κάνουν ἱκανότερους καὶ ἀποτελεσματικούς στὶς πολεμικὲς ἐπιχειρήσεις γιὰ τὸ συμφέρον τῆς πολιτείας. Ὑπῆρχε συνεχῆς ἐπίβλεψη ἀπὸ τὸν παιδονόμο ἢ τὸν βουαγὸ μὲ τὴ συνοδία τῶν μαστιγοφόρων, ὥστε νὰ ἐπιβάλλεται ἡ πειθαρχία καὶ ἡ πλήρης ἐφαρμογὴ τῶν κανόνων καὶ τοῦ νόμου⁵².

ΤΑΡΧΟΥ, *Βιογραφία, Λυκούργου 17*. Βλέπε ἐπίσης, HENRI IRENEE MARROU, *ὄπ. παρ.*, σ. 46.

52. «ὁ δὲ Λυκούργος, ἀντὶ μὲν τοῦ ἰδία ἕκαστον παιδαγωγοὺς δούλους ἐφιστάναι, ἄνδρα ἐπέστησε κρατεῖν αὐτῶν ἐξ ὧν περ αἱ μέγιστα ἀρχαὶ καθίστανται, ὅς δὴ καὶ παιδονόμος καλεῖται, τοῦτον δὲ κύριον ἐποίησε καὶ ἀθροίζειν τοὺς παῖδας καὶ ἐπισκοποῦντα, εἴ τις ῥαδιουργοίη, ἰσχυρῶς κολάζειν. ἔδωκε δ' αὐτῷ καὶ τῶν ἡβώντων μαστιγοφόρους, ὅπως τιμωροῖεν ὅποτε δέοι, ὥστε πολλὴν μὲν αἰδῶ, πολλὴν δὲ πειθῶ ἐκεῖ συμπαρεῖναι», ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ, *Ἱστορία, Ἡ πολιτεία τῶν Σπαρτιατῶν 2*.

Ἡ ἀγωγή αὐτὴ στὴ Σπάρτῃ, διαφορετικὴ ἀπὸ ἄλλες πόλεις, δὲν ἀφοροῦσε μόνον τοὺς ἄνδρες ἀλλὰ καὶ τὶς γυναῖκες. Καὶ οἱ γυναῖκες ἐπιδίδονταν στὴ γυμναστικὴ καὶ στοὺς ἀγῶνες προκειμένου νὰ ἀποκτήσουν ρωμαλέα σώματα γιὰ τὴν καλύτερη τεκνοποιΐα, ἀπαραίτητη προϋπόθεση ὑγιῶν καὶ ρωμαλέων στρατιωτῶν-πολιτῶν. Συμμετεῖχαν καὶ αὐτὲς σὲ γυμνικούς ἀγῶνες κατὰ τὶς ἐορτὲς καὶ συναγωνίζονταν ὅπως οἱ ἄνδρες στὰ ἀθλήματα. Ὁ στόχος τῆς πολιτείας ἦταν νὰ ξεφύγουν ὡς μητέρες ἀπὸ τὶς συναισθηματικὲς ἀδυναμίες τῆς γυναικείας φύσης καὶ νὰ φέρονται μὲ αὐτοθυσία γιὰ τὴν πατρίδα Σπάρτῃ⁵³.

Στὴν Ἀθήνα τὸ φαινόμενο τῆς παιδεραστίας εἶχε ἄλλη χροιά. Ἐπιπλέον τοῦ παιδαγωγικοῦ του χαρακτήρα, ἡ θέα τῶν γυμνῶν σωμάτων τῶν ἐφήβων ἀπὸ τοὺς ἐνγλίκους ἀλλὰ καὶ ἡ ἄμετρη ἀγάπη τῶν Ἀθηναίων γιὰ τὸ σωματικὸ κάλλος συνετέλεσαν καθοριστικὰ

53. «ἀπῆει μεγαλυνόμενος ὑπὸ τῶν ἐπαίνων· αἱ δὲ μετὰ παιδιᾶς καὶ σκωμμάτων δῆξεις οὐδὲν ἀμβλύτεραι τῶν μετὰ σπουδῆς νουθητημάτων ἦσαν, ἅτε δὴ πρὸς τὴν θεᾶν ὁμοῦ τοῖς ἄλλοις πολιταῖς καὶ τῶν βασιλέων καὶ τῶν γερόντων συμπορευομένων. Ἡ δὲ γύμνωσις τῶν παρθένων οὐδὲν αἰσχρὸν εἶχεν, αἰδοῦς μὲν παρούσης, ἀκρασίας δὲ ἀπούσης, ἀλλ' ἐθισμόν ἀφελῆ καὶ ζῆλον εὐεξίας ἐνειργάζετο, καὶ φρονήματος τὸ θῆλυ παρέγευεν οὐκ ἀγεννοῦς, ὡς μηδὲν ἦττον αὐτῶ καὶ ἀρετῆς καὶ φιλοτιμίας μετουσίαν οὔσαν. ὅθεν αὐταῖς καὶ λέγειν ἐπῆει καὶ φρονεῖν οἷα καὶ περὶ Γοργοῦς ἰστόρηται τῆς Λεωνίδου γυναικός. εἰπούσης γάρ τινος, ὡς ἔοικε, ξένης πρὸς αὐτὴν ὡς “Μόνοι τῶν ἀνδρῶν ἄρχετε ὑμεῖς αἱ Λάκαιναί,” “Μόνοι γάρ,” ἔφη, “τίκτομεν ἄνδρας”. ΠλοΥΤΑΡΧΟΥ, *Βιογραφία, Λυκούργου* 14.3.

στήν ανάπτυξη τῆς παιδευασίας στήν Ἀθήνα. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅσο καὶ ἂν πολλοὶ προσπαθοῦν νὰ ἐξωραΐσουν τὸ γεγονός, ὅτι αὐτὴ ἐκδηλωνόταν στοὺς ἀθλητικούς καὶ τοὺς δημόσιους χώρους, ὅπου ἐκτυλίσσονταν ἡ καθημερινότητα τῶν Ἀθηναίων. Φυσικὰ δὲν μποροῦμε νὰ ἰσχυρισθοῦμε ὅτι τὸ γεγονός αὐτὸ ἦταν γενικευμένο σὲ ὅλους τοὺς Ἀθηναίους πολίτες. Περισσότερο θὰ λέγαμε ὅτι ἀποτελοῦσε ἓνα χαρακτηριστικὸ τῆς ἐλίτ τῆς ἀθηναϊκῆς κοινωνίας, ἡ ὁποία εἶχε καὶ τὴν οἰκονομικὴ ἀλλὰ καὶ τὴν πολιτικὴ δυνατότητα. Αὐτὸ ἀποδεικνύει καὶ μέρος τῆς Ἀθηναϊκῆς νομοθεσίας. Ὑπάρχει νόμος στὴ νομοθεσία τοῦ Σόλωνα (594 π.Χ.), ὁ ὁποῖος ἀπαγόρευε τὴν παιδευασία μὲ σεξουαλικὸ περιεχόμενο καὶ ἀφοροῦσε ὅχι μόνον τοὺς ἐλεύθερους ἐφήβους ἀλλὰ ἀκόμη καὶ τοὺς δούλους. Καθόριζε αὐστηρὲς ποινὲς γιὰ ὅσους ἐκμεταλλεύονταν τοὺς νέους μὲ κίνητρο τὸ χρηματισμὸ καὶ σκοπὸ τὴν ἱκανοποίηση τῶν σεξουαλικῶν ἐπιθυμιῶν τους⁵⁴. Ὑποχρέωνε τοὺς γονεῖς νὰ διαθέτουν πάντοτε γιὰ τὰ παιδιά τους κάποιον ἔμπιστο δοῦλο παιδαγωγὸ ὡς συνοδὸ, προκειμένου οἱ νέοι νὰ προστατεύονται κατὰ τὴν μετάβασή τους στὰ γυμνάσια καὶ τὰ μαθήματα. Αὐτὸς ὁ νόμος ἀποτελοῦσε θετικὸ βῆμα γιὰ τὸν ἔλεγχο τῆς παιδευασίας καὶ τῆς λειτουργίας της ὡς ἀγωγῆς. Ἦταν αὐστηρὰ καθορισμένος ὁ τρόπος τῆς λειτουργίας τῶν

54. Βλέπε σχετικὰ ὑποσημείωση 36, σ. 41. ΑΙΣΧΙΝΗΣ, *Λόγος κατὰ Τιμάρχου* 16.1.

γυμναστηρίων γιὰ τὴ διασφάλιση τῶν μαθητῶν, ὥστε νὰ ἀποφεύγονται παρεκτροπές καὶ καταχρήσεις⁵⁵.

Τὰ φαινόμενα παρέκκλισης, ποὺ μοιραῖα προέκυπταν, ἦταν μεμπτὰ καὶ καταδικαστέα. Οἱ ἐπιρρεπεῖς Ἀθηναῖοι προσπαθοῦσαν νὰ καλύπτουν τὶς ἀνῆθικες παρεκτροπές τους κάτω ἀπὸ τὴν πρόθεση τῆς ἠθικῆς διαπαιδαγώγησης. Ὁ ἐνήλικας ἄνδρας, δηλαδὴ ὁ ἐραστής ὅπως ὀνομάζεται στὰ ἀρχαῖα κείμενα, θεωροῦνταν ὅτι καθοδηγοῦσε τὸν ἔφηβο-ἐρωμένο, καθῶς ἀνέπτυξε μαζί του φιλοσοφικὲς ἢ ἄλλες ιδέες ἢ ἐνδεχομένως τὸν συμβούλευε γιὰ διάφορα θέματα ποὺ τυχὸν τὸν ἀπασχολοῦσαν. Ἡ μεταξὺ τους φιλία ἀποσκοποῦσε ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ ἐνήλικα στὴν προστασία καὶ στὴ διαμόρφωση τοῦ χαρακτήρα τοῦ νέου, ἐνῶ ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ χαρακτηριζόταν ἀπὸ θαυμασμὸ καὶ εὐγνωμοσύνη τοῦ νέου πρὸς τὸν ἄνδρα⁵⁶. Σὲ πολλὲς λοιπὸν περιπτώσεις μορφωμένοι ἐνήλικοι ἄνδρες ἀναλάμβαναν τὴν ἠθικὴ διαμόρφωση τοῦ χα-

55. «Οἱ δὲ τῶν παιδῶν διδάσκαλοι ἀνοιγέτωσαν μὲν τὰ διδασκαλεῖα μὴ πρότερον ἡλίου ἀνιόντος, κλειέτωσαν δὲ πρὸ ἡλίου δύνοντος. Καὶ μὴ ἐξέστω τοῖς ὑπὲρ τὴν τῶν παιδῶν ἡλικίαν οὖσιν εἰσεῖναι τῶν παιδῶν ἔνδον ὄντων, ἐὰν μὴ υἱὸς διδασκάλου ἢ ἀδελφὸς ἢ θυγατρὸς ἀνήρ· ἐὰν δὲ τις παρὰ ταῦτ' εἰσῆ, θανάτῳ ζημιούσθω. Καὶ οἱ γυμνασιάρχαι τοῖς Ἑρμαίοις μὴ ἐάτωσαν συγκαθίεναι μηδὲνα τῶν ἐν ἡλικίᾳ τρόπῳ μηδενί· ἐὰν δὲ ἐπιτρέπη καὶ μὴ ἐξείρηγῃ τοῦ γυμνασίου, ἔνοχος ἔστω ὁ γυμνασιάρχης τῷ τῆς ἐλευθέρων φθορᾶς νόμῳ. Οἱ δὲ χορηγοὶ οἱ καθιστάμενοι ὑπὸ τοῦ δήμου ἔστωσαν τὴν ἡλικίαν ὑπὲρ τετταράκοντα ἔτη».

Αἰσχίνης, Λόγος κατὰ Τιμάρχου 12.1.

56. MARTTI NISSINEN, *μνημ. ἔργ.*, σ. 59.

ρακτήρα τῶν νέων τῆς ἐποχῆς, ὑπὸ τὸ πρίσμα τοῦ ἔρωτα, ὁ ὁποῖος ἀναπτυσσόταν μεταξύ τους. Ἄς μὴν παραθεωρεῖται τὸ γεγονός ὅτι αὐτὸ συνέβαινε σὲ μία κοινωνία, στὸ πλαίσιο τῆς ὁποίας ὁ πατέρας καὶ ἡ μητέρα ἦταν οὐσιαστικὰ ἀπόντες ἀπὸ τὴν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν τους⁵⁷.

Οἱ δεσμοὶ ποὺ δημιουργοῦνταν μεταξύ τῶν δύο ἀνδρῶν δὲν σταματοῦσαν μὲ τὴ λήξη τῆς παιδευτικῆς αὐτῆς περιόδου, ἀλλὰ συνέχιζαν καὶ μετὰ τὴν ἐνηλικίωση τοῦ ἐφήβου καὶ ἀποτελοῦσαν λόγους ἢ αἰτίες πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἐπιλογῶν.

Εἶναι πολυσυζητημένη ἡ περίπτωση τοῦ Ἱεροῦ Λόχου τῶν Θηβῶν, ποὺ ἀποτελοῦνταν ἀπὸ 150 ζευγάρια ἐραστῶν καὶ ἐρωμένων ἀνδρῶν καὶ ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε ἀήττητος σὲ πολλὰς μάχες⁵⁸. Τελικὰ στὴ μάχη τῆς Χαι-

57. Βλέπε σχετικὰ I. ΣΥΚΟΥΤΡΗ, *μνημ. ἔργ.*, σσ. 49-52.

58. Ἦταν δεδομένο ὅτι ἡ σχέση αὐτὴ ἦταν πολὺ ἰσχυρὴ καὶ αὐτὸ εἶχε μία ἐπιπλέον ἱστορικὴ ἐφαρμογὴ μὲ τὸν περιφημο Ἱερὸ Λόχο τῶν Θηβῶν, ὅπου στρατολογοῦνταν ἀποκλειστικὰ τέτοια ζευγάρια. «Τὸν δ' ἱερὸν λόχον ὡς φασι συνετάξατο Γοργίδας πρῶτος ἐξ ἀνδρῶν ἐπιλέκτων τριακοσίων, οἷς ἡ πόλις ἄσκησιν καὶ δίαιταν ἐν τῇ Καδμείᾳ στρατοπεδευομένοις παρεῖχε. καὶ διὰ τοῦθ' ὁ ἐκ πόλεως λόχος ἐκαλοῦντο· τὰς γὰρ ἀκροπόλεις ἐπιεικῶς οἱ τότε πόλεις ὠνόμαζον· ἔνιοι δὲ φασιν ἐξ ἐραστῶν καὶ ἐρωμένων γενέσθαι τὸ σύστημα τοῦτο, [.....] οὐ γὰρ ἔφη τακτικὸν εἶναι τὸν Ὀμήρου Νέστορα, κελεύοντα κατὰ φύλα καὶ φρήτρας συλλοχιζέσθαι τοὺς Ἕλληνας (II. 2, 363), –ὡς φρήτρη φρήτρηφιν ἀρήγη, φύλα δὲ φύλοις,– δέον ἐραστὴν παρ' ἐρώμενον τάττειν. φυλέτας μὲν γὰρ φυλετῶν καὶ φρατόρων <φράτορας> οὐ πολὺν λόγον ἔχειν ἐν τοῖς δεινοῖς, τὸ δ' ἐξ ἐρωτικῆς φιλίας συνηρμοσμένον στίφος ἀδιάλυτον εἶναι καὶ ἄρρηκτον, ὅταν οἱ μὲν ἀγαπῶντες

ρώνειας ἔπεσαν μέχρις ἐνός ἀπὸ τὴν πολεμικὴ ὑπεροχὴ τῆς Μακεδονικῆς Φάλαγγας τοῦ Φιλίππου. Ὁ νικητὴς Φίλιππος ἐπιθεωρώντας τὸ πεδίο τῆς μάχης καὶ βλέποντας σὲ συγκεκριμένο σημεῖο ὄλους μαζί τοὺς πεσόντες τριακόσιους νεκροὺς εἶπε δακρυσμένος, «ἀπόλιντο κακῶς οἱ τούτους τι ποιεῖν ἢ πάσχειν αἰσχροὺς ὑπονοοῦντες»⁵⁹. Δηλαδή, νὰ θανατωθοῦν σκληρὰ ὅσοι θεωροῦν ὅτι αὐτοὶ (οἱ τριακόσιοι) ἦταν ἐμπλεκόμενοι σὲ σεξουαλικὲς αἰσχροτήτες καὶ ἡδονές. Καὶ φυσικὰ πῶς εἶναι δυνατόν στρατιῶτες ποὺ ἐκφυλλίζονται, μὲ ἡδονικὲς σαρκικὲς μίξεις μεταξύ τους, νὰ εἶναι νηφάλιοι καὶ ἀποτελεσματικοὶ στὴ μάχη⁶⁰.

τοὺς ἐρωμένους, οἱ δ' αἰσχυρόμενοι τοὺς ἐρώντας, ἐμμένωσι τοῖς δεινοῖς ὑπὲρ ἀλλήλων. καὶ τοῦτο θαυμαστόν οὐκ ἔστιν, εἶγε δὴ καὶ μὴ παρόντας αἰδοῦνται μᾶλλον ἐτέρων παρόντων, ὡς ἐκεῖνος ὁ τοῦ πολεμίου κείμενον αὐτὸν ἐπισφάττειν μέλλοντος δεόμενος καὶ ἀντιβολῶν διὰ τοῦ στέρνου διεῖναι τὸ ξίφος. “ὅπως” ἔφη “μὴ με νεκρὸν ὁ ἐρώμενος ὀρών κατὰ νότου τετρωμένον αἰσχυνοῦνται”. ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ, *Βίοι παράλληλοι*, Πελοπίδας 18. Ἐπίσης, «ὁ δὲ παρὰ Θηβαίοις ἱερὸς λόχος καλούμενος συνέστηκεν ἐξ ἐραστῶν καὶ ἐρωμένων τὴν τοῦ θεοῦ σεμνότητα ἐμφαίνων, ἀσπαζομένων θάνατον ἔνδοξον ἀντ' αἰσχροῦ καὶ ἐπονειδίστου βίου». ΑΘΗΝΑΙΟΥ, *Δειπνοσοφισταί* 13.12.

59. «ὡς δὲ μετὰ τὴν μάχην ἐφορῶν τοὺς νεκροὺς ὁ Φίλιππος ἔστη κατὰ τοῦτο τὸ χωρίον, ἐν ᾧ συνετύγχανε κείσθαι τοὺς τριακοσίους, ἐναντίους ἀπηντηκότας ταῖς σαρίσαις ἅπαντας ἐν τοῖς [στενοῖς] ὄπλοις καὶ μετ' ἀλλήλων ἀναμειγμένους, θαυμάσαντα καὶ πυθόμενον, ὡς ὁ τῶν ἐραστῶν καὶ τῶν ἐρωμένων οὗτος εἶη λόχος, δακρῦσαι καὶ εἰπεῖν· “ἀπόλιντο κακῶς οἱ τούτους τι ποιεῖν ἢ πάσχειν αἰσχροὺς ὑπονοοῦντες”». ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ, *Βίοι παράλληλοι*, Πελοπίδας 18.

60. Βλέπε σχετικὴ συζήτηση μὲ βάση τὶς πηγές, DAVID LEITAO,

4. Ἔρωσ καὶ τὸ πλαίσιο ἀνάπτυξης ἢ ἐκτροπῆς τῆς παιδευομένης σχέσης κατὰ τὸν Πλάτωνα.

Ἐνας ὁδηγός, γιὰ τὴν κατανόηση τῆς παιδευομένης στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα, μπορεῖ νὰ εἶναι οἱ ἀπόψεις τοῦ Πλάτωνα. Στὰ ἔργα τοῦ Πλάτωνα συναντοῦμε στοιχεῖα ποὺ φανερώνουν μία ἐξέλιξη σχετικὰ μὲ τὴν παιδευομένη καὶ τὸν ἔρωτα. Στὰ πρῶιμα ἔργα του, προβάλλεται ἡ παιδευομένη ὡς κατάλληλη καὶ ἀπαραίτητη πρακτικὴ γιὰ τὴν ἀγωγή τῶν ἐφήβων, προκειμένου νὰ ἀποκτήσουν τὶς προϋποθέσεις καὶ τὴν ὠριμότητα τῶν ἐνηλίκων πολιτῶν μέσα ἀπὸ τὴ συναναστροφή τους μὲ τοὺς ἐνήλικες ἐραστῆς. Αὐτὸ φυσικὰ ἀφοροῦσε τοὺς ἐφήβους ποὺ ἦταν ἐλεύθεροι καὶ ὄχι δοῦλοι.

Ὁ Πλάτων ὀρίζει τὸν ἔρωτα ὡς μία δυνατὴ ἐπιθυμία, ἡ ὁποία κυβερνάει καὶ καθοδηγεῖ τὶς πράξεις μας, ὅταν μᾶς κυριεύσει. Καὶ ἐπειδὴ ἀκριβῶς αὐτὴ ἡ ἐπιθυμία ἔχει μεγάλη δύναμη, ὀνομάστηκε ἔρωσ. Εἶναι φανερὸ ὅτι σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἀκόμη καὶ σ' αὐτοὺς ποὺ δὲν ἀγαποῦν, τοὺς ἀρέσουν καὶ ἐπιθυμοῦν τὰ ὠραῖα⁶¹. Διακρίνει μέσα στὸν ἀνθρωπο δύο ἔμφυτες τάσεις σχετικὰ μὲ τὸν ἔρωτα, οἱ ὁποῖες τὸν ἐπηρεάζουν καὶ τὸν ὀδηγοῦν σὲ διάφορες πράξεις-δραστηριότητες. Ἡ μία

“The Legend of the Sacred Band” στο ΜΑΡΘΑ C. NUSSBAUM, & JUHA SIHVOLA, (ἐπιμ.), *The sleep of reason: erotic experience and sexual ethics in ancient Greece and Rome*, University of Chicago Press, London 2002, σσ. 143-170.

61. ΠΛΑΤΩΝΟΣ, *Φαῖδρος* 237D.

εἶναι ἡ ἔμφυτη ἐπιθυμία πρὸς τὶς ἡδονές. Ἡ ἄλλη εἶναι μία ἐσωτερικὴ κατάσταση, ποὺ καλλιιεργεῖται ἀπὸ τὴν ἀγωγή καὶ δίνει στὸν ἄνθρωπο τὴν ἐπιθυμία γιὰ τὸ ἄριστο καὶ τὸ ἀγαθό.

Αὐτὲς οἱ δύο δυνάμεις πότε ὁμονοοῦν μέσα μας καὶ πότε συγκρούονται. Κάποιες φορὲς νικάει ἡ μία καὶ ἄλλες ἡ ἄλλη. Ὅταν ἡ λογικὴ ἐκτίμηση ὁδηγεῖ τὸν ἄνθρωπο στὸ ἄριστο καὶ τὸ ἀγαθὸ καὶ τὸν κυριεύει ὀλοκληρωτικὰ, αὐτὴ ἡ κατάκτηση ὀνομάζεται σωφροσύνη καὶ ὁδηγεῖ τὸν ἄνθρωπο σὲ ἀνώτερα πνευματικὰ ἐπίπεδα. Ὅταν ὅμως ἡ παράλογη ἐπιθυμία πρὸς τὶς σωματικὲς ἡδονὲς κυριεύει τὸν ἄνθρωπο, τότε ἔχουμε τὸ φαινόμενο τῆς ὕβρεως. Αὐτὴ ἡ ὕβρις ἔχει πολλὲς μορφές, καὶ ἀνάλογα μὲ τὸ ποιά θὰ ὑπερισχύσει, δίνει καὶ τὸ ὄνομά της στὸν κάτοχο. Αὐτὸ εἶναι προσβολὴ γιὰ αὐτὸν ποὺ τὴν ἔχει⁶². Αὐτὸς ὁ ἔρωτας ποὺ ἀπευθύνεται κυρίως στὴν ἡδονὴ πρὸς τὸ σωματικὸ κάλλος εἶναι μία παράλογη ἐπιθυμία ποὺ ἐπισκιάζει τὴν ἀναζήτηση τοῦ ὄντος ἀληθινοῦ κάλλους, ἐνισχύεται καὶ ἀπὸ τὶς ἄλλες σωματικὲς ἡδονὲς καὶ καταδυναστεύει τὸν ἄνθρωπο⁶³. Γι' αὐτὸ καταλήγει ὅτι τὰ θύματα τοῦ σωματικοῦ ἔρωτα, ὅταν στὴν πορεία κορέσουν τὴν ἐπιθυμία τους, μετανοοῦν γιὰ τὰ ὅσα θυσίασαν στὸ ἀντικείμενο τοῦ πάθους τους⁶⁴. Στὸ Συμπόσιό του ὁ

62. Ὅπ. παρ., 238Α.

63. Ὅπ. παρ., 238Β.

64. Ὅπ. παρ., 264Α.

Πλάτων, διὰ στόματος τοῦ Σωκράτη, δηλώνει ὅτι ὁ ἔρωτας πρέπει νὰ εἶναι μία δημιουργική δύναμη γιὰ τὴν ἀναγωγή τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ καλὸ, δὲν εἶναι ὁμως ὁ ἔρωτας τὸ καλὸ, καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν ἀποτελεῖ σὲ καμία περίπτωση αὐτοσκοπὸ⁶⁵.

Στὸν διάλογο τοῦ Πλάτωνα *Φαῖδρος* ἀναπτύσσονται οἱ σκέψεις του περὶ τοῦ ἔρωτα στὶς διάφορες ἐκδοχῆς του. Ἐπειδὴ ἡ ὁμοφυλοφιλικὴ σεξουαλικὴ πρακτικὴ προσιδιάζει περισσότερο μὲ τὸν ἡδονοθηρικὸ ἔρωτα, θεωροῦμε ὅτι εἶναι σημαντικὸ νὰ ἀναφερθοῦμε στὶς ἀπόψεις τοῦ Πλάτωνα, γιὰ τὸ πῶς περιγράφει τὴν ψυχικὴ κατάσταση τῶν ἐμπλεκομένων στὴ σχέση αὐτῆ.

Ὁ ἐραστής, λέγει, ἐμφορούμενος κυρίως ἀπὸ τὶς ἐπιθυμίες τοῦ σαρκικοῦ ἔρωτα καὶ τῆ φιληδονία, ἔχει προσδοκία καὶ ἀπαιτεῖ νὰ εἰσπράττει τὴν μέγιστη ἡδονὴ ποὺ μπορεῖ νὰ τοῦ παρασχεθεῖ ἀπὸ τὸν ἀγαπώμενο, γιὰτὶ εἶναι κυριευμένος ἀπὸ τὸ πάθος καὶ ἔχει γίνεαι δούλος τῆς ἡδονῆς. Ὅπως συμβαίνει μὲ τὸν ἄρρωστο, νὰ δέχεται μὲ εὐχαρίστηση κάθε τί ποὺ δὲν τοῦ δημιουργεῖ ἐμπόδια καὶ δυσκολία καὶ νὰ θεωρεῖ ἐναντίον του ὅτι τὸν ὑπερβαίνει ἢ τὸν ἀνταγωνίζεται. Ἔτσι συμβαίνει καὶ μὲ τὸν ἐραστή, ὁ ὁποῖος ἐπιδιώκει σχεδὸν πάντοτε νὰ κρατᾶει σὲ χαμηλότερο ἐπίπεδο τὸν ἐρώμενο ὥστε νὰ μὴ τὸν ξεπεράσει⁶⁶.

65. ΠΛΑΤΩΝΟΣ, *Συμπόσιον*, 201. Ἐπίσης βλέπε περισσότερα στὴν εἰσαγωγή τοῦ Ι. ΣΥΚΟΤΡΗ, στὸ *Συμπόσιον*, μνημ. ἐργασία, σ. 45 ἐξ.

66. *Φαῖδρος* 238C-239A.

Όταν ο έραστής βλέπει να υπάρχουν αδυναμίες και πάθη στον έρώμενο νέο, δεν τον επιπλήττει ούτε τον διορθώνει (για να μη στενοχωρηθεί και τον έγκαταλείψει), για να μη χάσει τις ήδονες που του προσφέρει ο νέος με το να παραμείνει κοντά του και μάλλον τον καλοπιάνει για να παραμείνει βυθισμένος σ' αυτές.

Ο φθόνος που αναπτύσσεται μέσα του (στον έραστή) έμποδίζει τον νέο να έχει άλλες συναναστροφές, που πιθανόν θα τον βοηθοῦσαν να ώριμάσει και να γίνει ενάρετος, και με τον τρόπο αυτό τον καταστρέφει απομακρύνοντάς τον από κάθε άλλη ωφέλιμη σχέση. Στον άνθρωπο (έραστή), που θα κυριευθεί ή διάνοιά του από τον σαρκικό έρωτα, δεν είναι δυνατόν να υπάρξει καλή διάθεση για σωστή άγωγή και παιδεία προς τον έρώμενο νέο. Δεν μπορεί να υπάρξει σωστή φιλία και μετάδοση άγωγής⁶⁷. Αυτή ή τάση να καλλιεργείται περισσότερο το σώμα, για να αποδίδει στην ήδονή, καταστρέφει το ενδιαφέρον του νέου για τα ωφέλιμα και αρμόζοντα στην ηλικία του, ώστε να γίνει καλός κάγαθος. Έτσι ο έραστής θα επιδιώκει να σχετίζεται όχι με εύρωστο ή σκληραγωγημένο νέο, αλλά με μαλθακό και άπειρο στις σωματικές ασκήσεις, ώστε να μην αντιστέκεται στις επιθυμίες του. Θεωρεί έδω ανάξια λόγου να ασχολείται με αυτά ο Πλάτων, γιατί τα θεωρεί γνωστά στους περισσοτέρους. Τονίζει μόνον ότι τέτοιους πλαδαρούς νέους οί μὲν έχθροι δεν

67. Όπ. παρ., 239C.

τοὺς φοβοῦνται καθόλου, οἱ δὲ φίλοι καὶ οἱ ἐραστές τους τοὺς ἀντιμετωπίζουν μὲ φόβο, ὡς πολὺ εὐαίσθητους, γιὰ νὰ μὴν πάθουν τίποτε κακό.

Ἡ ἐρωτικὴ μανία δημιουργεῖ στὸν ἐραστὴ ἐπιπλέον φθόνο, γιὰ τὶς ὅποιες σχέσεις μπορεῖ νὰ ἔχει ὁ ἐρώμενος. Δηλαδή θέλει νὰ τὸν ἀποξενώσει ἀκόμη καὶ ἀπὸ τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς συγγενεῖς, γιὰ νὰ μὴν παρεμβαίνουν καὶ νὰ ἐπικρίνουν αὐτὴ τὴν ἀνάρμοστη σχέση. Ἐπίσης προτιμᾷ ὁ ἐραστὴς νὰ μὴν ἔχει περιουσία καὶ χρήματα ὁ ἐρώμενος, προκειμένου νὰ τὸν ὑποτάσσει καὶ νὰ τὸν κυβερνᾷ εὐκολότερα. Τὸν ζηλεύει καὶ λυπᾶται, ὅταν ἔχει περιουσία, ἐνῶ χαίρεται, ὅταν τὴν χάσει. Εὐχεται νὰ μείνει ἄγαμος ἢ ἄτεκνος ἢ ἀνήμπορος, γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ παρατείνει μία κυριαρχικὴ σχέση, ποὺ θὰ τοῦ ἐξασφαλίζει τὴν ἱκανοποίησι τῆς σαρκικῆς ἡδονῆς⁶⁸.

Ἄλλο ἀρνητικὸ στοιχεῖο τῆς σχέσης ἐραστῆ-ἐρωμένου εἶναι ἡ συνεχῆς καθημερινὴ ἀναστροφή, ἡ ὁποία δημιουργεῖ πολλὰ φορὲς πλήξη καὶ ἀηδία. Ὁ νέος ἐπιζητεῖ καὶ ἔχει ἀνάγκη φιλίας μὲ συνομηλικούς του, γιὰτὶ μὲ αὐτοὺς ἔχει τὰ ἴδια ἐνδιαφέροντα καὶ τὶς ἴδιες ἀνάγκες. Ἄν καὶ σ' αὐτὴν ἀκόμη τὴν περίπτωσι μονότονες καὶ διαρκεῖς σχέσεις δημιουργοῦν κόπωση καὶ πλήξη. Ἀλλά, ὅπως εἶναι γνωστὸ, σὲ κάθε σχέση, ὅ,τι γίνεται καταναγκαστικὰ εἶναι βασανιστικὸ καὶ βαρὺ πρᾶγμα.

68. Ὅπ. παρ., 239E-240A.

Ἐκτὸς ἀπὸ τῆ δυσκολία τῆς διαφορᾶς τῆς ἡλικίας, ὁ ἐραστὴς ἔχει καὶ ἄλλο ἄγχος σὲ σχέση με τὸν ἐρώμενο. Πιέζεται, γιατί πρέπει συνεχῶς νύκτα καὶ ἡμέρα νὰ ἄγεται καὶ νὰ φέρεται ἀπὸ τὴν μανία τῆς ἐρωτικῆς ἐπιθυμίας, προκειμένου νὰ ἰκανοποιηθεῖ καὶ νὰ ἰκανοποιήσῃ κάθε ἀπαίτηση τῆς σαρκικῆς ἡδονῆς⁶⁹.

Κουραστικὴ καὶ ἀνυπόφορη καταντάει ἡ σχέση, ὅταν προστίθενται καὶ πολλὰ ἀπὸ τὰ συμπτώματα τῆς ἡλικίας, σωματικὴ ἀδυναμία, ἀλλοίωση ὄψεως καὶ ἄλλα, ποὺ δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ τὰ βλέπει ἢ νὰ τὰ ἀκούει χωρὶς ἀηδία. Πῶς θὰ παρηγορηθεῖ ὁ ἀγαπώμενος, ὅταν συνεχῶς ἐπιτηρεῖται με μίαν καχύποπτη ζηλοτυπία, ποὺ τὸν καταδικάζει νὰ ἀντιμετωπίζει συνεχῶς ἀντιφατικὲς συμπεριφορὲς ἀνάλογα με τὴν διάθεση τοῦ ἐραστῆ του, οἱ ὁποῖες εἶναι γεμάτες με φορτικὴ αὐθάδεια, ἀηδία καὶ ἀδιαντροπιά⁷⁰.

Ἡ πρόοδος τῆς ἡλικίας εἶναι συνυφασμένη καὶ με τὴν ὑποχώρηση τοῦ πάθους. Ἡ ἐρωτικὴ ὁρμὴ ὑποχωρεῖ καὶ ἀλλοιώνει τὶς σχέσεις αὐτὲς φέροντας ἀπρόσμενα στὸ προσκῆνιο νέες ψυχοσωματικὲς καταστάσεις. Ὁ ἐραστὴς πλέον ἀρχίζει νὰ γίνεται ἄπιστος στὶς ὑποσχέσεις του πρὸς τὸν ἐρώμενο, με τὶς ὁποῖες ἕως τώρα τὸν κρατοῦσε κοντὰ του δίνοντάς του ὑποσχέσεις καὶ ἐλπίδες γιὰ τὸ μέλλον. Ὁ ἐρώμενος τὸν καλεῖ νὰ ἐκπληρώσῃ τοὺς ὄρκους καὶ τὶς ὑποσχέσεις ποὺ

69. Ὅπ. παρ. 240BC.

70. Ὅπ. παρ. 240DE.

τὸν συγκρατοῦσαν, γιὰ νὰ ὑποφέρει μιὰ κακὴ συμπεριφορά, ἐλπίζοντας ὅτι θὰ ἔχει μιὰ καλὴ ἐξέλιξη ὡς αὐριανὸς πολίτης.

Ὅμως ὁ ἐραστής πλέον βρίσκεται στὸ στάδιο, ποὺ μέσα του ἀναπτύσσεται ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ σοβαρότητα τῆς ἡλικίας, ὥστε νὰ λησμονεῖ τὴν προηγούμενη σχέση του μὲ τὸν ἐρώμενο ἢ πλέον τὴν τοποθετεῖ σὲ ἄλλη βάση.

Ἔρχεται τώρα ὁ ἀγαπώμενος νέος νὰ ἀπαιτεῖ καὶ νὰ πιέζει τὸν ἐραστή γιὰ τὴν ἀνταπόδοση τῶν ὄσων τοῦ προσέφερε, ὑπενθυμίζοντας τὰ λόγια καὶ τὶς πράξεις τοῦ ἐραστή του, χωρὶς νὰ ἔχει ἀντιληφθεῖ τὴν ἀλλαγὴ καὶ νομίζοντας ὅτι μιλάει στὸν ἴδιο ἄνθρωπο ποὺ μέχρι πρότινος ἦταν μαζὶ του⁷¹.

Κλείνοντας αὐτὴ τὴν παράγραφο ὁ Πλάτωνας συμπερασματικὰ ἐξηγεῖ ὅτι ὁ νέος (ὁ ἐρώμενος) δὲν θὰ πρέπει νὰ παρασύρεται ἀπὸ τὴν ἐκρηκτικὴ μανία τοῦ φιλήδονου σωματικοῦ ἔρωτα, προκειμένου νὰ ἐπιλέξει τὸν ἐραστή του, ἀλλὰ νὰ ἀφήνεται σὲ νηφάλιο ἐραστή (μὴ ἀγαπῶντα)⁷², ὁ ὁποῖος νὰ ἔχει τὴ δυνατότητα νὰ λογικεύεται.

Προφανῶς ἐδῶ ὁ Πλάτων θέλει νὰ κάνει τὴν ἀντιδιαστολὴ μεταξὺ τοῦ σαρκικοῦ καὶ τοῦ ἰδεατοῦ ἔρωτα, γιὰτὶ διαπιστώνει ὅτι αὐτὴ ἡ θεϊκὴ δύναμη ποὺ ἔχει ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀγαπᾶ καὶ νὰ ἐρωτεύεται μπορεῖ νὰ

71. Ὅπ. παρ., 241A.

72. Ἐννοεῖ ἐδῶ τὸν ἐραστή ποὺ δὲν διακατέχεται ἀπὸ τὸν οἶστρο τῆς ἐρωτικῆς μανίας.

εὐτελιστεῖ, ἐὰν ὁ φορέας τῆς δὲν κάνει σωστὴ διαχείριση⁷³. Δὲν εἶναι δυνατὸν μία σαρκικὴ καὶ φιλήδονη ζωὴ νὰ εἶναι «τόκος ἐν τῷ καλῷ»⁷⁴. Εἶναι μία ἐκτροπὴ ποὺ φθάνει στὴν ὕβρη μὲ τὸ νὰ παρασύρει ἐραστὴ καὶ ἐρώμενο στὴν ἀκόλαστη ζωὴ τῆς ἡδονοθηρίας.

5. Ρωμαϊκοὶ χρόνοι καὶ βυζαντινὴ συνέχεια.

Γιὰ τὴν ἀρχαία Ρώμη, οἱ πηγές μᾶς πληροφοροῦν ὅτι τὸ ζήτημα τῆς ὁμοφυλοφιλίας εἶναι παρόν, ὅπως καὶ στὶς ἄλλες κοινωνίες. Στὸ corpus τῆς ρωμαϊκῆς νο-

73. Ὁ Συκουτρῆς, στὴν εἰσαγωγή του, ἀφοῦ περιγράφει τὸν παιδαγωγικὸ ἔρωτα καὶ τὶς παραμέτρους του, συνεχίζει ρεαλιστικὰ νὰ ἀναφέρει τὴν πραγματικότητα ὅπως συνέβαινε. «Ἡ εἰκὼν τοῦ παιδικοῦ ἔρωτος, ὅπως τὸν περιέγραψ' ἀνωτέρω, ἀντιπροσωπεύει βεβαίως ἕναν ἰδεώδη τύπον τοῦ φαινομένου, τὸ νόημα καλύτερα, ὅπως ὑπῆρχεν ὡς πρόθεσις μᾶλλον παρὰ ὡς πλήρης πραγματοποίησις εἰς τὰς ἐπὶ μέρους αὐτοῦ ἐκδηλώσεις. Εἰς τὴν καθαρὰν αὐτὴν μορφήν ὁ παιδικὸς ἔρωτος δὲν ἦτο κἂν συχνός, ἰδίως εἰς τὰς Ἀθήνας. Διὰ τὴν πλειονότητα **τὸ χαρίζεσθαι** ἦτο τὸ κύριον περιεχόμενον του, καὶ ἡ ὠραιότης τοῦ σώματος συνέπιπτε πλήρως πρὸς τῆς σαρκὸς τὴν ὠραιότητα. Καὶ ἀντιθέτως ἐκ μέρους τοῦ ἐφήβου συχνὰ ὄχι τόσον τῆς τελειοποιήσεως ὁ πόθος, ἀλλὰ χρηματικοὶ ἢ πολιτικοὶ ὑπολογισμοί, συχνότερ' ἀκόμη ἢ ἐπιπολαιότης καὶ ἡ ματαιοδοξία ὠδήγουν εἰς τὴν σύναψιν τῶν σχέσεων αὐτῶν. Καὶ ἀσφαλῶς ὁ παιδικὸς ἔρωτος, ὅπως τὸν βλέπομεν εἰς τὰς κωμωδίας τοῦ Ἀριστοφάνους ἢ εἰς ὠρισμένους λόγους τῶν ρητόρων, ἦτο κάτι πολὺ διαφορετικὸν ἀπ' ὅτι μᾶς παρουσιάζουν οἱ διάλογοι τοῦ Πλάτωνος ἢ ὁ Ἑρωτικὸς τοῦ Πλουτάρχου. Οὔτε ἦτο δυνατὸν ἄλλως νὰ γίνη· ἀπὸ τὴν στιγμὴν ποὺ ἕνα αἴσθημα γίνεται τῆς μάχης συνήθεια, προσιτὸν δηλαδὴ καὶ εἰς ἀνθρώπους χωρὶς καμμίαν ἐσωτερικὴν ἀνάτασιν, θὰ τὸ γεμίσουν μὲ τὸ ταπεινὸν περιεχόμενον τῆς ἰδικῆς των ψυχῆς». *Μνημ. ἔργ.*, σσ. 61-62.

74. ΠΛΑΤΩΝΟΣ, *Συμπόσιον* 201.

μοθεσίας υπήρχαν νόμοι, οί οποίοι αντιμετώπιζαν με δυσμένεια ἢ τοῦλάχιστον με ἐπιφύλαξη τὴν ὁμοφυλοφιλία καὶ παρόμοιες πρακτικές, χωρὶς ὥστόσο νὰ τὴν χαρακτηρίζουν ὡς ἔγκλημα. Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Ρωμαίου νομοθέτη ἦταν νὰ προλάβει ἢ νὰ ἀπαγορεύσει τὶς ὁμοφυλοφιλικές σχέσεις ποὺ ἐνδεχομένως θὰ δημιουργοῦσαν κοινωνικά σκάνδαλα ἢ θὰ προσέβαλλαν κοινωνικοὺς θεσμούς. Ἐπίσης ἤθελε νὰ ἀντιμετωπίσει καὶ τὶς περιπτώσεις ἐκεῖνες ποὺ ἡ ὁμοφυλοφιλικὴ συμπεριφορὰ συνδεόταν καὶ με ἄλλες ἐγκληματικὲς πράξεις⁷⁵. Μελετητὲς ὑποστηρίζουν ὅτι δὲν ὑπάρχει στὴ Ρώμη κάποιο σωματεῖο ἢ κάποια ἀναγνωρισμένη ὁμάδα ἀνδρῶν, ἡ ὁποία νὰ αὐτοπροσδιορίζεται ὡς ὁμοφυλόφιλη κοινότητα⁷⁶.

Οἱ Ρωμαῖοι, ἔχοντας ὡς ἰδανικὸ τὴν ἀνδρεία καὶ τὴ δύναμη τῶν σωματῶν, τοποθετοῦνταν ἀρνητικὰ σὲ κάθε πράξη ποὺ θὰ ὑποβίβαζε τὸν ἄνδρα σὲ γυναικεῖο ρόλο. Θεωροῦσαν ὅτι ἡ ἀπὸ μέρους τους κατάκτηση τῶν λαῶν τῆς Μεσογείου καὶ μάλιστα τῶν Ἑλλήνων ἐπιτεύχθηκε, γιὰτὶ δὲν εἶχαν τὶς ἐκφυλιστικὲς γιὰ τὴν κοινωνία παιδραστικὲς καὶ ὁμοφιλοφιλικὲς συνήθειές τους.

75. Βλέπε σχετικὰ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΙΤΣΑΚΗ, «Ἡ θέση τῶν ὁμοφυλοφίλων στὴ Βυζαντινὴ κοινωνία», στὰ Πρακτικὰ Ἡμερίδας, *Οἱ περιθωριακοὶ στὸ Βυζάντιο*, ὅπου καὶ σχετικὴ βιβλιογραφία, Ἴδρυμα Γουλανδρῆ - Χόρν, Ἀθήνα 1993, σ. 179.

76. Καθὼς συμπεραίνει ὁ JOHN R. CLARKE, «Representation of the *Cinaedus* in Roman Art: Evidence of 'Gay' Subculture», στὸ *Same-sex Desire and Love in Greco-Roman Antiquity*, The Haworth Press, Binghamton, NY 2005, σ. 272.

Στὴν ἐποχὴ τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων, οἱ ἀνησυχίες σχετικὰ μὲ τὴν ἀπώλεια τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας καὶ τὴν ὑποταγὴ τοῦ πολίτη στὸν αὐτοκράτορα, ἐκφράστηκαν ἀπὸ ἀξιοσημείωτη αὐξηση τῆς ἐκούσι-
ας παθητικῆς ὁμοφυλοφιλικῆς συμπεριφορᾶς μεταξὺ ἀνδρῶν. Τὸ φαινόμενο αὐτὸ τεκμαίρεται ἀπὸ στοιχεῖα ποὺ μαρτυροῦν πολλὲς ἐκτελέσεις καὶ σωματικὴ τιμωρία πολιτῶν. Φιλολογικὲς πηγὲς ἀποκαλύπτουν ἰδιαίτερη συμπεριφορὰ ἀνάμεσα σὲ μία μειοψηφία ἀνδρῶν, οἱ ὁποῖοι δείχνουν σεξουαλικὴ προτίμηση πρὸς τὸ ἴδιο φύλο μὲ ὁμοφυλικὸ σεξουαλικὸ προσανατολισμό⁷⁷.

Εἶναι γνωστὴ ἡ ἀσύδοτη συμπεριφορὰ Ρωμαίων Αὐτοκρατόρων, οἱ ὁποῖοι μετέρχονταν κάθε μέσο προκειμένου νὰ ἱκανοποιήσουν τὰ ἀχαλίνωτα πάθη τους καὶ νὰ ἀπολαύσουν τὶς ποικίλες σαρκικὲς ἡδονές. Ὁ Νέρων π.χ. εἶναι γνωστὸς ὄχι μόνο γιὰ τὶς θηριωδίες του, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὶς παράλογες καὶ διαστροφικὲς ἐπιθυμίες του, τὶς ὁποῖες ἱκανοποιοῦσε, ὅποιο κι ἂν ἦταν τὸ τίμημά τους. Εὐνούχισε π.χ. ἕναν νέο μὲ τὴν προοπτικὴ νὰ τὸν νυμφευθεῖ καὶ ἔκανε λαμπρὴ τελετὴ γάμου μὲ συμπόσια καὶ πανηγυρισμούς⁷⁸. Καὶ στὸ τέλος συζοῦσε μὲ

77. Βλέπε σχετικὰ AMY RICHLIN, «Sexuality in the Roman Empire», στὸ *A Companion to the Roman Empire*, κεφ. 17, Blackwell, 2006, σ. 329. Sexuality in the Roman Empire (pages 327-353) The law began to specify harsher punishments for the lower classes (*humiliores*) than for the elite (*honestiores*). David S. Potter -Amy Richlin Published Online: 30-11-2007.

78. «Εὐνούχισε τὸ παιδὶ Σπόρο καὶ ἀποφάσισε νὰ τὸν κάνει γυναίκα του. Τέλεσε μαζί του μὲ ὅλη τὴν ἐθιμοτυπία γάμο, μὲ

δύο ἄνδρες, τὸν Σπόρο ὡς γυναίκα καὶ τὸν Πυθαγόρα ὡς ἄνδρα⁷⁹. Ἀναφορὲς ἐπίσης πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Τιβέριο φανερώνουν περὶτρανα τὶς ὁμοφυλοφιλικὲς ἐπιδόσεις του, οἱ ὁποῖες ἦταν τέτοιες ποὺ συγκλόνιζαν ἀκόμα καὶ τοὺς Ρωμαίους εἰδωλολάτρεις συγγραφεῖς⁸⁰.

προῖκα καὶ νυφικὰ πέπλα καὶ τὸν ἐγκατέστησε στὸ σπίτι του ἀκολουθούμενος ἀπὸ πλῆθος λαοῦ». Σοχητῆσιον, *Νέρων* 28.

79. Κασσιος Δίων, *Ρωμαϊκὴ Ἱστορία*, Βιβλίο 62,28. «καὶ οὕτω γε αὐτὴν ὁ Νέρων ἐπόθησεν ὥστε μετὰ <τὸν> θάνατον αὐτῆς τὰ μὲν πρῶτα γυναϊκά τινα προσφερῆ οἱ μαθῶν οὕσαν μετεπέμψατο καὶ ἔσχεν, ἔπειτα καὶ παῖδα ἀπελεύθερον, ὃν Σπόρον ὠνόμαζεν, ἐκτεμών, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς τῇ Σαβίνῃ προσεῴκει, τὰ τε ἄλλα ὡς γυναϊκὶ αὐτῷ ἐχρήτο καὶ προϊόντος τοῦ χρόνου καὶ ἔγγυεν αὐτόν, καίπερ Πυθαγόρα τινὶ ἐξελευθέρῳ γεγαμημένος, καὶ προῖκα αὐτῷ κατὰ συγγραφὴν ἔνειμε, καὶ τοὺς γάμους σφῶν δημοσίᾳ οἱ τε ἄλλοι καὶ αὐτοὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἐώρτασαν». Ἐπίσης, Βιβλίο 69,11 «ὁ γὰρ Ἀντίνοος ἦν μὲν ἐκ Βιθυνίου πόλεως Βιθυνίδος, ἦν καὶ Κλαυδιούπολιν καλοῦμεν, παιδικὰ δὲ αὐτοῦ ἐγεγόνει, καὶ ἐν τῇ Αἰγύπτῳ ἐτελεύτησεν, εἴτ' οὖν ἐς τὸν Νεῖλον ἐκπεσῶν, ὡς Ἀδριανὸς γράφει, εἴτε καὶ ἱεροουργηθεῖς, ὡς ἡ ἀλήθεια ἔχει· τὰ τε γὰρ ἄλλα περιεργότατος Ἀδριανός, ὥσπερ εἶπον, ἐγένετο, καὶ μαντείαις μαγανείαις τε παντοδαπαῖς ἐχρήτο. καὶ οὕτω γε τὸν Ἀντίνοον, ἧτοι διὰ τὸν ἔρωτα αὐτοῦ ἢ ὅτι ἐθελοντῆς ἐθανατώθη (ἐκουσίῳ γὰρ ψυχῆς πρὸς ἅ ἔπραττεν ἐδεῖτο), ἐτίμησεν ὡς καὶ πόλιν ἐν τῷ χωρίῳ, ἐν ᾧ τοῦτ' ἔπαθε, καὶ συνοικίσαι καὶ ὀνομάσαι ἀπ' αὐτοῦ».

80. Τακιτοῦ, *Χρονικά*, VI, 1, «κατέφυγε ἀκόμη μία φορὰ ... ἀδιάντροπα στὰ ἁμαρτήματα καὶ στὰ πάθη, ποὺ ἀνεξέλεγκτες φωτιὲς τὰ εἶχαν πυροδοτήσῃ, τόσο ποὺ μὲ τὸ βασιλικὸ του τρόπο μόλυνε μὲ τὶς λαγνεῖς του τὰ παιδιὰ ἐλευθέρων πολιτῶν». Ἐπίσης Σοχητῆσιον, *Τιβέριος*, 43, «Ὅταν ὁ Τιβέριος ἀποσύρθηκε στὸ Κάπρι, ἐπινόησε ἕναν τρόπο ἀπολαύσεως γιὰ τὰ μυστικά του ὄργια: ὀμάδες ἀκολάστων καὶ ἀπὸ τὰ δύο φύλα, ἐπιλεγμένοι σὰν εἰδικοί στὴν ὄργιαστικὴ συνουσία, ἐπιδίδονταν σὲ συνουσία

Τὸ παράδειγμα τῶν αὐτοκρατόρων ἀποτελοῦσε τὸν προαγωγὸ καὶ στοὺς πολίτες νὰ μιμοῦνται τὴ συμπεριφορά αὐτὴ ἰδιαίτερα στὶς ἀνώτερες κοινωνικὰ τάξεις.

Ἐπίσης εἶναι γνωστὰ ἀπὸ τὶς πηγές τὰ καταγώγια τῆς ἀνδρικῆς πορνείας, ὅπου αἰχμάλωτοι καὶ δοῦλοι προσφέρονταν γιὰ τὴν ἱκανοποίηση ἀνδρικῶν ἐπιθυμιῶν. Μάλιστα ἡ πολιτεία εἰσέπραττε καὶ φόρους ἀπὸ αὐτὲς τὶς δραστηριότητες. Ὑπάρχουν πολλὲς μαρτυρίες, ὅπως βέβαια πάντα ἀντιφατικές, γιὰ τὸ ἀληθινὸ μέγεθος τοῦ φαινομένου τῆς ὁμοφυλοφιλίας καὶ στὴ Ρωμαϊκὴ πραγματικότητα. Ἡ νομοθεσία ποὺ ὑπάρχει γιὰ τὸ ζήτημα αὐτὸ μᾶς ὁδηγεῖ στὴν ὑπόθεση ὅτι τὸ Ρωμαϊκὸ Δίκαιο ἀντιμετώπιζε μὲ «δυσμένεια ἢ τουλάχιστον μὲ ἐπιφύλαξη τὴν ὁμοφυλοφιλία καὶ τὶς ὁμοφυλόφιλες γενικὰ πρακτικές, χωρὶς ἐν τούτοις καὶ νὰ τὴν ἔχει ἀναγάγει καθ' ἑαυτὴν εἰς ἔγκλημα. Ἐνδιαφέρεται ὅμως νὰ ἀσκήσει πρόληψη ἢ καταστολὴ σὲ ὠρισμένες ἐκδηλώσεις τῆς, ἰδίως σὲ εἰδικὲς μορφὲς σχέσεων ἢ σὲ περιπτώσεις ποὺ ἀπὸ τὴ φύση τους μπορούσαν νὰ προκαλέσουν κοινωνικὴ ἀναταραχὴ, προσβολὴ τῆς δημόσιας τάξεως ἢ δημόσιο σκάνδαλο (π.χ. μὲ τὴν χρή-

μπροστά του σὲ τριπλὰ σχήματα γιὰ νὰ ἐξάπτουν τὰ ἄνομα πάθη του». Ὁ ἴδιος ἀναφέρει: «Μιὰ φορὰ σὲ κάποια θυσία, γοητευμένος ἀπὸ ἓνα ὄμορφο βοηθὸ του, ἱερέα, ὁ Τιβέριος ἔχασε τὸν αὐτοέλεγχό του καὶ μὴ μπορώντας νὰ περιμένει νὰ τελειώσει ἡ τελετὴ, ὄρμησε ἐπάνω του καὶ διέφθειρε καὶ αὐτὸν καὶ τὸν ἀδελφό του, ποὺ ἔπαιξε φλάουτο· καὶ ὅταν αὐτοὶ παραπονέθηκαν γιὰ ὅλη αὐτὴ τὴν προσβολή, διέταξε καὶ τοὺς ἔσπασαν τὰ σκέλη».

ση γυναικείων ένδυμάτων από άνδρες), κλονισμò τής (στρατιωτικής π.χ.) πειθαρχίας ή άλλως τής στρατιωτικής τιμής ή άρετής (pudor militis), και κυρίως σε περιπτώσεις όπου ή άσκηση τής όμοφυλοφιλίας συνδέεται με την τέλεση άλλων έγκλημάτων»⁸¹. Έκεινο τò όποιο καταδικαζόταν και μάλιστα αυστηρά ήταν ή έπιδίωξη σεξουαλικής όμοφυλόφιλης σχέσης δια τής βίας⁸². Επίσης τιμωροϋνταν και ή έκούσια παθητική

81. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΙΤΣΑΚΗ, *μνημ. έργ.*, σ. 179.

82. Στòν βίο τού Ρωμαίου στρατηγού Γάιου Μάριου, από τòn Πλούταρχο, αναφέρεται ένα περιστατικό, πòυ φανερώνει την αυστηρότητα τών νόμων πρòς τούς παραβάτες και την έπιβράβευση τών αντίστοιχών στη σεξουαλική βία τής άρσενοκοιτίας. «μάλιστα δ' ή περι τὰς κρίσεις όρθότης αὐτοῦ τοῖς στρατιώταις ήρσεκον· ής και τοιόνδε τι δείγμα λέγεται. Γάιος Γάιος Λούσιος άδελφιδοϋς αὐτοῦ τεταγμένος έφ' ήγεμονίας έστρατεύετο, τάλλα μεν άνήρ οϋ δοκων εἶναι πονηρός, ήττων δέ μεираκιών καλών. οϋτος ήρα νεανίσκου τών ύφ' αὐτῷ στρατευομένων όνομα Τρεβωνίου, και πολλακις πειρῶν οϋκ έτύγχανε· τέλος δέ νύκτωρ ύπηρέτην άποστειλας μετεπέμπετο τòn Τρεβώνιον. ό δέ νεανίας ήκε μεν, άντειπειν γάρ οϋκ έξήν καλούμενον, εισαχθεις δ' ύπò την σκηνήν πρòς αὐτόν, έπιχειροϋντα βιάζεσθαι σπασάμενος τò ξίφος άπέκτεινε. ταϋτ' έπράχθη τού Μάριου μη παρόντος· έπανελθών δέ προϋθηκε τῷ Τρεβωνίω κρίσιν. έπει δέ πολλών κατηγορούντων, οϋδενός δέ συνηγορούντος, αὐτòς εύθαρσῶς καταστας διηγήσατο τò πρᾶγμα, και μάρτυρας έσχεν ότι πειρῶντι πολλακις άντειπε τῷ Λουσίω και μεγάλων διδομένων έπ' οϋδενι προήκατο τò σῶμα. θαυμάσας ό Μάριος και ήσθεις έκέλευσε τòn πάτριον έπι ταῖς άριστείαις στέφανον κομισθῆναι, και λαβών αὐτòς έστεφάνωσε τòn Τρεβώνιον, ως κάλλιστον έργον έν καιρῷ παραδειγμάτων δεομένω καλών άποδεδειγμένον». ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ, *Βίοι παράλληλοι, Μάριος Γάιος*, τ. 3, 14.2.1. Επίσης βλέπε, «Έπει δέ Λούσιος ό άδελφιδοϋς αὐτοῦ τò δεϋτερον ύπατεύοντος έβιάζετο

όμοφυλόφιλη πράξη καθώς και ἡ ἀποπλάνηση ἀνηλί-
κων. Μία μαρτυρία τῶν Εἰσηγήσεων τοῦ Ἰουστινιανοῦ
ἀναφέρει ὅτι ρωμαϊκὸς νόμος [lex Julia de adulteriis
(18 π.Χ.)] προέβλεπε θανατικὴ ποινὴ γιὰ τὴν ὁμοφυλο-
φιλία καὶ τὴν χαρακτηρίζε ὡς ἔγκλημα.

Γιὰ τὴν γυναικεία ὁμοφυλόφιλη συμπεριφορὰ δὲν
γίνεται ἰδιαίτερη μνεΐα, τουλάχιστον στὴν Ρωμαϊκὴ νο-
μοθεσία, γιὰ εὐνόητους λόγους. Ἡ γυναίκα βρΐσκεται
ἀκόμη σὲ ὑποβιβασμένο ρόλο σὲ σχέση μὲ τὴν ἀνδρική
ἀξία γιὰ τὴν πρόοδο καὶ τὴν ἀσφάλεια τοῦ κράτους. Ἡ
ὀποιαδήποτε δραστηριότητα αὐτοῦ τοῦ εἴδους θὰ ἦταν
περιορισμένη στὰ ἐσωτερικὰ τοῦ οἴκου, χωρὶς νὰ δημι-
ουργεῖ πρόβλημα, διότι οὕτως ἢ ἄλλως ὁ παθητικὸς ρό-
λος τῆς γυναίκας στὴ γενετήσια πράξη δὲν ἀποτελοῦσε
κίνδυνο γιὰ τὴν πολιτεία. Ἐπίσης δὲν ἐνοχλοῦνταν ἡ
πολιτεία ἀπὸ τὴν λειτουργία τῶν πορνείων, ὅπου νό-
μιμα παρέχονταν ὑπηρεσίες μὲ τὸ ἀζημίωτο, οἱ ὀποῖες
φορολογοῦνταν καὶ ἀποτελοῦσαν δημόσιο ἔσοδο⁸³.

Στὴν ἀνατολικὴ Ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία ἀντιμετω-
πίζεται τὸ ζήτημα ἀκολουθώντας τὴν προηγούμενη
πρακτικὴ καὶ θεσπίζονται νόμοι ποὺ καταδικάζουν τὴν

τῶν ἐν ὄρα στρατευομένων τινὰ ὀνόματι Τρεβώνιον, ὁ δ' ἀπέκτει-
νεν αὐτὸν καὶ πολλῶν κατηγορούντων οὐκ ἠρνήσατο κτείνειν τὸν
ἄρχοντα, τὴν δ' αἰτίαν εἶπε καὶ ἀπέδειξε, κελύσας ὁ Μάριος τὸν
ἐπὶ ταῖς ἀριστεταῖς διδόμενον στέφανον κομισθῆναι τῷ Τρεβωνίῳ
περιέθηκε». ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ, *Βασιλέων καὶ αὐτοκρατόρων ἀποφθέ-*
γματα, στὰ Ἠθικά τοῦ Πλουτάρχου, τ. 2, 202.

83. ΠΙΤΣΑΚΗ, ὀπ. παρ., σσ. 199-202.

όμοφυλοφιλία ἀπερίφραστα καὶ ἐπὶ ποινῇ θανάτου⁸⁴. Κατὰ κύριο λόγο καταδικάζεται ἡ παθητικὴ ὁμοφυλοφιλία, ἐπειδὴ προσβάλλει τὴν ἀνδρική φύση προσφέροντας τὸ σῶμα σὲ χρῆση γυναικειά.

Ὁ Ἰουστινιανὸς θέσπισε αὐστηροὺς νόμους, οἱ ὅποιοι μὲ ἓνα ἀπόλυτο τρόπο καταδίκάζαν τὴν ὁμοφυλοφιλία. Ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνια τῆς βασιλείας του κήρυξε σφοδρὸ διωγμὸ κατὰ τῶν ὁμοφυλοφίλων. Ἀνεξέλεγκτα παραδίδονται σὲ ἐκτελέσεις καὶ βασανισμοὺς, πολιτικοὶ ἀντίπαλοι, κληρικοὶ καὶ καθέννας ποὺ θὰ διατυπώνονταν ἐναντίον του κατηγορία σχετικὴ μὲ ὁμοφυλοφιλικὴ συμπεριφορὰ καὶ δραστηριότητα. Γενικὰ ἀπὸ τίς πηγές πληροφοροῦμαστε ὅτι στὸν βυζαντινὸ βίον ὑπῆρξε μία προσπάθεια ἐπιβολῆς τρομοκρατίας γύρω ἀπὸ τὸ ζήτημα τῆς ὁμοφυλοφιλίας γιὰ μακρὸ χρονικὸ διάστημα. Καὶ ἐνῶ ὁ διωγμὸς αὐτὸς εἶχε πολιτικὲς σκοπιμότητες καὶ στρεφόταν σὲ ἀνώτερες κυρίως τάξεις, ἐπεκτάθηκε κατὰ φυσικὴ νομοτέλεια καὶ σὲ ὅλον τὸν πληθυσμὸ. Αὐτὸ εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα τὸ ζήτημα νὰ γίνῃ ταμποῦ καὶ μὲ αὐτὸ τὸν χαρακτήρα νὰ ἀντιμετωπίζεται ἔκτοτε στὴν ἀνατολικὴ περιοχὴ τῆς αὐτοκρατορίας.

Τὸ ζήτημα τῆς ὁμοφυλοφιλίας στὸ Βυζάντιο παίρνει ἐπὶ μέρους καὶ νέα μορφή μὲ τὴν ἐπίσημη ἐμφάνιση

84. Μάλιστα διατυπώνεται καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐκτελέσεως «διὰ ξίφους», «διὰ πυρᾶς». Γιὰ τὸ θέμα βλέπε σχετικὰ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΙΤΣΑΚΗ, *μνημ. ἔργ.*, σ. 181 κ.έ.

τῶν εὐνούχων. Πρόκειται γιὰ πρόσωπα ποὺ ἐκπροσωποῦσαν μία ἄλλη μορφή τρίτου φύλου καὶ εἶχαν ἐπίσημη παρουσία καὶ δράση στὴν πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ ζωὴ. Οἱ εὐνούχοι ἦταν τυπικὰ καὶ νομικὰ ἄνδρες ἀναγνωρισμένοι θεσμικὰ ἀπὸ τὴν πολιτεία καὶ μάλιστα πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς κατεῖχαν ἐπίσημες θέσεις καὶ ἀξιώματα. Πρόκειται γιὰ μία περίεργη κατηγορία ἀτόμων, θεωρητικὰ οὐδέτερη σεξουαλικὰ, χωρὶς δυνατότητα συνευρέσεως, ἂν καὶ οἱ πηγές μαρτυροῦν γιὰ περιπτώσεις εὐνούχων ὡς περιζήτητων ἐραστῶν⁸⁵.

Μετὰ τὴν ἔνταση τοῦ διωγμοῦ τῶν ὁμοφυλοφίλων ἀπὸ τὸν Ἰουστινιανό, δὲν φαίνεται τὸ ζήτημα νὰ ἀπασχόλησε τὴν βυζαντινὴ κοινωνία, καθὼς οἱ πηγές, χωρὶς νὰ σιωποῦν ἐντελῶς, εἶναι ἀρκετὰ περιορισμένες⁸⁶.

Στὴν πορεία τὸ θέμα ἀμβλύνεται καὶ παύει νὰ ἀπασχολεῖ σοβαρὰ τὴν πολιτεία, ἀλλὰ ἀντιμετωπίζεται μὲ ποιμαντικὸ ἐνδιαφέρον στὶς μοναστικὲς ἀδελφότη-

85. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΙΤΣΑΚΗ, σ. 227. Ἐπίσης βλέπε σχετικὰ, ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗ, «Οἱ κληρικοὶ τῶν βυζαντινῶν γυναικείων μονῶν καὶ τὸ ἄβατο», *Βυζαντιακά* 6(1986)77-93. Γιὰ τὸ θέμα τῶν γενετησίων σχέσεων εὐνούχων μὲ γυναῖκες, κυρίως σελίδες 85-92, ὅπου σχετικὴ βιβλιογραφία καὶ ἀναφορὲς πηγῶν. Ἐπίσης ἡ ἀναφορὰ στὴ Σοῦδα S.V. «σπάδων», «... εἰώθασι γάρ, ὡς ἀκριβῶς μαμαθήκαμεν, οὐ μόνον οἱ σπάδωνες καὶ τὰ μόρια τῆς αἰσχροουργίας ποσῶς ἔχοντες ἀσελγαίνειν ἀμέτρως καὶ ἀκολασταίνειν ἀναιδῶς καὶ ἀκορέστως, ἀλλὰ γε καὶ οἱ τέλειον ἀπόκοποι καὶ ἐκτετμημένοι ταῦτα, καθάπερ οὖν καὶ οἱ ἐκ γενετῆς ἐστερημένοι ταῦτα, φεῦ τῆς ἐσχάτης ἀτοπίας καὶ φρενοβλαβείας, διὰ χειρὸς καὶ δακτύλου φθεῖρειν τὰς ἀθλίαις γυναῖκας καὶ τὴν ἀνοσιουργίαν οὕτως ἐμμανῶς οἱ ἀνόσιοι κατεργάζεσθαι».

86. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΙΤΣΑΚΗ, *ὄπ. παρ.*, σ. 225.

τες και στο μυστήριο της εξομολογήσεως. Υπάρχουν αρκετές αναφορές σε εκκλησιαστικά κείμενα και ιδιαίτερα σε νομοκανονικές συλλογές, οι οποίες μαρτυρούν την ύπαρξη της ομοφυλοφιλίας και των άλλων συναφών παρα φύσιν πράξεων, όπως κτηνοβασία, παιδοφθορία, αίμομιξία.

Μία ανανέωση της δημόσιας καταδίκης επανέρχεται στα τελευταία βυζαντινά χρόνια, κατά την περίοδο της Παλαιολόγειας αναγέννησης, καθώς παρατηρείται μεγαλύτερη ελευθερία έκφρασης σε όλους τους τομείς και στροφή στα αρχαιοελληνικά πρότυπα.

Το πλήθος των μαρτυριών μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι εκείνο το οποίο καταδικάζεται νομοθετικά είναι η παθητική ομοφυλοφιλία και έχει στόχο να περιορίσει τόσο την ανδρική πορνεία όσο και την έξαναγκαστική συμμετοχή των δούλων σε άσελγείς πράξεις.

Κατά τον Πιτσακη, παρατηρούμε ότι η Πατερική προσέγγιση της ομοφυλοφιλίας είναι διαφορετική από την πολιτειακή νομοθεσία. Άν την πολιτεία ενδιαφέρει να προστατεύσει την ανδρική αξία ως έννομο αγαθό πολιτικής σημασίας, τους Πατέρες ενδιαφέρει ή μη καταστρατήγηση του φυσικού νόμου, ή φυσική τάξη των πραγμάτων, το κατά φύσιν. Αυτό είναι και ο λόγος που τα πρώιμα Πατερικά κείμενα καταδικάζουν την ενεργητική ομοφυλοφιλία ως πράξη στο αδίκημα της «παιδοφθορίας»⁸⁷.

87. Βλέπε σχετικά ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΙΤΣΑΚΗ, *μνημ. έργ.*, σσ. 191-193.

Ἐκκλησιαστικὰ κείμενα τοῦ 12ου-15ου αἰώνα ἀναφέρονται στὶς καταστροφές (σεισμούς, λοιμούς, πυρκαγιές, αἰχμαλωσίες), τὶς ὁποῖες χαρακτηρίζουν ὡς θεϊκὲς τιμωρίες ἐξ αἰτίας τῆς ἁμαρτίας τῆς ὁμοφυλοφιλίας⁸⁸.

Ἰδιαιτέρα στὴν Κύπρο κείμενα ἐκκλησιαστικὰ καταδικάζουν ἀπερίφραστα τὴν ὁμοφυλοφιλία καὶ τὴ θεωροῦν αἰτία ὄλων τῶν κακῶν, ὡς τιμωρία ἀπὸ τὸν Θεό. Ὁ Λεόντιος Μαχαιρᾶς θεωρεῖ τὴν πτώση τῆς Ἀμμοχώστου ὡς τιμωρία τοῦ Θεοῦ γιὰ τὶς ἁμαρτίες· «καὶ ἂν θέλεις νὰ σοῦ πῶ πῶς ἡ Ἀμμόχουστο ἐπάρτην, ἦτον παραχώρησις Θεοῦ διὰ τὰς ἁμαρτίας μας· ... Καὶ διὰ νὰ σᾶς τὸ πῶ φανερά, ... καὶ διὰ τὴν ἀρσενοκοιτίαν, ὅτι πολλὰ τὴν ἐγουζιάζαν εἰς τὴν Ἀμμόχουστον»⁸⁹. Ἐπίσης

88. Ὅπ. παρ., σ. 262. Βλέπε σχετικὰ μὲ τὸ θέμα, ὅπου καὶ ἀναφορές, D. BALFOUR, *Συμεῶν Θεσσαλονίκης, Ἔργα θεολογικά* [Ἀνάλεκτα Βλατάδων 34], Θεσσαλονίκη 1981, σσ. (84-108, 111-137), 88, 93, 135, 137. «Καὶ ἔστιν ἰδεῖν τοὺς χριστιανοὺς καλουμένους κατὰ τοὺς ἀσεβεῖς ζῶντας ἐν ἀσελγείαις, ἐν μοιχείαις, ἀρρενομανίαις ... καὶ μυρίοις ἄλλοις χαλεποῖς ἁμαρτήμασι ... Ἀλλὰ τίς διαπορήσει ὅλως πῶς ἡμῖν ἐπέρχεται τὰ δεινὰ, ἢ διατί διωκόμεθα καὶ ὡς ἄλογα ζῶα ἀγόμεθα καὶ περιφερόμεθα, εἰς πρᾶσιν τε καὶ δουλείαν ἐκδιδόμεθα καθ' ἡμέραν; ... Τὴν τοῦ διαβόλου γὰρ οὗτος τάξιν ἔχει καὶ δύναμιν ... ἐπιμαινόμενος ἄλλοτρίαις γυναιξί, πορνείαις ἐντροφῶν καὶ μοιχείαις, ἀρρενομανίαις τε καὶ πάσαις ἄλλαις ἀκαθαρσίαις ... Τοὺς δὲ καὶ παρὰ τὴν φύσιν ἐξημαρτηκῶτα καὶ μολυνθέντα πῶς κατεδίκασεν; Οὐ πῦρ καὶ θεῖον βρέξας ἀπ' οὐρανοῦ τούτους κατετέφρωσε; ... Ζῆτε χριστιανικῶς, ἀδελφοί. Φυλάσσετε τὸν ἁγιασμὸν ὑμῶν. Ἀπέχεσθε πάσης ἀκαθαρσίας, μοιχείας, πορνείας, ἀρρενομανίας ...».

89. R. M. DAWKINS, *Leontios Makhairas: Recital concerning the Sweet Land of Cyprus entitled «Chronicle» I*, Ὁξφόρδη 1932, σ. 464. Στὸ Κ. ΣΘΑΣ, *Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη*, τ. 2, Βενετία 1873, σσ. 299-300.

ὁ ἅγιος Νεόφυτος ὁ Ἑγκλειστος εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν κατήγορος τῆς ὁμοφυλοφιλίας⁹⁰.

90. Βλέπε σχετικά C. GALATARIOU, *The Making of a Saint: The life, times and satisfaction of Neophytos the Recluse*, Καίμπριτζ 1991. Χαρακτηριστική εἶναι ἡ διήγηση ποὺ καταχωρεῖται στὴν *Πανηγυρική Α'* τοῦ ἁγίου Νεοφύτου τοῦ ἐγκλειστοῦ, προερχομένη ἀπὸ τὸ Συναξάριο τῆς Κωνσταντινουπόλεως (στ. 166, 31-34), ἡ ὁποία ἀναφέρεται σὲ γεγονότα ποὺ ἀποδίδει ὁ ἅγιος στὴν «δικαίαν ὀργὴν» τοῦ Θεοῦ, ἐξαιτίας «σοδομιτικῆς μυσαρᾶς πράξεως». «Ἐπὶ δὲ τῆς βασιλείας Λέοντος τοῦ μεγάλου, κατὰ τὴν ἕκτην καὶ αὐθις τοῦ Ὀκτωβρίου μηνός, παντὸς σεισμοῦ βαρυτέρα ὤφθη ἀπειλὴ Θεοῦ καὶ ἀνάγκη ὤφθησαν γὰρ ἐν τῷ ἀέρι παρασυνήθεις πυρφοροῦσαι νεφέλαι καὶ ὀσονούπω πῦρ βρέχειν προσαπειλοῦσαι καὶ καταφλέξαι τὴν πόλιν ὡς τὰ Σόδομα πάλαι. Πᾶς δὲ ὁ λαὸς ἐν τοῖς ἱεροῖς κατέρευγον ναοῖς τὸ «Κύριε ἐλέησον» κράζοντες ἐκτενῶς, τοῦ μὴ τοιαύτης πειραθῆναι ὀργῆς καὶ πυρὸς τοιοῦτου παρανάλωμα γενέσθαι τὴν πόλιν καὶ τὸν λαόν. Διὸ καὶ ὁ φύσει ἀγαθώτατος Κύριος, τὸ τῆς δικαίας ὀργῆς ἀπτότομον συγκεράσας πρὸς τὸ ἐνδόσιμον, πῦρ μὲν οὐκ ἔβρεξεν, ἀνθρώπους δὲ οὐ κατέφλεξεν, ἔβρεξε δὲ μέλαιναν ζέουσαν αἰθάλην ὥσπερ ἀπὸ καμίνου ἀφ' ὥρας ἔσπερινῆς μέχρι μεσονυχτίου, ὡς καλυφθῆναι τὴν γῆν παρὰ μικροῦ ἕως γονάτου ἀνδρός, καὶ κατεφλέχθησαν κῆποι καὶ φυτὰ ὥσπερ ἀπὸ «πυρὸς καιομένου». Τεκμηράμενος δὲ ὁ βασιλεὺς σοδομιτικῆς πράξεως σύμβολον εἶναι τὴν τοιαύτην Θεοῦ ὀργὴν προσέταξε κεδνοὺς ἄνδρας τινὰς μαστεῦσαι τὴν πόλιν. Οἱ δὲ περιεργασάμενοι τημελῶς εὗροσαν πλείστους τῆς σοδομιτικῆς μυσαρᾶς πράξεως συμμετέχοντας, οὐ τῶν τυχόντων ἀπλῶς ἀλλὰ μέχρι καὶ ἀρχικωτάτων καὶ περιβλέπτων ἀνδρῶν· οὓς ὁ βασιλεὺς, ὡς ἄλλος τις Φινεὲς ζηλωτής, ἐποινηλάτησε διαφόρως· τινὰς γὰρ δημεύσει καὶ φυλακαῖς καὶ ἐξορίαις κατέκρινεν, τινὰς δὲ τῷ τῆς θαλάσσης βυθῷ κατεπόντισεν, ἄλλων δὲ τὰ τοῦ σώματος ἀπόκρυφα μόρια ἐξέτεμεν. Ταῦτα δὲ ποιῶν καὶ Θεῷ ἑθεράπευεν καὶ πολλοὺς τῆς μυσαρᾶς ἁμαρτίας παρέστειλεν καὶ τῆς δικαίας θείας ὀργῆς τὴν πόλιν ἐρρύσατο». ΑΓΙΟΥ ΝΕΟΦΥΤΟΥ ΤΟΥ ΕΓΚΛΕΙΣΤΟΥ, *Συγγράμματα*, τ. γ'. *Ἀνάμνησις περὶ σεισμῶν διαφόρων καὶ*

Ἀλλὰ ἰδιαίτερη σημασία γιὰ τὸ σήμερα ἔχει τὸ ἐξαιρετικὸ ἐνδιαφέρον τῶν Πατέρων, μὲ κύριο ἐκπρόσωπο τὸν ἱερὸ Χρυσόστομο, μέσω τοῦ ὁποίου ἐπιχειρεῖται μίᾳ διδασκαλίᾳ διαφώτισης καὶ ἀφύπνισης τῶν πιστῶν, ὥστε νὰ μὴν παρασύρονται ἀπὸ τὰ φαινόμενα τῶν παρὰ φύσιν πράξεων ὅπως ἡ ὁμοφυλοφιλία καὶ ἡ κτηνοβασία⁹¹. Μάλιστα προβάλλεται μίᾳ σύγκριση μεταξὺ τοῦ ὁμοφυλόφιλου καὶ τοῦ ἑτεροφυλόφιλου ἔρωτα, ἡ ὁποία χρησιμοποιεῖται ὡς στοιχεῖο ἀπόρριψης τῆς ὁμοφυλοφιλίας⁹².

Ὁ μεσαιῶνας στὴν Δύση εἶναι φοβερὸς γιὰ τὸ ζήτημα τῆς ὁμοφυλοφιλίας. Ἡ Ἱερὰ Ἐξέταση, μαζὶ μὲ τοὺς μάγους καταδίκασε καὶ τὶς πόρνες καὶ τοὺς ὁμοφυλόφιλους. Τὸ καθαρτήριο πῦρ, κατ' αὐτήν, ἐξιλέωσε πολλοὺς ὑποψήφιους τῆς κολάσεως. Βέβαια ἡ ὁμοφυλοφιλία διαπράτονταν ὡς μέσο διασκέδασης μεταξὺ τῶν εὐγενῶν καὶ τῶν βασιλέων, ἀλλὰ, ὅπως ἀναφέρεται καὶ ἀπὸ τὸν Φ. Κουκουλὲ περὶ τῶν βυζαντινῶν, αὐτὸ ἀνῆκε στὰ «οὐ φωνητὰ»⁹³. Ἡ ὅπως θὰ ἔλεγε ὁ Ἀπόστολος Παῦλος στὰ «[ἄ] αἰσχρόν ἐστι καὶ λέγειν»⁹⁴.

ζήτησις περὶ τούτων καὶ περὶ Θεοῦ κηδεμονίας 16, 79-105, ἐκδ. Ἱερᾶς Βασιλικῆς καὶ Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Ἁγίου Νεοφύτου, Πάφος 1999, σσ. 330-331.

91. Ἐκτενὴς ἀναφορὰ περὶ τοῦ θέματος ὑπάρχει στὶς ὁμιλίαις τοῦ Ἱεροῦ Χρυσόστομου, στὴν *Πρὸς Ῥωμαίους καὶ Κορινθίους Α΄*.

92. Βλέπε σχετικὰ Κ. ΠΙΤΣΑΚΗ, *μνημ. ἔργ.*, σ. 192.

93. ΦΑΙΔΩΝΟΣ ΚΟΥΚΟΥΛΕ, *Βυζαντινῶν Βίος καὶ Πολιτισμὸς τ. 6*, Τὰ οὐ φωνητὰ τῶν Βυζαντινῶν, Ἀθῆναι 1955, σσ. 505-539.

94. *Ἐφες.* 5,13.

6. Νεώτεροι χρόνοι.

Στους νεώτερους χρόνους, στα τέλη του 19ου αιώνας, ο όρος όμοφυλοφιλία αποκτᾶ τὴν σημερινή του ἔννοια. Δὲν ἔχει καμία σχέση με τὴν ἀρχαία παιδεραστία, ἀλλὰ θὰ μπορούσε νὰ ἐμπεριέχει τις ἔννοιες *κίμαιδος* καὶ *ἀρσενοκοίτης*. Ἐπίσης εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπισημανθεῖ ὅτι στὰ ἀρχαία κείμενα οἱ ὅροι παιδεραστής καὶ παιδόφιλος ἀπέχουν πολύ, ἐννοιολογικά, ἀπὸ τὴν σημερινή τους χρήση.

Στις κοινωνίες τῆς νεώτερης ἱστορίας ἡ όμοφυλοφιλία πέρασε διάφορες φάσεις ἀπαγορεύσεων καὶ ἀποδοχῶν. Χαρακτηριστικὸς ἦταν ὁ διωγμὸς τῶν όμοφυλοφίλων στὴν ναζιστικὴ Γερμανία στὴν περίοδο τοῦ Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, κατὰ τὸν ὅποιο διώχθηκαν καὶ ἐκτελέστηκαν 100.000 όμοφυλόφιλοι ὡς ἐχθροὶ τοῦ κράτους.

Θεωρητικὰ τὸ ζήτημα τῆς όμοφυλοφιλίας ἀλλάξε προοδευτικὰ ἀπὸ τὴ δεκαετία τοῦ 1950. Ἡ Ἀμερικανικὴ Ψυχιατρικὴ Ἐταιρεία [American Psychiatric Association (APA)] τὸ 1952, στὸ πρῶτο Διαγνωστικὸ καὶ Στατιστικὸ Ἐγχειρίδιο γιὰ τις Ψυχικὲς Διαταραχὲς (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders) (DSM-I), χαρακτηρίζε τὴν όμοφυλοφιλία ὡς σεξουαλικὴ παρέκκλιση με διάγνωση παθολογικῆς συμπεριφορᾶς (κοινωνιοπαθητικὴ διαταραχὴ προσωπικότητας). Αὐτὸν τὸν χαρακτηρισμὸ τὸν διατήρησε καὶ στὴ δεύτερη ἔκδοση τοῦ (DSM-II) τὸ 1968. Μετὰ ὅμως

ἀπὸ διαμαρτυρίες τῶν ομάδων τῶν ὁμοφυλοφίλων καὶ τὴν συνδρομὴ πολλῶν ψυχιάτρων, στὴν ἔβδομη ἔκδοση τοῦ DSM-II, τὸ 1974 ἀφαίρεσε μὲ ψηφοφορία (!) τὴν ὁμοφυλοφιλία ἀπὸ τὶς διαγνώσεις τῶν ψυχικῶν διαταραχῶν⁹⁵.

Αὐτὴ ἡ ἀπόφαση δίχασε τὸν ψυχιατρικὸ κόσμο, γιατί ὑπῆρξαν ἔντονες ἀντιδράσεις ἀπὸ τὴν μερίδα ποὺ διατηροῦσε τὴν ἄποψη ὅτι ἡ ὁμοφυλοφιλία θεωρεῖται παθολογικὴ καὶ ὄχι φυσιολογικὴ συμπεριφορὰ. Τελικὰ στὸ ἐπίσημο (τρίτο) δελτίο τῆς Ἑταιρείας, ποὺ ἐκδόθηκε τὸ 1980 (DSM-III), ἡ ὁμόφυλη σεξουαλικὴ συμπεριφορὰ δὲν ἐμφανίζεται ὡς παθολογικὴ διάγνωση, ἀλλὰ κατατάσσεται στὶς ψυχοσεξουαλικὲς διαταραχές, χαρακτηρίζεται ὡς ἐγωδυστονικὴ ὁμοφυλοφιλία καὶ ἀφορᾷ στὰ ὁμοφυλόφιλα ἄτομα μὲ προβλήματα. Δηλαδή ξεχωρίζει τὸ γεγονός τῆς προσωπικῆς σύγκρουσης σὲ ψυχολογικὸ ἐπίπεδο ἀπὸ τὴν σύγκρουση τοῦ ὁμοφυλόφιλου μὲ τὴν κοινωνία. Τὸ 1992 ἡ κατηγορία «ὁμοφυλοφιλία» ἀφαιρεῖται καὶ ἀπὸ τὴν Διεθνή Ταξινόμηση τῶν Ἀσθενειῶν [International Classification of Diseases (ICD)], τοῦ Παγκόσμιου Ὁργανισμοῦ Ὑγείας (WHO)⁹⁶.

95. R. L. SPITZER, «The diagnostic status of homosexuality in DSM-III: a reformulation of the issues» στὸ *Am. J. Psychiatry*, 138 (1981)210-215.

96. R. MAYES and Av. HORWITZ, «DSM-III and the revolution in the classification of mental illness» στὸ *J. Hist Behav Sci* 41 (2005)249-267.

Στις αναθεωρημένες εκδόσεις του 1987 (DSM-III-R) και του 1994 (DSM-IV) δεν υπάρχει ούτε αυτός ο όρος (έγωδυστονική ομοφυλοφιλία) ως διαγνωστική κατηγορία. Απλά, ως όρος, θα μπορούσε να αναφέρεται και σε έτεροφυλόφιλους, οι οποίοι έχουν δυσφορία για την έτεροφυλοφιλία τους⁹⁷.

Είναι σημαντικό έδω να παρατηρήσουμε, ότι δεν είναι δυνατόν μία Έπιστημονική Έταιρεία παγκοσμίου κύρους να προβαίνει με ψηφοφορία σε συμπεράσματα περί ψυχικών φαινομένων, εάν δηλαδή αυτά άποτελούν ή όχι διαταραχές. Η ψηφοφορία είναι χαρακτηριστικό πολιτικής βούλησης και παραπέμπει σε διαφορετικές πολιτικές ιδεολογικές τοποθετήσεις. Η πολιτική ή ιδεολογική διαφοροποίηση δεν είναι έπ' ουδενί άποδεκτό να παρεμβαίνει στην έπιστημονική πληροφορηση και στην μελέτη των κοινωνικών φαινομένων, όπως ο σεξουαλικός προσανατολισμός. Προκαλεί διαστρέβλωση (ή παρέμβασή της) στην προσπάθεια της κατανόησης των αίτιων της ομοφυλοφιλίας, έστω και αν ο στόχος της είναι να έξαλείψει τo κοινωνικό στίγμα ή τόν ρατσισμό πρòς αυτήν. Όλες οι συμπεριφορές του ανθρώπου έχουν ένα βαθύτατο αίτιο, ανεξάρτητα από τόν φυσικό ή άφύσικο χαρακτήρα τους, γεγονός

97. AMERICAN PSYCHIATRIC ASSOCIATION, *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders - Text revision* (4th. ed.) Washington D.C. 2000. Όπου διαφαίνεται και ή τελική θέση της APA, πού άποτελεί και τόν κύριο οδηγò για τούς ψυχιάτρους ως πρòς τò ζήτημα της ομοφυλοφιλίας.

πού απαιτεί νηφάλια και αντικειμενική επιστημονική έρευνα και προσέγγιση.

Σε δημοσιογραφική έρευνα που έγινε στην Ελλάδα τὸ 2005 σχετικά με τὴν ὁμοφυλοφιλία, τὰ ἀποτελέσματα ἔδειξαν ὅτι τὸ 63% τῶν Ἑλλήνων, ἀπὸ 18 ἐτῶν καὶ ἄνω, ἐνοχλοῦνται νὰ μάθουν ὅτι κάποιος στὸ στενὸ ἢ τὸ εὐρύτερο οἰκογενειακὸ τους περιβάλλον εἶναι ὁμοφυλόφιλος. Ἡ μεγάλη πλειοψηφία ἔδειξε ὅτι τὸ φαινόμενο ὁμοφυλοφιλία προξενεῖ αἰσθήματα ντροπῆς, ἐνοχῆς, φόβου, πένθους ἢ ὀργῆς ὅταν ἐγγίζει τὸν θεσμὸ τῆς οἰκογένειας⁹⁸.

7. Γυναικεῖα ὁμοφυλοφυλία - Λεσβιασμός.

Οἱ ὁμοφυλοφιλικὸι ἔρωτες, ὅμως, δὲν περιορίζονταν μόνο μεταξὺ ἀνδρῶν. Πηγὴ πού νὰ μᾶς δίδει πληροφορίες γιὰ τέτοιου εἴδους σχέσεις μεταξὺ γυναικῶν δὲν ἔχουμε ἄλλη ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ποιήματα τῆς Σαπφούς. Ὁ ὅρος «λεσβία» προῆλθε ἀπὸ τὰ σχολεῖα τῆς Σαπφoῦς πού λειτουργοῦσαν στὴν Μυτιλήνη. Σὲ αὐτὰ συμμετεῖχαν νεαρὲς κόρες καὶ γυναῖκες, στίς ὁποῖες δίδασκε μουσικὴ καὶ καλὲς τέχνες. Τὸ γεγονός ὅτι ἡ Σαπφὼ εἶναι συνδεδεμένη μετὴν ἐρωτικὴ ποίηση –διασώζονται συλλογὲς μετὴ ποιήματα πού ἀναφέρονται στὸν ἔρωτα– δὲν συνεπάγεται ὅτι εἶχε καὶ ὁμοφυλο-

98. <http://www.kathimerini.gr/781737/opinion/epikairothta/politikh/farisaios-ginesai-den-genniesai> (15-09-14)

φιλικές σεξουαλικές σχέσεις με τις μαθήτριές της⁹⁹. Τὸ ὅτι θαυμάζει τὰ σώματα καὶ τὴν ὁμορφιὰ τῶν νεαρῶν κοριτσιῶν δὲν ἀποδεικνύει καὶ σεξουαλικές πρακτικές. Ἐξάλλου ἀναφέρεται, ὡς θρύλος, ὅτι εἶχε ἐρωτευθεῖ κάποιον νέο με τὸ ὄνομα Φάων, ὁ ὁποῖος τὴν ἐγκατέλειψε. Οἱ ἀναφορὲς σημαντικῶν ἱστορικῶν μᾶς παραδίδουν ἓνα ὑψηλὸ πολιτισμικὸ ἔργο γιὰ τὴ Σαπφῶ, ποὺ δὲν δικαιολογεῖ ἀντίστοιχα ἀκόλαστη συμπεριφορὰ¹⁰⁰.

Στὴ Σπάρτη, ἐπίσης, ἐντοπίζονται γυναικεῖες κοινότητες, θίασοι, ὅπως ὀνομάζονταν, οἱ ὁποῖες ἀποτελοῦσαν ἓνα εἶδος σχολείου γιὰ τὰ κορίτσια «καλῶν οἰκογενειῶν». Ἐκεῖ οἱ νεαρές ζοῦσαν πρὶν τὸ γάμο μιὰ σφαιρικὴ ἐμπειρία τῆς ζωῆς, δηλ. ἐκτὸς τῆς πνευματικῆς παιδείας ποὺ λάμβαναν (μουσικῆ-τραγουδι-χορὸς) μάθαιναν καὶ τὰ σχετικὰ γιὰ τὴ σεξουαλι-

99. Ἐνδεικτικὰ ἀναφέρουμε τὸ ἀπόσπασμα 31 τῆς Σαπφούς: «φαίνεται μοι κῆνος ἴσος θεοῖσιν ἔμμεν' ὦνηρ, ὅττις ἐναντιός τοι ἰσδάνει καὶ πλάσιον ἄδῃ φωνείσας ὑπακούει καὶ γελαίσας ἡμέροεν, τό μ' ἦ μὰν καρδίαν ἐν στήθεσιν ἐπτόαισεν, ὡς γὰρ ἔς σ' ἴδω βρόχε' ὡς με φῶναι σ' οὐδ' ἐν ἔτ' εἶκει, ἀλλ' ἄκαν μὲν γλῶσσα †ἔαγε λέπτον δ' αὐτίκα χρωῖ πῦρ ὑπαδεδρόμηκεν, ὁππάτεσσι δ' οὐδ' ἐν ὄρημμ', ἐπιρρόμβεισι δ' ἄκουαι, †έκαδε μ' ἴδρωσ ψῦχος κακχέεται† τρόμος δὲ παῖσαν ἄγρει, χλωροτέρα δὲ ποῖα ἔμμι, τεθνάκην δ' ὀλίγω 'πιδεύης φαίνομ' ἔμ' αὐταί.» *Ἀπόσπασμα 29(35)*. «Καθὼς σὲ κοιτάζω μοῦ κόβεται ἡ μιλιὰ, κρύος ἰδρῶς με λούζει καὶ τρέμουλο με πιάνει, γίνομαι πιὸ πράσινη κι ἀπὸ χλόη, μοιάζω ὅτι δὲν ἀπέχω πολὺ ἀπὸ τὸ θάνατο». ΣΑΠΦΩ, ἀπ. 58=55/ἀπ. 51, 7-16.

100. Σχετικὰ με τὴ γυναικεῖα ὁμοφυλοφιλία περιέχονται στὸ βιβλίο τοῦ K. DOVER, *Greek Homosexuality, Women and Homosexuality*, μτφρ. Παναγιώτη Χιωτέλλη, Ἀθήνα 1990, σσ. 187-201.

κή τους συμπεριφορά. Με άλλα λόγια, μάθαιναν πώς να χρησιμοποιούν την όμορφια και τη γοητεία τους, πώς να είναι χαριτωμένες και επιθυμητές σε κάποιον άντρα και, όχι λίγες φορές, έφταναν στο να αποκτούν και σεξουαλικές έρωτικές έμπειρίες μεταξύ τους¹⁰¹.

Η Πολιτεία ποτέ δεν ασχολήθηκε νομοθετικά με την όμοφυλοφιλία των γυναικών, γιατί δεν τη θεωρούσε ως κάτι κοινωνικά έμφανές ή επικίνδυνο. Για τους Πατέρες της Έκκλησίας όμως το μείζον θέμα επί του ζητήματος έστιάζεται, και στην περίπτωση αυτή, στο γεγονός της άνατροπής της φυσικής τάξεως. Καταδικάζεται ή ένεργητική όμοφυλοφιλία των γυναικών, όπως και ή παθητική των άνδρων. Βέβαια οί αναφορές είναι περισσότερες για την άνδρική όμοφυλοφιλία¹⁰².

101. Βλέπε σχετικά HENRY IRENE MARROU, *μνημ. έργ.*, σ. 43 έ.

102. Βλέπε σχετικά Κ. ΠΙΤΣΑΚΗ, *μνημ. έργ.*, σ. 201.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ
ΒΙΒΛΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΚΑΙ ΠΑΤΕΡΙΚΕΣ
ΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΙΑ

1. Βιβλικές αναφορές.

α. Παλαιά Διαθήκη.

Θεωροῦμε ὅτι, γιὰ τὴν πληρότητα τῆς διερευνήσεώς μας, εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖο νὰ γίνῃ εἰδικὴ ἀναφορὰ στὰ βιβλικὰ κείμενα, τὰ ὁποῖα περιέχουν στοιχεῖα ἀφορῶντα στὸ ζήτημα τῆς ὁμοφυλοφιλίας. Ἄλλωστε ἡ Ἁγία Γραφή ἀποτέλεσε τὸ κείμενο, τὸ ὁποῖο, λόγῳ τῆς θεοπνευστίας του, ἐπηρέασε καὶ καθόρισε ὅλη τὴν χριστιανικὴ διδασκαλία οἰκοδομῶντας τὸ ἠθικὸ σύστημα τῶν χριστιανικῶν λαῶν.

Στὴ Βιβλικὴ παράδοση τὰ κείμενα ποὺ ἀναφέρονται στὸ θέμα τῆς ὁμοφυλοφιλίας δὲν εἶναι πολλὰ. Σαφῆς ἀναφορὰ ὑπάρχει στὸ Λευϊτικόν: «καὶ μετὰ ἀνδρὸς οὐ κοιμηθήσῃ κοίτην γυναικείαν βδέλυγμα γάρ ἐστὶ»¹⁰³ καὶ «ὅς ἂν κοιμηθῇ μετὰ ἄρσενος κοίτην γυναικός, βδέλυγμα ἐποίησαν ἀμφότεροι, θανάτῳ θανατούσθωσαν, ἔνοχοι γάρ εἰσιν»¹⁰⁴.

Οἱ ἀναφορές αὐτὲς εἶναι συδυσασμένες καὶ μὲ ἄλλες ἀπαγορεύσεις στὸ Λευϊτικόν, ποὺ σχετίζονται μὲ σεξουαλικὴ συμπεριφορὰ μεταξὺ συγγενικῶν προσώπων¹⁰⁵,

103. Λευϊτ. 18,22.

104. Λευϊτ. 20,13.

105. Λευϊτ. 18,22. 20,18.

πορνείας¹⁰⁶ ἢ κτηνοβασίας¹⁰⁷. Ὅπως καὶ στὴ συνέχεια ἢ ἀπαγόρευση τῆς θυσίας παιδιῶν στὸ Μολῶχ¹⁰⁸ ἢ ἡ ἐπίκληση μάγων καὶ ἐγκαστριμύθων¹⁰⁹. Ὅλες αὐτὲς οἱ ἀπαγορεύσεις ἔχουν ὡς στόχο νὰ προστατεύσουν τοὺς Ἰσραηλίτες ἀπὸ τὸ νὰ παρασύρονται στὶς συνήθειες τῶν εἰδωλολατρικῶν λαῶν, ποὺ βρίσκονταν γύρω τους σὲ γειτονικὲς χῶρες. Ἦταν σημαντικό γιὰ τοὺς ποιμένες τοῦ Ἰσραὴλ νὰ φροντίζουν ὥστε ὁ περιούσιος λαὸς νὰ μὴν ἐπηρεάζεται ἀπὸ ἄλλες εἰδωλολατρικὲς λατρεῖες καὶ συνήθειες, γιατί ἔπρεπε νὰ παραμείνει καθαρὸς ἀναμένοντας τὴν ἔλευση τοῦ Μεσσία. Ἐπίσης δὲν ἔπρεπε νὰ ἀναμιχθεῖ μὲ ἄλλα ἔθνη. Δὲν ἐπιτρεπόταν ὁ γάμος μὲ πρόσωπα ἄλλων ἐθνοτήτων¹¹⁰, γιατί αὐτὸ ἀποτελοῦσε ἀνυπακοὴ ἀπέναντι στὸ Θεό. Σὲ ὅλες αὐτὲς τὶς περιπτώσεις δὲν ὑπάρχει κάποια συσχέτιση μὲ τὴν ἔννοια τῆς σημερινῆς ὁμοφυλοφιλίας, διότι δὲν γίνεται λόγος γιὰ σεξουαλικὸ προσανατολισμό, κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσα σύγχρονη ἀντίληψη, περὶ τῆς ὁμοφυλοφιλικῆς συμπεριφορᾶς.

Μποροῦμε ἐδῶ νὰ ὑποθέσουμε, μὲ βάση τὴν προσέγγιση τῶν ἱστορικῶν γεγονότων, ὅτι οἱ θέσεις αὐτὲς στὸ Λευϊτικὸ εἶναι μία προσπάθεια νὰ δημιουργηθεῖ ἓνας θρησκευτικὸς φόβος (taboo) στοὺς Ἰσραηλίτες

106. *Λευϊτ.* 18,20. 20,10.

107. *Λευϊτ.* 18,23. 20,15-16.

108. *Λευϊτ.* 18,21. 20,1-5.

109. *Λευϊτ.* 20,6. 27.

110. *Ἐσδρ.* 9,10. *Νεεμ.* 13,23- 31. *Μαλαχ.* 2,11-12

προκειμένου να απομακρυνθούν από τις κοινωνικές συνθήκες που υπήρχαν στα ειδωλολατρικά έθνη. Στην γειτονική περιοχή της Μεσσοποταμίας και της Συρίας υπήρχαν συνθήκες (ιερή πορνεία ανδρών και γυναικών, κτηνοβασία, ανθρωποθυσίες), οι οποίες δεν έπρεπε να μεταφερθούν στην Ίσραηλιτική κοινωνία. Επίσης, όπως αναφέραμε προηγουμένως, η μεταξύ ανδρών σεξουαλική σχέση δεν ήταν αποτέλεσμα σεξουαλικού προσανατολισμού, αλλά ήταν πράξη ταπείνωσης για το μέλος που έπαιρνε το ρόλο της γυναίκας. Η φαλλική διείσδυση ήταν πράξη ταπείνωσης για τον παθητικό δέκτη και σφραγίδα ύπεροχής για τον έπιβήτορα¹¹¹. Οι αντιλήψεις της εποχής για την γυναίκα ήταν πολύ ρατσιστικές με την σημερινή έννοια του όρου. Η γυναίκα δεν είχε καμία αξία, θεωρούνταν υποδεέστερης αξίας σε σχέση με τον άνδρα. Χρησιμοποιούνταν για την γέννηση παιδιών και την ικανοποίηση του άνδρα, τόσο στον οικογενειακό χώρο του σπιτιού όσο και σε δημόσιες απαιτήσεις των επιθυμιών του άνδρα (συμπόσια, πορνεία, ιερές λατρείες, κ.ά.). Οι νομοθέτες, που ήταν κυρίως άνδρες, βρίσκονταν μακριά από την καθημερινότητα των γυναικών, για να μπορέσουν να αντιληφθούν την γυναικεία σεξουαλικότητα. Επίσης δεν θεωρούσαν ότι η γυναίκα ταπεινώνεται με τον παθητικό ρόλο στην σαρκική συνεύρεση, γιατί αυτός

111. Βλέπε σχετικά στη σ. 30, της παρούσας εργασίας και ύποσημ. 19.

ἔπρεπε νὰ εἶναι, καὶ δὲν μποροῦσαν νὰ διανοηθοῦν ἐνεργητικὸ ρόλο τῆς γυναίκα^ς σὲ σεξουαλικὴ πρακτική. Οὔτε ἐπίσης θεωροῦσαν ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ ἀπειληθεῖ ἡ ἀνδρική κυριαρχία μὲ τὶς ὁμοερωτικὲς δραστηριότητες τῶν γυναικῶν.

Κλασσικὴ ἀναφορά, γιὰ τὸ ζήτημα τῆς ὁμοφυλοφιλίας, στὴν Παλαιὰ Διαθήκη ἀποτελεῖ τὸ κείμενο ποὺ παρουσιάζει τὴν καταστροφή τῶν Σοδόμων. Μεγάλη συζήτηση μὲ ποικιλία προσεγγίσεων ἔχει γίνει γιὰ τὴν καταστροφή αὐτή, μὲ ἀφορμὴ τὴν περιγραφή της στὸ βιβλίον τῆς Γενέσεως¹¹². Στὴν ἱστορία αὐτὴ παρουσιάζεται ἡ ἀπαράδεκτη συμπεριφορὰ τῶν Σοδομιτῶν πρὸς τοὺς φιλοξενουμένους τοῦ Λῶτ. Μία συμπεριφορὰ, ἡ ὁποία ἐπιβεβαιώνει τὴ συνήθεια τῆς σεξουαλικῆς δραστηριότητος πρὸς τὸ ἴδιο φύλο ποὺ ἐπικρατοῦσε στὴν περιοχὴ τῆς πενταπόλεως τῶν Σοδόμων.

Ἡ ἱστορία καταγράφεται ὡς ἑξῆς: Μετὰ τὴ φιλοξενία τῶν τριῶν ἀγγέλων ἀπὸ τὸν Ἄβραάμ, παρὰ τὴν δρῶν Μαμβρῆ¹¹³, οἱ δύο ἄγγελοι συνέχισαν τὴν πορεία τους, γιὰ νὰ διαπιστώσουν μὲ τὰ ἴδια τους τὰ μάτια, ἐὰν αὐτὰ ποὺ ἀκούγονταν ὡς κατηγορίες γιὰ τοὺς κατόικους τῶν Σοδόμων ἦταν ἀλήθεια¹¹⁴. Φτάνοντας ἀργὰ

112. Γέν. 19,1-29.

113. Γέν. 18,1-15.

114. «Κραυγὴ Σοδόμων καὶ Γομόρρας πεπλήθυνται πρὸς με, καὶ αἱ ἁμαρτίαι αὐτῶν μεγάλαι σφόδρα. καταβὰς οὖν ὄψομαι εἰ κατὰ τὴν κραυγὴν αὐτῶν τὴν ἐρχομένην πρὸς με συντελοῦνται εἰ μὴ δὲ ἵνα γινῶ» (18,20-21).

στά Σόδομα οἱ ἄγγελοι προσκλήθηκαν ἀπὸ τὸν Λῶτ νὰ φιλοξενηθοῦν στὸ σπίτι του καί, μετὰ τὴν ἐπιμονή του, συγκατένευσαν νὰμποῦν στὸ σπίτι καί νὰ δεχτοῦν τὶς ὑπηρεσίες του. Μόλις σκοτείνιασε, οἱ ἄνδρες τῆς πόλεως ἀπὸ νεανίσκου ἕως πρεσβυτέρου περικύκλωσαν τὸ σπίτι τοῦ Λῶτ καί ἀπαιτοῦσαν νὰ τοὺς παραδώσει τοὺς φιλοξενουμένους νέους, ὥστε νὰ ἔλθουν σὲ σεξουαλικὴ ἐπαφὴ μαζί τους. Τὰ λόγια ποὺ καταγράφει ἢ μετάφραση τῶν Ο', σχετικὰ μὲ τὸν διάλογο ποὺ διαμείφθηκε, εἶναι: «ποῦ εἰσὶν οἱ ἄνδρες οἱ εἰσελθόντες πρὸς σὲ τὴν νύκτα; ἐξάγαγε αὐτοὺς πρὸς ἡμᾶς ἵνα συγγενόμεθα αὐτοῖς»¹¹⁵.

Ὁ Λῶτ προτείνει νὰ μὴν πειράξουν τοὺς ξένους, ἀλλὰ νὰ τοὺς παραδώσει τὶς δύο θυγατέρες του, ποὺ ἦταν παρθένες, γιὰ νὰ ξεθυμάνουν τὴν μανιώδη ἐπιθυμία τους. Ἐκεῖνοι ἀρνοῦνται καί ἐπιτίθενται στὸν Λῶτ λέγοντάς του νὰ σταθεῖ στὴν ἄκρη, γιὰτι θὰ τὸν κακοποιήσουν, τονίζοντάς του ὅτι εἶναι ξένος καί δὲν δικαιοῦται νὰ τοὺς κρίνει¹¹⁶. Οἱ δύο ἄγγελοι τράβηξαν τὸν Λῶτ μέσα στὸ σπίτι καί «ἐπάταξαν ἀορασίᾳ ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου»¹¹⁷ τοὺς Σοδομίτες, ὥστε νὰ μὴ γνωρίζουν πῶς νὰ κινηθοῦν καί πῶς νὰ δράσουν. Τὴν

115. Γέν. 19,22.

116. Ἐδῶ μπορούμε νὰ διαγνώσουμε τὸ φαινόμενο τῆς ξενοφοβίας στοὺς κατοίκους τῶν Σοδόμων, ποὺ ἀντιδρῶν μὲ φοβικὸ σύνδρομο στὴν παρουσία τοῦ διαφορετικῆς καταγωγῆς Λῶτ καί τῆς οἰκογένειάς του.

117. Γέν. 19,26.

επόμενη μέρα, ἀφοῦ ἔφυγε ὁ Λὼτ καὶ ἡ οἰκογένειά του μὲ τὴν ὑπόδειξη τῶν ἀγγέλων, ἔγινε ἡ βιβλικὴ καταστροφή καὶ ἡ ἐξαφάνιση τῶν Σοδομῶν.

Οἱ πατερικὲς ἐρμηνεῖες εἶναι σαφεῖς, ὡς πρὸς τὴν ἐκδήλωση ὁμοφυλοφιλικῆς συμπεριφορᾶς στὸ περιστατικὸ αὐτό. Φυσικὰ μὲ τὴν ἔννοια τῆς ἀρσενοκοιτίας καὶ μὲ τὴν μεταγενέστερη ὀνομασία τοῦ «Σοδομομοῦ»¹¹⁸. Ἡ εὐμάρεια τῶν κατοίκων τῆς πενταπόλεως, μὲ κέντρο τὰ Σόδομα, εἶχε ὀδηγήσει τοὺς ἀνθρώπους σὲ μία ἀσύδοτη συμπεριφορά, ποὺ εἶχε ὡς χαρακτηριστικὸ τὸν πανηδονισμὸ μὲ κάθε πιθανὴ ἔκφραση¹¹⁹. Δὲν ἀρκοῦνταν στίς γνωστὲς ἁμαρτίες, ἀλλὰ ἐφεύρισκαν νέες, παράξενες καὶ ἀφύσιες, γιὰ τὴν ἀνθρώπινη φύση, ἁμαρτωλὲς πρακτικὲς. Ἦταν δὲ τόσο ἰσχυρὰ προβεβλημένες, ὥστε ἐπηρέαζαν ὅλους καὶ γίνονταν συνήθειες χωρὶς δυνατότητα ἀλλαγῆς¹²⁰.

118. Ἡ λέξη σοδομικός, σοδομία, σοδομιστής, σοδομίτης κ.λπ., τόσο στὰ μεταφρασμένα βιβλία καὶ κείμενα ὅσο καὶ στὰ λεξικά, περιέχει τὴν ἔννοια τῆς πρακτικῆς συνουσίας μεταξὺ ὁμοφυλοφίλων ἀνδρῶν.

119. ἸΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, *Εἰς τὸ Ἀποστολικὸν ρητόν, Οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν...* (Α΄ Κορ. 10,1), PG 51,245. «Ἐνόησόν μοι τὰ Σόδομα καὶ τὰ Γόμορα. Ἐκεῖνη δὲ ἡ χώρα δι' οὐδεμίαν ἑτέραν ἁμαρτίαν τοσαύτην ἔδωκε δίκην, ἥ ὅτι παρανόμως εἰσήγαγον μίξεις οἱ τὰς πόλεις οἰκήσαντες ἐκεῖνας, καὶ ἀθέτους ἔρωτας, καὶ τοὺς τῆς φύσεως νόμους ἐκ βάθρων ἀνέτρεψαν». Ἐπίσης, *Εἰς τὴν πρὸς Τίτον ἐπιστολήν*, PG 62, 693. «Καὶ πάλιν οἱ τὰ Σόδομα οἰκοῦντες δι' οὐδὲν ἕτερον ἀπώλοντο, ἥ ὅτι παισὶν ἐπεμαίνοντο».

120. ἸΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, *Ὁμιλία μβ' εἰς τὴν Γένεσιν*, PG 54,388 «...καὶ ἑτέρας ἀδικίας πολλὰς ἐπεδείκνυτο, οἱ δυνατῶ-

Νεώτερες προσεγγίσεις ξένων βιβλικῶν ἐρμηνευτῶν δίδουν μία γενικότερη εἰκόνα στὴ συμπεριφορὰ αὐτῆ, μὲ τὴν ἔννοια τοῦ συνόλου τοῦ φρονήματος τῶν κα- τοίκων τῶν Σοδόμων, ἡ ὁποία ἦταν τελικὰ ἓνα μείγμα εἰδωλολατρικῆς πρακτικῆς. Συνέπεια τῆς συμπερι- φορᾶς αὐτῆς ἦταν καὶ ἡ φοβία μιᾶς ἀδιόρατης ἀπειλῆς ἀπὸ κάθε ξένο καὶ ἀπὸ κάθε εἰσαγωγὴ ἀσυνήθιστης πρακτικῆς, ποὺ ἀπειλοῦσε νὰ διαταράξει τὴν καθε- στηκυῖα κοινωνικὴ τους ζωὴ καὶ νὰ μειώσῃ τὴν ἀχα- λίνωτη ἀπόλαυση τῶν παθῶν τους. Ἔτσι παρουσιάζονταν ὑπερόπτες¹²¹, ἐπιθετικοὶ καὶ ἀφιλόξενοι πρὸς κάθε νεόφερτο στὰ ὄρια τῶν πόλεων τους. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ ἀποστροφή τοῦ διαλόγου μὲ τὸν Λῶτ «ἀπόστα ἐκεῖ. εἰσῆλθες παροικεῖν. μὴ καὶ κρίσιν κρίνεις;»¹²².

τεροι κατεξανιστάμενοι τῶν ἀσθενεστέρων, οἱ πλούσιοι τῶν πε- νήτων. Οὐ μόνον τοῖνον, φησί, τῆς κραυγῆς τὸ πένθος, ἀλλὰ καὶ αἱ ἁμαρτίαι αὐτῶν οὐχ αἱ τυχοῦσαί εἰσιν, ἀλλὰ καὶ μεγάλοι, καὶ σφόδρα μεγάλοι. Ξένον γὰρ τρόπον παρανομίας ἐπενόησαν καὶ ἀλλοκότους καὶ ἀθέσμους τῶν μίξεων νόμους ἐφεῦρον καὶ το- σαύτης τῆς κακίας ἢ φορᾶ, ὡς ἅπαντας τῆς λύμης ἀναπλησθῆναι πάσης καὶ μηδεμίαν λοιπὸν διόρθωσιν αὐτοὺς ἐπιδέχσθαι, ἀλλ' ἀφανισμοῦ δεῖσθαι παντελοῦς».

121. ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ, *Ἐκλογαὶ εἰς τὸν Ἰεζεκιήλ*, PG, 13,813. «Σόδομα ἢ ἀδελφὴ σου (Ἱερουσαλήμ). Σόδομα σύμβολον τῆς πρακτικῆς κακίας, ἥτοι τῆς διὰ σαρκὸς ἁμαρτίας. Αὕτη καὶ αἱ θυγατέρες αὐτῆς. Θυγατέρες Σοδόμων εἰσὶ ψυχαὶ μὴ μαθοῦσαι, ὅτι Πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται. Θυγατέρες αὐτῆς τὰς λοιπὰς λέ- γει πόλεις. Τηρῶν ἐν τῇ Γραφῇ τὴν διαφορὰν τῶν ἁμαρτημάτων, μικρῶν τε καὶ μεγάλων, τὸ ἀκρότατον τῆς κακίας ὑπερηφανία ἐστὶ, τὸ πάθος τοῦ ἀρχεκάκου· εἰς ἣν οἱ Σοδομίται φαίνονται· καὶ τοῦτο ζῆτει».

122. *Γέν.* 19,9.

Ἄναφορές περὶ τῶν Σοδόμων, ποὺ περιέχονται σὲ ἄλλα βιβλικά χωρία περιγράφουν αὐτὴ τὴν ἰδιομορφία τῆς συμπεριφορᾶς τους πρὸς κάθε ξένο ποὺ θὰ ἐρχόταν σὲ ἐπικοινωνία μαζί τους¹²³.

Ἐνα παρόμοιο περιστατικὸ εἶναι καὶ αὐτὸ ποὺ καταγράφεται στὸ βιβλίον τῶν Κριτῶν¹²⁴. Ἐνας λευίτης μὲ τὴν παλλακίδα καὶ τὴ συνοδεία τοῦ ὑπηρέτη, κατὰ τὴν ἐπιστροφή πρὸς τὴν πατρίδα τους ἀπὸ κάποια ἀποδημία, ἔφθασαν ἀργὰ στὴν πόλη Γαβαὰ καὶ περίμεναν κατὰ τὴν Ἰουδαϊκὴ συνήθεια στὴν πλατεία τῆς πόλεως κάποιος νὰ τοὺς προσκαλέσει στὸ σπίτι του γιὰ νὰ τοὺς φιλοξενήσει. Ἐνας ἡλικιωμένος, ἐπιστρέφοντας ἀπὸ τοὺς ἀγρούς, τοὺς εἶδε καὶ τοὺς προσκάλεσε νὰ διανυκτερεύσουν στὸ σπίτι του. Καθὼς πλησίαζε ἡ νύκτα ἦρθε κάποια ομάδα ἀνδρῶν τῆς πόλεως· «*ἰδοὺ ἄνδρες τῆς πόλεως υἱοὶ παρανόμων*», καὶ μὲ θρασύτητα ζήτησαν νὰ τοὺς παραδοθεῖ ὁ φιλοξενούμενος ἄνδρας γιὰ νὰ συννευρεθοῦν μαζί του· «*ἐξένεγκε τὸν ἄνδρα, ὃς εἰσήλθε εἰς τὴν οἰκίαν σου, ἵνα γινῶμεν αὐτόν*»¹²⁵. Στις ἐκκλήσεις τοῦ οἰκοδεσπότη, νὰ μὴν προχωρήσουν στὴν ἱκανοποίηση τῶν ἐπιθυμιῶν τους, δὲν ὑποχώρησαν· «*οὐκ ἠυδόκησαν οἱ ἄνδρες τοῦ εἰσακοῦσαι*»¹²⁶. Τοὺς προσφέρθηκε τότε ὡς ἀντάλλαγμα ἡ παλλακὴ τοῦ ξένου, τὴν ὁποία, ἀφοῦ κακοποίησαν σεξουαλικά

123. Πρβλ., Σοφ. Σολομῶντος, 19,13-17. Ἰεζεκιήλ 16,19.

124. Κριτ. 19,10-30.

125. Κριτ. 19,22.

126. Κριτ. 19,25.

ἕως τὸ πρωί, τὴν ἔριξαν σχεδὸν νεκρὴ στὸ κατώφλι τῆς πόρτας, ὅπου καὶ πέθανε. Στὸ περιστατικὸ αὐτὸ δὲν ἔχουμε ὑλοποιημένη ὁμοφυλικὴ σεξουαλικὴ πράξη, ἀλλὰ εἶναι ἐμφανῆς ἡ πρόθεση τῶν Γαβωνιτῶν πρὸς τὴν ἀνήθικη αὐτὴ πρακτικὴ.

Θεωροῦμε περιττὴ τὴν ἀναφορὰ πού γίνεται περὶ τῆς σχέσεως τοῦ Δαβίδ μετὰ τὸν υἱὸ τοῦ Σαοὺλ Ἰωνάθαν, ὡς παράδειγμα ὁμοφυλοφιλικῆς σεξουαλικῆς συμπεριφορᾶς, ὅπως διατείνονται μερικοὶ ὑποστηρικτὲς τῆς ὁμοφυλοφιλίας¹²⁷. Μελετώντας τὰ σχετικὰ κείμενα *Α΄ Βασ.* 19-20 καὶ *Β΄ Βασ.* 1,26 δὲν προκύπτει ἀπὸ καμία διατύπωση τέτοια ἐκδήλωση ἢ πράξη.

Ἐπισημαίνουμε ὅτι τὸ ζήτημα τῆς σαρκικῆς καὶ τρυφηλῆς ζωῆς, μετὰ ἀποκορύφωμα τὴν ὁμόφυλη σεξουαλικὴ δραστηριότητα, χαρακτήριζε τοὺς εἰδωλολατρικοὺς λαοὺς πού ζοῦσαν γύρω ἀπὸ τοὺς Ἰσραηλίτες¹²⁸. Ἦταν ξεκάθαρη ἔνδειξη ἡ μίμηση τῶν λατρευομένων θεῶν, στοὺς ὁποίους ἀπέδιδαν τὰ ἀνθρώπινα πάθη καὶ δικαιολογοῦσαν μετὰ τὸν τρόπο αὐτὸ τὶς δικές τους ἀνθρώπινες ἀδυναμίες καὶ τὶς ἐπιθυμίες, οἱ ὁποῖες ζη-

127. Βλέπε σχετικὴ ἀναφορὰ ἐπὶ τοῦ θέματος στοῦ MARTTI NISSINEN, *μνημ. ἔργ.* στὸ κεφάλαιο 7, Homosexuality and Biblical interpretation, σ. 123 ἑ.

128. «Καὶ οἱ τὰ Σόδομα δὲ οἰκοῦντες μετὰ τῶν ἄλλων κακῶν ἐντεῦθεν τὴν ἀπαραίτητον ὀργὴν ἐκείνην ἀπεσπάσαντο. Ἄκουσον γὰρ τοῦ προφήτου λέγοντος· τοῦτο τὸ ἀνόμημα Σοδόμων, ὅτι ἐν πλησμονῇ ἄρτων ἐσπατάλουν. Καθάπερ γὰρ πηγὴ τις καὶ ρίζα τυγχάνει τῶν κακῶν ἀπάντων». ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, *Εἰς τὴν Γένεσιν ὁμιλία 1*, PG 53,23-24. Πρβλ. καὶ Ἰεζεκιήλ 16,49-50.

τοῦσαν τὴν ἱκανοποίησίν τοὺς χωρὶς φραγμούς¹²⁹. Ἀναφερόμενος ὁ Μ. Ἀθανάσιος στοὺς εἰδωλολάτρες ἐπισημαίνει ὅτι ἡ αἰσχροτήτα καὶ ἡ ἀσυδοσία στὶς σαρκικὲς ἡδονὲς εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς μίμησης τῶν θεῶν τοὺς. Οἱ πράξεις τοὺς, ποὺ εἶναι καταγεγραμμένες στοὺς μύθους καὶ τὶς διηγήσεις περὶ αὐτῶν, μαρτυροῦν τὴν ἀθεότητά τοὺς καὶ τὴν αἰσχροποιοὺ πολιτεία τοὺς. Καθὼς διηγοῦνται τοὺς ἔρωτες καὶ τὶς ἀσέλγειες τοῦ Δία, συνοδευόμενες ἀπὸ παιδοφθορίες, μοιχεῖες καὶ ζηλοτυπίες μεταξὺ τῶν θεῶν καὶ τῶν θεαινῶν, δὲν δηλώνουν τίποτε ἄλλο παρὰ ὅτι δὲν πρόκειται περὶ θεῶν, ἀλλὰ οὔτε κἂν περὶ ἀνθρώπων ἰσορροπημένων καὶ σεμνῶν. Ἀποτελοῦν μυθεύματα ποὺ φανερώνουν ὅτι βρίσκονται μακριὰ ἀπὸ κάθε καλὸ καὶ εἶναι βυθισμένοι στὴν αἰσχροτήτα καὶ τὴν φιληδονία¹³⁰.

Θεώρησαν λοιπὸν ὅτι, ἀφοῦ εἶναι πράξεις ποὺ γίνονται ἀπὸ τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς εὐχαριστοῦν, εἶναι κάτι ἀνώτερο καὶ πρέπει νὰ τὸ μιμηθοῦν. Ἔτσι υἱοθέτησαν κάθε ἀσελγῆ πράξη, φόνους καὶ μοιχεῖες, ἀρσενοκοιτίες καὶ πορνείες καὶ κάθε σαρκικὴ ἀπόλαυση. Βλέπει κανεὶς σὲ κάθε πόλιν νὰ εἶναι διαδεδομένη κάθε εἴδους

129. «ἐξ ἀρχῆς καθ' Ὅμηρον, ἐπεὶ μεμαθήκασι πάντες ... πάντα θεοὶς ἀνέθηκαν Ὅμηρός θ' Ἡσίοδος τε, ὅσσα παρ' ἀνθρώποισιν ὀνειδέα καὶ ψόγος ἐστίν, κλέπτειν μοιχεύειν τε καὶ ἀλλήλους ἀπατεύειν. ὡς πλεῖστ' ἐφθέγγξαντο Θεῶν ἀθεμίστια ἔργα, κλέπτειν μοιχεύειν τε καὶ ἀλλήλους ἀπατεύειν». ΞΕΝΟΦΑΝΟΥΣ, Ἀποσπάσματα, ΣΙΛΛΩΝ Βιβλία (Ε) 9-10.

130. Μ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ, Κατὰ Ἑλλήνων, PG 25,32CD.

ἀκολασία κατὰ μίμηση τῶν θεῶν. Σὲ μία τέτοια πόλη δὲν χαρακτηρίζεται κανεὶς σῶφρων, παρὰ μόνον ὅταν συμμετέχει στὶς ἀσελγεῖς πράξεις¹³¹.

Ἰδιαιτέρα ἀναφέρεται στὴν ἀρσενοκοιτία, λέγοντας ὅτι οἱ ἄνδρες ἀρνοῦνται τὴ φύση τους καὶ προτιμοῦν νὰ γίνονται γυναῖκες, ἐπιδιώκοντας ποιός θὰ γίνει χειρότερος στὴ συμπεριφορὰ περὶ τὰ ἀφροδίσια, δίδοντας ἔτσι τιμὴ στοὺς ὁμοίους θεοὺς τους¹³².

Ὁ Ἰσραήλ, ὡς ὁ ξεχωριστὸς λαὸς ποὺ δέχτηκε τὴν ἀποκάλυψη τοῦ μόνου ἀληθινοῦ Θεοῦ, μέσῳ τῶν ἡγετῶν του, ἔπρεπε νὰ ξεχωρίζει, ὡς πρὸς τὸν τρόπο ζωῆς, ἀπὸ τοὺς ἄλλους λαοὺς καὶ νὰ ἀμύνεται κοινωνικὰ πρὸς κάθε τι ποὺ θὰ τὸν ὑποβίβαζε στὸ ἐπίπεδο τῶν εἰδωλολατρῶν. Αὐτὸ εἶναι ἐμφανὲς καὶ στὰ κείμενα τῆς Καινῆς Διαθήκης, ποὺ ἀναφέρονται στὴν συνέπεια ποὺ πρέπει νὰ δείχνουν οἱ χριστιανοί, ὁ νέος πλέον Ἰσραήλ, γιὰ νὰ ξεχωρίζουν ἀπὸ τὰ εἰδωλολατρικὰ ἔθνη.

β. Καινὴ Διαθήκη.

Στὴν Καινὴ Διαθήκη δὲν ἔχουμε πολλὰ κείμενα, τὰ ὁποῖα νὰ ἀναφέρονται στὴν ὁμοφυλοφιλία. Ἐπειδὴ ἡ συνήθεια αὐτὴ ἀνῆκε στοὺς εἰδωλολάτρες καὶ ἤδη εἶχε γίνει λόγος στὸν Νόμο, στὴν Παλαιὰ Διαθήκη, δὲν θεωρήθηκε ἴσως ἀπαραίτητο νὰ τονισθεῖ ξανὰ τὸ ζήτημα

131. Μ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ, *Κατὰ Ἑλλήνων*, PG 25,49CD.

132. Ὅπ. παρ., PG 25,52AB.

αὐτὸ στοὺς μονοθεϊστὲς Ἰουδαίους, ὅτι δηλαδὴ ἔπρεπε νὰ ἀπέχουν ἀπὸ τὶς συνήθειες τῶν ἐθνικῶν εἰδωλολατρῶν. Γιὰ περιπτώσεις ὅμως, ποὺ ἦταν ἀπαραίτητο νὰ γίνουν ἐπισημάνσεις καὶ νὰ δοθοῦν κατευθύνσεις, ὑπάρχουν σαφεῖς ἀναφορές.

Τὰ κείμενα τῆς Καινῆς Διαθήκης ποὺ ἀναφέρονται στὸ ζήτημα τῆς ὁμοφυλοφιλίας περιέχονται:

– Στὴν πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολὴ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου: «Διὸ καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν καρδιῶν αὐτῶν εἰς ἀκαθαρσίαν τοῦ ἀτιμάζεσθαι τὰ σώματα αὐτῶν ἐν αὐτοῖς, οἵτινες μετήλλαξαν τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ψεύδει, καὶ ἐσεβάσθησαν καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα, ὃς ἔστιν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν. Διὰ τοῦτο παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς εἰς πάθη ἀτιμίας. Αἶ τε γὰρ θήλειαι αὐτῶν μετήλλαξαν τὴν φυσικὴν χρῆσιν εἰς τὴν παρὰ φύσιν, ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἄρσενες ἀφέντες τὴν φυσικὴν χρῆσιν τῆς θηλείας ἐξεκαύθησαν ἐν τῇ ὀρέξει αὐτῶν εἰς ἀλλήλους, ἄρσενες ἐν ἄρσεσι τὴν ἀσχημοσύνην κατεργαζόμενοι καὶ τὴν ἀντιμισθίαν ἣν ἔδει τῆς πλάνης αὐτῶν ἐν ἑαυτοῖς ἀπολαμβάνοντες. Καί, καθὼς οὐκ ἔδοκίμασαν τὸν Θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει, παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν, ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα»¹³³.

– Στὴν Α΄ πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆ: «ἢ οὐκ οἶδατε ὅτι ἄδικοι βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι; Μὴ πλανᾶσθε· οὔτε πόρνοι οὔτε εἰδωλολάτραι οὔτε μοι-

133. Ρωμ. 1,24-28.

χοι οὔτε μαλακοὶ οὔτε ἀρσενοκοῖται οὔτε πλεονέκται οὔτε κλέπται οὔτε μέθυσοι, οὐ λοῖδοροι, οὐχ ἄρπαγες βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι»¹³⁴ καὶ

– Στὴν Α΄ πρὸς Τιμόθεον: «εἰδὼς τοῦτο, ὅτι δικαίω νόμος οὐ κεῖται, ἀνόμοιοι δὲ καὶ ἀνυποτάκτοις, ἀσεβέσι καὶ ἀμαρτωλοῖς, ἀνοσίοις καὶ βεβήλοις, πατρολώαις καὶ μητρολώαις, ἀνδροφόνοις, πόρνοις, ἀρσενοκοῖταις, ἀνδραποδισταῖς, ψεύσταις, ἐπιόρκοις, καὶ εἴ τι ἕτερον τῇ ὑγαινοῦσι διδασκαλίᾳ ἀντίκειται»¹³⁵. Ἐπίσης στὴν Ἐπιστολὴ Ἰούδα γίνεται ἀναφορὰ περὶ τῶν σαρκικῶν ἐκτροπῶν, ὅπως αὐτὲς διατυπώνονται στὰ ἱερὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ προτρέπει τοὺς ἀποδέκτες τῆς νὰ τὰ ἀποφεύγουν καὶ νὰ προσπαθοῦν νὰ ζοῦν ὅχι ὅπως οἱ εἰδωολόατρες ποὺ τοὺς περιστοιχίζουν τοπικά¹³⁶.

Στὴν πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολὴ ὁ Παῦλος δὲν ἀναφέρεται μὲ συγκεκριμένους ὅρους γιὰ τὴν ὁμοφυλοφιλία, ἀλλὰ περιγράφει τὴν πράξη. Στὶς δύο ἄλλες περιπτώσεις ἀναφέρονται οἱ λέξεις, μαλακὸς καὶ ἀρσενοκοίτης, οἱ ὁποῖες παραπέμπουν μὲ ἔμφαση στὸ θέμα τῆς ὁμοφυλοφιλίας.

134. Α΄ Κορ. 6,9-10.

135. Α΄ Τιμ. 1,9-10

136. «Ἀνάγκη ἔσχον γράψαι ὑμῖν παρακαλῶν ἐπαγωνίζεσθαι τῇ ἀπαξ παραδοθείσῃ τοῖς ἁγίοις πίστει. παρεισέδυσαν γὰρ τινὲς ἄνθρωποι, οἱ πάλαι προγεγραμμένοι εἰς τοῦτο τὸ κρίμα, ἀσεβεῖς, τὴν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν χάριν μετατιθέντες εἰς ἀσέλγειαν καὶ τὸν μόνον δεσπότην καὶ Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἀρνούμενοι» Ἰούδα, 2-3.

Μία νηφάλια προσέγγιση στην αναφορά της πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολῆς μᾶς ὀδηγεῖ στὴ σκέψη ὅτι ὁ Παῦλος δὲν ἐνδιαφέρεται νὰ περιγράψει τὶς ἀνήθικες πράξεις τῶν ἐθνικῶν, ἀλλὰ θέλει νὰ παρουσιάσει τὰ ἀποτελέσματα ποὺ φέρνει ἡ ἄρνηση τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι, ὅταν ἀπομακρύνονται ἀπὸ Αὐτόν, πορεύονται κατὰ τὶς ὑπαγορεύσεις τοῦ ἀδύναμου νοῦ τους.

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος στὴ συνάφεια αὐτὴ θέλει νὰ τονίσει τὸ γεγονός τῆς σωτηρίας, τὸ ὁποῖο ἐδράζεται στὴν πίστη στὸ Χριστὸ καὶ ἀφορᾷ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, Ἑθνικοὺς καὶ Ἰουδαίους¹³⁷. Αὐτὴ ἡ πίστη εἶναι ἡ ἀρχὴ ἀλλὰ καὶ ἡ κινητήρια δύναμη γιὰ τὴν πορεία πρὸς τὴ σωτηρία. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος, ἐνῶ γνωρίζει τὴν ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ, τὴν περιφρονεῖ καὶ ζεῖ μέσα στὴν ἀδικία καὶ τὴν γενικότερη ἁμαρτία, τότε καταλήγει σὲ πράξεις «ἀτιμίας». Ἔτσι, ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος ἔχει τὴ δυνατότητα μέσα ἀπὸ τὴ Δημιουργία νὰ γνωρίσει τὸν Θεὸ καὶ νὰ βιώσει τὴν μεγαλειώδη σχέση του μὲ Αὐτόν, σὲ ἓνα πλαίσιο εὐχαριστίας καὶ δοξολογίας, ἀκολουθεῖ λανθασμένη πορεία. Αὐτὴ ἡ ἐπιπόλαιη ἐπιλογή του τὸν βυθίζει στὰ σκοτάδια τῆς πλάνης¹³⁸. Ὁ σκο-

137. «Ὅν γὰρ ἐπαισχύνομαι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ· δύναμις γὰρ Θεοῦ ἐστὶν εἰς σωτηρίαν παντὶ τῷ πιστεύοντι, Ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ Ἑλληνι», *Ρωμ.* 1,16.

138. «Διότι γνόντες τὸν Θεόν, οὐχ ὡς Θεὸν ἐδόξασαν ἢ εὐχαρίστησαν, ἀλλ' ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν, καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία». *Ρωμ.* 1,21.

τασμός αυτός τὸν ὀδηγεῖ στὴν ἐπισφαλῆ αἴσθηση ὅτι εἶναι σοφὸς καί, ἐνῶ κομπάζει γι' αὐτό, ἀποδεικνύεται μωρὸς καὶ ἀνόητος.

Τὴν ἀντίληψη ὅτι εἶναι σοφὸς ὁ ἄνθρωπος τὴν ἀποκτᾷ κατὰ τὴ μακρὰ πορεία τῆς ζωῆς του καὶ τὴ στηρίζει στὰ ἐπιτεύγματά του, ποὺ ἀφοροῦν τὶς διανοητικὲς καὶ ἐπιστημονικὲς του προόδους, οἱ ὁποῖες ἐξάλλου ἀναπτύσσονται καὶ βελτιώνονται συνεχῶς. Θὰ μποροῦσε αὐτὸ νὰ ἔχει ἐφαρμογὴ καὶ στὶς μέρες μας, κατὰ τὶς ὁποῖες ὁ πολυμαθὴς ἄνθρωπος ὑπερτονίζει τὶς ἐπιστημονικὲς καὶ κυρίως τὶς τεχνολογικὲς ἐξελίξεις καὶ κομπάζει γι' αὐτές, ὑπερεκτιμώντας τὴ δύναμή του καὶ ἀπορρίπτοντας τὴν αὐθεντία τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἀμφισβήτηση τοῦ Θεοῦ ἀποτελεῖ ὕβρη καὶ ὀδηγεῖ πάντοτε τὸν ἄνθρωπο σὲ ἐκτροπὴ ἀπὸ τὶς ἀρχές ποὺ τὸν ὀδηγοῦν σὲ ἀνώτερη πνευματικὴ καὶ πολιτισμικὴ δημιουργία¹³⁹.

Ἡ ἐξαχρείωση, γιὰ τὴν ὁποία ὀμιλεῖ ὁ ἀπ. Παῦλος ἐδῶ, ἔγκειται στὸ γεγονός ὅτι ὁ ἄνθρωπος κατέληξε νὰ ἀντιλαμβάνεται καὶ νὰ παρουσιάζει τὸν ἀκατάληπτο Θεὸ μὲ τὴν μορφὴ θνητῶν ἀνθρώπων, πουλιῶν, τετραπόδων ζώων καὶ ἔρπετῶν¹⁴⁰.

Τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς χωρὶς Θεοῦ ἐξαχρείωσης εἶναι νὰ παραδοθεῖ ὁ ἄνθρωπος στὰ πάθη τῆς ἀτιμίας

139. Βλέπε σχετικὰ στοῦ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΑΝΤΖΑΡΙΔΗ, *Θεσμός καὶ χάρισμα*, στὸ κεφ. 14, «Θεολογικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ γνωσιολογία», Ἰ. Μ. Βατοπαιδίου, Ἅγιον Ὅρος 2012, σσ. 281-302.

140. *Ρωμ.* 1,23.

ποὺ φωλιάζουν στὶς παράλογες ἐπιθυμίες τῆς καρδιάς του. Κατάληξη αὐτῆς τῆς ἐξαχρείωσης εἶναι ἡ ἀτιμωτική χρήση τῶν σωμάτων. «Διὸ καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν καρδιῶν αὐτῶν εἰς ἀκαθαρσίαν τοῦ ἀτιμάζεσθαι τὰ σώματα αὐτῶν ἐν αὐτοῖς»¹⁴¹.

Στὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ Παῦλος μὲ τὴ λέξη «ἀκαθαρσία» ἐννοεῖ τὴν σεξουαλικὴ ἀνηθικότητα καὶ ἔτσι θέτει τὸ θέμα τῆς ὁμοφυλοφιλίας στὴ συνέχεια τοῦ κειμένου τῆς ἐπιστολῆς, ὅπου πλέον συγκεκριμένα κατονομάζει τὴν γυναικεία καὶ τὴν ἀνδρική ὁμοφυλοφιλία. «Διὰ τοῦτο παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς εἰς πάθη ἀτιμίας. Αἶ τε γὰρ θήλειαι αὐτῶν μετήλλαξαν τὴν φυσικὴν χρῆσιν εἰς τὴν παρὰ φύσιν, ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἄρσενες ἀφέντες τὴν φυσικὴν χρῆσιν τῆς θηλείας ἐξεκαύθησαν ἐν τῇ ὀρέξει αὐτῶν εἰς ἀλλήλους, ἄρσενες ἐν ἄρσεσι τὴν ἀσχημοσύνην κατεργαζόμενοι καὶ τὴν ἀντιμισθίαν ἣν ἔδει τῆς πλάνης αὐτῶν ἐν ἑαυτοῖς ἀπολαμβάνοντες. Καὶ καθὼς οὐκ ἐδοκίμασαν τὸν Θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει, παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν, ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα»¹⁴².

Ὅταν ὁ ἀπόστολος Παῦλος μιλά γιὰ τὴν φυσικὴ χρήση ἀναφέρεται στὴν «σεξουαλικὴ συνεύρεση». Μᾶς παραπέμπει στὶς ἔννοιες τοῦ κατὰ φύσιν καὶ παρὰ φύσιν, ὅπου τὸ κατὰ φύσιν ἀναφέρεται στὶς λειτουρ-

141. Ρωμ. 1,24.

142. Ρωμ. 1,26.

γίες τῶν αἰσθήσεων καὶ τῶν ὀργάνων τους σύμφωνα μὲ τοὺς ὅρους τῆς δημιουργίας, ἐνῶ τὸ παρὰ φύσιν ἀναφέρεται στὴ διαστροφή τῶν λειτουργιῶν τῶν ὀργάνων τοῦ σώματος σὲ σχέση μὲ τὴν ἀρχική τους δημιουργικὴ στοχοθεσία. Στὴν περίπτωση αὐτὴ ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐπισημαίνει τὴν διαστροφικὴ χρῆση τῶν γεννητικῶν ὀργάνων (μετήλλαξαν), τῶν ἀρσενικῶν σὲ ἀρσενικούς¹⁴³, τῶν ἀρσενικῶν πρὸς θηλείας παρὰ φύσιν¹⁴⁴, καὶ τῶν θηλειῶν πρὸς θηλείας¹⁴⁵.

Σημαντικὸ εἶναι νὰ ἐπισημάνουμε ἐδῶ καὶ τὴν ἀναφορὰ τοῦ ἀποστόλου Παύλου σχετικὰ μὲ τὴν ψυχικὴ κατάσταση τῶν ἐμπλεκομένων στὶς δραστηριότητες αὐτές. Ὅμιλεῖ γιὰ πάθη ἀτιμίας. Τὰ πάθη εἶναι καταστάσεις βασιανιστικῆς σὲ ὅσους βρίσκονται ὑπὸ τὴν ἐπήρειά τους. Τὸ πάθος συνδυάζεται μὲ θλίψη καὶ ψυχικὸ πόνο, ποὺ κατακυριεύει τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν κάνει νὰ ὑποφέρει. Γίνεται ἓνας δοῦλος, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ κινεῖται ἐλεύθερα, ἀλλὰ καταδυναστεύεται ἀπὸ ἓναν σκληρὸ κύριο. Εἶναι γεγονὸς ἀδιαμφισβήτητο τὸ ψυχικὸ ἄλλογος καὶ τὰ γενικότερα ψυχοσωματικὰ προβλήματα ποὺ ἀντιμετωπίζουν ἕως σήμερα οἱ ὁμοφυλό-

143. «ἐξεκαύθησαν ἐν τῇ ὀρέξει αὐτῶν εἰς ἀλλήλους, ἄρσενες ἐν ἄρσεσι τὴν ἀσχημοσύνην κατεργαζόμενοι». *Ρωμ.* 1,27.

144. «οἱ ἄρσενες ἀφέντες τὴν φυσικὴν χρῆσιν τῆς θηλείας». Ὅπ. παρ. Πρβλ. καὶ Ἰωαννοῦ Χρυσοστόμου, Ἑρμηνεία εἰς τὴν πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολήν, Ὅμιλία Δ', PG 60,415-418.

145. «Αἶ τε γὰρ θήλειαι αὐτῶν μετήλλαξαν τὴν φυσικὴν χρῆσιν εἰς τὴν παρὰ φύσιν». *Ρωμ.* 1,26.

φιλοι ἔξαιτίας αὐτοῦ τοῦ σαρκικοῦ πάθους. Τραγικὰ καὶ βασιανιστικὰ βιώματα, ἐκ διαμέτρου ἀντίθετα πρὸς τὰ «εὐτυχῆ» ἐπιφαινόμενα τῶν προβαλλομένων συγχρόνων εἰκόνων καὶ γεγονότων.

Ὁ ἀπόστολος χαρακτηρίζει τὰ πάθη αὐτὰ ὡς πάθη ἀτιμίας, δηλαδὴ πράξεις ποὺ ἀτιμάζουν τὸν ἄνθρωπο, τὸν ὑποβιβάζουν σὲ μειονεκτικὴ θέση ἀπὸ τὴν ἀξία ποὺ τοῦ ἔδωσε ὁ Θεός. Εἶναι πράξεις ποὺ τὸν εὐτελίζουν καὶ τὸν ντροπιάζουν, γιὰ τὸν ὀδηγοῦν νὰ κάνει πράγματα ἀνάρμοστα στὴν ἀνθρώπινη φύση. Ἡ ἀτίμωση εἶναι ἀποτέλεσμα τῶν πράξεων αὐτῶν καὶ ἔρχεται ὡς ἀντιμισθία τῆς ἀσχημοσύνης ποὺ διαπράττουν οἱ ὁμοφυλόφιλοι μὲ αὐτὲς τὶς διαστροφικὲς σεξουαλικὲς πρακτικὲς. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ὁ ἄνθρωπος γίνεται ἔρμαιο τῆς πλάνης ποὺ τὸν καταδικάζει σὲ αὐτοτιμωρία καὶ αὐτοκαταστροφὴ¹⁴⁶.

Θὰ μπορούσαμε ἐδῶ νὰ ἐπισημάνουμε καὶ μία ἄλλη σημαντικὴ διατύπωση ποὺ φανερώνει τὴν βαθεῖα ἀνθρωπογνωσία τοῦ Παύλου. Αὐτὴ ἐκφράζεται μὲ τὴν ἀκριβῆ ἐννοιολογία στὴ χρῆση τῶν λέξεων *θήλειαι* καὶ *ἄρρενες*. Κατὰ κάποιον τρόπο ἐδῶ ὑποννοεῖ καὶ θέλει νὰ τονίσει τὸν σεξουαλικὸ προσανατολισμὸ τῶν ἐμπλεκόμενων στὶς πράξεις αὐτές. Δὲν χρησιμοποιεῖ τοὺς ὄρους *γυναῖκες* ἢ *ἄνδρες*, γιὰ νὰ ἀποφύγει τεχνητῶς τὸ κοινωνικὸ στερεότυπο τῆς διάκρισης ἀνδρας-γυναίκα καὶ νὰ παρουσιάσει μὲ ἔμφαση τὴν μὴ φυσικὴ χρῆση τῶν γεννητικῶν μορίων.

146. Πρβλ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, *ὄπ. παρ.*, 417-418.

Στὴν Α΄ πρὸς Κορινθίους ἐπιστολὴ του, στὸ ἕκτο κεφάλαιο, ὁ ἀπόστολος Παῦλος σημειώνει: «ἢ οὐκ οἶδατε ὅτι ἄδικοι βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι; Μὴ πλανᾶσθε· οὔτε πόρνοι οὔτε εἰδωλόατραι οὔτε μοιχοὶ οὔτε μαλακοὶ οὔτε ἀρσενοκοῖται οὔτε πλεονέκται οὔτε κλέπται οὔτε μέθυσοι, οὐ λοῖδοροι, οὐχ ἄρπαγες βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι.»¹⁴⁷.

Γράφοντας στοὺς Κορινθίους τῆς ἐποχῆς αὐτῆς, ποὺ ζοῦσαν στὸ γνωστὸ κοσμοπολίτικο περιβάλλον τους, θέλει νὰ ἐπισημάνει ὅτι ὅσοι ἀπὸ τοὺς χριστιανούς, μέλη τῆς Ἐκκλησίας, παρασύρονται καὶ διαπράττουν αὐτὲς τὶς ἁμαρτίες ποὺ ἀναφέρει, δημιουργοῦν τὶς προϋποθέσεις ποὺ θὰ τοὺς ἐμποδίσουν νὰ μποῦν στὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ αὐτὲς οἱ πρακτικὲς, γιὰ ὅσους τὶς ἀκολουθοῦν, φανερώνουν ὅτι δὲν τηροῦν τὶς ὑποσχέσεις ποὺ ἔδωσαν κατὰ τὸ βάπτισμα, ἀλλὰ ξαναεπιστρέφουν στὴν προηγούμενη ἁμαρτωλὴ εἰδωλολατρικὴ ζωὴ τους.

Στὸ κείμενο αὐτὸ ὑπάρχει ἡ ἰδιαίτερη ἀναφορὰ στοὺς ὄρους μαλακὸς καὶ ἀρσενοκοίτης. Μᾶς ἐκπλήσσει καὶ πάλι ἡ ἀκριβὴς χρῆση τῶν ἐννοιῶν μὲ τὴν διάκριση ποὺ κάνει ὁ ἀπόστολος μεταξὺ τῶν παθητικῶν (μαλακοὶ) καὶ τῶν ἐνεργητικῶν (ἀρσενοκοῖται) ὁμοφυλοφίλων¹⁴⁸.

Ἐπίσης, χρήσιμη εἶναι, στὴ συνάφεια αὐτῇ, ἡ ὑπόδειξη μέσου θεραπείας καὶ δυνατότητας ἀπαλλαγῆς

147. Α΄ Κορ. 6,9-10.

148. Βλέπε σχετικὰ ΧΡΗΣΤΟΥ ΚΑΡΑΓΚΟΥΝΗ, *μνημ. ἔργ.*, σ. 82.

ἀπὸ τὶς ἐμπαθεῖς καταστάσεις τῆς ἁμαρτίας. Ὁ Παῦλος ἐδῶ ἀναφέρεται στὴ θεραπευτικὴ δύναμη ποὺ παρέχει ἡ χάρις τῆς ἐν Χριστῷ υἰοθεσίας μὲ τὴν ἀποδοχὴ τοῦ μηνύματος τοῦ Χριστοῦ. Ὑπενθυμίζει στοὺς Κορινθίους ὅτι κάποτε ἀρκετοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἦταν βυθισμένοι σὲ παρόμοιες ἁμαρτωλὲς καταστάσεις· καὶ ταῦτά τινες ἦτε¹⁴⁹. Ἀλλὰ τώρα πλέον μὲ τὴν πίστη στὸν Χριστὸ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συνεχίζουν αὐτὸν τὸν ἁμαρτωλὸ βίον. Εἶναι ἀπαραίτητο νὰ συνδουάζεται ἡ πίστη μὲ ἔργα, ποὺ θὰ ἐπιβεβαιώνουν τὴν ἀφοσίωση στὸν Χριστό. Ἀκολουθώντας τὴν ἐν Χριστῷ ζωὴ ὁ πιστὸς ἐλευθερώνεται ἀπὸ τὴν δουλεία τῆς ἁμαρτίας καὶ ἀπολαμβάνει τὴν ἐλευθερία, «ἡ Χριστὸς ἡμᾶς ἠλευθέρωσεν»¹⁵⁰, διότι πλέον ἀποκτᾶ τὴν διάκριση τῆς ἐπιλογῆς στὶς πράξεις του¹⁵¹.

Στὴν Α΄ πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολὴ ἀναφέρεται πάλι ἓνας κατάλογος ἁμαρτημάτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ ὁμοφυλοφιλία, γιὰ τὴν ὁποία ὁ Παῦλος λέγει ὅτι, ὡς προῖδὸν τῆς εἰδωλολατρείας, ἀντίκειται στὴν ὑγιαίνουσα διδασκαλία. Δηλώνεται δηλαδὴ ὅτι οἱ πράξεις ποὺ ἀναφέρονται στὸν κατάλογο, ἄρα καὶ ἡ ὁμοφυλοφιλία, ἐντάσσονται σὲ πνευματικὰ ἀρρωστημένες καταστάσεις καὶ ἀποτελοῦν σημεῖα ἀσέβειας καὶ περιφρόνησης τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ ἡ ἀσέβεια ὁδηγεῖ στὴν

149. Α΄ Κορ. 6,11.

150. Γαλ. 5,1.

151. «Πάντα μοι ἔξεστιν ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει, πάντα μοι ἔξεστι ἀλλ' οὐκ ἐγὼ ἔξουσιασθήσομαι ὑπὸ τινος», Α΄ Κορ. 6,12.

περιφρόνηση ὄχι μόνον τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου, ἀλλὰ ἀποτελεῖ καὶ καταπάτηση τοῦ κοινωνικοῦ νόμου. Διότι πολλές ἀπὸ τὶς ἀναφερόμενες ἀμαρτίες καταδικάζονταν καὶ ἀπὸ τοὺς πολιτικοὺς νόμους. Ἡ ὁμοφυλοφιλία π.χ. δὲν ἦταν ἀποδεκτὴ ἀπὸ ὅλες τὶς κοινωνίες ἢ, ὅπου ἦταν, περιορίζονταν μὲ νομοθετήματα, ὅπως εἶδαμε στὸ προηγούμενο κεφάλαιο.

Πολλοὶ ἰσχυρίζονται ὅτι ὁ Παῦλος εἶχε αὐτὲς τὶς θέσεις λόγῳ τῆς Ἰουδαϊκῆς ἠθικῆς του, ἡ ὁποία τοῦ ὑπαγόρευε νὰ καταδικάζει μὲ αὐστηρότητα τὶς παρεκτροπές. Εἶναι ὅμως γνωστὸ ὅτι ὁ ἀπόστολος Παῦλος, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο, εἶχε ἀποστασιοποιηθεῖ ἀπὸ τὶς Ἰουδαϊκὲς συνήθειες καὶ ὑποστήριζε τὴν ἀπαλλαγὴ ἀπὸ στερεότυπα ποὺ ἐμπόδιζαν τὴν πρόσληψη τοῦ νέου μηνύματος τοῦ Χριστοῦ. Ἡ παιδεία του, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπαφή του μὲ τοὺς ἐξ ἔθνῳν χριστιανούς, τοῦ ἔδινε τὴν εὐκαιρία νὰ γνωρίζει τὶς συνήθειες τῶν ἐθνικῶν (Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων). Ἔτσι ἡ ποιμαντικὴ του εὐαισθησία, προκειμένου νὰ ἐμπνεύσει τὴν εἴσοδο τῶν μὴ Ἰουδαίων καὶ τὴν πρόσληψή τους στὴν Χριστιανικὴ Ἐκκλησία, τοῦ ἔδινε τὴν δυνατότητα μὲ διάκριση νὰ κάνει κάποιες παραχωρήσεις σὲ σχέση μὲ τὸν Μωσαϊκὸ νόμο. Δὲν μπορούσε ὅμως νὰ δεχθεῖ, σὲ καμία περίπτωση, τὶς παρὰ φύσιν σεξουαλικὲς πράξεις, ποὺ συντελοῦνταν κατὰ τὴν ὁμοφυλοφιλικὴ πρακτικὴ, τὴν ριζωμένη ὡς συνήθεια σὲ ἀρκετοὺς ἐθνικοὺς προσηλύτους. Ὁ βασικὸς του στόχος ἦταν νὰ ἐπιτευχθεῖ, ἀπὸ τὰ μέλη τῆς νεοπαγοῦς Ἐκκλησίας, ὁ ἀγιασμοὸς καὶ ἡ

καθαρότητα. Δὲν ἦταν λοιπὸν δυνατὸν νὰ ἐπιτρέψει νὰ παραμένουν τέτοιες συνήθειες στοὺς πιστοὺς, οἱ ὁποῖες θὰ τοὺς ἐπέστρεφαν στὴν προηγούμενη ἐκτὸς Ἐκκλησίας ζωὴ τους καὶ θὰ τοὺς καταδίκαζαν στὴν ἀπώλεια τῆς σωτηρίας¹⁵².

152. Πρὸβλ. ΧΡΗΣΤΟΥ ΚΑΡΑΓΚΟΥΝΗ, *ὄπ. παρ.*, σσ. 64-86.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ
ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ
ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΙΑΣ

1. Κοινωνική προσέγγιση.

Ἡ κοινωνία, ὡς θεσμὸς ἐντὸς τοῦ ὁποῖου ὁ ἄνθρωπος γεννιέται, ἀναπτύσσεται καὶ ὀλοκληρώνεται ὡς πρόσωπο, καθορίζει διαχρονικὰ ποιὸς εἶναι ὁ τρόπος καὶ οἱ κανόνες, μὲ βάση τοὺς ὁποῖους συντελεῖται αὐτὴ ἡ πορεία. Αὐτὴ ρυθμίζει τί εἶναι σωστὸ καὶ τί λάθος, τί ἀποδεκτὸ καὶ τί ἀπορριπτέο, διαμορφώνοντας κάθε φορὰ τὰ κριτήρια ποὺ ἐπιδρῶν μὲ καταλυτικὸ τρόπο στὰ μέλη της. Ὅταν τὸ παιδὶ ἀνακαλύπτει τὸν ἑαυτὸ του, ἢ πρώτη ἀντίληψη ποὺ ἀποκτᾶ εἶναι ἡ διάκριση τοῦ φύλου σὲ ἀγόρι-κορίτσι. Ἄν ρωτήσουμε σχετικὰ ἓνα νήπιο, ἀκόμη καὶ στὴν ἡλικία τῶν δύο χρόνων, θὰ μπορεῖ νὰ μᾶς ἀπαντήσει γιὰ διαφορὲς μεταξὺ ἀγοριοῦ καὶ κοριτσιοῦ. Μπορεῖ νὰ μᾶς περιγράψει τὴ διαφορὰ στὰ παιχνίδια, στὰ ροῦχα καὶ στὴ μορφή. Ἐνα παιδὶ στὴν ἐφηβεία ἐπίσης ἤδη ἔχει ἀντιληφθεῖ πολὺ καλὰ τί θεωρεῖται «φυσιολογικὸ» καὶ τί ὄχι ἀπὸ τὸ περιβάλλον του. Γνωρίζει τὶς ἀρχὲς τῆς οἰκογένειάς του, τὶς συνήθειες τῆς γειτονιάς καὶ τὴν νοοτροπία τῶν συνομηλίκων του στὸ σχολεῖο. Ἐπίσης γνωρίζει καὶ ποιὰ πρέπει νὰ εἶναι ἡ δική του συμπεριφορὰ προκειμένου νὰ γίνεῖ ἀποδεκτὸ ἀπὸ τὸ περιβάλλον του, στὸ πλαίσιο ποὺ αὐτὸ καθορίζει¹⁵³.

153. MARTIN HERBERT, *Ψυχολογικὰ προβλήματα τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας*, ἐκδ. Ἑλληνικὰ Γράμματα, Ἀθήνα 1996, σ. 74.

Στήν διαδικασία τῆς κοινωνικοποίησης, καθὼς τὸ παιδὶ βγαίνει ἀπὸ τὸν στενὸ καὶ κλειστὸ κύκλο τῆς οἰκογενειακῆς κοινωνίας καὶ ἀναπτύσσεται στὸ ἐξωτερικὸ περιβάλλον, ἔχει τὴν ἀνάγκη νὰ αἰσθανθεῖ ὅτι ἐντάσσεται σὲ κάποιον σύνολο, κάποια ομάδα. Εἶναι σημαντικὸ νὰ νιώσει ὅτι, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν οἰκογένεια, ὑπάρχουν καὶ ἄλλα κοινωνικὰ σχήματα ποὺ μποροῦν νὰ τὸ ἀποδεχθοῦν. Ἐὰν τοῦ δημιουργηθεῖ ἡ ὑποψία ὅτι διαφέρει ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ποὺ βρίσκονται γύρω του, τότε θὰ ἀντιμετωπίσει σοβαρὰ προβλήματα στὴν διαδικασία δόμησης τῆς ταυτότητάς του¹⁵⁴. Εἰδικὰ ἂν ἡ διαφορὰ αὐτὴ σχετίζεται μὲ τὸν σεξουαλικὸ προσανατολισμὸ του, ἡ διαδικασία αὐτὴ γίνεται πιὸ περίπλοκη¹⁵⁵.

Στὴν ἐφηβικὴ ἡλικία τὸ παιδὶ ἔχει ἀνάγκη νὰ διαμορφώσει τὴν δική του ταυτότητα, ὥστε νὰ ὑπάρχει ὡς ξεχωριστὸ ἄτομο. Ἀρχίζει δηλαδὴ νὰ κάνει τὶς δικές του ἐπιλογές, ποὺ ἔχουν σχέση μὲ τὸ ντύσιμο, τὴν ἐμφάνισή του, τὶς παρέες καὶ τὶς διαμορφούμενες προσωπικὲς του συνήθειες, οἱ ὁποῖες, ἐνῶ θέλει νὰ τὸ κάνουν κάτι ξεχωριστό, πρέπει ταυτόχρονα νὰ τὸ ἐντάσσουν καὶ στὴν παρέα του¹⁵⁶. Ὅλη αὐτὴ ἡ ἀλλαγὴ

154. ERIK ERIKSON, *Identity and the life cycle*, W.W. Norton and Co, New York 1980, σ. 90 ἔ.

155. ERIK ERIKSON, *Identity, youth and crisis*, W. W. Norton and Co, New York 1968, σ. 45 ἔ.

156. J. W. BERRY, «Immigration, acculturation, and adaptation». *Applied Psychology: An International Review*, 46(1997)5-35. Ἐπίσης ERIK ERIKSON, *Childhood and society*, W. W. Norton and Co, New York 1950.

έχει ως στόχο να τὸ διαφοροποιήσει ἀπὸ τὴν ἀπόλυτη ταύτιση ποὺ εἶχε μὲ τοὺς γονεῖς του ὡς αὐτὴ τὴν ἡλικία. Τώρα πλέον θέλει νὰ δημιουργήσει τὴν δική του ὄριμη καὶ διακριτὴ ταυτότητα¹⁵⁷.

Στὴν ἐφηβεία ὅλα τὰ παιδιά, εἴτε ὁμοφυλόφιλα εἴτε ἑτεροφυλόφιλα, ἔχουν ἐμπεδώσει ποιές εἶναι οἱ σωστὲς-ἀποδεκτὲς συμπεριφορὲς στὴν κοινωνία ποὺ ζοῦν καὶ μεγαλώνουν. Ἀντιλαμβάνονται π.χ. ὅτι τὰ ἀγόρια δὲν πρέπει νὰ κλαῖνε μὲ τὸ παραμικρὸ ἢ ὅτι τὰ κορίτσια δὲν πρέπει νὰ παίζουν ἄγρια παιχνίδια. Ὅταν ἡ συμπεριφορά τους, γιὰ ὅποιονδήποτε λόγο, εἶναι διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν κοινωνικὰ ἀναμενόμενη, τότε εἰσπράττουν ἀποδοκιμασία καὶ στὸ τέλος ἀπόρριψη. Τὰ παιδιά μαθαίνουν ὅτι ἡ συμπεριφορά τους χαρακτηρίζεται ὡς ἀνδρική ἢ γυναικεία ἀνάλογα μὲ τὶς ἐκδηλώσεις της καὶ ἔτσι σὲ κάθε παρέκκλιση θὰ ἔχουν νὰ ἀντιμετωπίσουν προβλήματα ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸν σεξουαλικὸ τους προσανατολισμό.

Οἱ ἀπόλυτες ἔμφυλες ταμπέλες, ποὺ κοινωνικὰ εἶναι διαμορφωμένες μὲ ἓνα ἄκαμπτο χαρακτήρα, ὀδηγοῦν τὰ παιδιά σὲ ψυχικὲς καταστάσεις ποὺ καθορίζουν τὴν μετέπειτα πορεία τους¹⁵⁸. Ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο προσεγγίζουν αὐτὰ τὰ στερεότυπα τὰ ὁμοφυλόφιλα παιδιά

157. Βλέπε σχετικὰ T. D. CRESPI and R. M. SABATELLI «Adolescent runaways and family strife: A conflict induced differentiation framework», *Adolescence* 28(1993) 867-878, ὅπου καὶ βιβλιογραφία.

158. JOHN GOTTMAN, *Ἡ συναισθηματικὴ νοσημοσύνη τῶν παιδιῶν*, ἐκδ. Πεδίο, Ἀθήνα 2015, σ. 255 ἔ.

είναι πολύ διαφορετικός από εκείνον των έτεροφυλόφιλων. Η έτεροφυλόφιλη σεξουαλική δραστηριότητα μπορεί να άποθαρρύνεται στις μικρές ήλικίες αλλά δεν καταδικάζεται, γιατί τὸ έτερόφυλο σεξουαλικὸ ένδιαφέρον θεωρεΐται γενικά φυσικό και άναμενόμενο. Άντίθετα όμως τὰ παιδιὰ πὸν ἔχουν όμόφυλο σεξουαλικὸ ένδιαφέρον βρίσκονται στὸ στόχαστρο τῶν έπικρίσεων μικρῶν και μεγάλων και εΐσπράττουν άρνητικά βιώματα, τὰ όποΐα τὰ στιγματΐζουν και συντελοῦν σὲ άτυπες ἐξελίξεις. Όμολογΐες όμοφυλοφίλων, για τὸ πῶς ξεκΐνησε ἡ ζωή τους, εΐναι χαρακτηριστικὲς και άναφέρονται στὰ άρνητικά συναισθήματα πὸν βίωσαν κατὰ τὴν έφηβική τους ήλικία από τὸ περιβάλλον τους, ἐξαιτίας τῆς όμόφυλης έρωτικῆς τους συμπεριφορᾶς.

Τὰ κοινωνικά στερεότυπα και οΐ δράσεις τους δέν άφοροῦν βέβαια μόνον τὴν έφηβική ήλικία, αλλά ἐκτείνονται σὲ όλες τὲς ήλικίες και έπηρεάζουν καταλυτικά όλους τοὺς θεσμούς.

Έτσι εΐναι πρόβλημα για μία οικογένεια, όταν αντιληφθεΐ ότι κάποιος από τὰ μέλη της εΐναι όμοφυλόφιλο. Αρχΐζει μία διαδικασία πορείας πολλαπλῶν κατευθύνσεων με άπρόβλεπτα άποτελέσματα. Η οικογένεια αρχικά θεωρεΐ ότι στιγματΐζεται και προσπαθεΐ να κρύψει τὸ στίγμα από τὸ περιβάλλον, έπινοώντας τρόπους για τὸ πῶς θὰ διασωθεΐ ἡ «καθῶς πρέπει» εΐκόνα της πρὸς τὸν ἔξω κόσμο. Αρχΐζουν οΐ άναζητήσεις κάθε εΐδους θεραπευτῶν, καθῶς στὴν αρχή ὑπάρχει ἡ άποψη ότι πρόκειται για μία ήλικιακή φάση ἡ

ὅποια θὰ περάσει. Ὑπάρχει μία ἔντονη οἰκογενειακὴ ἐνασχόληση μὲ πολλὰ σενάρια, τὰ ὅποια δημιουργοῦν ἐντάσεις καὶ ἐπεισόδια στὴν οἰκογένεια. Ἡ κατάσταση αὐτὴ ἀπομονώνει περισσότερο τὸν ἔφηβο καὶ τὸν κατευθύνει σὲ ἐσωστρέφεια, ἢ ὅποια τὸν ἐγκλωβίζει καὶ τοῦ δημιουργεῖ ἐνοχῆς καὶ τάσεις αὐτοκαταστροφῆς. Αὐτὲς οἱ τάσεις τὸν κάνουν νὰ ἀπομονώνεται στὴ συνέχεια καὶ ἀπὸ τὶς παρέες τῶν συνομηλίκων καὶ τῶν συμμαθητῶν στὸ σχολεῖο, μὲ φόβο νὰ μὴν ἀποκαλυφθοῦν τὰ κοινωνικὰ ἀπαγορευμένα συναισθήματά του. Οἱ νέοι εὐκόλα ἀντιδίδουν ταμπέλες μεταξύ τους καὶ ἐκφράζονται μὲ σκληρότατους χαρακτηρισμοὺς ὁ ἓνας ἀπέναντι στὸν ἄλλο. Ἀβασάνιστα ἀπευθύνουν κοροϊδευτικὰ λόγια, χειρονομίες ἢ ἀστεϊσμοὺς, χωρὶς νὰ σκέφτονται τὴν ἐπίδρασή τους σὲ ὅποιον τὰ εἰσπράττει¹⁵⁹.

159. Εἶναι χαρακτηριστικὴ ἡ ὁμολογία ἐφήβου σχετικὰ μὲ τὸ θέμα αὐτό: «Στὸ γυμνάσιο μοῦ τὴ λέγανε συνεχῶς γιὰ τὸ πῶς ντύνομαι, ὅτι εἶμαι θηλυπρεπῆς καὶ γκέι. Ἦμιον πολὺ δυστυχισμένος. Μοῦ φερόντουσαν ἀπαίσια, παρότι ἐγὼ δὲν ἐνοχλοῦσα κανέναν. Καὶ δὲν μποροῦσα νὰ μιλήσω σὲ κανέναν γι' αὐτὸ ποὺ ζοῦσα κάθε μέρα, οὔτε στοὺς γονεῖς μου, γιὰτὶ ντρεπόμουν. Φοβόμουν ὅτι κι αὐτοὶ θὰ ντραποῦν γιὰ μένα. Δὲν ἤθελα νὰ μάθουν τί λέγεται γιὰ μένα. Κυκλοφοροῦσα κάθε μέρα μὲς στὸ ἄγχος ποιὸς θὰ μὲ κράξει “ἀδελφῆ” ἢ “πούστη”. Φοβόμουν νὰ βγῶ στὸ προαύλιο καί, ὅταν ἀναγκαζόμουν νὰ βγῶ, δὲν κοιτοῦσα ποτὲ τοὺς ἄλλους στὰ μάτια. Εἰδικὰ ἔνα ἀγόρι μὲ ἔκραζε συνέχεια. Τὴν πρώτη φορὰ ποὺ ἄκουσα τὴ λέξη “ἀδελφῆ” ἤξερα ὅτι εἶναι κάτι τὸ κακὸ κι ἄς μὴν ἤξερα τί σημαίνει ἀκριβῶς. Ἐκανα πῶς δὲν τὸ ἄκουσα. Μὲ ἐξόργιζε ποὺ μοῦ φέρονταν ἔτσι ἀπαίσια κι ἄς μὴν τοὺς ἔκανα τίποτα. Στὸ σχολεῖο δὲν μὲ ἔπαιρνε νὰ εἶμαι θυμωμέ-

Τὸ φαινόμενο τῆς ἠλεκτρονικῆς βίας (bulling), τὸ ὁποῖο ἐξελίσσεται διογκούμενο καθημερινὰ καὶ τὸ ὁποῖο δὲν περιορίζεται μόνο στὰ πρόσωπα μὲ ὁμοφυλόφιλες τάσεις, ἀλλὰ στὸν εὐρύτερο συναισθηματικὸ κόσμος τῶν ἐφήβων, εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ βαρυσανιστικά ζητήματα τῶν ἐφήβων σήμερα. Παρενοχλήσεις παντὸς εἴδους, μέσῳ τῶν ἠλεκτρονικῶν ὑπολογιστῶν καὶ τῶν μηχανῶν κοινωνικῆς δικτύωσης, ὀδηγοῦν σὲ ἀδιέξοδα πολλὲς φορὲς ἐφήβους ποὺ μπαίνουν στὸ στόχαστρο συμμαθητῶν τους, ἐξαιτίας τῆς γυναικώτροπης συμπεριφορᾶς τους¹⁶⁰. Κρούσματα αὐτοκτονιῶν ἢ ἀπόπειρες αὐτοκτονίας καταγράφονται σὲ ἔρευνες εἰδικῶν καὶ εἶναι ἀνησυχητικά¹⁶¹. Ἔχει ἐπισημανθεῖ ὅτι οἱ ἔφηβοι μὲ ὁμοφυλοφιλικὴ συμπεριφορὰ καταλήγουν σὲ αὐτοκτονία ἢ κάνουν ἀπόπειρα τρεῖς φορὲς περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἑτεροφυλόφιλους συνομηλίκους τους¹⁶².

νος, ὅποτε θύμωνα στὸ σπίτι μου, στοὺς δικούς μου, ἢ μὲ ἔπιανε κατάθλιψη καὶ ἀποτραβιόμουν ἀπ' ὅλους καὶ ὅλα. Μερικὲς φορὲς ἔκανα τὸν παλιάτσο στοὺς ἄλλους, λέγοντας συνέχεια ἀστεῖα, γελώντας ὅλη τὴν ὥρα... Δὲν εἶχα κανέναν νὰ μιλήσω ὅταν ἤμουν σ' ἐκείνη τὴν ἡλικία, κόντευα νὰ τρελαθῶ. Πίστευα ὅτι κάτι πῆγαινε πολὺ στραβὰ μὲ μένα...». <http://www.10percent.gr/periodiko/teyxos29/1867-2010-06-21-11-49-44.html> (25-02-2015).

160. *Bulling of LGB Youth and Those Perceived to Have Different Sexual Orientations, Stop Bulling.gov.*, www.stopbulling.gov/art-risk/groups/lgbt/lgbtyonthtipsheet.pdf (4-1-2016).

161. G. HERDT - A. BOXER, *Children of Horizons: How Gay and Lesbian Teens are Leading a New Way Out of the Closet*, Boston: Beacon Press, 1993. Ἐπίσης A. BELL - M. WEINBERG, *Homosexualities: A study of Diversity Among Men and Women*. New York 1978.

162. SARA E. SCHWARZBAUM - ANITA JONES THOMAS, *Dimensions of*

Αὐτὴ ἡ κοινωνικὴ ἀπομόνωση ὁδηγεῖ τοὺς ὁμοφυλόφυλους στὴ δημιουργία εἰδικῶν χώρων, ὅπου μποροῦν τὰ ἄτομα αὐτὰ νὰ βροῦν καταφύγιο. Εἶναι οἱ λέσχεις τῶν ὁμοφυλοφίλων (gay club), ὅπου συγκεντρώνονται γιὰ νὰ ἐκφραστοῦν κοινωνικὰ καὶ ὅπου ἀναπτύσσεται ἡ ὁμοφυλοφιλικὴ τους κουλτούρα μὲ σχετικὴ ἐλευθερία, μακριὰ ἀπὸ τὶς ἐπικρίσεις τῶν διαφοροτικῶν ἀπὸ αὐτοῦς¹⁶³.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο προβληματίζει εἶναι τὸ γεγονός ὅτι, παρὰ τὴν σχετικὰ ἐλεύθερη πλέον ἔκφραση τῆς ὁμοφυλοφιλικῆς συμπεριφορᾶς, τὰ προβλήματα τῶν ὁμοφυλοφίλων δὲν μειώνονται ἀλλὰ πολλαπλασιάζονται. Παρότι οἱ θεραπευτὲς πλέον φροντίζουν νὰ κατευθύνουν τὰ ὁμοφυλόφιλα ἄτομα στὴν ἀποδοχὴ τῆς σεξουαλικῆς τους ταυτότητας καὶ ἡ κοινωνία ἀναπτύσσει μία σχετικὴ ἀνεκτικότητα πρὸς αὐτοῦς, τὰ ψυχολογικὰ προβλήματα τῶν ὁμοφυλοφίλων καταγράφονται αὐξανόμενα πολὺ περισσότερο ἀπὸ τὰ προβλήματα τῶν ἑτεροφυλοφίλων. Κύριος γενεσιουργὸς παράγοντας γιὰ τὸ φαινόμενο εἶναι ἡ κοινωνικὴ-δημόσια ζωὴ τῶν ἀτόμων αὐτῶν, ἡ ὁποία, ἐπειδὴ ἀποκλίνει ἀπὸ τὰ παραδεδομένα, προκαλεῖ ποικίλες ἀντίδρασεις στὸ ὑπό-

Multicultural Counseling, A Life Story Approach, Sage Publications, London 2008, σ. 346-347. Βλέπε ἐπίσης, Gay Bulling Statistics, στὸ www.Bullingsstatistics.org/content/gay-bulling-statistics.html (4-1-2016).

163. https://en.wikipedia.org/wiki/Gay_bar, ὅπου καὶ σχετικὴ βιβλιογραφία.

λοιπο κοινωνικό σύνολο. Αποτέλεσμα είναι να εκδηλώνεται μία φοβική συμπεριφορά έξωτερικά και έσωτερικά στα άτομα αυτά.

Προέκυψε για τὸ φαινόμενο αὐτὸ ἕνας νέος σχετικὰ ὅρος, ὁ ἀγγλικὸς *homophobia*, ὁ ὁποῖος δηλώνει κάποια ἀντίστοιχη κοινωνικὴ συμπεριφορά, καὶ στὰ ἑλληνικὰ μεταφράζεται *ὁμοφοβία*¹⁶⁴. Ὡς ὅρος ἀναφέρεται στὴν ἀντίδραση τῆς κοινωνίας ἔναντι κάθε διαφοροτικοῦ. Δὲν ἔχει ἀκόμη λεξικογραφηθεῖ, ἀλλὰ ἀναφέρεται στὸ μίσος καὶ τὴν μισαλλοδοξία πρὸς τοὺς ὁμοφυλόφιλους ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ δηλώνει ἕναν παράλογο φόβο γιὰ στενὴ ἐπαφὴ μαζί τους. Χρησιμοποιήθηκε γιὰ πρώτη φορὰ ἀπὸ τὸν George Weinberg τὸ 1969 καὶ διαδόθηκε μὲ τὸ βιβλίο του *Society and the Healthy Homosexual* (1972). Ἀναφέρει: «Εἶναι ἕνας νοσηρὸς καὶ παράλογος τρόμος, ποὺ προκαλεῖ παράλογες συμπεριφορές, ὅπως φυγὴ ἢ ἐπιθυμία νὰ καταστρέψεις τὸ αἷτιο τῆς φοβίας καὶ ὅ,τι ἄλλο σοῦ τὸ θυμίζει»¹⁶⁵. Ἐπειδὴ τελικὰ ὁ ὅρος

164. Σχηματίζεται ἀπὸ τὶς ἑλληνικὲς λέξεις ὁμο=ὅμοιος καὶ φόβος, φοβία. Τὸ λεξικὸ τῆς Νέας Ἑλληνικῆς Γλώσσας Γ. ΜΠΑΜΠΙΝΙΩΤΗ, στὸ λῆμμα -φοβία, παραθέτει: φοβία β' συνθετικὸ ἀφηρημένων θηλυκῶν ὀνομάτων, κυρίως ἐπιστημονικῶν ὄρων τῆς ψυχολογίας, μὲ τὸ ὁποῖο δηλώνεται ὅτι τὸ ὑποκείμενο τρέφει ἀγχώδη καὶ παράλογο φόβο γιὰ κάτι συγκεκριμένο ἢ ἀφηρημένο, τὸ ὁποῖο δηλώνεται ἀπὸ τὸ πρῶτο συνθετικὸ λ.χ. ἀνθρωποφοβία (φόβος γιὰ τοὺς ἀνθρώπους), ἀγοραφοβία, ὑψοφοβία, μυοφοβία, κenoφοβία, ξενοφοβία, κλειστοφοβία κ.ἄ.

165. GEORGE WEINBERG, *Society and the Healthy Homosexual*, St. Martins Press, 1972. Στὸ βιβλίο αὐτὸ ἀναπτύσσεται διάλογος γιὰ τὴν ὁμοφοβία καὶ τὶς αἰτίες της, τὴν προσπάθεια τῆς ψυχοθερα-

αὐτὸς ἀναφέρεται γενικὰ σὲ κάθε φοβία, προκάλεσε καὶ τὴν ἔκφραση «φοβικός», ποὺ σημαίνει, ἐκεῖνον ποὺ ἀντιδρᾷ ἀπορριπτικὰ σὲ κάθε τι ξένο πρὸς τὸ συνηθισμένο.

Τὸ ὁμοφοβικὸ σύνδρομο μπορεῖ νὰ λάβει πολλαπλὲς κατευθύνσεις. Ξεκίνησε μὲ ἀναφορὰ στὰ ὁμοφυλόφιλα ἄτομα, ἀλλὰ στὴ συνέχεια συμπεριέλαβε κάθε ἑτερότητα (φύλο, φυλὴ, κοινωνικὴ τάξη κ.λπ.)¹⁶⁶. Πρέπει νὰ ἐπισημανθεῖ ὅτι τὸ σύνδρομο αὐτὸ δὲν ἀφορᾷ μόνον τὴν κοινωνία ἀλλὰ ἀφορᾷ καὶ τὰ ἴδια τὰ ὁμοφυλόφιλα ἄτομα, διότι ἀναπτύσσουν μία φοβικὴ αἴσθηση γιὰ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ τους καὶ γιὰ τὶς μεταξὺ τους σχέσεις κατὰ τὴν διεργασία τοῦ προσδιορισμοῦ καὶ τῆς ἔκφρασης τῆς σεξουαλικῆς τους ταυτότητας. Μένουν μὲ τὸν φόβο νὰ μὴν ἀποκαλυφθεῖ ἡ σεξουαλικὴ τους ἔλξη πρὸς τὰ ἄτομα τοῦ ἰδίου φύλου, κάτι ποὺ τοὺς συνοδεύει καὶ μετὰ τὴν ἀποδοχὴ τῆς ἰδιαιτερότητάς τους αὐτῆς¹⁶⁷.

πείας γιὰ τὴν νέα τάση πρὸς ἀποδοχὴ τῆς ὁμοφυλοφιλίας, τόσο ἀπὸ τοὺς ὁμοφυλόφιλους ὅσο καὶ ἀπὸ τὸ περιβάλλον τους, καὶ ἄλλες ἐνδιαφέρουσες ἀπόψεις γιὰ τὸ ζήτημα τῆς ὁμοφοβίας καὶ τῆς ὁμοφυλοφιλίας.

166. SARA E. SCHWARZBAUM - ANITA JONES THOMAS, *Dimensions of Multicultural Counseling, A Life Story Approach*, Sage Publications, London UK, 2008, σ. 343.

167. GREGORY M. HEREK, «Beyond “Homophobia”: Thinking About Sexual Prejudice and Stigma in the Twenty-first Century, *Sexuality Research and Social Policy*», στὸ *National Sexuality Resource Center*, SF τ. 1 (2004)6-24, ὅπου καὶ σχετικὴ βιβλιογραφία. Ἐπίσης, http://psychology.ucdavis.edu/rainbow/HTML/Beyond_Homophobia_2004.PDF (15-9-2015).

Ίδιαίτερα όμοφοβία έκδηλώνουν τὰ άγόρια στην έφηβεία, γιατί έχουν έντονο φόβο νά μñν χαρακτηριστοϋν όμοφυλόφιλα άπό τò περιβάλλον τους. Στο στάδιο τñς έφηβείας, ώς γνωστόν, διαμορφώνεται ή σεξουαλική ταυτότητα τών νέων. Η κοινωνικά άποδεκτì έτεροφυλοφιλική ταυτότητα τονίζει ύπερβολικά την άρρενωπότητα και κατά συνέπεια κάθε διαφορετικì έκφραση τοϋ άρσενικοϋ φύλου χαρακτηρίζεται όμοφυλοφιλική¹⁶⁸. Γι' αυτό, στην περίπτωση τñς όμοφυλοφιλίας, ίσως θά ήταν πιò άκριβής ó όρος όμοφυλοφοβία.

Σήμερα στην Άμερικì και στην Εϋρώπη, στòν Δυτικò γενικὰ κόσμο, τò ζήτημα τñς όμοφυλοφιλίας παρουσιάζεται ως ένα άμφισβητούμενο και έρευνώμενο φαινόμενο ποϋ χρήζει πολυπαραγοντικìς, ύπεϋθυνης, άντικειμενικìς και σοβαρìς έπιστημονικìς μελέτης, προκειμένου νά τύχει τñς άνάλογης άντιμετώπισης, όπως και πολλὰ άλλα ζητήματα τñς σύγχρονης κοινωνίας¹⁶⁹. Η άρνητικì στάση τñς κοινωνίας πρòς τοϋς όμοφυλοφίλους είναι φαινόμενο ποϋ χρήζει διπλìς άνάγνωσης. Άφενòς ή γενικότερα άποδεκτì (διαμορ-

168. M. KIMMEL, Masculinity as homophobia: fear, shame and silence, in the construction of gender identity, στο H. BROD and M. KAUFMAN (ed), *Theorizing masculinities*, Newbury Park, CA: Sage, 1994, σσ. 119-141.

169. SARA E. SCHWARZBAUM - ANITA JONES THOMAS, *Dimensions of Multicultural Counseling, A Life Story Approach*, Sage Publications, London UK, 2008, σ. 349-350.

φωμένη κοινωνικά) σεξουαλική ταυτότητα με βάση τις αρχές και τις αξίες που χαρακτηρίζουν την καθημερινότητα της σημερινής κοινωνίας και αφετέρου ή επίμονη προσπάθεια των ομοφυλοφίλων να επιβάλλουν τις απόψεις τους στο κοινωνικό περιβάλλον διεκδικώντας δικαιώματα που υπερβαίνουν τα έσκαμμένα.

Επίσης φάνηκε ότι η έτεροφυλοφιλική σεξουαλική συμπεριφορά αποτελεί κυρίαρχη αντίληψη για την έκφραση της έρωτικής δραστηριότητας. Στή διαδικασία της κοινωνικοποίησης είναι φυσικό να επιδρούν στα μέλη μιας κοινωνίας οι αντιλήψεις του κοινωνικού περιβάλλοντος στην διαμόρφωση του προσανατολισμού, οι οποίες ασυνείδητα υπαγορεύουν στάσεις και συμπεριφορές προς κάθε διαφοροποίηση ή έκτροπή. Και ενώ θεωρητικά και λογικά δηλώνεται ότι δεν υπάρχει πρόβλημα με τους άλλους, τους διαφορετικούς (άλλοδαπούς, αλλόθρησκους, ομοφυλόφιλους), στην πράξη ή συμπεριφορά της κοινωνίας είναι αντίθετη. Εύκολα ξεστομίζονται προσβλητικές εκφράσεις και απαξιωτικοί χαρακτηρισμοί για τα ομοφυλόφιλα άτομα, είτε σε συζητήσεις είτε και απ' ευθείας προς αυτά, φανερώνοντας ασυνείδητα τον επηρεασμό των ανθρώπων από τις επικρατούσες κοινωνικές αντιλήψεις.

Η ομοφυλοφιλία χαρακτηρίζεται από τους κοινωνιολόγους ως μία εξέλικτική κοινωνική δομή¹⁷⁰. Πα-

170. PIETER R. ANDRIAENS and ANDREAS DEBLOCK, «The Evolution of a Social Construction: The Case of Male Homosexuality»,

ρατηρείται ότι τὸ κίνημα τῶν ὁμοφυλοφίλων ἀποκτᾶ συνεχῶς νέες μορφές. Μὲ τὴ θεωρία τῶν συμμαχιῶν μποροῦμε νὰ ἐρμηνεύσουμε τὴν αὐξηση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὁμοφυλοφίλων σήμερα, γιατί αὐτὴ συσπειρώνει τὰ ἄτομα τοῦ ἰδίου φύλου, ὥστε νὰ συντονίζουν τὶς δραστηριότητές τους πιὸ μαζικά. Αὐτὴ ἢ αὐξηση μπορεῖ ἐπίσης νὰ ἀποδοθεῖ καὶ στὴ μείωση τῆς ἀρνητικῆς ἀντίληψης τῆς κοινωνίας γιὰ τὴν ὁμοφυλοφιλία¹⁷¹. Δη-

στὸ *Perspectives in Biology and Medicine* 49(2006)570-585. Ἔρευνα πού ἔγινε στὸ Ἰνστιτοῦτο τῆς φιλοσοφίας στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Leuven (Βέλγιο) καὶ τὸ Τμῆμα Φιλοσοφίας τοῦ Πανεπιστημίου Radbond, Nijmegen (Netherlands).

171. FRANK MUSCARELLA, ANA M. CEVALLOS, AMBER SILER-KNOGL, LIND M. PETERSON, «The alliance theory of homosexual behavior and the perception of social status and reproductive opportunities», στὸ *Neuro Endocrinol Lett* 2005 Dec; 26(6):771-4. Ἄν καὶ νεώτερες στατιστικὲς δείχνουν ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν πραγματικὰ ὁμοφυλοφίλων δὲν αὐξάνεται. Μελέτες στὴν Εὐρώπη καὶ στὴν Ἀμερικὴ δείχνουν ὅτι 3,5-4% τοῦ ἀνδρικοῦ πληθυσμοῦ καὶ 2,5-3% τοῦ γυναικείου ἔχουν ἀποκλειστικὰ ὁμοφυλοφιλικὸ ἐρωτικὸ προσανατολισμό. Στὶς ΗΠΑ ἐμφανίσθηκαν μελέτες πού ἀνέφεραν ποσοστὰ 10% καὶ τελευταῖα στὸν Καναδᾶ ἐπίσης ποσοστὰ 10%. Οἱ ἐρευνητὲς στὴν πλειοψηφία τους ὅμως συγκλίνουν ὅτι τὰ ποσοστὰ ὁμοφυλίας δὲν πρέπει νὰ ξεπερνοῦν τὸ 4%. Ἀπὸ ἄλλες ἔρευνες φαίνεται ὅτι 20% τῶν ἀντρῶν καὶ 33% τῶν γυναικῶν ὁμοφυλόφιλων παντρεύονται. Ἀκόμα ὅτι 70% τῶν ὁμοφυλόφιλων ἀντρῶν ἐμπλέκονται σὲ σεξουαλικὲς σχέσεις μὲ ἑγγαμους ἄντρες ἐνῶ τὸ 45% τῶν λεσβιῶν ἀναφέρει σεξουαλικὲς σχέσεις μὲ ἄντρες. Τὸ 25% τῶν ὁμοφυλοφίλων ἀντρῶν ἔχει μακροχρόνιες σχέσεις, ἐνῶ ἡ πλειοψηφία τους εὐκαιριακὲς σεξουαλικὲς ἐπαφές. Ἄπλᾳ ἢ σύγχρονη ἀντίληψη κατατάσσει στὴν κατηγορία αὐτὴ καὶ ἄτομα μὲ ἄλλες παρόμοιες συμπεριφορὲς ὅπως, ἀμφιφυλοφίλων, λεσβιῶν, τραβεστί κ.ἄλ. Περισσότερα καὶ βιβλιογραφία βλεπε:

μιουργήθηκαν με τὸν τρόπο αὐτὸ νέες συνεργασίες, οἱ ὁποῖες ἀνέπτυξαν νέες καὶ σημαντικὲς κοινωνικὲς εὐκαιρίες. Παρατηρεῖται σήμερα ὅτι μεγάλος ἀριθμὸς ὁμοφυλοφίλων ἔχει ἓνα ὑψηλὸ κοινωνικὸ προφίλ καὶ συμμετέχει στὶς περισσότερες κοινωνικὲς δραστηριότητες¹⁷². Αὐτὸ ἀποτελεῖ κίνητρο γιὰ τὴν δημιουργία συλλόγων καὶ φορέων πρὸς διεκδίκηση περισσοτέρων δικαιωμάτων. Θετικὸ πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτὴ εἶναι ἡ συνεχῶς αὐξανόμενη ἀνεκτικὴ στάση ποὺ ἀναπτύσσεται στὸν κοινωνικὸ ἴσθμ ἀπέναντι στοὺς περιθωριοποιημένους ὁμοφυλόφιλους. Οἱ γυναῖκες με ὁμοφυλοφιλικὴ συμπεριφορὰ ἔχουν περισσότερες εὐκαιρίες γιὰ κοινωνικὴ ἀνέλιξη σὲ σχέση με τοὺς ἄνδρες, ἀφοῦ ἡ γυναικεία ὁμοφυλοφιλία εἶναι πιὸ ἀποδεκτὴ ἢ πιὸ ἀνώδυνη κοινωνικὰ ἀπὸ αὐτὴ τῶν ἀνδρῶν.

Στὸ πλαίσιο τῆς πολιτικῆς βούλησης, γιὰ τὴν ἐξάλειψη τοῦ ρατσισμοῦ καὶ τῆς διάκρισης, θεσπίστηκαν διάφορα νομοθετήματα τόσο στὴν Ἀμερικὴ ὅσο στὴν Εὐρώπη καὶ ἄλλοῦ γιὰ τὴν ὁμοφυλοφιλία. Οἱ διαμαρτυρίες τῶν ομάδων, ποὺ ἐκπροσωποῦν τὶς μορφὲς τῆς ὁμοφυλοφιλίας παγκόσμια, ἔπεισαν τοὺς νομοθέτες νὰ

<http://tvxs.gr/news/sci-tech/i-epistimi-mexri-simera-den-exei-apantiseis-peistikes-gia-tin-eterofylofilia-afieromen>

172. Παρατηροῦμε σήμερα ὅτι ἄνδρες καὶ γυναῖκες, με ὁμοφυλόφυλο ἢ καὶ ἀμφιφυλόφυλο σεξουαλικὸ προσανατολισμό, εἶναι μέλη κυβερνήσεων, κοινοβουλίων, ἀνώτεροι ὑπάλληλοι στὸν δημόσιο ἢ ἰδιωτικὸ Τομέα, ἐπιστήμονες, κοινωνικοὶ λειτουργοὶ ἀκόμη καὶ κληρικοί, γεγονός ποὺ φανερώνει καὶ τὴν αὐξανόμενη κοινωνικὴ ἀποδοχὴ τους.

ἀσχοληθοῦν ιδιαίτερα μὲ τὰ δικαιώματα τῶν ὁμοφυλοφίλων. Στὶς περισσότερες πολιτείες τῶν ΗΠΑ ἐπιτρέπεται ὁ γάμος ἀτόμων τοῦ ἰδίου φύλου, τελευταία δὲ καὶ ἡ υἰοθεσία παιδιῶν. Ἐπίσης πολλές χῶρες στὴν Εὐρώπη, ἐντὸς ἢ ἐκτὸς Ε.Ε., ἀκολουθοῦν τὴν ἴδια πρακτική¹⁷³.

Διεθνή νομοθετικὰ σώματα καὶ φορεῖς προσπαθοῦν νὰ ἐκτιμήσουν καὶ νὰ προβάλλουν μέτρα ἐξισορρόπισης μεταξύ τῶν παραδοσιακῶν κοινωνικῶν ἀρχῶν καὶ τῶν νέων κοινωνικῶν διεκδικήσεων τῶν ὁμοφυλοφίλων. Ἔχει παραχθεῖ μεγάλη νομοθετικὴ ἐργασία παγκοσμί-

173. Βλέπε σχετικὰ καὶ νομολογία γιὰ τὸ ζήτημα τοῦ γάμου τῶν ὁμοφυλοφίλων καὶ τῆς υἰοθεσίας παιδιῶν στὸ Ε' μέρος τοῦ συλλογικοῦ τόμου, *Βιοηθικοὶ Προβληματισμοί, Σειρὰ: δια-Λογος, Ἐπετηρίδα Φιλοσοφικῆς Ἔρευνας, Φιλοσοφικὴ Βιβλιοθήκη/Μελέτες 23*, Ἐπιμέλεια: Μ. ΚΑΝΕΛΟΠΟΥΛΟΥ-ΜΠΟΤΗ, Φ. ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΥ-ΚΟΥΤΝΑΤΖΗ, ἐκδ. Παπαζήση, Ἀθήνα 2014, σσ. 643-811, ὅπου σχετικὲς μελέτες καὶ εἰδικότερα, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑΣ Σ. ΡΟΪΔΗ, «Ἐναλλακτικὲς Μορφὲς Οἰκογενειακῆς Ἀποκατάστασης», σσ. 783-784. Χῶρες στὶς ὁποῖες ἐπιτρέπεται ὁ γάμος καὶ ἡ υἰοθεσία σὲ ὁμοφυλόφιλα ζευγάρια: Ἀργεντινὴ (2010), Γαλλία (2013), Βέλγιο (2006), Βραζιλία (2010), Καναδᾶς (1999), Δανία (2010), Ἰσλανδία (2006), Ὁλλανδία (2001), Νορβηγία (2009), Νότια Ἀφρική (2002), Ἰσπανία (2005), Σουηδία (2002), Ἀγγλία, Οὐαλία (2005), Σκωτία (2009), Βόρεια Ἰσλανδία (2009), Αὐστρία (2009), Οὐρουγουάη (2009), Αὐστραλία [Δυτικὴ Αὐστραλία (2002), Ἐπικράτεια Αὐστραλιανῆς Πρωτεύουσας (2004), Νότια Οὐαλία (2010)], Μεξικὸ (2010), ΗΠΑ [Rhode Island (1993), Coloumbia (1995), New Jersey (1998), New York (2002), California (2003), Indiana (2006), Maine (2007), Florida (2010), Arcansas (2011), Conneticat, Illinois, Μασαχουσέτη, Ὁρεγκον, Βερμόντ, New Hampshire, Οὐάσιγκτον, Χαβάη, Αἰόβα, Νεβάδα, Ντελαγουέρ καὶ Γκουάμ.

ως, πού ἀφορᾶ τὰ ἀτομικά δικαιώματα τῶν ὁμοφυλοφίλων καί ἡ ὁποία συνεχῶς ἐξελίσσεται.

Μία περαιτέρω κοινωνιολογική διερεύνηση ξεφεύγει ἀπό τοὺς σκοποὺς τῆς παρούσας ἐργασίας. Δὲν θὰ ἐπεκταθοῦμε σὲ πληροφορίες καί ἀναλύσεις κοινωνιολογικῶν δεδομένων, πού μπορεῖ ὁ ἀναγνώστης νὰ ἀναζητήσει στὴ βιβλιογραφική μας παράθεση.

Συμπερασματικά, ὅμως, μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι σήμερα, μετὰ ἀπὸ πολλὲς προσπάθειες σὲ παγκόσμια κλίμακα γιὰ νὰ διερευνηθεῖ τὸ ζήτημα τῆς ὁμοφυλοφιλίας σὲ σχέση μὲ τὴν κοινωνία, ἔχει διαμορφωθεῖ μία νέα πραγματικότητα. Ἡ πλήρης ἀρνητικὴ στάση καί ὁ στιγματισμὸς τῆς ὁμοφυλοφιλικῆς συμπεριφορᾶς ἔχει ὑποχωρήσει καί προοδευτικὰ στὶς χῶρες τῆς Δύσεως συνεχῶς μειώνεται. Οἱ ὁμοφυλόφιλοι κατακτοῦν δικαιώματα καί ἀγωνίζονται γιὰ τὴν ἰσότιμη ἀντιμετώπισή τους ἀπὸ τὴν κοινωνία μὲ τοὺς ἑτεροφυλόφιλους. Οἱ θεραπευτὲς πλέον, γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων καί τὴν διερεύνηση τοῦ ζητήματος τῆς ὁμοφυλοφιλίας, ἔχουν στὴ διάθεσή τους περισσότερο «ἐργαλεῖα» πρὸς κάθε κατεύθυνση, βιολογική, κοινωνική ἢ ψυχική.

Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο πρέπει νὰ διερευνηθεῖ περαιτέρω καί στὸ ὁποῖο πρέπει νὰ δοθεῖ περισσότερο φῶς, εἶναι τὸ γιὰτὶ ὑπάρχει τὸ ἄγχος καί ἡ ἐμμονὴ τῶν ὁμοφυλοφίλων νὰ ἐπιβληθοῦν στὴν κοινωνικὴ πραγματικότητα, ὡς οἱ μόνοι φυσιολογικοὶ ἄνθρωποι, σχετικὰ μὲ τὸν σεξουαλικὸ προσανατολισμό. Ἐπίσης πρέπει νὰ

δοθεί ἀπάντηση γιὰ τὸ πῶς μπορεῖ νὰ δικαιολογηθεῖ ἡ ἀπαίτησή τους νὰ καταπατοῦνται δικαιώματα, ποὺ κατὰ φυσικὸ τρόπο εἶναι δοσμένα στὸν κάθε ἄνθρωπο ποὺ γεννιέται στὸν κόσμο αὐτό, δηλαδή τὸ δικαίωμα τῶν γονεϊκῶν προτύπων τοῦ πατέρα καὶ τῆς μητέρας ὡς βάσεις γιὰ τὴν ἀνάπτυξη καὶ τὴν ταυτοποίηση τοῦ ἀνθρώπου.

2. Ψυχολογικὴ προσέγγιση.

Ἡ ἐπιστῆμη τῆς Ψυχολογίας, ὡς γνωστόν, ἀσχολεῖται μὲ τὶς ψυχικὲς ἐκδηλώσεις τοῦ ἀνθρώπου στὸ πλαίσιο μιᾶς βαθύτερης κατανόησης τῆς ἀνθρώπινης φύσης. Ὅπου συναντᾶ προβληματικὲς καταστάσεις, ἐρευνᾷ τὶς αἰτίες καὶ προσπαθεῖ νὰ παράσχει προτάσεις-λύσεις, προκειμένου νὰ ἐπιτευχθεῖ ἰσορροπία καὶ εὐημερία στὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου.

Τὸ ζήτημα ποὺ προκύπτει στὴν πορεία τῆς ψυχολογικῆς ἔρευνας καὶ τῶν ἐκπροσώπων της εἶναι ἡ ποικιλία τῶν προσεγγίσεων τῆς συμπεριφορᾶς. Κάθε ὀπτικὴ γωνία θεώρησης δίνει τὰ δικά της συμπεράσματα, τὰ ὁποῖα τὶς περισσότερες φορὲς ἀντικρούουν προηγούμενες θεωρίες. Ἐπίσης χαρακτηριστικὴ εἶναι καὶ ἡ ποικιλία τῶν κλάδων ποὺ ὑπηρετοῦν τὴν Ψυχολογία.

Σήμερα λοιπὸν στὸν κατάλογο τῶν κλάδων τῆς Ψυχολογίας συναντοῦμε: τὴ Γενικὴ ἢ Γνωστικὴ Ψυχολογία, τὴν πειραματικὴ, τὴν ἀναπτυξιακὴ, τὴν συμπεριφορικὴ, τὴν κοινωνικὴ, τὴν ψυχολογία τῆς προσωπικότητος καὶ τῶν ἀτομικῶν διαφορῶν, καὶ πολλὲς

άλλες ἐπὶ μέρους ἐξειδικεύσεις τῶν κλάδων αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι συνεισφέρουν στὴν προσπάθεια τῆς ἐπιστήμης νὰ ἀνακαλύψει καὶ νὰ διαγνώσει τὰ ἀπύθμενα βάθη τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο χρήζει ιδιαίτερης προσοχῆς εἶναι τὸ γεγονός ὅτι κάθε θεωρία ἐξετάζει τὰ ψυχικὰ γεγονότα ἐστιάζοντας σὲ ἐπὶ μέρους στοιχεῖα καὶ δὲν ἀντιμετωπίζει τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν ψυχισμό του συνολικά. Πρέπει νὰ γίνῃ ἀντιληπτὸ ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει μία ἐνιαία ἀδιάσπαστη ὄντοτητα, ἡ ὁποία, ὅταν ἐπιμερίζεται, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ δώσει δείγματα ἀληθινῆς συμπεριφορᾶς. Αὐτὸ ἀποκτᾷ ιδιαίτερη σημασία στὸ ζήτημα ποῦ μᾶς ἀπασχολεῖ, γιατί ἡ ψυχολογικὴ προσέγγισή του στὴ σύγχρονη ἔρευνα ἐστιάζεται μόνο στὸ θέμα τοῦ φύλου καὶ τῆς σεξουαλικῆς συμπεριφορᾶς τοῦ ἀνθρώπου, ἀγνοώντας ἄλλες παραμέτρους (ἀρχῶν καὶ ἀξιῶν), ποῦ ρυθμίζουν τὴ γενικότερη συμπεριφορὰ του.

Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπαναφέρουμε τὸν ἄνθρωπο στὴν πρωτόγονη-ἀρχέγονη κατάσταση ἑνὸς ἀνώριμου κοινωνικοῦ ὄντος, τὸ ὁποῖο δὲν ὑποψιάζεται τὴν ὑπαρξιακὴ του προοπτικὴ καὶ τὴν ἀναζητᾷ μέσα ἀπὸ πειραματισμοὺς καὶ πρωτόγονες ἀναζητήσεις. Ὁ πολιτισμὸς ὡς ἐπίτευγμα προόδου αἰῶνων, ποῦ ἀποτελεῖ τὴν βάση γιὰ τὴν ποιότητα ζωῆς τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου δίδοντάς του κοινωνικὲς ἀξίες, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παραθεωρεῖται καὶ νὰ μὴ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν στὴν διαμόρφωση τῆς ἀνθρώπινης προσωπικότητος σήμερα.

Ἔνα ἀπὸ τὰ ζητήματα ποὺ ἀπασχολοῦν ἔντονα τὴν ψυχολογία στὴν ἐποχὴ μας εἶναι καὶ τὸ διαχρονικὸ θέμα τῆς ὁμοφυλοφιλίας. Ὁ ὅρος ὁμοφυλοφιλία εἶναι δημιουργία τῆς ψυχολογίας καὶ χρησιμοποιεῖται ἀπὸ τὸν 19ο αἰῶνα, ὅπως ἀναφέρθηκε καὶ στὸ κεφάλαιο τῆς ἱστορικῆς ἀναδρομῆς.

Ἡ ὁμοφυλοφιλία, ὡς συμπεριφορά, βρίσκεται στὴν ἐπικαιρότητα καὶ ἀπασχολεῖ τὸν ἐπιστημονικὸ κόσμο γενικά, κυρίως ὅμως τὴν ἐπιστῆμη τῆς ψυχολογίας. Κάθε ἀποκλίνουσα συμπεριφορά, ἡ ὁποία ἔχει τὸ στοιχεῖο τοῦ ξένου ἢ καὶ τοῦ διαφοροτικοῦ, δημιουργεῖ ἐρωτήματα καὶ ταυτίζεται πολλὲς φορὲς μὲ ἄγνωστη ἀπειλὴ καὶ ἐνδεχόμενο κίνδυνο. Ἔτσι οἱ ὁμοφυλόφιλοι ἄνδρες ἢ γυναῖκες ἀντιμετωπίζουν σημαντικὰ ψυχολογικὰ προβλήματα στὴν ἐπαφὴ τους μὲ τὸ κοινωνικὸ περιβάλλον.

Προκαταλήψεις ἐναντίον τους, κοινωνικὸς στιγματισμὸς, ἀπόρριψη ἀπὸ τὸ οἰκογενειακὸ περιβάλλον, προβλήματα συμβίωσης ὡς συντρόφων, προβλήματα υἱοθεσιῶν καὶ ἄλλα συναφῆ, ποὺ ἀπαρτίζουν μίαν κοινὰ ἀποδεκτὴ κοινωνικὴ πορεία. Ὅλα αὐτὰ δημιουργοῦν ψυχικὲς συγκρούσεις καὶ διεργασίες, οἱ ὁποῖες ἀποτελοῦν ἀντικείμενο τῆς ψυχολογικῆς ἔρευνας προκειμένου νὰ διερευνηθεῖ καὶ νὰ γίνῃ γνωστὴ καὶ κατανοητὴ ἢ συμπεριφορὰ τῶν ὁμοφυλοφίλων.

Μέχρι σήμερα δὲν ἔχει ἀποτυπωθεῖ ἐρευνητικὰ ἓνας σαφὴς τρόπος, γιὰ τὸ πῶς ἓνας ἄνθρωπος μαθαίνει πότε γίνεται ὁμοφυλόφιλος, ἑτεροφυλόφιλος ἢ

ἀμφιφυλόφιλος. Σύμφωνα και με νεώτερες ἐπιστημονικές προσεγγίσεις, οί παράγοντες πού διαμορφώνουν τὸν γενετήσιο προσανατολισμὸ στὴν ἐνήλικη ζωὴ συνήθως ἐμφανίζονται μεταξὺ τῆς μέσης παιδικῆς ἡλικίας καὶ τῆς ἐφηβείας¹⁷⁴. Τὰ πρότυπα τῆς συναισθηματικῆς ἢ σεξουαλικῆς ἔλξης μπορεῖ νὰ προκύψουν καὶ χωρὶς καμία σεξουαλικὴ ἐμπειρία. Τὰ ἄτομα αὐτά, εἴτε ἀναφερόμαστε σὲ ὁμοφυλόφιλους ἢ ἀμφιφυλόφιλους ἢ ἑτεροφυλόφιλους, ἔχουν τὴν αἴσθηση τοῦ σεξουαλικοῦ τους προσανατολισμοῦ καὶ χωρὶς νὰ ἔχουν προηγούμενες σεξουαλικὲς ἐμπειρίες.

Οἱ ἐμπειρίες στὴν κάθε κατηγορία σεξουαλικοῦ προσανατολισμοῦ διαφέρουν, μέχρις ὅτου καταλήξει κάποιος σὲ συγκεκριμένη κατηγορία. Πολλὲς φορὲς ὁμοφυλόφιλα ἄτομα συνάπτουν δοκιμαστικὰ σχέσεις με ὁμοφυλόφιλα ἢ ἑτεροφυλόφιλα ἄτομα στὸ πλαίσιο πειραματισμοῦ ὡς πρὸς τὸν ἑαυτὸ τους. Τὸ περιβάλλον καὶ τὰ κοινωνικὰ στερεότυπα ἀποτελοῦν ἓνα ἐμπόδιο καὶ δυσκολεύουν ψυχολογικὰ τὸν ὁμοφυλόφιλο ἔφηβο νὰ διατυπώσει μία σαφὴ ταυτότητα σεξουαλικοῦ προσανατολισμοῦ. Ἐνα κυρίαρχο αἶσθημα φόβου καὶ ἀνασφάλειας καλλιεργεῖται στὸν ψυχικὸ τους κόσμο

174. SIGMUD FREUD, Πέντε διαλέξεις γιὰ τὴν ψυχανάλυση, μτφρ. Εὐδοκία Παπαγκίκα, ἔκδ. Ἀβραάμ, Ἀθήνα χ.χ. Τίτλος πρωτοτύπου *Five Lectures on Psycho-Analysis*, Παιδικὴ ὁμοφυλοφιλία, αὐτοερωτισμὸς καὶ πειραματισμὸς πρὸς τὴν ἐφηβικὴ ὀλοκλήρωση τοῦ σεξουαλικοῦ χαρακτήρα-ταυτότητας, σσ. 67-82. JOHN C. COLEMAN, *Ψυχολογία τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας*, ἔκδ. Gutenberg, Ἀθήνα 2011, σσ. 213-214.

πού κορυφώνεται με συμπτώματα άγχους καταλυτικά για την ψυχική τους υγεία¹⁷⁵.

Ἡ ὁμοφυλοφιλία δὲν εἶναι ἓνα ἔμφυτο στοιχεῖο στὸν ἄνθρωπο, ἀλλὰ εἶναι ἀποτέλεσμα ψυχικῶν διεργασιῶν κατὰ τὴν παιδικὴ ἡλικία. Στὶς ἀρχὲς τοῦ 20οῦ αἰῶνα ὁ Ἑλβετὸς ψυχίατρος Sigmund Freud, θεμελιωτῆς τῆς ψυχαναλυτικῆς θεωρίας, μελετᾶ τὸ φαινόμενο καὶ ἀποφαίνεται ὅτι, γιὰ τὴ σεξουαλικὴ ἐξέλιξη τοῦ παιδιοῦ, καθοριστικὸς παράγοντας εἶναι ἡ δυναμικὴ τῆς οἰκογένειας¹⁷⁶. Τὸ παιδὶ στὴν ἡλικία 5-6 ἐτῶν ἀποκτᾶ τὴν συναίσθηση τοῦ φύλου του. Μὲ βάση τὸ Οἰδιπόδειο Σύμπλεγμα, ὁ Freud θεωρεῖ ὅτι αἰτία τῆς ἀνδρικῆς ὁμοφυλοφιλίας εἶναι ἡ παρουσία μιᾶς δεσποτικῆς μητέρας καὶ ἐνὸς ἀπόμακρου ἢ ἀπόντα πατέρα. Γιὰ τὰ κορίτσια πού ἐξελισσονται σὲ λεσβίες πιστεῦει ὅτι εὐθύνεται τὸ ὑποσυνείδητο μίσος πρὸς τὴ μητέρα.

Ἡ ταύτιση μὲ ἓναν ἀπὸ τοὺς γονεῖς εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸ τῆς παιδικῆς ἡλικίας. Ἔτσι τὸ ἀγόρι, στὴν

175. SIGMUND FREUD, *On Psychopathology, Some Neurotic Mechanisms, Homosexuality*, Pelican Books, Middlesex, England 1979, σσ. 205-208, ὅπου περιγράφεται πῶς λειτουργοῦν οἱ νευρωτικοὶ μηχανισμοὶ στὴ δημιουργία τῆς ὁμοφυλοφιλίας. ΓΙΑΝΝΗ ΤΣΙΑΝΤΗ - ΣΑΤΗΡΗ ΜΑΝΩΛΟΠΟΥΛΟΥ, *Σύγχρονα Θέματα Παιδοψυχιατρικῆς, Ἡ ψυχοσυναισθηματικὴ ἀνάπτυξη τοῦ ἐφήβου*, τ. Α', ἐκδ. Καστανιώτη, Ἀθήνα 1987, σσ. 44-46.

176. SIGMUND FREUD, *Εἰσαγωγή στὴν Ψυχανάλυση*, μτφ. Ἄ. Πάγκαλος, ἐκδ. Γκοβόστη, χ.τ.χ. στὰ κεφ. Κ' καὶ ΚΑ', ἀναλύεται ἡ σκέψη τοῦ Freud γιὰ τὴ σεξουαλικὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν ἐξέλιξή της στὴν ἀνάπτυξη τῆς σεξουαλικῆς ταυτότητάς του, σσ. 259-291.

περίπτωση τῆς ἀνδρικήσ ὁμοφυλοφιλίας, ἀντὶ νὰ μιμεῖται τὸν πατέρα ταυτίζεται μὲ τὴν μητέρα. Ἐνῶ τὸ κορίτσι προσπαθεῖ φυσιολογικὰ νὰ προσελκύσει τὸν πατέρα τοῦ ἀντιγράφοντας τὴ συμπεριφορὰ τῆσ μητέρας, ὑπάρχει ἐνδεχόμενον νὰ ταυτιστεῖ μὲ τὶς συμπεριφορὲς τοῦ πατέρα καὶ νὰ ἀποκτήσει ὁμοφυλοφιλικὲς συμπεριφορὲς. Αὐτὴ τὴ θεωρία τὴν ἀποδέχονται πολλοὶ ἐπιστῆμονες σήμερα. Νεώτερες θεωρίες ἐπιβεβαιώνουν ὅτι οἱ ὁμοφυλόφιλοι ἄνδρες περιγράφουν ὅτι ἡ σχέση τους μὲ τὴν μητέρα ἦταν ἰδιαίτερα στενὴ, ἐνῶ μὲ τὸν πατέρα ἀπόμακρη.

Ἄλλοι μελετητὲς ὑποστηρίζουν ὅτι ὁ σεξουαλικὸς προσανατολισμὸς εἶναι μία ὑπόθεση, ἡ ὁποία διαμορφώνεται ἀποκλειστικὰ ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τοῦ περιβάλλοντος. Τὸ ἄτομο συνειδητὰ ἢ ἀσυνεῖδητα ἐπηρεάζεται κατὰ τὴν σχέση του μὲ τοὺς γονεῖς, τοὺς δασκάλους, τοὺς συνομηλίκους, τοὺς φίλους καὶ γενικότερα ἀπὸ τὸ κοινωνικὸ του περιβάλλον. Φυσικὰ δὲν εἶναι προβλέψιμο τὸ τελικὸ ἀποτέλεσμα, διότι τὰ στοιχεῖα ποὺ ἐπιδρῶν ἔχουν τὸ καθένα τὴν δική του δυναμική. Ἡ συνάντηση τῶν στοιχείων τοῦ περιβάλλοντος μὲ τὴν ἰδιοπροσωπία τοῦ κάθε ἀνθρώπου μποροῦν νὰ δώσουν διαφορετικὰ ἀποτελέσματα¹⁷⁷.

Κάποιες ἄλλες θεωρίες ὑποστηρίζουν ὅτι ὁ σεξουαλικὸς προσδιορισμὸς τοῦ ἀτόμου ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὶς

177. ΑΡΤΕΜΙΣ ΤΣΙΤΣΙΚΑ, *Σεξουαλικότητα καὶ ἐφηβεία*, <http://youth-health.gr/thematikes-enotites/genika-gia-tin-efibeia>. (20-9-2015).

πρώιμες θετικές ή τραυματικές σεξουαλικές εμπειρίες. Μεγάλο ποσοστό όμοφυλοφίλων όμολογούν ότι κακοποιήθηκαν σεξουαλικά κατά την παιδική ή την εφηβική τους ηλικία και αυτό αποτέλεσε τραυματική εμπειρία που τους όδηγησε στον όμοφυλοφιλικό σεξουαλικό προσανατολισμό¹⁷⁸. Υπάρχουν όμως και περιπτώσεις κατά τις όποιες, ένω οι πρώτες σεξουαλικές εμπειρίες ήταν έτεροφυλοφιλικές, έν τούτοις έξελίσσονται σέ όμοφυλόφιλες. Είναι γεγονός ότι, στην εφηβική ηλικία, ή προσωπικήτητα του άνθρώπου είναι εύάλωτη σέ άλλαγές. Αυτό συμβαίνει ιδιαίτερα στον σεξουαλικό τομέα, όπου παρατηρείται μία τάση για πειραματισμούς. Η περιέργεια, ή ανασφάλεια, ή άπορία, για τό τί τελικά άκριβώς είναι ως πρός την σεξουαλική τους ύπόσταση, όδηγούν τους έφήβους σέ πράξεις, οι όποιες ένδεχομένως θα στιγματίσουν ή θα κατευθύνουν τη συνέχεια της πορείας¹⁷⁹. Η άναζήτηση της σεξουαλικής ταυτότητας των έφήβων μπορεί νά έπεκταθεί και μετά την έφηβεία, λαμβάνοντας τον χαρακτήρα μιās μικτής σεξουαλικής συμπεριφορās. Η περίοδος αυτή χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή άπό όσους άσχολούνται με τους

178. Βλέπε σχετικά ΚΑΛΛΙΟΠΗΣ ΠΡΟΚΟΠΑΚΗ, *Ίατρικά δεδομένα για την όμοφυλοφιλία*, στο <https://omofylofilia.wordpress.com/2011/03/27/5>, όπου και σχετική βιβλιογραφία (20-9-2015).

179. Σχετικά με την κατάσταση της άβειβαιότητας των έφήβων, ως πρός την σεξουαλικότητά τους, που προέρχεται άπό τά παιδικά βιώματα, βλέπε στοϋ ΣΙΓΚΜΟΥΝΤ ΦΡΟΪΝΤ, *Νέα σειρά παραδόσεων για την είσαγωγή στην ψυχανάλυση*, μτφρ. Κλαίρης Τρικεριώτη, έκδ. Έπίκουρος, Αθήνα 1977, σσ. 82-133.

ἐφήβους (γονεῖς, παιδαγωγούς, ψυχολόγους), γιατί οἱ ψυχικὲς διεργασίες ἔχουν ἕναν ἔντονο προσωπικὸ χαρακτήρα, χωρὶς πολλὰ περιθώρια αὐθαίρετης παρέμβασης¹⁸⁰.

Ἐπὶ τούτων ὑπάρχουν θεωρίες, ποὺ θέλουν νὰ θεμελιώσουν τὴν ὁμοφυλοφιλία σὲ γενετικὸς παράγοντες. Ἐρευνητές δὲν κατέληξαν σὲ θετικὰ ἀποτελέσματα, γιὰ γονιδιακὴ αἰτιολογία, διότι δὲν χρησιμοποιήθηκαν κανόνες ποὺ ἀπαιτοῦν συγκεκριμένα μετρήσιμα στοιχεῖα γιὰ τὴν ἐξαγωγή συμπερασμάτων¹⁸¹. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ παραλληλίζονται δεδομένα πειραμάτων σὲ ποντικὸς μὲ ἀντιστοιχία στὴν ἀνθρώπινη πραγματικότητα. Εἶναι λογικὴ ἡ σκέψη ὅτι, ἂν ἡ ὁμοφυλοφιλία ἦταν κληρονομικὴ ὑπόθεση, θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχε ἐξαφανιστεῖ μὲ δεδομένη τὴν μὴ ἀναπαραγωγή της. Ἡ ἐξελικτικὴ βιολογία ἐπιβεβαιώνει ὅτι ὑπάρχει μία πλειάδα γονιδίων, τὰ ὁποῖα ἐλέγχουν τὶς διαφορὲς ἐκφράσεις τῆς ἀρρενωπότητος καὶ τῆς θηλυκότητος τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ἄλλων χαρακτηριστικῶν του, τὰ ὁποῖα ὅμως ἐνεργοποιοῦνται κάτω ἀπὸ κάποιες συνθήκες τοῦ περιβάλλοντος καὶ τῶν συνηθειῶν του¹⁸².

180. Βλέπε σχετικὰ JOHN GOTTMAN, *Ἡ συναισθηματικὴ νοσημοσύνη τῶν παιδιῶν*, ἐκδ. Πεδίο, Ἀθήνα 2015, σσ. 255-56.

181. Βλέπε σχετικὰ L. GOOREN, «The biology of human psychosexual differentiation», στὸ *Hormones and Behavior*, 2006, 50(4)589-601.

182. Q. RAHMAN, «The neurodevelopment of human sexual orientation», στὸ *Neuroscience and Biobehavioral Reviews*, 2005, 29(7):1057-1066.

Συναισθηματικά και ψυχολογικά θέματα είναι πιθανόν να ενισχύουν την ανάπτυξη της όμοφυλοφιλίας. Δεν παίζουν αιτιώδη ρόλο, αλλά μπορεί να εντείνουν την επίδραση άλλων προδιαθεσικῶν παραγόντων, ὅπως εἶναι ἡ ἀποξένωση ἀπὸ ἄτομα τοῦ ἰδίου φύλου, αἴσθηση ἀσυμφωνίας φύλου, σεξουαλική κακοποίηση, ἐξαρτημένη μάθηση σχετικὰ μὲ τὴν σεξουαλική διέγερση. Αὐτὰ τὰ συναισθήματα τὰ συναντοῦμε συχνὰ στοὺς ὁμοφυλόφιλους ἄνδρες καὶ εἶναι ἀποτέλεσμα εἴτε ὁμοφυλοφιλικῶν συναισθημάτων εἴτε προϋπάρχουν τῆς ἐμφάνισης τῆς ὁμοφυλοφιλίας καὶ ἀποτελοῦν μέρος τῆς πορείας πρὸς τὴν ὁμοφυλοφιλία.

Ἡ ἰδεοληψία εἶναι ἓνα τέτοιο ψυχικὸ γεγονός, ποὺ ἐνισχύει τὶς ὁμοφυλοφιλικὲς τάσεις. Ὁ τονισμὸς τῶν μὴ ὑγιῶν σχέσεων μὲ γυναῖκες ἢ ἄνδρες περισσότερο ἀπὸ τὸ πραγματικὸ ἐπιβαρύνουν τὶς ὁμοφυλοφιλικὲς ἐξελίξεις.

Ἡ ντροπὴ ποὺ μπορεῖ νὰ συνδεθεῖ μὲ τὴν ἀρρενωπότητα δημιουργεῖ κάποιες φορὲς τὴν «ντροπὴ γιὰ τὸ φύλο». Αὐτὸ συμβαίνει ὅταν ὁ ἔφηβος ἀκούει παράπονα γιὰ τοὺς ἄνδρες ἀπὸ γυναῖκες ποὺ ἔχουν πληγωθεῖ ἀπὸ ἄνδρες. Ὅταν τὰ παράπονα εἶναι ἔντονα ἢ ἀπὸ ἀγαπημένα πρόσωπα, ὅπως ἡ μητέρα, τότε ἀποκτᾶ ἀρνητικὴ στάση πρὸς τὴν ἀρρενωπότητα καὶ ματαιώνει τὴν φυσικὴ του ἐπιθυμία νὰ τὴν μιμηθεῖ.

Μία συμπεριφορὰ ἐπίσης ἀπαξιωτικὴ γιὰ τὸ ἀγόρι ἀπὸ μητέρα ἢ ἀδελφές, ὅτι θὰ προτιμοῦσαν νὰ εἶναι κορίτσι ἢ ὅτι δὲν θέλουν νὰ ἐκφράζεται σὰν ἀγόρι,

είναι θετική στην δημιουργία αίσθήματος ένοχης, ότι θά πρέπει νά τούς ίκανοποιήσει άρνούμενος τήν άρρενωπότητά του. Αυτό μπορεί νά προκληθεί και από μέρους άνδρων ή άγοριών που άστειεύονται ή προσβάλλουν τά άρσενικά χαρακτηριστικά του, τή φωνή, τó σώμα ή άλλα φυσικά του στοιχεία, συντελώντας ώστε τó άγόρι νά φοβάται, νά άγχώνεται και νά άποφεύγει τούς άνδρες.

Η κατάθλιψη και τó άγχος μπορούν έπίσης νά όδηγήσουν τó άγόρι στο νά άποσυρθεί από δραστηριότητες «άνδρικές» (άθλητισμό, περιπέτειες, άνδρικά παιχνίδια). Τó κοινωνικό άγχος δυσκολεύει τó παιδί και τó άπομακρύνει από διαπροσωπικές έπικοινωνίες. Η αίσθηση ότι πρέπει νά τά καταφέρει χωρίς άποτυχίες, για νά μñ άπογοητεύσει τούς όμοφύλους του, τó όδηγεί στην άπομάκρυνση και τόν διαχωρισμό του από αυτόύς¹⁸³.

Ένα άλλο ψυχικό φαινόμενο, που σχετίζεται με τήν ένίσχυση τής όμοφυλοφιλικής συμπεριφορᾶς, είναι και ή «έξαρτημένη μάθηση» (conditioning)¹⁸⁴. Για κάποια

183. Βλέπε σχετικά <http://genterwholeness.com>, και <http://borngay.procon.org> (20-9-2015), όπου ταμιεύεται και σχετική βιβλιογραφία.

184. «Η κλασσική έξαρτημένη μάθηση είναι ένα είδος μάθησης κυρίως βιολογική. Προετοιμάζει τόν όργανισμό για τή ζωή, βοηθάει τήν προσαρμογή του στο περιβάλλον. Συνηθίζεται στην πρώιμη παιδική ήλικία για έξαρτημένες αντιδράσεις και στη σχολική ήλικία για πολλές μνημονικές δεξιότητες και άνακλαστικές κινήσεις τής έπαγγελματικής ζωής». Ε. ΕΛΛΗΝΙΑΔΟΥ - Ζ. ΚΛΕΦΤΑΚΗ,

αγόρια, σεξουαλικά έρεθίσματα, όπως σεξουαλική κακοποίηση από άνδρα ή πρόωμη έκθεση σε πορνογραφία, μπορεί να συντελέσουν και να έντεινουν την όμοφυλοφιλική διεγερση. Οί άνθρωποι μπορούν να εκπαιδευτούν δημιουργώντας βιωματικούς συσχετισμούς ανάμεσα σε διάφορα έρεθίσματα. Μπορεί π.χ. κάποιος άνδρας να έλκεται αποκλειστικά από άνδρες που θυμίζουν προηγούμενη σεξουαλική έμπειρία, δηλαδή που μοιάζουν, που μυρίζουν, που έχουν την ίδια φωνή με το πρόσωπο που βίωσε τις όδυνηρες ή τις ευχάριστες στιγμές. Όταν ένα αγόρι διεγείρεται σεξουαλικά από ανδρικές εικόνες, αυτό μπορεί να το οδηγήσει στην όμοφυλοφιλία¹⁸⁵.

Η σεξουαλική κακοποίηση, κατά την πρόωμη παιδική και έφηβική ήλικία, είναι σημαντικός ένισχυτικός παράγοντας στην ανάπτυξη της όμοφυλοφιλίας. Όταν συμβεί σε κάποιο αγόρι να κακοποιηθεί σεξουαλικά από άλλο άρσενικό άτομο, συμβαίνει μία έσωτερική σύγχυση¹⁸⁶. Υποτίθεται ότι ένας άνδρας απολαμβάνει το σεξ με το γυναικείο φύλο. Πώς μπορεί αυτό να

N. ΜΠΑΛΚΙΖΑ, *Η συμβολή των παιδαγωγικών προσεγγίσεων για την κατανόηση του φαινομένου της μάθησης*, Αθήνα 2008, σ. 10.

185. Είναι η εφαρμογή της γνωστής θεωρίας του Pavlov περί της έξαρτημένης μάθησης, στο πλαίσιο της σεξουαλικής συμπεριφοράς των όμοφυλοφίλων. Για τη θεωρία του Pavlov, βλέπε IVAN PAVLOV, *Contitioned reflexes*, Oxford University Press, London 1927.

186. Βλέπε σχετικά W. HOLMES, «Men's self definition of abusive childhoodsexual experiences, and potentially related risky behavioural and psychiatric outcomes», στο *Child Abuse and Neglect*, 2008, 32(1):83-97.

γίνεται και με άνδρα; Μεγαλύτερη σύγχυση δίνει και πιθανή ευχάριστη σεξουαλική διέγερση και στο ίδιο. Τα περισσότερα αγόρια στην περίπτωση αυτή βιώνουν ισχυρά αισθήματα ενοχής και ντροπής. Αυτή η ντροπή προσβάλλει την αρρενωπότητά τους και τὰ κάνει να νοιώθουν άσχημα ως αγόρια. Έπιπλέον προστίθενται αισθήματα φόβου, θυμού ή μνησικαχίας για τους άνδρες, που μπορεί να επεκταθούν και στα οικογενειακά πρόσωπα, για την έλλειψη πρόνοιας προς άποφυγή τής κακοποίησης. Ο φόβος να μη θεωρηθούν ως «άδελφές» τους απομακρύνει από τὰ αγόρια και τους υποχρεώνει να απομονωθούν από συνηθισμένες δραστηριότητες τών συνομηλίκων τους¹⁸⁷.

Η σεξουαλική κακοποίηση μπορεί να οδηγήσει σε ψυχαναγκαστική σχέση και συμπεριφορά. Οι «ψυχαναγκασμοί επανάληψης» μπορεί να είναι ή απάντηση στην σεξουαλική κακοποίηση, ή όποια οδηγεί τον ένήλικο σε αντίστοιχη σεξουαλική συμπεριφορά. Εάν ή κακοποίηση του άγοριού γίνεται από γυναίκα, τότε δημιουργείται άδιαφορία, άηδία, φόβος ή μίσος προς τις γυναίκες, αισθήματα τὰ όποια συντελούν ένισχυτικά προς την όμοφυλόφιλη συμπεριφορά. Έρευνες έδειξαν ότι στους άνδρες ή έμπειρία σεξουαλικής κακοποίησης στην παιδική τους ήλικία αυξάνει τις πιθανότητες να αναπτύξουν ως ένήλικες όμοφυλόφιλη συμπεριφορά¹⁸⁸.

187. Όπ. παρ.

188. Βλέπε σχετικά <http://www.medlook.net/έφηβοι/440.html> (25-9-2015).

Όταν τὰ ἀγόρια τραυματίζονται ἀπὸ γυναῖκες, ἀναπτύσσουν στὴν ἐνήλικη ζωὴ μὴ ὑγιεῖς σχέσεις μὲ γυναῖκες, εἴτε τὶς ἀπωθοῦν εἴτε προσκολλῶνται σ' αὐτές, ἐμποδίζοντας μίαν ἑτεροφυλοφιλικὴν ἔλξη. Οἱ ἐσφαλμένες ἀπόψεις, τὶς ὁποῖες ὠθοῦνται νὰ ἐνστερνιστοῦν γιὰ τὸν ἑαυτό τους, ἐξαιτίας μὴ σωστῆς γυναικειᾶς συμπεριφορᾶς, καταλήγουν στὸ νὰ μὴν αἰσθάνονται τὸ ἀντίθετο φύλο ἐλκυστικὸ καὶ συμπληρωματικὸ. Τὰ ἄτομα μποροῦν νὰ ἀποκτήσουν ἐρωτικὴ ἔλξη πρὸς μίαν κατηγορίαν ἀτόμων ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐνιωθάνε διαφορετικοὶ κατὰ τὴν παιδική τους ἡλικία. Ἡ συμφωνία ἢ ἡ ἀσυμφωνία μὲ τὸ φύλο στὴν παιδικὴ ἡλικία ἀποτελεῖ τὸν μόνον σημαντικὸ προγνωστικὸ παράγοντα τῆς παιδικῆς ἡλικίας, γιὰ τὸν μετέπειτα σεξουαλικὸ προσανατολισμὸ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν¹⁸⁹.

Κάθε παιδί ἔχει μίαν ὑγιὴ ἀνάγκη νὰ ταυτιστεῖ θετικὰ μὲ τὸν γονέα τοῦ ἰδίου φύλου, νὰ ἔχει σχέσεις φιλίας μὲ τὸ ἴδιο φύλο, νὰ ἔχει θετικὴ εἰκόνα γιὰ τὸ σῶμα του, ὥστε νὰ ἀναπτύξει μίαν σίγουρη σεξουαλικὴ ταυτότητα. Όταν αὐτὲς οἱ ἀνάγκες δὲν καλύπτονται, τότε ὡς ἀνεκπλήρωτες μπλέκονται κατὰ τὴν ἐφηβείαν μὲ τὰ ἀναπτυσσόμενα σεξουαλικὰ συναισθήματα καὶ ἔτσι προκύπτει μίαν ὁμοφυλοφιλικὴν ἔλξη¹⁹⁰.

189. DARYL BEM, «Exotic Becomes Erotic: Interpreting the Biological Correlates of Sexual Orientation», στὸ *Archives of Sexual Behaviour*, 29(2000)6.

190. RICHARD FITZGGIBOBONS, *The Origins and Healing Attractions*, Life Research and Communications Institute, New York 1999, www.

Τὸ ζήτημα τῆς «ἀσυμφωνίας μετὰ τὸ φύλο» σχετίζεται μετὰ τὴν κυρίαρχη ἢ ἀποκλειστικὴ ὁμοφυλοφιλία τῆς ἐνήλικης ζωῆς¹⁹¹.

Ἡ πρώιμη ἀμφιφυλικὴ συμπεριφορὰ φαίνεται νὰ εἶναι σημαντικὰ προγενωστικὸ στοιχεῖο ὁμοφυλοφιλίας, περισσότερο στοὺς ἄνδρες παρὰ στὶς γυναῖκες¹⁹². Ἐπίσης ἰσχύει ὅτι τὰ θηλυπρεπῆ ἀγόρια ἐξελίσσονται σὲ ὁμοφυλόφιλους ἄνδρες καὶ οἱ περισσότεροι ὁμοφυλόφιλοι ἄνδρες ἦταν θηλυπρεπεῖς ὡς παιδιὰ¹⁹³.

3. Σεξουαλικὴ ταυτότητα.

Ἡ σεξουαλικὴ ταυτότητα ἢ ταυτότητα τοῦ φύλου εἶναι ἡ ἐσωτερικὴ αἴσθησις τῆς ἀρρενωπότητος ἢ τῆς θηλυκότητος, ποὺ δίδει τὴν ἀπάντησις: εἶμαι ἄνδρας, εἶμαι γυναῖκα, εἶμαι ἀγόρι ἢ κορίτσι. Στὴν ταυτότητα αὐτὴ μποροῦμε νὰ διακρίνουμε δύο ὄψεις, τὴ βιολογικὴ καὶ τὴν ψυχοκοινωνικὴ. Σὲ ὅτι ἀφορᾷ στὴν βιολογικὴ πλευρὰ, ὁ καθορισμὸς τοῦ φύλου προσδιορίζεται ἀπὸ τὴ στιγμὴ τῆς σύλληψης. Ἡ διαφορὰ τῶν χρω-

catholicculture.org/culture/library/view.cfm?id=3112 (21-12-2014).

191. ZIRA DEFRIES, RICHARD C. FRIEDMAN, RUTH CORN, *Sexuality: New Perspectives*, Greenwood Press, Westport CT, 1985 www.questia.com/read/51035002/sexuality-new-perspectives (21-12-2014).

192. J. M. BAILEY, and K. J. ZUCKER, *Childhood sex-typed behavior and sexual orientation: A conceptual analysis and quantitative review*. *Dev. Psychol.* 31(1995)43-55.

193. DEAN HAMER and PETER COPELAND, *The Science of Desire: The Search for the Gay Gene and the Biology of Behaviour*, Simon and Schuster, New York 1995, σ. 105 ἔ.

μοσωμάτων και του DNA δίνει την διαφορετικότητα στα ανατομικά χαρακτηριστικά του αρσενικού και του θηλυκού και σηματοδοτεί την εξέλιξη του ανθρώπινου είδους.

Η κοινωνική ταυτότητα του φύλου διαμορφώνεται από τις αντιλήψεις που θεωρούνται αποδεκτές από την κοινωνία για κάθε φύλο. Πηγάζει από τα πρότυπα *ιδανικός άνδρας, ιδανική γυναίκα*, όπως τα αντιλαμβάνεται και τα όριζει κάθε κοινωνία.

Ο σεξουαλικός προσανατολισμός είναι η αναζήτηση ενός σεξουαλικού συντρόφου, που ως βασική προϋπόθεση έχει την έλξη και τη διέγερση προς συγκεκριμένο τύπο άντρα ή γυναίκας. Αποτελεί τον δείκτη της συναισθηματικής ωρίμανσης του ανθρώπου. Ο σεξουαλικός προσανατολισμός είναι μία ευρύτατη διάσταση σεξουαλικής συμπεριφοράς, που εκτείνεται από την έτεροφυλοφιλία έως την όμοφυλοφιλία με ενδιάμεσες κατηγορίες αμφιφυλοφιλίας. Έχει παρατηρηθεί ότι ο προσανατολισμός αυτός είναι μία συνεχώς εξελισσόμενη κατάσταση, η οποία τελικά μεταβάλλει την σεξουαλική ταυτότητα του ανθρώπου, καθώς αναπτύσσεται από την παιδική του ηλικία.

Μία φυσική αλλά και ψυχική ανάγκη του ανθρώπου είναι να διαμορφώσει τη σεξουαλική του ταυτότητα, προκειμένου να μπορεί να εκφραστεί σεξουαλικά με την επιλογή του κατάλληλου συντρόφου. Η ταυτότητα αυτή αρχίζει να διαμορφώνεται από τα πρώτα χρό-

νια τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἀρχίζει νὰ ἐκφράζεται στὴν περίοδο τῆς ἐφηβείας.

Ὁ Freud, στὴν ψυχοδυναμικὴ θεωρία, δικαιολογεῖ τὴν ἔκφραση τῆς σεξουαλικότητας τοῦ ἀνθρώπου ὡς μία προσπάθεια νὰ νικήσει τὸν θάνατο. Καθὼς ἐπίσης, ἀναφερόμενος στὴν θεωρία τῶν ἐνστίκτων, σημειώνει ὅτι, στὸ πλαίσιο τῆς ἱκανοποίησης τῶν ψυχοσωματικῶν ἀναγκῶν του, ὁ ἄνθρωπος ἀρχίζει νὰ ἐκφράζεται σεξουαλικά ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνια τῆς ζωῆς του¹⁹⁴.

Ἡ θεωρία περὶ τῆς σεξουαλικῆς ταυτότητας τοποθετεῖ τὴν ἀνάπτυξη τῆς σεξουαλικῆς ταυτότητας τοῦ ἀνθρώπου στὴ διάρκεια τῶν παιδικῶν χρόνων. Τὰ παιδιὰ ἀρχίζουν νὰ ἀντιλαμβάνονται καὶ νὰ κατανοοῦν τὴ φύση τῆς ταυτότητάς τους, καθὼς ἀναπτύσσονται καὶ ἐπηρεάζονται ἀπὸ τὸ περιβάλλον μέσα στὸ ὁποῖο ζοῦν. Στὴν πρώτη βρεφικὴ ἡλικία τῶν τριῶν χρόνων τὰ παιδιὰ γνωρίζουν τὸ φύλο τους, ἐπισημαίνουν διαφορὲς στὰ ἀγόρια καὶ στὰ κορίτσια, ἀλλὰ δὲν μποροῦν νὰ ἀναγνωρίσουν ὅτι οἱ ἄνδρες ἔχουν διαφορετικὸ σχῆμα σώματος ἀπὸ ὅτι οἱ γυναῖκες. Στὴν ἐπόμενη παιδικὴ ἡλικία 4-6 ἐτῶν ἀντιλαμβάνονται πιὸ καθαρὰ τὴν ἔννοια τῆς ταυτότητας τοῦ ἀνθρώπου. Ἀναγνωρίζουν

194. SIGMUD FREUD, Πέντε διαλέξεις γιὰ τὴν ψυχανάλυση, μτφρ. Εὐδοκία Παπαγκίκα, ἐκδ. Ἀβραάμ, Ἀθήνα χ.χ. (τίτλος πρωτοτύπου, *Five Lectures on Psycho-Analysis*), σσ. 67-82. Ἐπίσης τοῦ ἰδίου, *Νέα σειρὰ παραδόσεων γιὰ τὴν εἰσαγωγή στὴν ψυχανάλυση*, μτφρ. Κλαίρης Τρικεριώτη, ἐκδ. Ἐπίκουρος, Ἀθήνα 1977, σσ. 82-109.

ὅτι ἡ φύση τοῦ φύλου εἶναι σταθερὴ καὶ δὲν ἀλλάζει ἀλλὰ πιστεύουν ὅτι ἡ ἐξωτερικὴ ἐμφάνιση εἶναι ἐκείνη ποὺ θὰ καθορίσει τὸ φύλο τοῦ ἀνθρώπου. Τέλος στὴν ἡλικία τῶν 6 χρόνων, καθὼς τὰ παιδιὰ μπαίνουν στὴ σχολικὴ ζωὴ, εἶναι ἱκανὰ νὰ ἐπισημάνουν τὶς διαφορὲς τῶν δύο φύλων καὶ νὰ ἀναγνωρίσουν ὅτι κάθε φύλο εἶναι συγκεκριμένο καὶ σταθερὸ στὸν ἄνθρωπο.

Κάποια παιδιὰ ὅμως, ἐξαιτίας τοῦ περιβάλλοντος καὶ στὴν ἡλικία αὐτὴ ἀλλὰ καὶ πολὺ ἀργότερα δὲν ἔχουν τὴν ἱκανότητα τοῦ διαχωρισμοῦ τῶν φύλων καὶ αὐτὸ τοὺς συνοδεύει ὡς τὴν ἐνηλικίωση ἀποτελώντας θετικὸ παράγοντα γιὰ τὴν ἐπιλογὴ ἐρωτικοῦ συντρόφου ἀπὸ τὸ ἴδιο φύλο.

Εἶναι γνωστὸ ὅτι ἡ προσωπικότητα τοῦ ἀνθρώπου διαμορφώνεται μέσα στὸ πλαίσιο τῶν ψυχικῶν δομῶν του σὲ συσχετισμὸ μὲ τὶς βιολογικὲς καὶ τὶς περιβαλλοντικὲς συνθῆκες ποὺ τὸν περιβάλλουν. Οἱ βιολογικοὶ παράγοντες, μέσῳ τῶν ὁρμονικῶν λειτουργιῶν, καθορίζουν τὸν σεξουαλικὸ προσανατολισμὸ τοῦ ἀνθρώπου. Ὅμως ἡ ἀνάπτυξη τοῦ ἀνθρώπου, κατὰ τὴν θεωρία τοῦ συμπεριφορισμοῦ, ἐξελίσσεται καὶ μέσῳ τῆς μίμησης καὶ τῆς μάθησης. Κατὰ συνέπεια ἡ διαμόρφωση τῆς σεξουαλικῆς ταυτότητας ἐξαρτᾶται ἐπίσης ἀπὸ τὶς περιβαλλοντικὲς ἐπιδράσεις ποὺ δέχονται τὰ παιδιὰ.

Τὸ βασικὸ περιβάλλον, στὸ ὁποῖο ἀναπτύσσονται τὰ παιδιὰ, εἶναι ἡ οἰκογένεια. Αὐτὴ εἶναι καὶ ὁ κυριότερος παράγοντας στὴ διαμόρφωση τῆς σεξουαλικῆς ταυτότητας τοῦ παιδιοῦ. Οἱ γονεῖς εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ θὰ βο-

ηθήσουν τὸ παιδί στὸ νὰ ἀνακαλύψει τὶς φυσιολογικές του ἀνάγκες καὶ νὰ διαμορφώσει τὸν σεξουαλικό του προσανατολισμό. Ὑπάρχει βέβαια ὁ προβληματισμός, ἐὰν ὁ σεξουαλικὸς προσανατολισμὸς τῶν γονέων (έτεροφυλόφιλοι, ὁμοφυλόφιλοι ἢ ἀμφιφυλόφιλοι) ἐπηρεάζει θετικὰ ἢ ἀρνητικὰ στὴν ἐξέλιξη τῆς σεξουαλικῆς ταυτότητας τοῦ παιδιοῦ. Στὸ σημεῖο αὐτὸ συγκρούεται ἡ θεωρία τῆς βιολογικῆς αἰτιολογίας μὲ τὴν θεωρία τῆς περιβαλλοντικῆς ἐπιρροῆς στὴ διαμόρφωση τῆς ὁμοφυλοφιλικῆς σεξουαλικῆς ταυτότητας¹⁹⁵.

Ἄν τὸ παιδί μεγαλώνει σὲ ἓνα αὐστηρὸ καὶ ἀδιάφορο περιβάλλον, σίγουρα ἀποκτάει ψυχικὰ τραύματα, τὰ ὁποῖα θὰ μειώσουν τὴν αὐτοπεποίθησή του ἀποδυναμώνοντας τὴ δομὴ τῆς προσωπικότητάς του. Ἔτσι θὰ εἶναι συνεσταλμένο καὶ θὰ παραιτεῖται ἀπὸ κάθε προσπάθεια ἐμπειρικῶν πειραματισμοῦ, στοιχείου σημαντικοῦ γιὰ τὴν ἀνάπτυξη καὶ τῆς σεξουαλικῆς ταυτότητας.

Στὴν οἰκογένεια συνήθως ὑπάρχει κάποια δυσκολία νὰ μιλήσουν οἱ γονεῖς ἢ νὰ ἐνημερώσουν τὰ παιδιά γιὰ θέματα σεξουαλικότητας. Οἱ ἴδιοι δὲν ἐκφράζονται σεξουαλικὰ καὶ κατὰ συνέπεια τὰ παιδιά δὲν ἀποκτοῦν θεωρητικὰ μία πρώτη γνωριμία μὲ τὴ σεξουαλική τους ταυτότητα.

195. Environment and sexual orientation, https://en.wikipedia.org/wiki/Environment_and_sexual_orientation, ὅπου καὶ σχετικὴ πλούσια βιβλιογραφία (20-9-2015).

Με τὸν τρόπο αὐτό, ἡ πληροφόρηση τῶν παιδιῶν περὶ τῶν σεξουαλικῶν θεμάτων ἀφήνεται στὸ σχολικὸ περιβάλλον, ὅπου τὸ παιδί βρίσκεται ἀντιμέτωπο μὲ νέες γνωριμίες καὶ ἐπαφές. Ὅσο ὅμως καὶ νὰ εἶναι ὠφέλιμη ἡ σεξουαλικὴ ἀγωγή στὸ σχολεῖο ἀπὸ εἰδικούς, πολὺ περισσότερο σημαντικὴ καὶ ὠφέλιμη εἶναι ἡ ἐπικοινωνία ποὺ συντελεῖται στὶς δυναμικὲς τῆς οἰκογενειακῆς κοινωνίας γιὰ ζητήματα σεξουαλικῆς ἀγωγῆς. Ἡ οἰκογένεια ἀποτελεῖ τὴ βάση, ἀπὸ ὅπου ὁ νέος ἄνθρωπος ἐτοιμάζεται γιὰ τὴν κοινωνικὴ του πορεία, γιὰτὶ δίνει τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα ποὺ θὰ τὸν βοηθήσουν στὴν ὁμαλὴ ἢ μὴ ὁμαλὴ ἔνταξή του.

Σ' αὐτό, παράλληλα, συντείνει πολλὲς φορὲς καὶ ἡ ἀλλοπρόσαλλη ἢ ξενοφοβικὴ συγκρότηση τῶν συγχρόνων κοινωνιῶν, παρὰ τὴν ἐκρηκτικὴ πρόοδο τῶν τεχνολογιῶν ποὺ ὑπόσχονται ποιότητα καὶ ἰσορροπία ζωῆς.

Ὁ ἄνθρωπος, κατ' ἐξοχὴν κοινωνικὸ ὄν ἀπὸ τὴ δημιουργία του, τοποθετήθηκε σὲ κοινωνία μὲ τὸν δημιουργό του καὶ τὸν συνάνθρωπο στὸ πλαίσιο λειτουργίας τῆς ἄριστης κοινωνίας τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Δὲν κατόρθωσε ὅμως νὰ ἀξιοποιήσῃ τὴν εὐκαιρία αὐτὴ καὶ κατέληξε στὴν ἀπόρριψη τῆς ἄμεσης κοινωνίας μὲ τὸν Θεὸ ἐξαιτίας τῆς ἐγκεντρικότητος ποὺ τοῦ ὑπαγόρευσε ἡ ἀνώριμη ἐλευθερία του. Ἔτσι παρέμεινε σὲ ἓνα διαρκῆ διάλογο μὲ τὸν συνάνθρωπό του, προκειμένου νὰ ρυθμίζει τὶς διαπροσωπικὲς σχέσεις του μὲ τὸ κοινωνικὸ σύνολο μέσα στὸ ὁποῖο ζεῖ καὶ κινεῖται. Ὅταν οἱ σχέσεις αὐτὲς συντελοῦν σὲ κατανόηση καὶ ἀποδοχὴ

τοῦ πλησίον, τότε ἐπιτυγχάνεται ἡ σύγκλιση καὶ ἡ ἐνότητα τοῦ κοινωνικοῦ σώματος. Ὅταν ὅμως ἐγωιστικὰ ὀχυρώνεται πίσω ἀπὸ τὸν ἀτομισμό του, παράγωγο τοῦ ἐγωισμοῦ, τότε ἀπομονώνεται καὶ αὐτοαποκλείεται ἀπὸ τὴν κοινωνία μὲ τὸν ἄλλο, τὸν διαφορετικὸ ἀπὸ αὐτόν.

Μὲ τὴν ἐξέλιξη καὶ τὴν ὀργάνωση τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς στὴν πορεία τοῦ ἀνθρώπου μέσα στὴν ἱστορία, φθάσαμε στὴν σημερινὴ πραγματικότητα τῶν πολυπληθῶν καὶ πολυπολιτισμικῶν κοινωνιῶν, μὲ τὰ πολλὰ καὶ σύνθετα προβλήματα τους. Αὐτὴ ἡ ποικιλία δημιουργεῖ στὰ μέλη τῶν σημερινῶν κοινωνιῶν ἓνα φόβο καὶ μία ἀνασφάλεια πρὸς τὴν κατανόηση καὶ τὴν ἀποδοχὴ τοῦ ἄλλου ποὺ εἶναι διαφορετικὸς. Ἡ πραγματικότητα αὐτὴ ἔχει δημιουργήσει μία συμπεριφορὰ μεταξὺ τῶν κοινωνικῶν ὁμάδων, ἡ ὁποία χαρακτηρίζεται ὡς ρατσισμὸς. Οἱ δυτικὲς κοινωνίες, στὸ πλαίσιο τῆς ζύμωσης τῶν διαφορετικῶν κοινωνικῶν ἢ φυλετικῶν ὁμάδων ποὺ περιλαμβάνουν, μετὰ ἀπὸ διεκδικήσεις καὶ πολιτικὲς συζητήσεις ἔχουν διαμορφώσει ἓνα νομικὸ πλαίσιο γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τοῦ ρατσισμοῦ. Ὅμως παρόλα αὐτὰ ὁ ρατσισμὸς ὡς φαινόμενο κοινωνικὸ δὲν ἔχει ἐξαλειφθεῖ. Θὰ μπορούσε κάποιος νὰ ὑποθέσει ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς καλλιέργειας τῆς ἀτομικότητας στὸν σύγχρονο ἄνθρωπο, ὁ ὁποῖος, χωρὶς τὴν ἀγάπη ὡς τὸ κύριο συνεκτικὸ στοιχεῖο τῆς κοινωνίας, προσπαθεῖ μὲ ἓνα ἀπόλυτα ἀνθρωποκεντρικὸ μοντέλο νὰ ἐπιτύχει τὴν πραγματικὴ κοινωνία.

Ἡ ζωὴ τῆς πρώτης Ἐκκλησίας ὑπέδειξε μὲ τὸν καλύτερο τρόπο τὸν δρόμο μιᾶς ἀντιρατσιστικῆς κοινωνίας, ἐφαρμόζοντας τὰ λόγια τοῦ ἀποστόλου Παύλου, «οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος οὐδὲ Ἑλληγν, οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος, οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ, πάντες γὰρ ὑμεῖς εἰς ἓστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ»¹⁹⁶. Ὁ ζῆλος τῶν πρώτων χριστιανῶν, γιὰ νὰ ἀκολουθήσουν τὸ παράδειγμα τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἀποστόλων, ὑπῆρξε ἡ κινητήρια δύναμη, ὥστε νὰ εἶναι γι' αὐτοὺς «ἡ καρδιά καὶ ἡ ψυχὴ μία»¹⁹⁷. Γιὰ τὴν ὑπέρβαση τοῦ ἐγωκεντρικοῦ καὶ ἀτομικιστικοῦ χαρακτήρα τῆς σύγχρονης ρατσιστικῆς κοινωνίας, εἶναι ἀπαραίτητο τὰ μέλη της νὰ ἐμπνευστοῦν ἀπὸ τὴν εὐαγγελικὴ ἀγάπη, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸν καταλύτη γιὰ κάθε πραγματικὴ κοινωνία. Πρὸς τὴν ἐξέταση τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς αὐτῆς διεξόδου, ἀλλὰ καὶ τῆς θεολογικῆς της θεμελίωσης στρέφουμε εὐθὺς τὸν λόγο.

196. Γαλ. 3,28.

197. Πράξ. 4,32.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ
ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΚΗ
ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ

1. Θεολογία, Ἑτερότητα - Φύλο.

Στὸ πρῶτο κεφάλαιο τῆς Γενέσεως στὴν Ἁγία Γραφή περιγράφεται ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου. Ὁ Τριαδικὸς Θεὸς ἐνεργεῖ μὲ ἀγάπη καὶ δημιουργεῖ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος τὸ χωροχρονικὸ πλαίσιο, μέσα στὸ ὁποῖο τοποθετεῖ τὸ τελειότερο δημιούργημά του, τὸν ἄνθρωπο. Κατὰ τὶς πρῶτες ἡμέρες τῆς δημιουργίας παρουσιάζεται μὲ ἔμφαση ὁ διαχωρισμὸς τῶν ἑτερογενῶν στοιχείων. Διαστέλλονται τὰ ἑτερογενῆ στοιχεῖα, ξεχωρίζει τὸ φῶς ἀπὸ τὸ σκοτάδι, τὸ ὑγρὸ στοιχεῖο ἀπὸ τὴν ξηρά, ὁ ζωικὸς κόσμος ἀπὸ τὸν φυτικό.

Τὴν ἕκτη ἡμέρα ὁ Θεὸς δημιουργεῖ τὸν ἄνθρωπο· «καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς»¹⁹⁸. Ἡ χρῆση ἐδῶ τοῦ ἐνικοῦ καὶ τοῦ πληθυντικοῦ σηματοδοτεῖ ταυτόχρονα τὴν ἐνότητα ἀλλὰ καὶ τὴν ἑτερότητα ποὺ ὑπάρχει στὸ ἀνθρώπινο γένος. Ἡ ἀνθρώπινη φύση εἶναι ἐνιαία, ἀλλὰ διακρίνεται σὲ προσωπικὸ ἐπίπεδο στὸν ἄνδρα καὶ στὴ γυναίκα. Ἡ διαφορετικότητα τῶν φύλων δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα δύο δημιουργικῶν ἐνεργειῶν, ἀλλὰ εἶναι μία ἐσωτερικὴ διαφορὰ τῆς ἀνθρώπινης φύσης¹⁹⁹. Αὐτὴ ἡ ἐξ ἀρχῆς παρουσία τοῦ φύλου

198. Γέν. 1,27.

199. ΜΑΡΚΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΚΟΣΤΑ ΝΤΕ ΜΠΟΓΚΑΡ, *Πειρασμὸς καὶ τραῦμα, μία Χριστιανικὴ ματιὰ στὴν ὁμοφυλοφιλία*, ἐκδ. Ἐν Πλῶ, μτφρ. Πολυξένη Τσαλίκη-Κιοσόγλου, Ἀθήνα 2014, σ. 24.

στὸν ἄνθρωπο ἐπιβεβαιώνεται καὶ μὲ τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ· «ὁ ποιήσας ἀπ' ἀρχῆς ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς»²⁰⁰, καί· «ἀπὸ μὲν ἀρχῆς κτίσεως ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς ὁ Θεός»²⁰¹.

Ἡ διαίρεση τῶν φύλων δόθηκε στὴν ἀνθρώπινη φύση, γιατί ὁ Θεὸς προέβλεψε τὴν πτώση καὶ θέλησε νὰ δώσει τὴν δυνατότητα τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὸν συμβατὸ τρόπο τῶν ζώων. Ἄν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔπεφτε, θὰ εὑρίσκε ἄλλον τρόπο ὁ Θεὸς γιὰ τὴν αὔξηση τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ὅπως καὶ στοὺς ἀγγέλους πρὶν τὴν πτώση τοῦ Ἐωσφόρου²⁰². Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὴν τεκνογονία, ἡ διάκριση τῶν φύλων ἔχει στόχο καὶ τὴν ἀνάπτυξη τῶν διαπροσωπικῶν σχέσεων στὸ πλαίσιο τῆς ἀνακαλύψεως καὶ τῆς ἀποδοχῆς τοῦ ἄλλου. Ὁ ἄνθρωπος καλεῖται μέσα ἀπὸ τὴν διαπροσωπικὴ σχέση τῶν φύλων νὰ ἀνακαλύψει τὴν ἐσχατολογικὴ ἀγάπη, ἡ ὁποία νικᾷ καὶ καταργεῖ τὸν θάνατο. Ἐπειδὴ ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἀπέτυχε νὰ ἐνωθεῖ μὲ τὸν Θεό, τοῦ δίδεται τώρα ἡ εὐκαιρία μὲ τὴν διαφυλικὴ διάκριση νὰ ἀνατρέψει τὴν ντροπὴ ποὺ ἔνωσε μετὰ τὴν πτώση (φύλλα συκῆς). Συνδεόμενος μὲ τὸ ἀντίθετο φύλο ἀποκαθιστᾷ μία ἐνότητα, ἀπὸ τὴν ὁποία ἀναπαράγεται ἡ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν τεκνογονία. Ἡ συνάφεια ἀνδρα καὶ γυναίκας, ὡς γαμικὴ

200. *Ματθ.* 19,4.

201. *Μάρκ.* 10,6.

202. Βλέπε ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ, *Περὶ κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου*, ιζ', PG 44, 188-192.

συνομιλία, είναι εὐλογημένη ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή τῆς δημιουργίας καὶ ἀποτελεῖ τὸ ὄντολογικὸ θεμέλιο τοῦ γάμου, ὅπως αὐτὸ ἐκφράζεται μὲ τὸ στόμα τοῦ ἰδίου τοῦ Θεοῦ· «καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν»²⁰³.

Ἡ ἐντολὴ «αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε» ἀποτελεῖ παραχώρηση τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴ συνέχεια τῆς δημιουργίας. Δὲν θὰ ἦταν δυνατὸν νὰ συνεχίσει τὸ ἀνθρώπινο γένος νὰ ὑπάρχει μετὰ τὴν πτώση (ποῦ ἐπέφερε τὸν θάνατο), ἐὰν δὲν ὑπῆρχε ἡ δυνατότητα τῆς γεννήσεως νέων ἀνθρώπων. Τὴν ἀποτυχία τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἐπιτύχει τὴν ἔνωση μὲ τὸν Θεό, τὴν θεράπευσε ὁ Θεὸς μὲ τὴν ἀλληλοπεριχωρούμενη διάκριση τῶν φύλων. Τώρα πλέον ὁ ἄνθρωπος ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ προσφέρει καὶ νὰ προσλάβει τὴν χαμένη θεία ἀγάπη στὸ πρόσωπο τοῦ ἄλλου, τὸν ὁποῖο ἀναγνωρίζει ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή τῆς ἐπικοινωνίας λέγοντας: «τοῦτο νῦν ὅστοῦν ἐκ τῶν ὀστέων μου καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός μου»²⁰⁴. Ἡ ταυτότητα τῆς φύσης, ὡς βάση γιὰ τὴν κατανόηση τοῦ ἄλλου, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐρωτικὴ ἔλξη, ὡς κινητήρια δύναμη μετὰ τοῦ ἀνδρα καὶ τῆς γυναίκας, εἶναι οἱ προϋπόθεσεις γιὰ τὴν ἐνότητα τῶν προσώπων μὲ τὴν ὑπαρξιακὴ ἀγάπη καὶ τὴν ἀναφορὰ τους στὸν Θεό. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ὀλοκληρώνεται τελικὰ ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴ συμπληρωματικότητα τῶν ἀντίθετων φύλων στὴν πορεία πρὸς τὸν ἁγιασμό καὶ τὴν ὁμοίωση μὲ τὸν Θεό.

203. Γέν. 2,24.

204. Γέν. 2,23.

Ἡ δημιουργία τῶν δύο φύλων στὸν ἄνθρωπο, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὶς θεολογικὲς ἐρμηνεῖες ποὺ ἀναφέρονται στὴ χρονικὴ στιγμή τῆς δημιουργίας τοῦ φύλου καὶ ὄχι στὴ λειτουργικότητά τους, ἐξυπηρετεῖ τὴν ἀναπαραγωγή. Οἱ ἀρχὲς τῆς γενέσεως εἶναι τὸ ἀρσενικὸ καὶ τὸ θηλυκὸ. Τὸ ἀρσενικὸ κατέχει τὴν ἀρχὴ τῆς κίνησης καὶ τῆς γένεσης καὶ τὸ θηλυκὸ κατέχει τὴν γενετικὴ ὕλη. Ἔτσι διαφέρουν συστατικὰ μὲ τὸ νὰ ἔχουν διαφορετικὲς ἰκανότητες καὶ τὰ κατάλληλα διαφορετικὰ ἀνατομικὰ μέρη. Κάθε λειτουργία ἀπαιτεῖ τὰ σχετικὰ διαφοροποιημένα ὄργανα ποὺ ἔχουν σαφὴ χαρακτήρα στὸ ἀρσενικὸ καὶ τὸ θηλυκὸ²⁰⁵.

Αὐτὸ ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὴν ἀνατομία τῶν σωμάτων, στὴν ὁποία εἶναι σαφῶς διακριτὰ τὰ ὄργανα τοῦ κάθε φύλου. Τὸ μὲν ἀνδρικό μόριο τοποθετεῖται ἐξωτερικὰ καὶ μὲ μορφὴ δυνατότητας διείσδυσης γιὰ τὴ μεταφορὰ τοῦ σπέρματος, τὸ δὲ θηλυκὸ ἐσωτερικὰ μὲ τὴν δυνατότητα ὑποδοχῆς τοῦ σπέρματος γιὰ τὴ γονιμοποίηση καὶ τὴ φιλοξενία τῆς δημιουργημένης ζωῆς, ἕως τὴν στιγμή τοῦ τοκετοῦ. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀμφισβητηθεῖ ἀπὸ ὅποιονδήποτε αὐτὴ ἡ χαρακτηριστικὴ διάκριση τῶν φύλων, ποὺ ἐμφανέστατα προσδιορίζει τὸ ἀρσενικὸ καὶ τὸ θηλυκὸ, τὸν ἄνδρα καὶ τὴ γυναίκα.

Ἐπίσης δὲν εἶναι δυνατόν αὐτὴ ἡ διαφορὰ νὰ περιορίζεται μόνον στὸ ἀνατομικὸ βιολογικὸ μέρος τῆς

205. ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ, *Περὶ ζῴων γενέσεως* Α, 716a-b.

άνθρωπινης φύσης. Ἡ πολύπλοκη διασύνδεση τῶν ὀργάνων μὲ τὸ νευρικό σύστημα καί ὡς ἐκ τούτου μὲ τὸν εὐαίσθητο ψυχικό κόσμο τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελεῖ ἕνα ἀδιάσπαστο σύνολο. Τὸ ὁρμονικό σύστημα τοῦ κάθε φύλου εἶναι ἐφοδιασμένο μὲ μηχανισμούς, οἱ ὁποῖοι δροῦν καταλυτικὰ στὴν ψυχοσωματικὴ ὑπόσταση τοῦ ὅλου ἀνθρώπου.

Στὴ φυσικὴ κατάσταση τῶν φύλων, ὅπου τὸ καθένα ἐξυπηρετεῖ τὸν σκοπὸ γιὰ τὸν ὁποῖο δημιουργήθηκε, ὅταν γίνεῖ ὁποιαδήποτε παρέμβαση, τότε αὐτὸ ἀλλοιώνεται καὶ λειτουργεῖ παρὰ φύσιν. Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη, ὅταν ἐκεῖνο ποὺ διαφοροποιεῖ τὸ ἀρσενικό ἀπὸ τὸ θηλυκὸ ὑποστῆι κάποια μεταβολή, τὴ συνοδεύουν πολλὲς ἄλλες μεταβολές, ὅπως συμβαίνει σὲ κάθε ἀλλαγὴ μιᾶς «ἀρχῆς»²⁰⁶.

2. Θεολογία καὶ Ἀνθρωπολογία.

Στὴ σύγχυση ποὺ δημιουργοῦν οἱ ἐπιστῆμες, μὲ τὶς ἔρευνες καὶ τὰ ἀποτελέσματά τους στὸ ζήτημα τῆς ὁμοφυλοφιλίας, ἡ θεολογία ἔρχεται νὰ προσφέρει ἕνα σταθερὸ ὑπόβαθρο, πάνω στὸ ὁποῖο μπορεῖ νὰ στηριχθεῖ ἡ προσέγγιση τοῦ θέματος σὲ ἐπίπεδο ἀρχῶν.

Ἡ θεολογία τοποθετεῖ τὸν ἄνθρωπο στὴν ἀξία τοῦ «ὄντος» τὸ ὁποῖο θὰ ὀλοκληρωθεῖ στὰ ἔσχατα, τοποθετημένο στὴν «καινὴ κτίση» ποὺ τοῦ ἐπιφυλάσσει ἡ ἀγαθότητα καὶ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ.

206. Ὅπ. παρ., Α 716α.

Προκειμένου να προσεγγίσουμε θεολογικά τὸν ἄνθρωπο σὲ ὅλες του τὶς ἐκφράσεις καὶ συμπεριφορές, θεωροῦμε ὡς ἀφετηρία τὴν ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ περὶ τοῦ ἀνθρώπου. Πῶς τὸν ἔπλασε, ποιὰ εἶναι ἡ ὑπαρξιακὴ του προοπτικὴ καὶ πῶς θὰ τὴν ἐπιτύχει. Ἡ ἀρχὴ εἶναι ἡ «κατ' εἰκόνα Θεοῦ» δημιουργία του καὶ ὁ σκοπὸς εἶναι ἡ ὁμοίωσή του μὲ τὸν Θεὸ καί, τέλος, ἡ κατάληξή του, ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Τὸ πρότυπο ζωῆς εἶναι καὶ παραμένει ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος, ὡς ἱστορικὸ πρόσωπο, ἔδειξε τὴν ἄριστη ὁδὸ γιὰ τὴν σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐὰν δὲν δεχτοῦμε αὐτὲς τὶς ἀρχές, τότε δὲν μποροῦμε νὰ συζητοῦμε γιὰ προοπτικὲς κατανόησης καὶ κοινωνίας μὲ τὶς διαφοροποιημένες ὁμάδες τῶν συνανθρώπων μας, ὅπως εἶναι οἱ ὁμοφυλόφιλοι. Εἶναι δεδομένη γιὰ τὴ θεολογία ἢ γνώση περὶ τῆς κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν Θεό. Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ἐρμηνεύοντας τὸν ἀποκαλυπτικὸ λόγον τῶν Γραφῶν, διετύπωσαν μὲ ξεκάθαρη θεολογικὴ ὀρολογία τὸ φαινόμενο ἄνθρωπος στὸ εὖρος του, ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὸ μεγαλεῖο τοῦ ἀνθρώπου στὸν Παράδεισο, συνεχίζει στὴν μεταπτωτικὴ του περιπλάνηση, γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῶν τραυμάτων του, καὶ καταλήγει στὰ ἔσχατα ὡς νικητὴς τοῦ θανάτου στὸ ὄνομα τοῦ ἀναστημένου Χριστοῦ.

Οἱ σκέψεις καὶ οἱ προσεγγίσεις ἐπὶ τοῦ θέματος εἶναι ἀναγκαῖο νὰ στηριχθοῦν στὴν παράδοση καὶ τὴν

ἐμπειρία τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας μας. Θεωροῦμε ὅτι δὲν ὑπάρχει καλύτερο κριτήριο καὶ οἰκειότερο στὴν ἀνθρώπινη φύση ἀπὸ τὴν παράδοση τῆς Ἐκκλησίας μας ποὺ δημιουργήθηκε ἀπὸ τὴν ἐμπειρία καὶ τὴν σοφία τῶν ἁγίων της. Ὅταν ἀναφερόμαστε στοὺς Πατέρες, δὲ μιλοῦμε γιὰ πρόσωπα τὰ ὁποῖα ἔζησαν σὲ μακρινούς χρόνους στὸ παρελθόν. Δὲν εἶναι στατικά πρόσωπα, ἀποτυπωμένα στὶς παραστάσεις τῶν τοιχογραφιῶν τῶν μονῶν ἢ τῶν ναῶν μας, οὔτε ἐπίσης ἀποτελοῦν κληρονομημένα κειμήλια ποὺ φυλάμε στὰ εἰκονίσματα τῶν σπιτιῶν μας.

Οἱ ἅγιοι τῆς Ἐκκλησίας συμπορεύονται μαζί μας στὸν καθημερινό μας ἀγώνα καὶ μᾶς ἐνισχύουν μὲ τὴ χάρη ποὺ ἀπέκτησαν ἀγωνιζόμενοι στὴν ἐπίγεια ζωὴ τους. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἡ ἀστείρευτη πηγή, ἀπὸ τὴν ὁποῖα μέσα στὸ χρόνο ἀναβλύζει ἡ ἀγιότητα καὶ ἀρδεύει τὸν κόσμο μὲ τὴν ἀνάδειξη Πατέρων ἕως σήμερα. Ἡ παρουσία τῶν Πατέρων καὶ ἡ θεολογία τους δὲν ὀριοθετεῖται χρονικά, ἀλλὰ ἐκτείνεται ἀπὸ τὴν ἴδρυση τῆς Ἐκκλησίας ἕως τὰ ἔσχατα²⁰⁷.

Ὁ λόγος ποὺ ἐπιλέγουμε αὐτὴ τὴν πορεία εἶναι γιὰτὶ χρειάζομαστε ἔμπνευση ἀπὸ τὶς πολυτιμες διδασκαλίες τους. Δὲν ἀποτελεῖ ρομαντικὴ διάθεση αὐτὴ ἡ χρονικὴ ἐπιστροφή στοὺς πνευματικούς μας προγόνους, οὔτε γίνεται ἀπὸ περιφρόνηση τῶν δεδομένων τῆς ἐποχῆς μας ποὺ τόσο γρήγορα ἀλλάζουν στὸ παί-

207. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΑΤΖΑΡΙΔΗ, *Θεσμὸς καὶ χάρισμα*, σ. 121.

σιο τῶν ἐξελίξεων τῆς σύγχρονης ζωῆς. Ἡ πείρα τους καὶ τὸ πνεῦμα μὲ τὸ ὁποῖο ἀντιμετώπισαν τὰ προβλήματα τῆς ἐποχῆς τους ἔχουν διαχρονικὸ χαρακτήρα. Ἐξάλλου τὰ βαθύτερα προβλήματα τῶν ἀνθρώπων παραμένουν τὰ ἴδια στὴν ἱστορικὴ τους πορεία ἀνὰ τοὺς αἰῶνες.

Τὰ προβλήματα τοῦ ἀνθρώπου διαφοροποιοῦνται ἀπὸ ἐποχὴ σὲ ἐποχὴ, περισσότερο στὴ μορφή παρὰ στὴν οὐσία τους, καὶ εἶναι σημαντικὸ νὰ προσεγγίζονται μὲ ἐνδιαφέρον καὶ εὐαισθησία. Ἡ κατάστασις αὐτὴ ἀπαιτεῖ νὰ λαμβάνονται ὑπόψιν τὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὰ τοῦ κάθε ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ τοῦ περιβάλλοντος στὸ ὁποῖο ζεῖ. Ἐπίσης εἶναι σημαντικὸ νὰ ἀναπτυχθεῖ τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ μίαν αὐτογνωσία τῶν ποιμένων καὶ τῶν πιστῶν στὴν προσπάθεια ἐπικοινωνίας μεταξὺ τους ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας²⁰⁸.

Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἔδωσαν τὸν τύπο τῆς ποικιλίας ποὺ ἀπαιτεῖ μίαν ὀλοκληρωμένη προσωπικότητα. Εἶχαν σφαιρικὴ μόρφωση, ἐμπειρικὴ θεολογία, μέσῳ τῆς προσωπικῆς τους ἀσκήσεως, καὶ κοινωνικὴ εὐαισθησία γιὰ τὸν πλησίον. Δὲν συγκρούονταν μεταξὺ ὕλης καὶ πνεύματος, ἀλλὰ ἔδιναν στὸ καθένα τὴν ἀξία καὶ τὴ θέση του στὴ ζωὴ. Τὰ χαρίσματα τοῦ Θεοῦ τὰ ἀξιοποιοῦσαν στὴ θεσμικὴ τους θέση ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ μυστικὸ τῆς ἐπιτυχίας τους ἦταν ἡ ἔμπνευσις καὶ ἡ δύναμη ποὺ ἀντλοῦσαν ἀπὸ τὸν οὐρανό, γιὰ

208. Ὅπ. παρ., σ. 123.

νά αντιμετώπισουν σωστά τὰ προβλήματα τῆς γῆς. Ἡ ἀσφαλέστερη προϋπόθεση γιὰ τὴ σωστὴ θεώρηση καὶ αντιμετώπιση τῶν ἐπὶ τῆς γῆς προβλημάτων τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ στροφὴ πρὸς τὸν οὐρανό²⁰⁹.

Οἱ Πατέρες, ζώντας ὑπαρξιακὰ τὸν πόνο καὶ τὰ προβλήματα τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς τους, ἔδωσαν ὑπεύθυνα καὶ βιωματικά τὴν προσωπικὴ τους μαρτυρία. Αὐτὸ προκαλεῖ καὶ ἀπαιτεῖ τὴ συναίσθηση τῆς εὐθύνης τῶν σημερινῶν ποιμένων, προκειμένου νὰ δώσουν τὸ παρὸν στὴ σημερινὴ πραγματικότητα. «Ἡ ἀνάγκη νὰ ἀκουστῆ ἡ φωνὴ τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ νὰ δοθεῖ μὲ λόγος καὶ τρόπο ζωῆς ἡ μαρτυρία τῆς στὴν ἐποχὴ μας εἶναι ἐπιτακτικὴ. Ἀπαιτεῖται ὅμως πάντοτε καὶ ἡ ἀνάλογη διάκριση. Ὁ κόσμος δὲν χρειάζεται τὴν ἀλαζονεῖα τῆς ἀλήθειας, αὐτὴ τὴν ἀποστρέφεται καὶ ὄχι ἄδικα. Χρειάζεται ὅμως, καὶ μάλιστα ἐπιτακτικά, τὴν προάσπιση τῆς ἀλήθειας καὶ πρωτίστως τῆς ἀλήθειας τοῦ προσώπου»²¹⁰.

Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, ποὺ προτυπώθηκε στὴν Παλαιὰ Διαθήκη καὶ ἔλαβε τὴ μυστηριακὴ τῆς ὑπόστασης στὴν Καινὴ Διαθήκη, εἶναι τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Ἀποτελεῖ τὸν τόπο ὅπου ἐν χρόνῳ ὁ ἄνθρωπος βρίσκει τὴν κατάλληλη κοινωνία γιὰ τὴν ὀλοκλήρωση καὶ τὴν καταξίωσή του. Εἶναι τὸ πανδοχεῖο, ὅπου βρίσκει καταφύγιο κάθε ἀναγκασμένος ποὺ θὰ τὸ θελήσει.

209. Ὅπ. παρ., σ. 125.

210. Ὅπ. παρ., σσ. 139-140.

Εἶναι τὸ θεραπευτήριον γιὰ κάθε ἀσθένεια, γιὰ κάθε πληγή, ποὺ ταλαιπωρεῖ τὸν μεταπτωτικὸ ἄνθρωπο. Σ' αὐτὴν συναθροίζονται-χωροῦν ἅγιοι καὶ ἁμαρτωλοί, ὑγιεῖς καὶ ἀσθενεῖς, μικροὶ καὶ μεγάλοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ὁμοεθνεῖς καὶ ἀλλογενεῖς, ὁμοφυλόφιλοι καὶ ἕτεροφυλόφιλοι, ὅλη ἢ κτίσις ὅσοι τελικὰ πορεύονται ἐν μετανοίᾳ πρὸς τὸν γεμᾶτο ἀγάπη Θεοῦ. Ὡς πρότυπα ζωῆς προβάλλουν καθημερινὰ οἱ ἅγιοι ποὺ βίωσαν τὴν ἐν Χριστῷ ζωή, καθαρίστηκαν ἀπὸ τὰ πάθη, ἔφτασαν στὴ θέα τοῦ Θεοῦ καὶ ἔχουν παρρησία δεόμενοι γιὰ τὸν κόσμ²¹¹. Σύνοικοι, συμπορευτὲς καὶ ὁδηγοί, κάθε τραυματισμένου ἀπὸ τὴν ἁμαρτία καὶ τὶς συνέπειές της, μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀνάνηψης καὶ τῆς ἀναγέννησής του ἐν Χριστῷ. Ἡ Ἐκκλησία ἀγκαλιάζει μὲ τὴν καθολικότητά της τὸν κάθε ἄνθρωπο ποὺ θέλει νὰ ἐνταχθεῖ σ' αὐτὴν καὶ σκοπός της εἶναι νὰ ἀποκαταστήσει κάθε τραῦμα, προσφέροντας τὴν *συνουλώσιν*²¹² καὶ τὴν ἀποκατάσταση κάθε προσώπου στὸ ἀρχαῖο κάλλος τῆς εἰκόνας.

211. Εἶναι σημαντικό τὸ γεγονός ὅτι καθημερινά, στὴν ἀκολουθία τοῦ Ὁρθρου, διαβάζεται τὸ Συναξάρι τῶν ἁγίων, ὡς μία ἀδιάκοπη ὑπενθύμιση παραδείγματος-προτύπων πρὸς μίμηση, πρὸς ὅλους τοὺς μετέχοντες στὴν ἐν Χριστῷ ἀγωνιστικὴ πορεία πρὸς τὴ σωτηρία.

212. Πρβλ., *Ἱερεμ.* 40,6 «ἰδοὺ ἐγὼ ἀνάγω αὐτὴ συνουλώσιν καὶ ἴαμα».

3. Γένεση καὶ ἐνέργειες τῶν παθῶν.

Κανένα ἀπὸ τὰ δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ δὲν ἔσφαλε καὶ δὲν ξέφυγε ἀπὸ τὰ ὅρια ποῦ τοῦ ἔθεσε ὁ Θεὸς κατὰ τὴ δημιουργία, παρὰ μόνον ὁ ἄνθρωπος. Τὰ οὐράνια σώματα κινοῦνται ἄρμονικὰ καὶ ἡ ὑλικὴ κτίση ἀκολουθεῖ τὶς παραμέτρους ποῦ ἔλαβε κατὰ τὴν δημιουργία. Ἡ ἐλευθερία, ποῦ χάρισε ὁ Θεὸς στὸν ἄνθρωπο, «δυνάμει» εἶχε δύο κατευθύνσεις. Μία πρὸς τὴν συνάντηση μὲ τὸν Θεό, γιὰ τὴν ἐπίτευξη τῆς ὁμοίωσης μὲ Ἐκεῖνον καὶ μία πρὸς τὴν ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὸν Θεὸ ὡς ἀποτέλεσμα τοῦ ἐγωισμοῦ του. Γιὰ νὰ προλάβει ὁ Θεὸς τὴν ἀποτυχία τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ χάρισε ἐπιπλέον καὶ νόμο-προειδοποίηση ἀλλὰ καὶ τόπο, ὅπου θὰ μπορούσε νὰ ἀναπτυχθεῖ καὶ νὰ ζήσει κατὰ χάριν. Ἡ παραμονὴ του στὸν παράδεισο, μὲ τὴν τήρηση τῆς θεϊκῆς ἐντολῆς, θὰ τοῦ ἐξασφάλιζε ἀνώδυνη καὶ ἀμέριμνη ζωὴ γιὰ τὴν πορεία πρὸς τὴν θεία μακαριότητα. Ἡ περιφρόνηση τῆς ἐντολῆς ὅμως εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα τὴν φθορὰ τῆς ζωῆς μὲ κατάληξη τὸν θάνατο. Πλέον δὲν θὰ μπορούσε νὰ παραμείνει καὶ νὰ ζεῖ στὸν Παράδεισο, ἀφοῦ θὰ ἐπέλεγε τὴν δική του φθαρτὴ πορεία μακριὰ ἀπὸ τὸν Θεό²¹³. Ὁ ἄνθρωπος ὅμως δὲν διαχειρίστηκε πρὸς τὸ συμφέρον του ὅλες αὐτὲς τὶς εὐκαιρίες. Δὲν ἀντιλήφθηκε τὴν παγίδα τοῦ διαβόλου, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ἦταν ἀνταγωνιστῆς του καὶ οὔτε ἤθελε νὰ τὸν κρατήσει μακριὰ ἀπὸ τὴν θεϊκὴ ὀλοκλήρωση. Τὸ

213. Πρβλ. Μ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ, *Περὶ ἐνανθρωπήσεως*, PG 25,104BC.

ἀποτέλεσμα, μετὰ τὴν παράβαση τῆς ἐντολῆς καὶ τὴν ἀπομάκρυνσή του ἀπὸ τὸν Θεό, ἦταν νὰ αὐτονομηθεῖ καὶ νὰ φτάσει στὸ σημεῖο νὰ ἀντικαταστήσει τὸν Θεὸ μὲ εἶδωλα²¹⁴.

Μετὰ ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἐπιλογή, ἡ ἐξέλιξη ἦταν ἓνας διαρκῆς κατήφορος χωρὶς σταματημό. Προοδευτικὰ ἔφτασε ὁ ἄνθρωπος νὰ βυθίζεται σὲ κάθε παρανομία καὶ ἀδικία ἀσύστολα²¹⁵. Ἔτσι ἡ μία ἁμαρτία γεννᾷ τὴν ἐπομένη καὶ δὲν ὑπάρχει κάποιος νὰ νομοθετήσει γιὰ νὰ σταματήσει τὴν φθορὰ καὶ τὴν ἀδικία. Ἡ ἁμαρτία ἦταν κοινὴ σὲ ὅλους καὶ στὴν κατάστασι αὐτὴ δὲν ἦταν δύσκολο νὰ συμβοῦν καὶ τὰ παρὰ φύσιν ἁμαρτήματα²¹⁶.

Ἐνα ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἀνθρώπινης φύσης, μετὰ τὴν πτώσι, εἶναι ἡ ἀμέλεια, ἰδιαίτερα ὅταν ὁ ἄνθρωπος ζεῖ ἐγκλωβισμένος στὴν ἁμαρτία. Ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ, ἐκφρασμένη μὲ τὴν πατρικὴ ἀγάπη, δὲν τὸν ἐγκατέλειψε στὴν κατάστασι αὐτὴ, ἀλλὰ ἐπέλεξε ἀνθρώπους καὶ ἔδωσε τὸν Νόμο καὶ τοὺς προφῆτες τῆς Π. Διαθήκης, γιὰ νὰ ἀφυπνίσουν τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἀνθρώπου πάλι πρὸς τὸν Θεό, ἔχοντας μπροστὰ στὰ

214. Ὅπ. παρ., PG 25,172c.

215. «Οἱ υἱοί, σου ἐγκατέλιπόν με, καὶ ὤμνουν ἐν τοῖς οὐκ οὔσι θεοῖς· καὶ ἐχόρτασα αὐτοὺς καὶ ἐμοιχῶντο καὶ ἐν οἴκοις πορνῶν κατέλουν, ἵπποι θηλυμανεῖς ἐγενήθησαν, ἕκαστος ἐπὶ τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον αὐτῶν ἐχρεμέτιζον, μὴ ἐπὶ τούτοις οὐκ ἐπισκέψομαι; λέγει Κύριος, ἢ ἐν ἔθνει τοιούτῳ οὐκ ἐκδικήσει ἡ ψυχὴ μου;» Ἰερεμίας 5, 7-9.

216. Μ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ, ὅπ. παρ., PG 25,105 ABC.

μάτια του διδασκάλου να τον καθοδηγοῦν. Γνωρίζει ὁ Θεὸς ὅτι εἶναι εὐκολότερο νὰ διδαχθοῦν οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ φωτισμένους ὁμοίους τους, γιὰ τὸ πῶς θὰ ἐπιτύχουν τὰ ἀνώτερα²¹⁷.

Ὅταν ὁ ἄνθρωπος προσπαθεῖ νὰ καλλιιεργεῖ τὴν καθαρότητα μὲ τὴν ἐγκράτεια στὶς ἐπιθυμίες του, τότε ὁ νοῦς φωτίζεται καὶ παράγει καλοὺς λογισμοὺς. Ὅταν ὑποχωρήσουν τὰ πάθη καὶ ὑποταχθοῦν στὸν φωτισμὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τότε ὁ ἄνθρωπος ἔχει ὑγεία καὶ ἀποκτᾶ σωφροσύνη, ἡ ὁποία τοῦ ὑπαγορεύει καὶ τὶς φυσικὲς κινήσεις. Ὅταν ὅμως ἀφήνει τὸν ἑαυτό του, ἔρμαιο τῆς ἀκολασίας μὲ τὴν ἱκανοποίηση τῶν σαρκικῶν παθῶν, τότε ὁ νοῦς σκοτίζεται καὶ γεμίζει μὲ κακοὺς λογισμοὺς, οἱ ὁποῖοι τὸν ὠθοῦν σὲ μισανθρωπία²¹⁸. Αὐτὴ ἐκφράζεται καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ κυρίως καὶ πρὸς τὸν ἑαυτό του γιὰ τὸ πάθη τὸν ἐκφυλλίζουν καὶ τὸν ὀδηγοῦν στὴν ἀλογία. Ἡ ἀσυδοσία ὑποδουλώνει τὸν ἄνθρωπο στὶς ἐμπαθεῖς ἡδονές καὶ τὸν ἐκθέτει στὶς ἐπήρειες τῶν δαιμόνων, οἱ ὁποῖοι μὲ ἀπατηλὲς φαντασίες τὸν ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὴν ἀλήθεια. Ἡ συμπεριφορὰ του πλέον δὲν φανερώνει ἄνθρωπο ποὺ ἔχει κυρίαρχο τὸ νοῦ καὶ τὸν λόγο, ἀλλὰ ταυτίζεται μὲ τὰ ἄλογα ζῶα²¹⁹. Ὅποιος ἡγεμονεῦει στὰ

217. Ὅπ. παρ., PG 25,117A.

218. Μ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ, *Πρὸς τινὰ πολιτικόν, Σύνταγμα πάνου ὠφελιμώτατον καὶ πολυωφελέστατον*, PG 28, 1397A.

219. Πρβλ. «ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὧν οὐ συνῆκε, παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις καὶ ὠμοιώθη αὐτοῖς», *Ψάλμ.* 48,13 καὶ Μ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ, *Περὶ ἐνανθρωπήσεως*, PG 25,117C.

πάθη του γίνεται παθοκράτωρ καὶ ἐμποδίζει μὲ τὸν θεϊκὸ φόβο τὴν ἐνέργειά τους, ὅπως ἕνας δυνατὸς κυματοθραύστης, ποὺ ἀποκρούει καὶ ἐμποδίζει τὰ θαλάσσια κύματα νὰ βγοῦν καὶ νὰ πλημμυρίσουν τὴν ἀκτὴ²²⁰.

220. Μ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ, *Πῶς νοητέον τὸ «ὁ ἐμβλέψας γυναῖκα»*, PG 26,1256A καὶ PG 27,1369A.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ
ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ
ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

1. Ποιμαντική φροντίδα και βοήθεια.

Σήμερα παρατηρούμε ένα όξύμωρο φαινόμενο κατά την αντιμετώπιση των όμοφυλοφίλων στη σύγχρονη κοινωνία. Ἐνῶ προσπαθοῦν, τόσο οἱ ομάδες ΛΟΑΤ (Λεσβιακά, Ὀμοφυλόφιλα, Ἀμφισεξουαλικά καὶ Τρανσεξουαλικά ἄτομα) ὅσο καὶ κάποιοι αὐτοχαρακτηριζόμενοι ὡς «προοδευτικοί», νὰ παρουσιάσουν τὴν ὁμοφυλοφιλία ὡς ἀποδεκτὴ καὶ φυσιολογικὴ κατάσταση στὴν κοινωνία, προκαλώντας μάλιστα καὶ τὴν νομικὴ καὶ κοινωνικὴ τῆς κατοχύρωση, τελικὰ οἱ ὁμοφυλόφιλοι ὑβρίζονται, περιθωριοποιοῦνται καὶ ἀπορρίπτονται. Ἡ προοδευτικότητα δὲν προσδιορίζεται μὲ στοιχεῖα ποὺ μειώνουν τὴν ποιότητα ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ πρόοδος, ἡ ὁποία εἶναι χαρακτηριστικὸ τῆς δυναμικότητας τοῦ ἀνθρώπου ὡς δημιουργικοῦ ὄντος, δὲν δικαιολογεῖ καὶ ὁποιαδήποτε ἀλλαγὴ. Κατὰ συνέπεια πῶς θὰ ὠφελῆσει τὸν ἄνθρωπο μιὰ προοδευμένη κοινωνία μὲ ἀλλοιωμένες τὶς θεμελιώδεις ἀνθρώπινες σχέσεις; Ἡ πῶς θὰ λειτουργήσῃ μιὰ κοινωνία, τῆς ὁποίας τὰ μέλη θὰ ζοῦν ἀνταγωνιστικὰ σὲ ἓνα νομικὰ κατωχυρωμένο πλαίσιο²²¹;

221. Πρβλ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ (ΓΙΕΦΤΙΤΣ) Μητροπολίτου πρ. Ἐρζεγοβίνης, *Ἀπὸ τὴν ἐλευθερία στὴν ἀγάπη*, ἐκδ. Δόμος, Θεσσαλονίκη 2012, σ. 97.

Τὸ Εὐαγγέλιο, παρουσιάζοντας τὴ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ, ἔχει δώσει διαχρονικὰ τὸ περιεχόμενον τῶν διαπροσωπικῶν σχέσεων ποὺ φανερώνουν τὸν ἄνθρωπο ὡς ἄνθρωπο. Στὴν ἐκκλησιαστικὴ κοινωνία, τῆς ὁποίας τὸ θεμέλιο προσδιορίζεται ἀπὸ τὴν ἐντολὴ τῆς εὐαγγελικῆς ἀγάπης, σὲ ἀντίθεση μὲ τὴν ἐκκοσμικευμένη κοινωνία, οἱ ὁμοφυλόφιλοι ὡς πρόσωπα γίνονται δεκτοί, ὅπως καὶ κάθε ἄνθρωπος, γιατί εἶναι εἰκόνες τοῦ Θεοῦ. Εἶναι καὶ αὐτοὶ ἰσότιμα μέλη τῆς, ποὺ ἔχουν δικαίωμα νὰ ἀγωνιστοῦν μὲ τὴ θέλησή τους, γιὰ νὰ ἐλκύσουν τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ. Καλοῦνται, ὅπως ὅλοι οἱ πιστοί, νὰ ἀγωνιστοῦν γιὰ νὰ ζήσουν μὲ ταπείνωση, μετάνοια, ἄσκηση καὶ προσευχὴ προκειμένου νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὸ πάθος καὶ τὴ βασανιστικὴ ροπὴ τους.

Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ ὅμως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συμβιβάζεται μὲ τὴν ὁμοφυλοφιλικὴ σεξουαλικὴ πρακτικὴ, διότι αὐτὴ ἀποτελεῖ μεγάλη ἁμαρτία, ὅπως κάθε ἀσέλγεια καὶ ἀκαθαρσία. Δὲν θεωρεῖται ἁμαρτία τὸ γεγονὸς ὅτι κάποιοι ἄνθρωποι ἔχουν θηλυπρεπὴ συμπεριφορὰ ἐξαιτίας διαφόρων παραγόντων (ψυχολογικῶν, κοινωνικῶν ἢ βιολογικῶν), ἀλλὰ εἶναι ἁμαρτία ἢ κατάληξή τους σὲ μία σεξουαλικὰ ὁμοφυλοφιλικὴ πρακτικὴ. Στὴ θεολογία τῶν Πατέρων εἶναι σαφὴς ἡ ἐπισήμανση ὅτι στὴ φύση δὲν ὑπάρχει τίποτε κακόν. Ἡ προαίρεση τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἐκείνη ποὺ χαρακτηρίζει κάτι ὡς καλὸ ἢ κακὸ ἀνάλογα μὲ τὴν χρῆση του²²².

222. ΜΕΘΟΔΙΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ, *Ἐκλογαὶ καὶ λόγοι τινές, Περὶ τοῦ αὐτεξουσίου*, PG 18,264A: «τῇ φύσει κακὸν οὐδὲν ἐστὶ, ἀλλὰ τῇ

Αὐτὸ τὸ ὁποῖο ἀκούγεται παράδοξο ἀπὸ μέρους τῶν ὁμοφυλοφίλων εἶναι ὅτι οἱ ἴδιοι θεωροῦν καὶ προσπαθοῦν νὰ πείσουν τὴν ὑπόλοιπη κοινωνία ὅτι εἶναι ἀπολύτως φυσιολογικοὶ καὶ ὅτι τὸ πρόβλημα εἶναι στὴν ὁμοφοβικὴ νοοτροπία τῶν ἑτεροφυλοφίλων. Ὁ τρόπος δὲ μὲ τὸν ὁποῖο προσπαθοῦν νὰ κάνουν διάλογο μὲ τὴν κοινωνία δὲν εἶναι ὁ πλέον ἐνδεδειγμένος. Ἡ διοργάνωση ἐκδηλώσεων (gay parade) σὲ διάφορες χῶρες, γιὰ τὴν διακήρυξη τῶν αἰτημάτων τους ἢ τὴ γνωστοποίηση τῆς παρουσίας τους μέσα στὴν κοινωνία, γίνονται μὲ ἀνάρμοστο καὶ ἀντικοινωνικὸ τρόπο. Ἡ εἰκόνα τῶν δράσεων αὐτῶν μᾶλλον προσβάλλει τὴν ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια μὲ τὴν ἐκθεση γυμνῶν σωμάτων ἢ συνθημάτων, ποὺ μειώνουν τὸν σεβασμὸ πρὸς τοὺς συνανθρώπους τους ἢ ἀκόμη καὶ πρὸς τοὺς ἴδιους τοὺς ὁμοφυλοφίλους.

Πολλὲς φορές στὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας ἐπικρατεῖ μία φαρισαϊκὴ πρακτικὴ, κατὰ τὴν ὁποία ἐπικρίνεται καὶ κατακρίνεται κάθε ἀμαρτωλός. Δὲν γίνεται ἡ διακρίση μεταξὺ ἀμαρτωλοῦ καὶ ἀμαρτίας, γεγονός τὸ ὁποῖο ξεκάθαρα ὑποδείχθηκε ὡς ὁδὸς προσέγγισης

χρήσει γίνεται κακά». ΕΠΙΚΤΗΤΟΥ, *Ἐγχειρίδιον* 1.25 «ὅτι τὸ ἀγαθὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐν προαιρέσει καὶ τὸ κακόν, τᾶλλα δὲ πάντα οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς». ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ, *Εἰς τοὺς ψαλμούς*, PG, 44,460C: «ὡς τῇ προαιρέσει τῶν ἀνθρώπων εἶναι τὸ ἑαυτοῖς νέμειν κατ' ἐξουσίαν ἃ βούλονται εἴτε τὸ ἀγαθὸν εἴτε τὸ φαῦλον». ΜΑΞΙΜΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ, *Σχόλια εἰς τὸν Ἐκκλησιαστὴν* (7,96): «καὶ δὴ γινώθι ὡς τὴν παροῦσαν ζωὴν ὁμοίως πρὸς ἀρετὴν καὶ κακίαν ὑποκειμένην κατὰ τὴν χρῆσιν τῇ προαιρέσει ἡμῶν πεποίηκεν ὁ Θεός».

τῶν ἀμαρτωλῶν ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Θεάνθρωπο Χριστό. Τὸ φρόνημα τῶν ποιμένων ἀλλὰ καὶ τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας θὰ πρέπει νὰ ἀκολουθεῖ τὸ παράδειγμα τοῦ ἰδίου τοῦ Χριστοῦ, ὡς κεφαλῆς τοῦ σώματός της, ὁ ὁποῖος ἐδήλωνε ὅτι «οὐ γὰρ ἦλθον ἵνα κρίνω τὸν κόσμον ἀλλ' ἵνα σώσω τὸν κόσμον»²²³. Τὰ παραδείγματα τῶν ἀγίων εἶναι πειστικά γιὰ νὰ μᾶς ὀδηγήσουν στὴν μίμηση τοῦ Χριστοῦ. Στὰ *Ἀποφθέγματα Γερόντων*, ἀναφέρεται περὶ τοῦ Ἀββᾶ Ἰωάννου τοῦ Πέρσου· «Καὶ ἐξελθὼν ὁ γέρον εἶδε ἀδελφὸν ἀμαρτάνοντα μετὰ τοῦ παιδίου, καὶ οὐκ ἤλεγξεν αὐτόν, λέγων· εἰ ὁ Θεὸς ὁ πλάσας αὐτοὺς βλέπων οὐ καίει αὐτούς, ἐγὼ τίς εἰμι ἵνα ἐλέγξω αὐτούς;»²²⁴. Ἡ κρίση δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ τρόπος ἀντιμετώπισης τῶν ἀδελφῶν μας, ἀφοῦ ἄλλωστε ἔχει ἀποκλειστεῖ εὐαγγελικὰ ὡς ἀπαράδεκτη πρακτικὴ²²⁵. Ἡ αἴσθησις ποὺ θὰ πρέπει νὰ κυριαρχεῖ στὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας ὑπαγορεύεται ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ Εὐαγγελιστῆ Ἰωάννη, ὅτι ἐὰν ποῦμε ὅτι δὲν ἔχομε ἀμαρτία κοροϊδεύουμε τὸν ἑαυτό μας²²⁶. Συνεπῶς

223. Ἰω. 12,47.

224. *Ἀποφθέγματα Γερόντων*, ἐπιμέλ. Π. Κ. Χρηστοῦ, (Φιλοκαλία τῶν Νηπτικῶν καὶ Ἀσκητικῶν 1), Θεσσαλονίκη 1978, σ. 356.

225. «Μὴ κρίνετε ἵνα μὴ κριθῆτε», *Ματθ.* 7,1. «Μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνατε», *Ἰω.* 7,24. «Σὺ τίς εἶ ὁ κρίνων ἀλλότριον ἰκέτην;», *Ρωμ.* 14,4. «Σὺ δὲ τί κρίνεις τὸν ἀδελφόν σου; ἢ καὶ σὺ τί ἐξουθενεῖς τὸν ἀδελφόν σου; πάντες γὰρ παραστησόμεθα τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ», *Ρωμ.* 14,10.

226. «ἐὰν εἴπωμεν ὅτι ἀμαρτίαν οὐκ ἔχομεν, ἑαυτοὺς πλανῶμεν καὶ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν», *Α' Ἰω.*, 1,8.

ἡ αἴσθησις ὅτι ὅλοι εἴμαστε ἁμαρτωλοὶ καλλιεργεῖ τὴ συμπάθεια πρὸς κάθε ἀδελφὸ, στὸν ὅποιο ὀφείλουμε κατανόηση καὶ ἀγάπη ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ εἶδος τῆς ἁμαρτίας του. Εἶναι χαρακτηριστικὴ μία διήγησις ποῦ ἀναφέρεται στὰ Ἀποφθέγματα τῶν Πατέρων τῆς ἐρήμου περὶ τοῦ ἀββᾶ Παφνουτίου. «Διοδεύων ἐν τῇ ὁδῷ, γέγονέ με ... εὐρεθῆναι πλησίον κώμης καὶ εἰδόν τινὰς ὁμιλοῦντας [αἰσχροῶς] ἀλλήλοις· καὶ ἐστάθην δεόμενος περὶ τῶν ἁμαρτιῶν μου. Καὶ ἰδού, ἄγγελος ἦλθεν ἔχων ρομφαίαν, καὶ λέγει μοι· Παφνούτιε, πάντες οἱ κρίνοντες τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν ἐν ταύτῃ τῇ ρομφαίᾳ ἀπολοῦνται· σὺ δὲ ὅτι οὐκ ἔκρινας, ἀλλ' ἐταπεινώσας ἑαυτὸν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ὡς σὺ τὴν ἁμαρτίαν ποιήσας, διὰ τοῦτο τὸ ὄνομά σου ἐγγέγραπται ἐν βίβλῳ ζώντων»²²⁷. Ἡ κατανόηση αὐτὴ καὶ ἡ ἀποδοχὴ τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἔχει σκοπὸ νὰ τὸν ὀδηγήσει στὴν αὐτογνωσίαν καὶ τελικὰ στὴν μετάνοιαν.

Ἡ παραμονὴ τοῦ στὴν Ἐκκλησία θὰ τὸν βοηθήσει νὰ γνωρίσει τὸν Θεὸ καὶ νὰ μετανοήσει, γιὰ τὴν ἡθεῖαν παρουσίαν ἔχει τὸν τελικὸ λόγον σὲ ὅλες τὶς δραματικὰς φάσεις τῆς πορείας τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ὁμοφυλοφιλία, ὡς πράξις ἐγωιστικὴ, ἀπομονώνει τοὺς ὁμοφυλοφίλους ἀπὸ τὴν κοινωνίαν μὲ τὸν Θεὸ καὶ τοὺς ἐγκλωβίζει σὲ μία ἐγωτικὴ ἀτομικότητα, ξένη πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν. Ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ἀγαπητικὴ σχέση

227. ΠΑΛΛΑΔΙΟΥ, Ἀποφθέγματα τῶν Ἁγίων Γερόντων, Περὶ τοῦ Ἀββᾶ Παφνουτίου 1, PG 65,377.

πού αναπτύσσεται στὰ μέλη τῆς «σύναξης» καταργεῖ τοὺς φραγμοὺς τῆς μοναξιάς καὶ τῆς φοβίας, μαλακώνει τὴ σκληρὴ καρδιά καὶ κάνει τὸν ὁμοφυλόφιλο ἁμαρτωλὸ δεκτικὸ τῆς θεραπευτικῆς ἀγάπης. Τῆς ἀγάπης πού ἐνεργοποιεῖ τὴν προαίρεση γιὰ τὸ πλησίασμα τοῦ Θεοῦ στὰ πρόσωπα τῶν ἀδελφῶν καὶ τὴν προσπάθεια ἄσκησης γιὰ τὴν ἀπόκτηση τοῦ θείου φωτισμοῦ.

Ὁ ἄνθρωπος λειτουργεῖ ὡς πρόσωπο ἐκ φύσεως καὶ ἡ Ἐκκλησία εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν χῶρος, ὅπου συνδέεται μὲ τὸν Θεὸ καὶ μὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Ἡ κοινω- νία τῶν προσώπων ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἀπαλ- λαγμένη ἀπὸ κάθε εἶδος κτιστῶν σαρκικῶν σχέσεων καὶ ἐπιθυμιῶν καὶ μέσα ἀπὸ τὴν εὐχαριστιακὴ κοινω- νία ἐνώνονται τὰ πρόσωπα σωτηριολογικὰ μὲ τὸν ἴδιο τὸν Χριστό²²⁸.

Ἡ ποιμαντικὴ φροντίδα τῆς Ἐκκλησίας, στὸ πλαίσιο τῆς προσέγγισης τῶν ὁμοφυλοφίλων, πρέπει νὰ ἔχει ὡς κύριο στόχο τὴν δημιουργία ἐνδιαφέροντος γιὰ ἀλλαγὴ στὸν τρόπο διαχείρισης τῆς ἰδιαιτερότητάς τους. Ὅταν ὁ τραυματισμένος ψυχικὰ καὶ σωματικὰ ὁμοφυλόφι- λος ζητάει βοήθεια ἀπὸ τὸν ποιμένα, ἐπέχει τὴ θέση τοῦ «ἐμπεσόντος εἰς τοὺς ληστὰς» καὶ χρειάζεται αὐ-

228. Στὴν εὐχὴ τοῦ Χερουβικοῦ ὕμνου στὴ θεία Λειτουργία, «Οὐδεὶς ἄξιος τῶν συνδεδεμένων ταῖς σαρκικαῖς ἐπιθυμίαις καὶ ἡδοναῖς προσέρχεσθαι ἢ προσεγγίζειν ἢ λειτουργεῖν σοι βασιλεῦ τῆς δόξης...», τονίζεται ξεκάθαρα ὅτι ἡ προσέγγιση τοῦ θείου μπορεῖ νὰ ἐπιτευχθεῖ μόνον μὲ ἀποχὴ ἀπὸ κάθε ἐμπαθὴ σαρκικὴ ἐπιθυμία.

σιαστική αγάπη για να αποκατασταθεί²²⁹. Οί ληστές στην προκειμένη περίπτωση είναι ή έκκοσμιευμένη κοινωνία, ή όποια προβάλλει ως τρόπο ζωής τον πανηδονισμό ως ύψιστη αξία και παρασύρει τὰ μέλη της στην περιφρόνηση τῶν ἀρχῶν και τῶν ὁρίων πού ρυθμίζουν μιὰ ὁμαλή κοινωνική ζωή.

Ἡ προβολή τοῦ ἀτομισμού και τῶν διεκδικήσεων τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων, σὲ παγκόσμια κλίμακα, ὀδηγεῖ στην ἀπαίτηση τοῦ καθενὸς νὰ ἱκανοποιεῖ κάθε ἐπιθυμία του, χωρὶς νὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ή ὑπαρξη και τὰ δικαιώματα τοῦ ἄλλου, τοῦ διαφορετικοῦ. Τὸ φρόνημα πού καλλιεργεῖται εἶναι ὅτι ὅλα ἐπιτρέπονται και κάθε ἐπιθυμία πρέπει νὰ ἱκανοποιηθεῖ, για νὰ νιώσει ὁ ἄνθρωπος ἐλεύθερος και νὰ ὀλοκληρωθεῖ. Ἡ ἀπουσία ὁμως ἀρχῶν και ὁρίων, και κυρίως ή ἀπουσία τοῦ Θεοῦ, ὀδηγεῖ τὸν ἄνθρωπο σὲ διάβρωση τῆς ζωῆς μὲ τὴν ἔλλειψη τοῦ ἀγαθοῦ και τὴν ἀνάπτυξη τῆς φιλαυτίας. Ὁ ἄνθρωπος γίνεται αὐτοεἰδωλο και βυθίζεται στην ναρκισσιστική αγάπη κάθε ἐγωπαθοῦς αὐτοϊκανοποίησης τῶν παθῶν του. Κατὰ τὸν ἅγιο Διονύσιο Ἀρεοπαγίτη, ὁ κυριευμένος ἀπὸ τὰ πάθη ἄνθρωπος γίνεται «ἀνάρμοστος και ἀκόλλητος και ἀσύζωος»²³⁰.

229. Πρβλ. τὴν παραβολή τοῦ καλοῦ Σαμαρείτη. Λουκ. 10,30-37.

230. ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΡΕΟΠΑΓΙΤΟΥ, *Περὶ ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας*, PG 3,444B: «μὴ τοῖς φθοροποιοῖς πάθεσι κατανεκρωθέντες, ἀνάρμοστοι και ἀκόλλητοι και ἀσύζωοι γενώμεθα πρὸς τὰ θεῖα μέλη και ὑγιέστατα».

Εἶναι γνωστὴ ἡ διάθεση γιὰ αὐτοκτονία ἰδιαίτερα τῶν ἐφήβων ὁμοφυλοφίλων, τῶν ὁποίων συγχίζεται ὁ νοῦς ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος, στὴ διαδικασία τοῦ προσδιορισμοῦ τῆς σεξουαλικῆς τους ταυτότητας, ἢ ἐγκλωβίζεται στὰ ἀδιέξοδα τῶν διαπροσωπικῶν σχέσεων, ποὺ ἔχουν ὡς βάση ἕναν στεῖρο σεξουαλικὸ προσανατολισμὸ καὶ ἕνα ρηχὸ ἠδονοθηρικὸ περιεχόμενο.

Εἶναι λοιπὸν ἀπαραίτητο νὰ γίνεи σαφὲς ὅτι τὸ σῶμα εἶναι ἱερό καὶ δὲν πρέπει νὰ γίνεи ἀφορομή, ὥστε ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀπομακρύνεи ἀπὸ τὸν Θεὸ ὑποδουλωμένος στὰ σωματικὰ πάθη. Τὸ παράδειγμα τῶν ἁγίων θὰ ἐμπνεύσει τὸν πληγωμένο ὁμοφυλόφιλο νὰ ἀρχίσει ἕναν πνευματικὸ ἀγῶνα μὲ νηστεία, ἐγκράτεια καὶ προσευχή, στὴν προσπάθεια ὑπαρξιακῆς ἀναγέννησης μὲ στόχο τὴν θεραπεία.

Ἡ εἴσοδος του στὸ θεραπευτήριο Ἐκκλησία εἶναι ὑπόθεση σταυρική. Ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας θὰ συνειδητοποιήσει ὅτι ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ εἶναι πηγὴ δύναμης καὶ χαρᾶς. Χωρὶς τὸν σταυρὸ δὲν θὰ ὑπῆρχε ἡ ἀνάσταση. Οἱ ἄνθρωποι, ὅταν σκέφτονται τὸν σταυρὸ λυποῦνται, γιὰ τὸν ταυτίζουν μὲ τὴ δυστυχία, τὸν πόνο καὶ τὴν καταστροφή. Ἡ ἐμπειρία τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς ὁμως, στὰ πρόσωπα τῶν ἁγίων, ἀποδεικνύει ὅτι, ὅταν κανεὶς ἀναλαμβάνει τὸν προσωπικό του σταυρὸ καὶ ἀγωνίζεται γιὰ τὴν σταύρωση τῶν παθῶν του, ἔρχεи ἡ Θεία Χάρις, ὡς ἄλλος Κυρηναῖος καὶ τὸν δυναμώνει, γιὰ νὰ πολεμήσει καὶ νὰ ἀποκαταστή-

σει ὅσες συμφορὲς προκάλεσε ἡ ἁμαρτία. Τότε αὐτὴ ἡ θεία δωρεὰ παρέχει στὸν ἄνθρωπο φτερὰ καὶ τὸν συντροφεύει νὰ πετάξει πρὸς τὴν ἀληθινὴ ἐλευθερία²³¹.

Ἡ ὁμοφυλοφιλία εἶναι ἓνα θέμα ποὺ διχάζει τὸν ἐπιστημονικὸ κόσμο, τόσο στὴν προσπάθεια τῆς διερεύνησης καὶ τοῦ προσδιορισμοῦ του, ὅσο καὶ γιὰ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο θὰ πρέπει νὰ ἀντιμετωπίζεται. Τὸ θέμα παίρνει μεγαλύτερη διάσταση στὴν περίπτωση τῆς ψυχοθεραπείας καὶ τῆς ποιμαντικῆς φροντίδας, ποὺ καλοῦνται νὰ παρέμβουν θεραπευτικὰ γιὰ τὴν ἐπίλυση τῶν ποικίλων προβλημάτων τοῦ ζητήματος. Ἡ ψυχολογία, ὅπως ἤδη ἔχει ἀναφερθεῖ, δὲν θεωρεῖ τὴν ὁμοφυλοφιλία πρόβλημα ἢ ἀσθένεια καὶ οἱ θεραπευτές, στὴν συντριπτικὴ τους πλειοψηφία, ἀποδέχονται τὴν ὁμοφυλοφιλικὴ σεξουαλικὴ πράξη ὡς ὑγιὴ ἔκφραση τῆς ὁμοφυλοφιλικῆς σεξουαλικῆς ταυτότητας.

Οἱ ποιμένες, ὡς συνεχιστὲς τοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ, καλοῦνται νὰ προσεγγίσουν τὸ ζήτημα μὲ ὅλες τὶς προϋποθέσεις ποὺ ὑπαγορεύει ἡ ἀποστολὴ τους. Ἡ Ἐκκλησία, ὡς ὁ χώρος διακονίας τῆς κάθε ἀνθρώπινης ἀνάγκης, «κατὰ τὴν ἐκάστου ἰδίαν χρείαν»²³², περιλαμβάνει στοὺς κόλπους της ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, συνεπῶς καὶ τοὺς ὁμοφυλοφίλους, καὶ προσφέρει σὲ

231. Πρὸβλ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΑΤΖΑΡΙΔΗ, *Θεσμὸς καὶ Χάρισμα μνημ. ἔργ.*, σσ. 219-221.

232. Εὐχὴ κεφαλοκλισίας στὴ θ. Λειτουργία τοῦ ἱεροῦ Χρυσόστομου: «... εἰς ἀγαθὸν ἐξομάλισον, κατὰ τὴν ἐκάστου ἰδίαν χρείαν...».

αὐτοὺς τὴν μεταμορφωτικὴ ἀγάπη, ὥστε νὰ τοὺς ὀδηγήσει στὴν ἐπίτευξιν τῆς σωτηρίας. Ἔχει ὁμως καθήκον νὰ διασαφηνίσῃ ἐδῶ, ὅπως σὲ ὅλες τὶς πράξεις τῶν ἀνθρώπων, καὶ νὰ διακρίνει τὸ σωστὸ ἀπὸ τὸ λάθος, τὸ ἀληθινὸ ἀπὸ τὸ ψεύτικο, τὸ λυτρωτικὸ ἀπὸ τὸ δουλικό.

Ἔτσι, μὲ βάση τὸν Εὐαγγελικὸ ἀποκαλυπτικὸ τῆς λόγου, χαρακτηρίζει τὴν ὁμοφυλόφιλη σεξουαλικὴ πρᾶξι ὡς ἁμαρτία, ὅπως καὶ κάθε σαρκικὸ πάθος ποὺ παρασύρει τὸν ἄνθρωπο σὲ ἁμαρτωλὸ καὶ ἔκλυτο βίον. Καταδικάζει καὶ τὴν πορνεία καὶ τὴν μοιχεία καὶ κάθε παράνομη καὶ ἀφύσικη ἑτεροφυλοφιλικὴ σεξουαλικὴ δραστηριότητα ἐντὸς ἢ ἐκτὸς τοῦ γάμου.

Ἡ προσπάθεια τοῦ ποιμένα, στὴν ἐπαφὴ του μὲ τοὺς ὁμοφυλοφίλους, θὰ πρέπει νὰ εἶναι ἐπικεντρωμένη στὸ γεγονὸς τῆς ἔκφρασης τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ καὶ ὄχι ὅποιασδήποτε ἀγωνίας γιὰ τὴ σωτηρία τους. Ὁ ποιμένας εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐμφορεῖται ἀπὸ μία βαθεῖα ἐσωτερικὴ πίστιν, γαλήνην καὶ ὑπομονή, ποὺ θὰ τὸν ἐμπνέουν στὴν ἐγκαρτέρηση τοῦ τέλους, δηλαδὴ τῆς μετάνοιας τοῦ ἁμαρτωλοῦ. Τὴ σωτηρία τὴ δίνει ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς καὶ τὴν ἐξασφάλισε ἤδη μὲ τὴ σταυρικὴ του θυσία ἐπάνω στὸν Γολγοθᾶ, γιὰ τὸν κάθε ἄνθρωπο ποὺ θὰ τὴν θελήσῃ. Κατὰ συνέπεια δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη γιὰ ἄλλους σωτῆρες²³³.

233. «καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἢ σωτηρία. οὐδὲ γὰρ ὄνομά ἐστιν ἕτερον ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τὸ δεδομένον ἐν ἀνθρώποις, ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς». Πράξ. 4,12.

Ἡ παρέμβαση τοῦ ποιμένα θὰ πρέπει νὰ ἔχει ὡς κριτήριο ὄχι τὴν κατάκριση καὶ τὴν ἐξουθένωση, ἀλλὰ τὴν ἀνάπαυση καὶ τὴ λύτρωση, σὲ ὅποιον, μὲ ὅποιον-δήποτε τρόπο, παραβαίνει τὸ νόμο τοῦ Θεοῦ καὶ βυθίζεται στὴ δίνη τῆς προσωπικῆς του κολάσεως. Στὸ πλαίσιο τῆς ἀγάπης, τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς ἀποδοχῆς τοῦ ἄλλου στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, εἶναι δυνατὸν νὰ δημιουργηθοῦν εὐκαιρίες, γιὰ νὰ ἐκφραστεῖ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ ἀφυπνιστεῖ ἡ διάθεση τοῦ ὁμοφυλόφιλου γιὰ τὴν ἀλλαγὴ του. Τὸ ἐρώτημα, ποῦ πρέπει νὰ ἐγερθεῖ ἀρχικὰ μέσα στὴν καρδιὰ τοῦ ὁμοφυλόφιλου, εἶναι ἂν αὐτὸ ποῦ κάνει εἶναι εὐάρεστο στὸν Θεὸ ἢ ὄχι. Στὴ συνέχεια, ἡ δυνατότητα νὰ προβληματιστεῖ, ἂν αὐτὴ ἢ πρακτικὴ ἐντάσσεται στὸ πλαίσιο τῆς χρείας ἐξυπηρετώντας τοὺς νόμους τῆς φύσης ἢ ἂν τελικὰ εἶναι μία ἐμπαθῆς ἐκτροπὴ στὸ παρὰ φύσιν. Ὅταν συνειδητοποιήσῃ τὸ «πάθος», μὲ ὅ,τι αὐτὸ συνεπάγεται²³⁴ (τὴν ἐσωτερικὴ ταραχὴ, τὴ σύγχυση καὶ τὶς συγκρούσεις ποῦ προξενεῖ σ' αὐτὸν ἢ σεξουαλικὴ συμπεριφορὰ του), τότε ἴσως θὰ ἀποφασίσει νὰ ἐγκαταλείψει τὴν πρακτικὴ αὐτὴ καὶ νὰ τὴν ἀποφύγει στὸ μέλλον ὡς ἁμαρτία.

Ὡς πιστοί, μέλη τῆς Ὁρθοδόξου Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποδεχθοῦμε τὴν ὁμο-

234. ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Εἰς τὸν προφήτην Ἡσαΐαν*, PG 30,161: «Τὰ γὰρ πάθη τῆς ἁμαρτίας καὶ πᾶσαι αἱ κατὰ ἀναλογίαν κινήσεις θορύβους ἀσιγήτους καὶ στάσιν ἀδιάλλακτον ἐμποιεῖν πεφύκασι ταῖς ψυχαῖς».

φυλοφιλική σεξουαλική πράξη ως ευάρεστη ένωπιον τοῦ Θεοῦ. Σίγουρα ὅμως δὲν μπορούμε νὰ καταδικάζουμε καὶ νὰ ἀφορίζουμε ἕναν ὁμοφυλόφιλο, ὅπως καὶ κάθε ἀμαρτωλό. Κάθε ἄνθρωπος ἔχει τὴ δική του ἰδιαιτερότητα, ποὺ προκύπτει ἀπὸ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ἀνατράφηκε καὶ τὶς ἐμπειρίες ποὺ βίωσε μεγάλωνοντας σὲ κάποιο συγκεκριμένο περιβάλλον, οἰκογενειακὸ ἢ εὐρύτερα κοινωνικό. Δὲν καταδικάζουμε λοιπὸν τὸν ἄνθρωπο, ἀλλὰ τὴν ἀμαρτία ποὺ χωρίζει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ τὸν ὑποδουλώνει σὲ ἐφήμερες ἡδονές καὶ πάθη. Γιατὶ τὸ κακὸ, ὡς ἀμαρτία, διασπᾶ τὸν ἄνθρωπο ἐξαιτίας τῆς πολυπλοκότητος ποὺ τὸ συνοδεύει καὶ τὸν παραπλανᾷ μὲ τὴν ἰδέα ὅτι εἶναι καλὸ, ἐπειδὴ ἱκανοποιεῖ ἡδονικὰ τὶς αἰσθήσεις του. Ἡ πρόσκαιρη αἰσθησιακὴ ἡδονὴ δὲν τοῦ ἀφήνει περιθώρια νὰ σκεφτεῖ ὅτι τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἀμαρτητικῶν βιωμάτων δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἀρχὴ τῆς πορείας πρὸς τὴν διαφθορὰ καὶ τὸν θάνατο. Ἐτσι θεωρεῖται σημαντικὸ νὰ προσφέρουμε ἀνάπαυση στὸν ὁμοφυλόφιλο ἀμαρτωλό, ὁ ὁποῖος εἶναι καταπληγμένος καὶ ἐξουθενωμένος ἀπὸ τὴν ὀδύνη ποὺ εἰσπράττει κυνηγώντας τὴν ἡδονή, ἐμπνέοντάς του τὸ ἀγαθό. Δίδοντάς του τὴν εὐκαιρία νὰ αἰσθανθεῖ τὴν πλάνη καὶ τὸ ἐφήμερο τῆς σωματικῆς ἡδονῆς, ἀλλὰ καὶ τὴ δυνατότητα τῆς ἐλευθερίας ἀπὸ κάθε ἐσωτερικὴ ταραχὴ. Τὸ ὄντως ἀγαθὸ εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του «ἀπλὸ καὶ μονοειδές»²³⁵. Δὲν μπορεῖ νὰ συνυπάρξει μὲ ὅ,τιδήποτε εἶναι

235. Πρὸβλ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ, *Περὶ κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου* κ', PG 44,200.

άντίθετο πρὸς αὐτό. Εἶναι ξένο πρὸς κάθε αντίφαση καὶ διχασμό, δίνοντας ἰσορροπία καὶ εἰρήνη σὲ ὅποιον τὸ ἀποκτήσει.

Οἱ ὁμοφυλόφιλοι, ἐπιζητώντας δικαίωση, θεωροῦν ὅτι πρέπει νὰ γίνεῖ ἀποδεκτὴ ἡ σεξουαλικὴ συμπεριφορά τους ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους καὶ μάλιστα προσπαθοῦν νὰ ἀποδείξουν, μὲ διάφορες συλλογιστικὲς καὶ θεωρίες, ὅτι ἡ πράξη τους αὐτὴ εἶναι φυσιολογική. Πολλὲς φορὲς ἔχουν τὴν ἄποψη ὅτι ἡ ἑτεροφυλοφιλία εἶναι ἀφύσικη καὶ ὅτι ὅλη ἡ κοινωνία πρέπει νὰ ἀλλάξει καὶ νὰ ἀκολουθήσει τὴ δική τους πρακτική. Αὐτὸ βέβαια μπορεῖ νὰ δικαιολογηθεῖ ὡς μία ψυχολογικὴ ἀντίδραση, ποὺ προκύπτει ἐξαιτίας τῆς ἀπόρριψης καὶ τῆς πολεμικῆς ποὺ ἀντιμετωπίζουν οἱ ὁμοφυλόφιλοι ἀπὸ τὸ κοινωνικὸ περιβάλλον.

Ὅπως παρατηρεῖται στὶς μέρες μας, ὑπάρχει ἓνας σκληρὸς κοινωνικὸς ἀνταγωνισμὸς, ὁ ὁποῖος ἀναπτύσσεται στὶς διαπροσωπικὲς ἐπικοινωνίες καὶ ἔχει ἄμεση σχέση μὲ τὸ γεγονὸς τῆς ἀποδοχῆς τοῦ ἄλλου, τοῦ πλησίον. Ἡ καθημερινότητά μᾶς φέρνει σὲ ἐπαφὴ μὲ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα εἶναι κοντὰ μας καὶ ἀποτελοῦν τὸ περιβάλλον καὶ τὴν κοινωνία, μέσα στὴν ὁποῖα καλούμαστε νὰ κάνουμε τὴν ὑπέρβαση τοῦ ἐγωισμοῦ μας, μὲ τὴ συνεργασία γιὰ τὴν καλύτερη διαχείριση τῶν προσόντων ἢ τῶν ἐλλείψεών μας.

Γνωρίζουμε ὅτι διανύουμε στὸν κόσμο αὐτὸ τὸν δρόμο πρὸς τὴν τελειότητα, ὁ ὁποῖος εἶναι δρόμος ἀγώνα, γιὰ τὴν ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὰ συμπτώματα τῆς πτώσεως,

δηλαδή μαρτυρική ὁδὸς κάθαρσης ἀπὸ τὰ πάθη. Στὴν σχέσηη μας μὲ τὸν συνάνθρωπο συναντοῦμε ποικίλες συμπεριφορές, οἱ ὁποῖες θὰ πρέπει νὰ μᾶς προβληματίζουν καὶ νὰ μᾶς ὀδηγοῦν στὴν προσωπική μας πνευματικὴ ἐξέλιξη καὶ πρόοδο. Κάποιοι μᾶς ἐπαινοῦν καὶ κάποιοι μᾶς κατακρίνουν. Κάποιοι μᾶς φέρονται μὲ διάκριση καὶ κάποιοι μᾶς προσβάλλουν. Κάποιοι συμφωνοῦν καὶ κάποιοι διαφωνοῦν μαζί μας. Ἡ χριστιανική μας ιδιότητα ὑπαγορεύει νὰ ἀγαποῦμε ἀκόμη καὶ τοὺς ἐχθροὺς μας ἀλλὰ ἡ ἀνθρώπινη ἀδυναμία μᾶς παλινδρομεῖ. Ἔτσι, ἐνῶ τὴν μιὰ στιγμή συγχωροῦμε αὐτοὺς ποὺ μᾶς βλάπτουν, τὴν ἐπόμενη τοὺς μισοῦμε ξανά καὶ στὴν συνέχεια τοὺς ξανασυγχωροῦμε. Εἶναι ἡ φυσικὴ ἐπιβεβαίωση τῆς εὐαγγελικῆς προτροπῆς τοῦ «ἐβδομηκοντάκις ἑπτὰ»²³⁶ ὡς τρόπου ἐπικοινωνίας μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων.

Συνήθως ἡ ἔνταση καὶ ἡ τριβὴ ἐκδηλώνονται ἀνάμεσα σὲ ἀνθρώπους ποὺ ἔχουν ἰδιαίτερη σχέση, δηλαδή τὴν προσβολὴ καὶ τὴν ταπείνωση τὴν εἰσπράττουμε ἀπὸ πρόσωπα ποὺ ἰδιαίτερα μᾶς ἀγαποῦν. Τὰ προβλήματα ποὺ ἀφοροῦν στὴν προσωπική μας βελτίωση θὰ παραμένουν συνεχῶς στὴν ἐπιφάνεια, γιατί ὑπάρχει ἡ ἀνθρώπινη ἀδυναμία νὰ ρέπει ὁ ἄνθρωπος πρὸς τὴν ἁμαρτία. Αὐτὸ ποὺ θὰ δίνει τὴν ἀνάπαυση εἶναι ἡ ἐγκαρτέρηση ἐνώπιον τοῦ Χριστοῦ, στοῦ ὁποῖου τὰ χέρια ἐπιρρίπτουμε τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ παρέμβει

236. *Ματθ.* 18,22.

καί, μὲ τῆ θεία χάρη, θὰ θεραπεύσει τὶς ἀδυναμίες μας καὶ τὶς ἀνυπακοές μας στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ὁ Χριστὸς πρὸ τοῦ σταυροῦ ἔχυσε «θρόμβους» ἰδρώτα «ὡσεὶ αἵματος», δείχνοντας τὸν κόπο ποὺ χρειάζεται, γιὰ νὰ σταυρώσει κανεὶς τὸν ἑαυτό του, προκειμένου νὰ ἔρθει ἡ ἀνάσταση καὶ ἡ ἐλευθερία ἀπὸ τὸν φόβο τοῦ θανάτου, ποὺ ὑποκρύπτεται στὴν ἀνθρώπινη συμπεριφορά. Γιὰ τὴν ἀλλαγὴ πορείας, ὅταν αὐτὸ γίνει στόχος, ἀπαιτεῖται νὰ διώξει κανεὶς τὴ δειλία, ἡ ὁποία ἐμβιβάζει φόβο στὴν καρδιὰ καὶ ἐμποδίζει τὴν δυναμικὴ ἐνέργεια τῆς ἀπόφασης. Ὁ φόβος εἶναι μία στέρηση τῆς ἐσωτερικῆς πληροφορίας ὅτι ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐκείνη ποὺ στὸ τέλος θὰ φέρει τὴν μεταμόρφωση ὁποιουδήποτε πάθους, καθὼς καὶ τῆς ὁμοφυλόφιλης συμπεριφορᾶς.

Ὅταν κάποιος παίρνει τὴν ἀπόφαση νὰ ἀλλάξει τρόπο ζωῆς, τότε ἡ δειλία ἔρχεται καὶ σπέρνει λογισμοὺς ἀμφιβολίας καὶ ἀποτυχίας. Ἐκεῖ πρέπει νὰ στηρίξει ὁ πνευματικὸς τὸν ἀγωνιζόμενο, ὥστε νὰ ἀδιαφορήσει γιὰ αὐτὲς τὶς προσβολές, νὰ ἐπικαλεσθεῖ τὴ θεία χάρη μὲ τὴν προσευχὴ καὶ νὰ κάνει ὑπομονὴ γιὰ τὴ συνέχεια²³⁷.

Γιὰ νὰ ἀποφασίσει ὁ ἀμαρτωλὸς νὰ ἀλλάξει τρόπο ζωῆς δὲν ἐπηρεάζεται ἀπὸ λογικὲς διεργασίες. Ἡ κινητήρια δύναμη, ποὺ θὰ τὸν ὠθήσει στὴν ἀλλαγὴ,

237. Βλέπε σχετικὰ Ἰωαννοῦ Σιναΐτου, *Κλίμαξ, Λόγος κα', Περὶ δειλίας, τῆς ἀνάδρου*, PG 88,945-948.

εἶναι ἡ ὀλόθυμη ὁρμὴ τῆς καρδιᾶς, ποὺ δὲν ἀντέχει νὰ παραμείνει στὴν ἁμαρτία, γιατί ἔνωσε τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Ὅπως συνέβη καὶ μὲ τὴν ἁμαρτωλὸ τοῦ Εὐαγγελίου, ἡ ὁποία πλησίασε καὶ ἔλουσε μὲ μύρα τὸν Χριστὸ καὶ σκούπισε μὲ τὰ μαλλιά της τὰ πόδια του²³⁸. Γιατὶ πίστεψε ὅτι ὁ Χριστὸς μπορεῖ νὰ ἀναλάβει τὶς ἁμαρτίες της καὶ νὰ τὴν ἐλευθερώσει ἀπὸ τὰ δεσμὰ ποὺ τὴν κρατοῦσαν μακριὰ του, πράγμα ποὺ ἀναζητᾶ κάθε δυστυχησμένος ἁμαρτωλός.

Κάθε θεραπευτὴς ἀλλὰ ἰδιαίτερα ὁ ποιμένας ὀφείλει νὰ σταθεῖ πρόσωπο μὲ πρόσωπο στὸν πάσχοντα ἄνθρωπο καὶ νὰ ἀναλάβει τὴν εὐθύνη νὰ τὸν βοηθήσει ὑπολογίζοντας τὴν μοναδικότητά του ὡς ἀνθρωπίνου προσώπου. Πρέπει νὰ σεβαστεῖ τὶς ἰδιαιτερότητες τῆς ψυχικῆς του ἰδιοπροσωπίας καὶ τῆς ὑπαρξιακῆς του ἀξίας καὶ μὲ ὑπευθυνότητα νὰ παρέμβει γιὰ τὴν θεραπεία του, ἀκολουθώντας κυρίως τὸ πνεῦμα τῶν ποιμαντικῶν κανόνων, τὸ ὁποῖο ἐλευθερώνει τὸν ἄνθρωπο ἔναντι τοῦ «γράμματος» ποὺ «ἀποκτείνει»²³⁹. Βασικὴ κατεῦθυνση στὴν διακονία αὐτὴ εἶναι νὰ προτάξει τὴν ἀξία τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς καὶ νὰ παρέμβει θεραπευτικὰ στὴν ἁμαρτία²⁴⁰.

238. Πρβλ., *Ματθ.* 26,6-14. *Μάρκ.* 14,3-9. *Λουκ.* 7,36-50.

239. «ὅς καὶ ἰκάνωσεν ἡμᾶς διακόνους καινῆς διαθήκης, οὐ γράμματος ἀλλὰ πνεύματος. τὸ γὰρ γράμμα ἀποκτείνει, τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ». *Β΄ Κορ.* 3,6.

240. «τὸ Σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο, οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ Σάββατον». *Μάρκ.* 2,27.

Ἡ ἀγάπη, ὡς ἡ κατ' ἐξοχὴν ἔκφραση ἀποδοχῆς τοῦ ἄλλου, τοῦ διαφοροετικοῦ, εἶναι ὁ μοχλὸς ποὺ θὰ μετακινήσει τὸ βαρὺ φορτίο τῆς ἁμαρτίας καὶ θὰ ἐλευθερώσει τὸν ἁμαρτωλὸ ἀπὸ τὸ ἄχθος καὶ τὴν ἀγωνία τῆς ὑπαρξιακῆς του ἀποτυχίας, δηλαδὴ τὸν θάνατο, καὶ θὰ τὸν ὀδηγήσει στὴν λύτρωση καὶ τὴν ἐλευθερία. Ἡ ἀγάπη στὸ στάδιο τῆς φλεγμαίνουσας πληγῆς δὲν ἐκφράζεται μὲ συμβουλὲς καὶ παραινέσεις, ἀλλὰ κυρίως μὲ τὴν ζέση τῆς συμπάθειας καὶ τοῦ ἐλέους, ἡ ὁποία θὰ θερμάνει τὴν ψυχρότητα τῆς ἐγωιστικῆς ἐμμονῆς στὴν ἐπιτέλεση τῆς ἁμαρτίας. Καὶ ὅταν ὁ ἄνθρωπος θερμανθεῖ μὲ τὴν ἐν Χριστῷ ἀνυπόκριτη ἀγάπη καὶ γλυκανθεῖ ἀπὸ τὸ βίωμα τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ στὴ ζωὴ του, τότε ἀποκτᾶ τὴ βεβαιότητα νὰ ἀρνηθεῖ τὰ ξυλοκέρατα τῆς ἁμαρτίας²⁴¹. Ἡ χάρις τοῦ Χριστοῦ θὰ τὸν στηρίξει στὴν ἄρνηση κάθε σαρκικῆς ἐκτροπῆς καὶ θὰ τὸν στερεώσει στὴν ἐλεύθερη πλέον ἐπιλογὴ τῆς καλῆς ἐγκράτειας, ἡ ὁποία ἀπαλείφει καὶ θεραπεύει κάθε ἐμπαθὴ κίνηση.

2. Ὁμοφυλοφιλία - Γάμος.

Γίνεται πολὺς λόγος γιὰ τὴν ἡδονὴ ὡς κυρίαρχο στοιχεῖο στὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου. Σύγχρονες θεωρίες διατείνονται ὅτι ἡ γενετήσια ἔλξη ἔχει ὡς κύριο στόχο τὴν ἡδονή. Εἶναι ἀντιληπτὸ ὅτι κάθε φυσικὴ λειτουργία στὸν ἄνθρωπο συνοδεύεται καὶ ἀπὸ κάποια αἴσθηση

241. Πρβλ. Λουκ. 15,11-32.

ήδονης. Ἡ πρόσληψη τροφῆς ικανοποιεῖ στὸν ἄνθρωπο τὴν διατροφικὴ του ἀνάγκη καὶ συνοδεύεται μὲ τὴν αἴσθηση τῆς γεύσεως καὶ τὸ αἴσθημα τοῦ χορτασμοῦ ποὺ εἶναι εὐχάριστα. Ἐὰν δὲν ὑπῆρχε αὐτὴ ἡ ἑλκτικὴ δύναμη, ποὺ δημιουργεῖ τὴν ἐπιθυμία γιὰ τροφή, τότε δὲν θὰ εἶχε ἐνδιαφέρον ὁ ἄνθρωπος καὶ ἔτσι θὰ κατέληγε στὴν ἀσιτία, ἡ ὁποία θὰ ἐπέφερε τὸν βιολογικὸ θάνατο.

Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ἡ γενετήσια ροπὴ πρὸς συνουσία τοῦ ἄρρενος μὲ τὸ θῆλυ ὁδηγεῖ στὴν συν-εὔρεση, προκειμένου νὰ γεννηθοῦν ἀπόγονοι, ὡς μία προσπάθεια ὑπέρβασης τῆς φθορᾶς καὶ τοῦ θανάτου. Ἡ ἡδονὴ ποὺ συνοδεύει τὴν πράξη αὐτὴ γίνεται καὶ ὁ καταλύτης στὴν ἔνωση δύο ἀγνώστων μεταξύ τους προσώπων, σὲ ἓνα πλαίσιο βίωσης τῆς ἐνότητας στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸ ἀποτελεῖ καὶ τὴν καίρια θεμελίωση τοῦ χριστιανικοῦ γάμου, ὅπου καταργεῖται κάθε ἐγωιστικὴ διεκδίκηση καὶ παραδίδεται ἰσότιμα τὸ ἓνα μέλος στὸ ἄλλο.

Προσεγγίζοντας τὸ μυστήριο τοῦ γάμου ἀπὸ θεολογικῆς πλευρᾶς, κατανοοῦμε ὅτι ἡ γαμικὴ συνομιλία δὲν περιορίζεται στὸ γεγονὸς τῆς σεξουαλικῆς ἡδονῆς κατὰ τὴν ἔνωση τῶν σωμάτων, ἀλλὰ θεωρεῖται ὡς ἓνα ἐπιπλέον στοιχεῖο γιὰ τὴν τελειότερη σύνδεση τῶν συζύγων. Ἡ παρουσία τοῦ Χριστοῦ, καθὼς Ἐκεῖνος εὐλογεῖ τὴν συζυγία, γίνεται ἡ μεταμορφωτικὴ δύναμη τῆς ἀγάπης ποὺ τὴν μεταβάλλει ἀπὸ ἀγάπη συμφέροντος σὲ πραγματικὴ θυσιαστικὴ ἀγάπη, ἡ ὁποία

«οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς»²⁴². Ἡ ἀγάπη, ποὺ ἀναπτύσσεται μέσα στὸ γάμο, φανερώνει τὸν ἄνθρωπο, ὡς πρόσωπο, πληρέστερα ἀπὸ κάθε τι ἄλλο. Μία ἀγάπη ὅμως, ἡ ὁποία λειτουργεῖ ὡς ἀλήθεια, ὡς ἐλευθερία, ὡς ἡ ἴδια ἡ κίνηση τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ἡ ἴδια ἡ μετάληψη στὴ ζωὴ καὶ ὄχι ὡς ἀπλὸ συναίσθημα ἢ ἐνστικτώδης ἐκδήλωση. Ἡ ἀληθινὴ ἀγάπη εἶναι μία πραγματικὴ κλήση γιὰ αὐθυπέμβαση καὶ ἓνας ἀλάνθαστος ὁδηγὸς γιὰ τὴν πορεία πρὸς τὴ μετάνοια²⁴³. Τὰ περισσότερα δράματα στὴν οἰκογενειακὴ ζωὴ καὶ κατ' ἐπέκταση στὴν κοινωνία μας προέρχονται ἀπὸ τὴν ἀποτυχημένη ἀγάπη, ἐξαιτίας τῆς ιδιοτέλειας καὶ τῆς φιλαυτίας²⁴⁴.

Δὲν μποροῦμε ὅμως νὰ μιλάμε γιὰ γάμο καὶ συζυγία στὴν περίπτωσι τῆς ὁμοφυλοφιλικῆς σχέσης, διότι ἀφενὸς ἀπουσιάζει παντελῶς ἡ δημιουργικὴ προοπτικὴ, ἀφετέρου ἡ σχέση ἐγκλωβίζεται σὲ μία ναρκισσιστικὴ ἀγάπη, ἡ ὁποία καταλύει κάθε θυσιαστικὴ προσφορά. Αὐτὸ ἀποδεικνύει καὶ τὸ σύμφωνο συμβίωσης, ἡ νέα μορφή γαμικῆς κοινωνίας, τὸ ὁποῖο συνάπτεται μεταξὺ τῶν δύο μερῶν καθαρὰ γιὰ νομικοὺς λόγους

242. Α' Κορ. 13,5.

243. Πρβλ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ (ΓΙΕΦΤΙΤΣ) Μητροπολίτου πρ. Ἐρζεγοβίνης, *Ἀπὸ τὴν ἐλευθερία στὴν ἀγάπη*, ἐκδ. Δόμος, Θεσσαλονίκη 2012, σ. 115.

244. «ἔσονται γὰρ οἱ ἄνθρωποι φίλαυτοι, φιλάργυροι, ἀλαζόνες, ὑπερήφανοι, βλάσφημοι, γονεῦσιν ἀπειθεῖς, ἀχάριστοι, ἀνόσιοι, ἄστοργοι, ἄσπονδοι, διάβολοι, ἀκρατεῖς, ἀνήμεροι, ἀφιλόγαθοι, προδόται, προπετεῖς, τετυφωμένοι, φιλήδονοι μᾶλλον ἢ φιλόθεοι», Β' Τιμ. 3, 2-4.

καὶ κατωχυρώνει δικαιώματα, τὰ ὅποια ἀντιστοιχοῦν μάλλον σὲ περιπτώσεις ποὺ δὲν ἔχουν ὡς συνδετικὸ στοιχεῖο τὴν ἀγάπη.

Ἡ ἀγάπη δὲν εἶναι καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξει ὡς μοναξιά, οὔτε φυλακίζεται στὴ συνάντηση δύο ἐπιθυμιῶν ποὺ κινοῦνται ἀπὸ συμφέρον. Μία τρίτη κοινὴ συνισταμένη, ὅπως ὁ Θεός, μπορεῖ νὰ ἰσορροπεῖ καὶ νὰ ἐνώνει αὐτὲς τὶς δυνάμεις, μὲ τὴν προοπτικὴ τῆς σωτηρίας καὶ τῆς βιώσεως τῶν ἐσχάτων, μὲ τὴν προσδοκία τῆς ἀναστημένης ζωῆς. Συνεπῶς ἡ παρουσία τοῦ Θεοῦ στὸν γάμο εἶναι ἀναγκαία, γιατί ἐπιβεβαιώνει τὴν ἐλευθερία τῶν συζύγων καὶ τοὺς διδάσκει ὅτι ἡ ἀγάπη εἶναι μία κίνηση καὶ ἓνα βίωμα ποὺ τρέφει τὴν συζυγία καὶ ὁδηγεῖ τὸ ζεῦγος στὴν ἀρχετυπικὴ ὁμοίωση μὲ τὸν Θεό²⁴⁵.

Σήμερα ὑπάρχει διάχυτη ἡ ἀντίληψη περὶ μιᾶς ἄνευ ὁρίων σεξουαλικῆς δραστηριότητας. Ἡ δικαιολογία ποὺ προβάλλεται γιὰ τὴν σεξουαλικὴ ἀπελευθέρωση, ποὺ συμπεριλαμβάνει καὶ τὴν ὁμοφυλόφιλη ἐρωτικὴ πράξη, εἶναι ὅτι ὑπάρχει ἀνάγκη φυσικὴ γιὰ ἱκανοποίηση τῆς γενετήσιας ὁρμῆς, ἡ ὁποία περιορίζεται στὸ πλαίσιο τῆς σαρκικῆς ἀπόλαυσης τῆς ἡδονῆς.

Στὴν περίπτωσή τῆς ὁμοφυλοφιλίας, τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ὁμοφυλόφιλου εἶναι ἐγκλωβισμένο στὸν σεξουαλικό του προσανατολισμὸ καὶ κινεῖται μὲ κέντρο καὶ γνώμονα τὴν ἱκανοποίηση τῆς σαρκικῆς του ἐπιθυμίας, μέσῳ τῆς ἑλξης πρὸς τὸ ἴδιο φύλο. Μὲ τὸν τρόπο

245. Πρὸβλ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ (ΓΙΕΦΤΙΤΣ), ὅπ. παρ., σσ. 58-59.

αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἰσοροπήσει ἐσωτερικά. Οἱ ἐμμονές καὶ οἱ φοβίες τῆς ἰδιόμορφης καθημερινότητάς του τὸν κρατοῦν συνεχῶς σὲ ψυχικὴ ἀναταραχὴ καὶ διαρκές ἄγχος.

Δὲν εἶναι ἡ φύση τοῦ σώματος ἡ αἰτία νὰ ζεῖ καὶ νὰ πορνεύει εἴτε ἑτεροφυλικὰ εἴτε ὁμοφυλοφιλικά ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ «ἡ ἄμετρος τῆς ψυχῆς ἀσωτεία»²⁴⁶. Τὸ σῶμα δὲν κατασκευάστηκε γιὰ νὰ γίνεῖ ὄργανο πορνείας, οὔτε ἡ κοιλία γιὰ νὰ γίνεταῖ ὁ ἄνθρωπος γαστρίμαργος, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἀκολουθοῦν τοὺς ὅρους τῆς φύσεως καὶ νὰ ἐκπληρώνουν τὸ ἔργο τους. Εἶναι ντροπὴ γιὰ τὸν ἄνθρωπο νὰ ἐξευτελίζει τὸν ἑαυτὸ του μὲ τὸ νὰ βυθίζεται στὶς αἰσχροτήτες καὶ τὴν ἀκολασία, ἐνῶ εἶναι πλασμένος γιὰ ἀνώτερη ζωὴ²⁴⁷.

246. ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, *Ὁμιλία ΙΖ' εἰς Α' Κορινθίους*, PG 61,140.

247. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ, *Περὶ κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου υἱ'*, PG 44,192: «Πολλάκις δὲ καὶ ὁ λόγος ἀποκτηνοῦται διὰ τῆς πρὸς τὸ ἄλογον ῥοπῆς τε καὶ διαθέσεως, συγκαλύπτων τὸ κρεῖττον τῶ χειρόνι. Ἐπειδὴν γὰρ τις πρὸς ταῦτα τὴν διανοητικὴν ἐνέργειαν καθελκύσῃ καὶ ὑπηρέτην γενέσθαι τῶν παθῶν τὸν λογισμὸν ἐκβιάσῃται, παρατροπὴ τις γίνεταῖ τοῦ ἀγαθοῦ χαρακτήρος πρὸς τὴν ἄλογον εἰκόνα, πάσης πρὸς τοῦτο μεταχαρασσομένης τῆς φύσεως, καθάπερ γεωργοῦντος τοῦ λογισμοῦ τὰς τῶν παθημάτων ἀρχὰς καὶ δι' ὀλίγων εἰς πλῆθος ἐπαύξοντος. Τὴν γὰρ παρ' ἑαυτοῦ συνεργίαν χρήσας τῶ πάθει, πολύχουν καὶ ἀμφιλαφῆ τὴν τῶν ἀτόπων γένεσιν ἀπειργάσατο. Οὕτως ἡ φιληδονία τὴν μὲν ἀρχὴν ἔσχεν ἐκ τῆς πρὸς τὸ ἄλογον ὁμοιώσεως, ἀλλ' ἐν τοῖς ἀνθρωπίνοις πλημμελήμασι προσηυξήθη, τοσαύτας διαφορὰς τῶν κατὰ τὴν ἡδονὴν ἀμαρτανομένων γεννήσασα, ὅσας ἐν τοῖς ἀλόγοις οὐκ ἔστιν εὐρεῖν. Οὕτως ἡ πρὸς τὸν θυμὸν διανάστασις συγγενῆς μὲν

Ἡ φθαρτὴ κατάστασις τοῦ σώματος μπορεῖ νὰ ἀποτελέσει ἓνα σημεῖο ἀναφορᾶς, κατὰ τὴ συμβουλευτικὴ παρέμβασιν τοῦ ποιμένα, στὴν προσπάθειαν τῆς μετανοίας τοῦ ὁμοφυλόφιλου καὶ τῆς ἀλλαγῆς τῆς ὁμοφυλόφιλης σεξουαλικῆς πρακτικῆς του. Τὸ σῶμα, μετὰ τὴν πτώσιν, ἔγινε θνητὸ καὶ ἀδύναμον πρὸς τὴν ἀσθένειαν καὶ τὸν πόνον. Καθὼς βυθίζεται στὴν παρὰ φύσιν ζωὴν μετὰ τὴν παράχρησιν τοῦ ἑαυτοῦ του, καταλήγει νὰ ὑποφέρει ψυχολογικὰ καὶ νὰ ὀδηγεῖται πολλὰς φορὰς σὲ ἀπελπιστικὰ καὶ ἀδιέξοδες πρακτικὰς. Οἱ καταστάσεις αὐτὲς ταπεινῶνουν τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν βοηθοῦν νὰ σκεφεῖ καὶ νὰ ἀνανήψει ἀπὸ τὴν ἀναισθησίαν τῆς σαρκικῆς ζωῆς. Ἐὰν ὁ ἄνθρωπος εἶναι σκεπτόμενος, τὸ σῶμα μπορεῖ νὰ καθοδηγηθῆ ἀπὸ τοὺς ἐγκρατεῖς λογισμοὺς ποὺ γίνονται χαλινάρι γιὰ τὴν σωστὴν πορείαν του, πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἁμαρτίας καὶ ἐνεργοποίησιν τῆς νήψης πρὸς τὴν κάθαρσιν καὶ τὴν ἀρετήν.

Ἐὰν παρομοιάσουμε τὸν ἄνθρωπον μετὰ ἓνα ἄρμα ποὺ τὸ σύρουν ἄλογα, ὁ ἡνίοχος εἶναι ὁ νοῦς, τὰ χαλινάρια εἶναι οἱ λογισμοὶ καὶ τὸ σῶμα μετὰ τὴν αἰσθήσιν του τὰ ἄλογα. Ὁ ἡνίοχος πρέπει νὰ κρατᾷ σταθερὰ τὰ ἡνία, γιὰ νὰ κατευθύνει μετὰ ἀσφάλειαν τὸ ἄρμα στὸν προορισμόν, γιατί, ἂν τοῦ ξεφύγουν, τότε θὰ καταστραφοῦν ὅλα. Δὲν εἶναι λοιπὸν δίκαιον νὰ κατηγορεῖται τὸ σῶμα

ἔστι τῆ τῶν ἀλόγων ὄρμη, αὐξεται δὲ τῆ τῶν λογισμῶν συμμαχία. Ἐκεῖθεν γὰρ ἢ μῆνις, ὁ φθόνος, τὸ ψεῦδος, ἢ ἐπιβουλὴ, ἢ ὑπόκρισις. Ταῦτα πάντα τῆς πονηρᾶς τοῦ νοῦ γειωργίας ἐστίν».

για τὴν διάπραξη τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ ἡ πονηρὴ διάθεση τοῦ νοῦ. Ἡ πονηρία τοῦ διαβόλου ἔχει ὡς ἔργο, νὰ κατηγορεῖ ὡς ὑπευθύνους γιὰ τὴν διάπραξη τῆς ἁμαρτίας τοὺς ἄλλους, δηλαδὴ τὸ σῶμα, τὸν Θεό, τὸν πλησίον καὶ ὄχι τὴν κακὴ προαίρεση, γιὰ νὰ μὴν ἀνακαλυφθεῖ ποτὲ ἡ ρίζα τῶν ἁμαρτιῶν καὶ ὁδηγηθεῖ ὁ ἄνθρωπος στὴ μετάνοια²⁴⁸. Στόχος λοιπὸν τοῦ ποιμένα πρέπει νὰ εἶναι ἡ καλλιέργεια τῶν ἀγαθῶν λογισμῶν στὸ νοῦ ἐκείνου ποὺ ἐπιθυμεῖ νὰ ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὴν κακὴ συνήθεια τῆς ὁμοφυλοφιλικῆς πρακτικῆς.

3. Πνευματικὸς ἀγώνας ἢ ἐμπαθῆς ἡδονοθηρία;

Οἱ σχέσεις ποὺ δημιουργοῦνται μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἐπισφαλεῖς, ἐὰν δὲν ἔχουν ἓνα σημεῖο ἀναφορᾶς ἔξω ἀπὸ τὰ ἀγαπώμενα μέλη. Οἱ φίλοι τοῦ Χριστοῦ ἀγαποῦν ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, παρότι μπορεῖ νὰ μὴν ἀγαπῶνται ἀπὸ ὅλους, καὶ ἡ ἀγάπη τους αὐτὴ παραμένει σταθερὴ μέχρι θανάτου. Ὁ σύνδεσμος τῆς ἀγάπης τους εἶναι ὁ Χριστὸς καὶ ἡ ἐν Χριστῷ ζωὴ τους. Οἱ φίλοι μὲ κοσμικὸ φρόνημα διατηροῦν τὴν ἀγάπη μεταξὺ τους, ἕως ὅτου συγκρουσθοῦν τὰ πάθη τους²⁴⁹.

248. Πρβλ. Ι. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, Ὁμιλία ΙΖ' εἰς Α' Κορινθίους, PG 61,144-145.

249. ΜΑΞΙΜΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ, Κεφάλαια περὶ ἀγάπης, Δ' ἑκατοντάς, ζή', PG 90,1072: «Οἱ μὲν τοῦ Χριστοῦ φίλοι πάντας ἀγαπῶσι γνησίως. Οὐχ ὑπὸ πάντων δὲ ἀγαπῶνται. Οἱ δὲ τοῦ κόσμου φίλοι, οὐδὲ πάντας ἀγαπῶσι, οὐδὲ ὑπὸ πάντων ἀγαπῶνται. Καὶ οἱ μὲν τοῦ Χριστοῦ, μέχρι τέλους τὴν συνέχειαν τῆς ἀγάπης διατηροῦσιν».

Αὐτὸ ἰδιαίτερα συμβαίνει μὲ τὴν ὁμοφυλόφιλη ἀγάπη, ἢ ὅποια καλλιεργείται μὲ βάση τὰ πάθη τῶν ἀγαπωμένων. Ὅσο αὐτὴ ὑπηρετεῖ τὴν φιληδονία ποὺ συνδέει τοὺς ὁμοφυλόφιλους, αὐτὴ παραμένει δυνατὴ καὶ τοὺς ἱκανοποιεῖ, ἐφόσον καλύπτει τὶς σαρκικὲς τοὺς ἐπιθυμίες. Ἐπειδὴ ὅμως εἶναι ἐγωκεντρικὴ, δὲν παράγει κανένα πνευματικὸ καρπὸ, ἀλλὰ ἀντίθετα δημιουργεῖ καινούργια πάθη μὲ διάφορες μορφές ζηλοτυπίας, πλεονεξίας ἢ αὐταρέσκειας. Αὐτὰ φέρνουν σὲ σύγκρουση ἢ διαλύουν τὴν ἀγαπητικὴ σχέση τῶν συντρόφων.

Ἡ σχέση μεταξύ τῶν ὁμοφυλοφίλων ἔχει ὡς συνδυαστικὸ κρίκο τὸν σεξουαλικὸ προσανατολισμὸ τῶν μερῶν της. Τὸ κίνητρο, γιὰ νὰ ἀναπτυχθεῖ αὐτὴ ἡ σχέση, εἶναι ἢ ἱκανοποίηση τῶν σεξουαλικῶν ἐπιθυμιῶν ποὺ ἀναπτύσσουν μεταξύ τους καὶ εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς διανοητικῆς τους ἐπιλογῆς, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν φυσικὴ τους κατασκευή, ὅπως αὐτὴ ἀποτυπώνεται στὴν ἀνατομικὴ μορφή τους. Οἱ ἴδιοι ἀντιμετωπίζουν μὲ ἐρωτηματικὰ τὴν ἐπικοινωνία τους, ὅταν οἱ σεξουαλικὲς πράξεις μεταξύ τους φανερώνουν τὴν μὴ φυσικὴ τους λειτουργία. Ὅπως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τρέφεται κανεὶς ἀπὸ τὴ μύτη ἢ νὰ ἀκούει μὲ τὸ πόδι, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχει φυσικὴ ἐρωτικὴ ἐπαφὴ δύο ἀνθρώπων μὲ τὴ χρήση τοῦ στόματος ἢ τοῦ πρωκτοῦ. Οὔτε ἐπίσης εἶναι φυσιολογικὴ λειτουργία ὁ βιασμὸς τῆς φύσης μὲ τε-

οἱ δὲ τοῦ κόσμου, μέχρις οὗ ἀλλήλοις διὰ τὰ κόσμου προσκρούσῃσι».

χνητή πρόκληση ήδονῆς ἢ μὲ τὴν μάλαξη τῶν αἰδοίων χρησιμοποιώντας τεχνητὰ μέσα.

Στὶς περιπτώσεις αὐτὲς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναφερόμαστε στὸν πραγματικὸ ἔρωτα, ὁ ὁποῖος συνδυάζεται μὲ ἀρετές, ὅπως ἡ ἀγάπη, ἡ θυσία καὶ ἡ παράδοση τοῦ ἑαυτοῦ πρὸς τὸν ἄλλο ὡς ἀγαπώμενο πρόσωπο.

Ὁ ἔρωτας, ὡς στοιχεῖο ἔνωσης τῶν δύο συζύγων κατὰ τὸν γάμο, ἀποτελεῖ θυσία τοῦ ἑνὸς πρὸς τὸν ἄλλο ἐξαιτίας τῆς ἀγάπης. Ὁ κάθε σύζυγος δὲν ἀνήκει στὸν ἑαυτό του ἀλλὰ στὸν ἄλλο. Ἡ ἐρωτικὴ πράξη εἶναι ὑπόθεση ἐλευθερίας ἀπὸ κάθε ἐγωιστικὸ συναίσθημα καὶ πλήρης παράδοση στὴν ὄντολογικὴ ἔνωση τῶν συζύγων. Κανεὶς δὲν ἐξουσιάζει τὸ σῶμα του, ἀλλὰ ὁ καθένας παραδίδει τὸ εἶναι του στὴ συνάντηση τῆς ἀγάπης²⁵⁰. Ὁ μυστηριακὸς γάμος εἶναι ἡ ἐγγύηση αὐτῆς τῆς συνάντησης ὡς θεϊκῆς δωρεᾶς, γιατί ἀπὸ αὐτὴ τὴ συνάφεια συνεχίζεται ἡ δημιουργία νέων ἀνθρώπων κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωση τοῦ Θεοῦ. Μὲ τὴν ὁμοφυλόφιλη πρακτικὴ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ δοθεῖ ἄλλη στοχοθεσία, παρὰ μόνον ἡ ἱκανοποίηση τῆς ἐρωτικῆς ἐπιθυμίας μὲ ἓνα ἐγωκεντρικὸ ἡδονοθηρικὸ περιεχόμενο.

Αὐτὸ βέβαια μπορεῖ νὰ συμβαίνει καὶ μὲ τὸν ἑτεροφυλόφιλο ἔρωτα, ὅταν τὰ συναπτόμενα μέρη δὲν ἔχουν συνειδητοποιήσει τὸ νόημα τοῦ ἔρωτα στὸ πλαίσιο τῆς

250. «Ἡ γυνὴ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ὁ ἀνὴρ. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἀνὴρ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ἡ γυνή». *Α' Κορ.* 7,4.

πραγματικῆς ἀγάπης. Ὄταν ἡ κοινωνία μὲ ὅλα τὰ μέσα προβάλλει, χωρὶς φραγμούς, τὴν θήρευση τῶν ἡδονῶν ὡς κύριο στόχο τῆς ζωῆς τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου τότε παρουσιάζονται αὐτὰ τὰ φαινόμενα τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὴ δυστυχία τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς. Ὄταν ἡ σύγχρονη ζωὴ προβάλλει τὴν εἰκόνα μιᾶς εἰδωλολατρείας, παρασύρει τοὺς ἀνθρώπους σὲ πράξεις, ποὺ φανερώνουν ὅτι ἀκολουθοῦν ζωῶδη καὶ σαρκικὸ βίον καὶ ὄχι, ὅπως θὰ τοὺς ταίριαζε, μιὰ ἀνώτερη ἔλλογη ζωή.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η μεταπτωτική πορεία του ανθρώπου παρά την άρχική της επιδίωξη να δώσει καλύτερη ποιότητα ζωής στον άνθρωπο, κατέληξε να τον οδηγήσει στα άπύθμενα βάθη της έμπαθοῦς ζωής και να τον επιφορτίσει με πόνο και δυστυχία. Ἡ ἀπομάκρυνσή του ἀπὸ τὸν Θεὸ ἀποτελεῖ συνεχῶς τὴν αἰτία νὰ παραδίδεται ὁ ἄνθρωπος στὰ «ἄνομα πάθη», τὰ ὁποῖα τὸν ταλαιπωροῦν καὶ τὸν καταδικάζουν στὴν δυστυχία τῶν μελλοθανάτων. Ἐφ' ὅσον τὰ ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας ἀποτελοῦν τὴν πρόγευση τοῦ θανάτου εἶναι ἀναγκαῖο ἰδιαίτερα γιὰ τὸν σύγχρονο ἄνθρωπο νὰ ἀφυπνιστεῖ καὶ νὰ ἀναστρέψει τὴν πορεία του πρὸς τὴν ἀγαπητικὴ πατρικὴ ἐστία προκειμένου νὰ ἐπιτύχει τὴν θεραπεία καὶ τὴν λύτρωση.

Ἡ Ἐκκλησία μὲ τοὺς ποιμένες της, ὡς θεματοφύλακας τῆς σωτηρίας, παραμένει στὸν κόσμο ἐκφράζοντας τὴν θέληση τοῦ Θεοῦ, «ὃς θέλει πάντας ἄνθρώπους σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν» (Α΄ Τιμ. 2,4). Γίνεται τὸ θεραπευτῆριο στὸ ὁποῖο συντελεῖται ἡ ἀποκατάσταση κάθε τραύματος καὶ δίνεται ἡ προ-

οπτική τῆς λυτρωτικῆς σχέσης ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὴν
θυσία τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ.

Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος ἀκολουθώντας τὶς φωνές
καὶ τὰ πρότυπα τῆς σύγχρονης κοινωνικο-πολιτικο-
οικονομικῆς πραγματικότητας παρασύρεται καὶ υἱο-
θετεῖ καταστάσεις, οἱ ὁποῖες τὸν ἐγκλωβίζουν σὲ ἀδι-
έξοδα.

Ὅταν δὲν μπορεῖ νὰ κυριαρχήσει στὶς ἐπιθυμίες
του καλλιεργεῖ ἕνα «βοσκηματώδη βίο» τρεφόμενος
μὲ ξυλοκέρατα ποὺ προορίζονται γιὰ τοὺς χοίρους καὶ
τελικά εἰσπράτει τὰ ἐπίχειρα τῶν ἐπιλογῶν του. Ὁ
πανηδονισμός, ὡς κυρίαρχη νοοτροπία τοῦ σύγχρονου
κόσμου, ἐπιφορτίζει τὸν ἄνθρωπο καὶ ἰδιαίτερα τοὺς
νέους μὲ προϋποθέσεις προβληματικὲς γιὰ τὴν ἐξέλιξη
τῆς κοινωνικῆς ἁρμονίας καὶ συνοχῆς, διαλύοντας τὸν
κοινωνικὸ ἴσθμὸ καὶ παρέχοντας συνθήκες γιὰ τὴν δημι-
ουργία κοινωνικῶν ὁμάδων μὲ προβλήματα.

Τὸ φαινόμενο τῆς ὁμοφυλοφιλίας ὡς σεξουαλικὴ
ἔλξη πρὸς τὸ ἴδιο φύλο, ἀποτελεῖ στοιχεῖο ἔκφρα-
σης τῆς ἀνθρώπινης συμπεριφορᾶς καὶ σχετίζεται μὲ
τὸν σεξουαλικὸ προσανατολισμό. Εἶναι φαινόμενο
ποὺ ἀναπτύχθηκε στὶς εἰδωλολατρικὲς κοινωνίες καὶ
προέκυψε ὡς μίμηση συμπεριφορᾶς τῶν θεῶν τους.
Στὴν ἀρχαιότητα ἦταν συνυφασμένο μὲ τὴν λατρεία
τῶν θεοτήτων τῆς γονιμότητας καὶ περιελάμβανε τὴν
ιερὴ πορνεία ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν μὲ τὴ μορφή τῆς
ιεροδουλείας. Οἱ ἀρχαῖες ἐκφράσεις ποὺ ἀναφέρονται

στο ζήτημα τῆς ὁμοφυλοφιλίας εἶναι ἡ ἀρσενοκοιτία ἢ ἀρρενομανία, ὁ κιναιδισμὸς καὶ ἡ παιδεραστία. Ἐννοεῖς οἱ ὅποῖες δὲν ἔχουν τὴν ἴδια σημασία μὲ τὴ σημερινὴ καὶ οἱ ὅποῖες δὲν ἐκφράζουν τὴ σύγχρονη ὁμοφυλοφιλικὴ συμπεριφορὰ στὶς διάφορες ἐπίκαιρες ἐκφάνσεις της.

Ἡ παιδεραστία στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα εἶχε παιδαγωγικὸ χαρακτήρα καὶ ἀναφέρονταν στὴν ἀγωγή τῶν ἐφήβων. Ὁ ὄριμος ἐνήλικας ἄνδρας ἀναλάμβανε τὴν ἀγωγή τοῦ ἐφήβου προκειμένου νὰ τὸν μυήσει ἢ νὰ τὸν ἐκπαιδεύσει ὥστε νὰ γίνεῖ «καλὸς κάγαθός» πολίτης. Βέβαια ὑπῆρχαν καὶ ἐκτροπές σὲ ἐπίπεδο σεξουαλικῆς δραστηριότητας, οἱ ὅποῖες ὅμως καταδικάζονταν ἢ ἀντιμετωπίζονταν ἀπὸ σχετικὸ νομικὸ πλαίσιο κατὰ τὶς ἀντιλήψεις τῆς ἐκάστοτε εὐνομούμενης πολιτείας.

Ὁ Πλάτωνας περιγράφει στὰ ἔργα του, *Συμπόσιο* καὶ *Φαῖδρος*, τὸν παιδαγωγικὸ ἔρωτα στὸ πλαίσιο τῆς παιδεραστίας. Ἐκφράζει τὶς διάφορες μορφές του, ὅπως ἐκδηλωνόταν τὴν ἐποχὴ αὐτή, τονίζοντας τὴν ὑπεροχὴ τῆς γνήσιας καὶ ἀνώτερης ἐρωτικῆς συναναστροφῆς, ἀπαλλαγμένης ἀπὸ ἡδονοθηρικὲς σεξουαλικὲς πρακτικὲς, ὅπως αὐτὲς παρατηροῦνται στὴν ὁμοφυλοφιλικὴ σχέση. Ἡ παιδεραστία στὶς διάφορες ἀρχαιοελληνικὲς πόλεις εἶχε ποικιλία ἐκφρασης, πέραν τῆς παιδαγωγικῆς, προσαρμοσμένη στὶς κοινωνικὲς τοὺς συνήθειες. Πρέπει νὰ δηλωθεῖ ὅτι παρὰ τὸ εὖρος καὶ τὴ συχνότητα ποὺ τὴν συναντοῦμε δὲν ἔγινε ποτὲ εὐρέως ἀποδεκτὴ ἀπὸ τὸ κοινωνικὸ σῶμα. Τὸ ζήτημα

ἔδινε ἀφορμὴ ὥστε καὶ δημόσια νὰ κατακρίνεται ἀπὸ τὶς σατυρικὲς κωμωδίες μὲ εὐτράπελα προσβλητικὰ σχόλια καὶ ἐκφράσεις.

Στὴ Ρωμαϊκὴ ἐποχὴ συνεχίζεται ἡ πορεία τοῦ φαινομένου μὲ ἔμφαση τὴν ὄχι σπάνια αὐτοκρατορικὴ δραστηριότητα στὸν τομέα αὐτό. Στὴν Ρωμαϊκὴ κοινωνία τὸ βᾶρος τῆς καταδίκης ἀποδίδεται στὸ παθητικὸ μέλος τῆς ὁμόφυλης ἐρωτικῆς σχέσης γιατί μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ὑποβιβάζεται ἡ ἀνδρική ἀξία σὲ γυναικεία καὶ μειώνεται ἡ ἀνδρική τιμὴ, στοιχεῖο γιὰ τὸ ὁποῖο ἰδιαίτερα καυχόνταν οἱ Ρωμαῖοι.

Στὸ Βυζάντιο ἀπὸ μέρους τῆς Πολιτείας τηρήθηκε αὐστηρὴ στάση πρὸς τὴν ὁμοφυλοφιλία μὲ πολὺ σκληροὺς νόμους χωρὶς βέβαια νὰ ἐπιτευχθεῖ ἡ ἐξάλειψή της. Τὸ ζήτημα ἀντιμετωπίστηκε ποιμαντικὰ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία μὲ καταδίκη τοῦ φαινομένου ἀλλὰ καὶ μὲ οἰκονομία στὴν ἀνθρώπινη ἀδυναμία. Οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας διαχώρισαν τὴν πράξη ἀπὸ τὰ πρόσωπα καὶ ἐστιάζοντας στὴν δυνατότητα ἀλλαγῆς, πρότειναν πνευματικὲς λύσεις καὶ πρακτικὲς, ἐνδιαφερόμενοι γιὰ τὴν τήρηση τῆς φυσικῆς τάξεως κατὰ τὴν γενετήσια συνομιλία.

Στὴ νεώτερη ἱστορία ἀποκτᾶ ἐνδιαφέρον τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ὁμοφυλοφιλία παίρνει καινούργιες μορφές καὶ ἐξελισσεται σὲ φαινόμενο ἔντονης παρουσίας στὴν σύγχρονη κοινωνικὴ εἰκόνα. Ἐρευνες καὶ προσεγγίσεις φορτισμένες μὲ ἰδεολογικὲς καὶ πολιτικὲς τάσεις, δημι-

ουργοῦν δυσλειτουργικούς διαλόγους στὶς κοινωνικὲς ομάδες, μὲ ἀποτέλεσμα ἀντὶ νὰ μειώνονται τὰ προβλήματα τῶν ὁμοφυλοφίλων νὰ αὐξάνεται ἢ συγκρουσιακὴ αἴσθηση σὲ ἐσωτερικὸ καὶ ἐξωτερικὸ πλαίσιο.

Σήμερα παγκοσμίως ἔχει διαμορφωθεῖ καὶ συνεχῶς ἐξελίσσεται ἓνα νομικὸ πλαίσιο, μὲ πολλὲς διαφορετικὲς διατάξεις, τὸ ὁποῖο δυνάμει καταρτίζεται γιὰ τὴν ρύθμιση τῶν δικαιωμάτων τῶν ὁμοφυλοφίλων στὶς σύγχρονες κοινωνίες.

Σχετικὰ μὲ τὴν γυναικεία ὁμοφυλοφιλία δὲν ὑπάρχουν τόσες πολλὲς ἀναφορὲς ἀπὸ τὸ παρελθὸν διότι ἡ θέση τῆς γυναίκας ἦταν ὑποβαθμισμένη καὶ δὲν εἶχε ἀντίκτυπο στὴν εἰκόνα τῆς ἀρχαίας κοινωνίας.

Ἡ βιβλικὴ ἀναφορὰ προσδιορίζεται σὲ κείμενα, τὰ ὁποῖα παρουσιάζουν ἱστορικὲς μαρτυρίες γιὰ τὸ θέμα τῆς ὁμοφυλοφιλίας στὸ λαὸ τοῦ Ἰσραήλ. Ἡ ὁμοφυλοφιλικὴ πρακτικὴ ἐπιβεβαιώνει τὴν ἀπομάκρυνση τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ τὴν ἐκτροπὴ ἀπὸ τὴν φυσικὴ του πορεία καταπατώντας τοὺς ὅρους τῆς δημιουργίας του. Ὁ νόμος τῆς Π.Δ. καταδικάζει ρητὰ τὴν ἀρσενοκοιτία καὶ κάθε σαρκικὴ μίξη ποὺ ξεφεύγει ἀπὸ τὴν στοχοθεσίαν τῆς γενετήσιας ὁρμῆς καὶ ἀνατρέπει τὴν φυσικὴ ἔκφρασή της. Στὴν Κ.Δ. ὁ ἀπόστολος Παῦλος κατατάσσει τὴν ὁμοφυλοφιλία στὰ πάθη ἀτιμίας ποὺ ὀδηγοῦν τὸν ἄνθρωπο «εἰς ἀδόκιμον νοῦν» καὶ τὴν συναριθμεῖ μαζί μὲ ὅλες τὶς ἐμπαθεῖς συνήθειες τοῦ κυριευμένου ἀπὸ πάθη ἁμαρτωλοῦ.

Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ ἀνθρώπου ὡς κοινωνικοῦ ὄντος γί-

νεται μέσα στο στενό οικογενειακό περιβάλλον αρχικά, αλλά εξελίσσεται και ολοκληρώνεται κατά τα διάφορα στάδια της κοινωνικοποίησης καθώς έρχεται σε έπαφή με το κοινωνικό περιβάλλον. Μία από τις βασικές παραμέτρους είναι ο προσδιορισμός της κοινωνικής του ταυτότητας και της ένταξής του στους θεσμούς που συγκροτούν τον κοινωνικό ιστό και σχετίζονται άμεσα με το πολιτισμικό περιεχόμενο κάθε κοινωνίας. Η ομοφυλοφιλία παρουσιάστηκε στο παρελθόν ως έκτροπή από την κοινωνική ομοιογένεια και εξελίχτηκε σε φαινόμενο με περιθωριακό κοινωνικό χαρακτήρα. Οι προσπάθειες της μεταμοντέρνας κοινωνίας να αναιρέσει την σφραγίδα αυτή οδήγησαν πολιτικούς και νομικούς φορείς στην διατύπωση νομοθετημάτων που αποδίδουν και κατοχυρώνουν δικαιώματα στους ομοφυλόφιλους. Παρόλα αυτά όμως τα φαινόμενα ρατσισμού και ομοφοβίας παραμένουν τόσο σε εξωτερικό όσο και σε έσωτερικό επίπεδο στους κύκλους τους. Η κατάκτηση δικαιωμάτων δυστυχώς δεν μείωσε τα προβλήματα των ομοφυλόφιλων καθώς οι ίδιοι ανέμεναν.

Βασική παράμετρος της προσωπικότητας του ανθρώπου είναι επίσης και ο προσδιορισμός της σεξουαλικής του ταυτότητας γεγονός που λαμβάνει χώρα κατά την εφηβική ηλικία. Η γενικότερη επίδραση του άμεσου οικογενειακού περιβάλλοντος κατά την βρεφική και παιδική ηλικία αλλά και η συγκεχυμένη εφη-

βικὴ συναναστροφή τῶν δύο φύλων δημιουργεῖ στοὺς σύγχρονους νέους καὶ τῶν δύο φύλων μία σύγχυση καὶ ἓνα ἀποπροσανατολισμὸ σχετικὰ μὲ τὴν σεξουαλική τους ταυτότητα. Τὰ λάθος διαφυλικὰ πρότυπα ποὺ προβάλλονται καταιγιστικὰ ἀπὸ τὰ μέσα ἐπικοινωνίας, ἢ λάθος συμπεριφορὰ τῶν φορέων τῆς ἀγωγῆς (οἰκογενειακὴ βία, σεξουαλικὴ κακοποίηση, σχολικὸς ἐκφοβισμὸς, ρατσισμὸς κλπ), ἢ κοινωνικὴ ἀνοχὴ στὴν ὅποια διαφορετικότητα, εἶναι λόγοι οἱ ὁποῖοι εὐνοοῦν τὴν ἀνάπτυξη ἑνὸς σεξουαλικοῦ προσανατολισμοῦ ποὺ ἀποτυπώνεται στὴ σύγχρονη ὁμοφυλοφιλικὴ εἰκόνα. Ἡ σύγχρονη ψυχολογία μὲ ἐπιμεριστικὴ θεώρηση τοῦ φαινομένου, δὲν ἀνταποκρίνεται στὶς ἀνάγκες γιὰ μόνιμη θεραπεία τῶν ὁμοφυλοφίλων μὲ τὸ νὰ ὑποστηρίζει τὴν προσωπικὴ ἀποδοχὴ αὐτῆς τῆς σεξουαλικῆς ἐπιλογῆς, ἢ ὁποῖα ἀφ' ἑαυτῆς δημιουργεῖ συνεχῶς νέες ἐπιπλοκὲς καὶ ἀδιέξοδα.

Ἐὰν ἡ κοσμικὴ σκέψη παραπαίει στὴν προσπάθεια νὰ ἐρμηνεύσει καὶ νὰ κατανοήσῃ τὰ προβλήματα τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἀνθρώπου διαχρονικά, ἢ θεολογία προσφέρει τὴν ἀμετακίνητη βάση πάνω στὴν ὁποῖα θεμελιώνεται τὸ οἰκοδόμημα ποὺ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ὀνόμασε ἄνθρωπο, πλασμένο «κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσή» Του.

Ἡ ἑτερότητα ὡς βασικὸ σημεῖο διάκρισης τῶν ὑποστάσεων εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸ καὶ τῆς ἀνθρώπινης φύσης ποὺ ἀποτυπώνεται στὴ διάκριση τῶν δύο φύ-

λων. Τὸ ἀρσενικὸ καὶ τὸ θηλυκὸ γένος δίνουν τὶς προϋποθέσεις τῆς ὑπέρβασης τῆς ναρκισσιστικῆς θεώρησης τοῦ ἐγώ, μὲ προοπτικὴ συνομιλίας καὶ συναντήσεως στὴ δημιουργικὴ ἔκφραση τῆς ἀγάπης. Ἡ συνάφεια τῶν δύο φύλων ἐξυπηρετώντας τὸν σκοπὸ τῆς τεκνογονίας γίνεται ἡ πράξη ποὺ ἀναγάγει τὸν φθαρτὸ καὶ πεπέρασμενο ἄνθρωπο, στὴν ἀξία συνδημιουργοῦ τοῦ Θεοῦ στὴν γέννηση νέων εἰκόνων Θεοῦ στὸ πλαίσιο τῆς Θείας Οἰκονομίας. Ἡ ἀνατομικὴ κατασκευὴ τοῦ ἀνθρώπου ἐπιβεβαιώνει τὴν διαφορετικότητα τῶν φύλων καὶ ὑπαγορεύει ταυτόχρονα τὸν φυσικὸ τρόπο ἐπικοινωνίας τους. Κάθε διαφορετικὸς προσανατολισμὸς δημιουργεῖ τάσεις καὶ πρακτικὲς, οἱ ὁποῖες φανερώνουν κακέκτυπα διαφυλικῆς ἐπικοινωνίας καὶ γίνονται αἰτίες γιὰ τὴν οἰκοδομὴ προβληματικῆς ἐμπαθοῦς προσωπικότητας.

Τὰ πάθη ὡς ἐπίκτητα στοιχεῖα τῆς μεταπτωτικῆς ἀνθρώπινης φύσης ἀπαιτοῦν θεραπεία καὶ μεταμόρφωση προκειμένου νὰ ἐλευθερωθεῖ ὁ ἐμπαθὴς ἀμαρτωλὸς ἀπὸ τὶς συνέπειες τῶν ἐνεργειῶν τους. Πρὸς τοῦτο ἡ Ἐκκλησία ἀκολουθώντας τὸ παράδειγμα τοῦ Ἰδρυτῆ της παραμένει ἡ διαρκῶς ἀνοιχτὴ ἀγκάλη ποὺ προσκατερεῖ τὴν ἔλευση κάθε ἀναγκασμένου ἀπὸ τὰ προβλήματα τῆς ζωῆς. Ἡ πρόσκληση τῆς Κεφαλῆς της «δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι καὶ γὰρ ἀναπαύσω ὑμᾶς, ἄρατε τὸν ζυγὸν μου ἐφ' ὑμᾶς καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρᾶγὸς εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ καὶ εὐρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς

φυχαῖς ὑμῶν» (Ματθ. 11,29), ἔχει διακονητὲς τοὺς ποιμένες, οἱ ὅποιοι ζώννυνται τὸ λέντιον καὶ προσφέρουν ὅ,τι εἶναι κατάλληλο γιὰ τὴν ἀνακούφιση καὶ τὴ λύτρωση τῶν ἁμαρτωλῶν.

Ἡ ποιμαντικὴ τῆς Ἐκκλησίας ὡς ἔκφραση ἀγάπης δὲν κάνει διακρίσεις ὡς πρὸς τὴν ἀποδοχὴ τῶν ἁμαρτωλῶν. Ὅπως προσδιορίζει τὴν σεξουαλικὴ ὁμοφυλοφιλικὴ πράξη ὡς ἁμαρτία ἔτσι καταδικάζει καὶ ὅποιαδήποτε ἐμπαθῆ σαρκικὴ συμπεριφορὰ, ποὺ ἔχει ὡς κίνητρο τὴν ἐγωιστικὴ ἱκανοποίηση τῆς σαρκικῆς ἡδονῆς. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μὴν ἐπισημάνει τὴν ἀταξία, ἣ ὁποία παρατηρεῖται μὲ τὴν παράχρηση τῶν φυσικῶν γεννητικῶν μορίων τοῦ νοήμονος ἀνθρώπου, σὲ μία πορεία ποὺ εἶναι προῖδὸν ἐνὸς λανθασμένου προσανατολισμοῦ.

Εἶναι πρωταρχικὴ εὐθύνη τῆς ποιμαντικῆς μέριμνας ἡ ἀγωγὴ περὶ τοῦ γάμου καὶ τῆς οἰκογένειας, καθόσον αὐτὴ ἀποτελεῖ τὸ πρῶτο λίκνο τῆς φιλοξενίας τῆς ζωῆς ἀπὸ τὴ δημιουργία τῆς ὡς τὴν ὀλοκλήρωση τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀνθρώπου. Τὰ πρῶτα βιώματα εἶναι καθοριστικὰ γιὰ τὴν μετέπειτα πορεία του. Ὅταν τὸ παιδὶ βιώσει τὴν θυσιαστικὴ ἀγάπη ποὺ ἐκφράζεται στὸν πραγματικὸ ἔρωτα τῶν συζύγων - γονέων του, ποὺ συνδυάζεται μὲ τὴν ἄρνηση τοῦ ἑαυτοῦ καὶ τὴν παράδοση στὸν ἄλλο, ἀποκτᾷ τὴν ἐμπειρία τῆς ἐλευθερίας ἀπὸ σαρκικὲς δεσμεύσεις καὶ ἡδονικὲς ἀπολαύσεις καὶ μαθαίνει τὴν ἀλληλοπεριχώρηση τῶν δύο φύ-

λων στὸ πλαίσιο τῆς πορείας πρὸς τὴν σωτηρία.

Ἡ ἀγάπη ὡς κύρια ἔκφραση πρὸς τὸν πλησίον εἶναι ἡ λυδία λίθος καὶ ὁ καταλύτης, ποὺ θὰ συντελέσει στὴν ἀλλαγὴ πορείας κάθε ἀμαρτωλοῦ καὶ συνεπῶς κάθε ὁμοφυλόφιλου ποὺ ἀναζητᾷ τὴ λύση τῶν δεινῶν του.

Τὸ σημαντικό στὴν προσπάθεια αὐτὴ εἶναι νὰ ἐμπνευσθεῖ ὁ ἀμαρτωλὸς καὶ νὰ ἀναζητήσῃ τὴ συναστροφή μὲ περιβάλλον ποὺ θὰ ἐνισχύσει μέσα του τὶς δυνάμεις τῆς μετάνοιας ὡς ἀρχῆς τῆς ἀλλαγῆς. Εἶναι ἡ ἐκούσια συμμετοχὴ του στὴν ἐν Χριστῷ κοινωνία ποὺ πραγματοποιεῖται στὴν ἐνοριακὴ ζωὴ, ἡ ὁποία μπορεῖ νὰ τὸν στηρίξει στὴν προσπάθεια τῆς καθάρσεως καὶ τῆς θεραπείας.

Εἶναι ἐπίσης σημαντικό νὰ ἀνασχευασθεῖ ἡ εἰκόνα τῆς σύγχρονης ζωῆς, ἡ ὁποία προβάλλει ἀπροκάλυπτα μία εἰδωλολατρία ὡς πρότυπο ζωῆς καὶ ἡ ὁποία παρασύρει τοὺς ἀνθρώπους σὲ πράξεις καὶ βίο, ποὺ μειώνει τὴν ἀνθρώπινη ἀξία καὶ ὑποβιβάζει τὸν ἄνθρωπο σὲ βιολογικὴ μόνο ὄντοτητα στερώντας του τὴν μεγαλοσύνη ποὺ τοῦ χάρισε ἀπλόχερα ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΗΓΕΣ

- ΑΘΗΝΑΙΟΥ, *Δειπνοσοφισταί*: Athenaeus Soph., *Deipnosophistae*, “*Athenaei Naucraticae deipnosophistarum libri xv, 3 vols.*”, έκδ. G. Kaibel, Leipzig: Teubner, Repr. 1-2:1965; 3:1966.
- ΑΙΣΧΙΝΗ, *Ἔργα, Κατὰ Τιμάρχου*: Aeschines Orat., *In Timarchum*, “*Eschine. Discours, vol. 1*”, έκδ. V. Martin, G. de Budé, Paris: Les Belles Lettres, 1927, Repr. 1962.
- ΑΝΤΙΣΘΕΝΟΥΣ, *Ἀποφθέγματα διάφορα*: Antisthenes Phil., Rhet., *Fragmenta varia* “*Antisthenis fragmenta*”, έκδ. F. Caizzi, Milan: Istituto Editoriale Cisalpino, 1966.
- ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ, *Περὶ ζώων γενέσεως A*: Aristoteles et Corpus Aristotelicum Phil., *De generatione animalium* “*Aristotelis de generatione animalium*”, έκδ. H. Drossaart, J. Lulofs, Oxford: Clarendon Press, 1965, Repr. 1972.
- ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗ, *Θεσμοφοριάζουσαι*: Aristophanes Comic., *Thesmophoriazusae* “*Aristophane, vol. 4*”, έκδ. V. Coulon, M. van Daele, Paris: Les Belles Lettres, 1928, Repr. 1967.
- ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗ, *Νεφέλαι*: Aristophanes Comic., *Nubes* “*Aristophanes. Clouds*”, έκδ. K. J. Dover, Oxford: Clarendon Press, 1968, Repr. 1970.

- ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ, *Περὶ κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου* ἀ-λ', PG 44, 125-256.
- ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ, *Εἰς τοὺς ψαλμούς*, Βιβλίο I, PG, 44, 431-486.
- ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΡΕΟΠΑΓΙΤΟΥ, *Περὶ ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας*, PG 3, 369-552.
- ΕΠΙΚΤΗΤΟΥ, *Dissertationes ab Arriano digestae, Epicteti dissertationes ad Arriano digestae*, ἔκδ. H. Schenkl, Leipzig: Teubner, 1916, Repr. 1965.
- ΕΡΜΕΙΟΥ, *Υπόμνημα εἰς τὸν Φαῖδρον Πλάτωνος*. Hermias Phil., In Platonis Phaedrum scholia, "Hermeias von Alexandrien. In Platonis Phaedrum scholia", Ed. Couvreur, P. Paris: Bouillon, 1901, Repr. 1971.
- ΕΥΣΕΒΙΟΥ, *Βίος Κωνσταντίνου III*, PG 20, 1048-1141.
- ΗΡΟΔΟΤΟΥ, *Ἱστορία*: Herodotus Hist., *Historiae "Hérodote. Histoires, 9 vols."*, ἔκδ. Ph.-E. Legrand, Paris: Les Belles Lettres, 1:1932; 2:1930; 3:1939; 4 (3rd edn.): 1960; 5:1946; 6:1948; 7:1951; 8:1953; 9:1954, Repr. 1:1970; 2:1963; 3:1967; 5:1968; 6:1963; 7:1963; 8:1964; 9:1968.
- ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΙΝΑΪΤΟΥ, *Κλίμαξ, Λόγος κα', Περὶ δειλίας τῆς ἀνάδρου*, PG 88, 941-945.
- ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, *Εἰς τὴν Γένεσιν ὁμιλία*, ἀ'-ξζ', 21-38 καὶ 54, PG 385-580.
- ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, *Εἰς τὸ Ἀποστολικὸν ρητόν*, «Οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν...» (Α' Κορ. 10,1), PG 51,245.
- ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, *Ὅμιλία ΙΖ' εἰς Α' Κορινθίους*, PG 61,139-146.
- ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, *Εἰς τὴν πρὸς Τίτον ἐπιστολήν*, PG 62,663-695.
- ΚΑΣΣΙΟΥ ΔΙΩΝΟΣ, *Ρωμαϊκὴ Ἱστορία*: Cassius Dio Hist., *Historiae Romanae*, "Cassii Dionis Cocceiani historiarum Romanarum

- quae sup ersunt, 3 vols.*”, έκδ. U. P. Boissevain, Berlin: Weidmann, Repr. 1955.
- ΚΛΑΥΔΙΟΥ ΑΙΛΙΑΝΟΥ, *Ποικίλη ἱστορία*: Claudius Aelianus Soph., *Varia historia “Claudii Aeliani de natura animalium libri xvii, varia historia, epistolae, fragmenta, vol. 2”*, έκδ. R. Hercher, Leipzig: Teubner, 1866, Repr. 1971.
- ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ, *Προτρεπτικός II*, PG 8, 373-540: (*Corpus Inscriptionum Semiticarum τ. 1, Inscriptiones Phoeniciae, Παρίσι 1887-90*).
- Μ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ, *Κατὰ Ἑλλήνων*, PG 25, 3-96.
- Μ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ, *Περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Λόγου, καὶ τῆς διὰ σώματος πρὸς ἡμᾶς ἐπιφανείας αὐτοῦ*, PG 25, 96-200.
- Μ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ, *Πῶς νοητέον τὸ «ὁ ἐμβλέψας γυναῖκα»*, PG 26, 1253-1256.
- Μ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ, *Πρὸς τινὰ πολιτικόν, Σύνταγμα πάντο ὠφελιμότετον καὶ πολὺ ὠφελέστατον*, PG 28, 1396-1408.
- ΜΑΞΙΜΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ, *Κεφάλαια περὶ ἀγάπης, Δ΄ ἑκατοντάς*, PG 90, 1048-1073.
- ΜΑΞΙΜΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ, «*Θεολογικὰ Σχόλια εἰς τὸν Ἐκκλησιαστήν*», Maximos Confessor, *Theologica Scholia in Ecclesiasten* (in catenis: catena trium patrum), «*Anonymus in Ecclesiasten commentarius qui dicitur catena trium patrum*», έκδ. Luca S. Turnhout: Brepols, 1983, Corpus Christianorum Series Graeca.
- ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΥΡΙΟΥ, *Διαλέξεις*: Maximus Soph., *Dialexeis “Maximi Tyrii philosophumena”*, έκδ. H. Hobein, Leipzig: Teubner, 1910.
- Μέγα Ἐτυμολογικὸ Λεξικό: “*Etymologicum magnum*”, έκδ. T. Gaisford, Oxford: Oxford University Press, 1848, Repr. 1967.

- ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Εἰς τὸν προφήτην Ἡσαΐαν*, PG 30, 117-688.
- ΜΠΑΜΠΙΝΙΩΤΗ Γ., Λεξικὸ τῆς Νέας Ἑλληνικῆς Γλώσσας, Κέντρο Λεξικολογίας ΕΠΕ, Ἀθήνα 2002.
- ΜΕΘΟΔΙΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ, *Ἐκλογαὶ καὶ λόγοι τινές, Περὶ τοῦ αὐτεξουσίου*, PG 18, 264.
- ΝΕΟΦΥΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΤΟΥ ΕΓΚΛΕΙΣΤΟΥ, *Συγγράμματα, τ. γ', Ἀνάμνησις περὶ σεισμῶν διαφόρων καὶ ζήτησις περὶ τούτων καὶ περὶ Θεοῦ κηδεμονίας* 19, 79-105, ἔκδ. Ἱερᾶς Βασιλικῆς καὶ Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Ἁγίου Νεοφύτου, Πάφος 1999.
- ΟΜΗΡΟΥ, *Ἰλιάς γ*: Homerus Epic., *Ilias "Homeri Ilias, vols. 2-3"*, ἔκδ. T. W. Allen, Oxford: Clarendon Press, 1931.
- ΠΑΛΛΑΔΙΟΥ ΕΛΕΝΟΥΠΟΛΕΩΣ, *Ἀποφθέγματα τῶν Ἁγίων Γερόντων*, PG 65,71-440.
- ΠΛΑΤΩΝΟΣ, *Συμπόσιον*: Plato Phil., *Symposium*, "Platonis opera, vol. 2", ἔκδ. J. Burnet, Oxford: Clarendon Press, 1901, Repr. 1967.
- ΠΛΑΤΩΝΟΣ, *Φαῖδρος*: Plato Phil., *Phaedrus "Platonis opera, vol. 2"*, ἔκδ. J. Burnet, Oxford: Clarendon Press, 1901, Repr. 1967
- ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ, *Ἀποφθέγματα Λακωνικά*: Plutarchus Biogr., Phil., *Apophthegmata Laconica*, "Plutarchi moralia, vol. 2.1", ἔκδ. W. Nachstädt, Leipzig: Teubner, 1935, Repr. 1971.
- ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ, *Βιογραφίαι, Λυκοῦργος*: Plutarchus Biogr., Phil., *Lycurgus "Plutarch's lives, vol. 1"*, ἔκδ. B. Perrin, Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1914, Repr. 1967.
- ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ, *Βιογραφίαι*: Plutarchus Biogr., *Regum et imperatorum apophthegmata*, "Plutarchi moralia, vol. 2.1",

- ἔκδ. W. Nachstädt, Leipzig: Teubner, 1935, Repr. 1971.
- ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ, *Βίοι παράλληλοι, Πελοπίδας* 18: Plutarchus Biogr., Phil., *Pelopidas "Plutarchi vitae parallelae, vol. 2.2, 2nd edn."*, ἔκδ. K. Ziegler, Leipzig: Teubner, 1968.
- ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ, *Βίοι παράλληλοι, Σόλων*: Plutarchus Biogr., Phil., *Solon "Plutarchi vitae parallelae, 4th edn."*, ἔκδ. K. Ziegler, Leipzig: Teubner, 1969.
- ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ, *Ὀμηρικὰ ἀπορήματα εἰς τὴν Ἰλιάδα*: Porphyrius Phil., *Quaestionum Homericarum ad Iliadem pertinentium reliquiae, "Porphyrii quaestionum Homericarum ad Iliadem pertinentium reliquiae, fasc. 1 & 2"*, ἔκδ. H. Schrader, Leipzig: Teubner, 1:1880; 2:1882.
- ΠΡΟΚΛΟΥ, *Περὶ τῆς κατὰ Πλάτωνα Θεολογίας*: Proclus Phil., *Theologia Platonica (lib. 1-5) "Proclus. Théologie platonicienne, vols. 1-5"*, ἔκδ. D. Saffrey, L. G. Westerink, Paris: Les Belles Lettres, 1:1968; 2:1974; 3:1978; 4:1981; 5:1987.
- ΣΑΠΦΟΥΣ, Sappho Lyr., *Fragmenta "Poetarum Lesbiorum fragmenta"*, ἔκδ. E. Lobel, D. L. Page, Oxford: Clarendon Press, 1955, Repr. 1968.
- ΣΟΥΗΤΩΝΙΟΥ, *Νέρων* 28.
- ΣΤΡΑΒΩΝΟΣ, *Γεωγραφικά*: Strabo Geogr., *Geographica, "Strabonis geographica, 3 vols."*, ἔκδ. A. Meineke, Leipzig: Teubner, 1877, Repr. 1969.
- ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ, *Ἐκλογαὶ εἰς τὸν Ἰεζεκιήλ*, PG 13, 768-813.

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

- ΒΟΣΝΙΑΔΟΥ ΣΤΕΛΛΑΣ, *Εισαγωγή στην Ψυχολογία*, τ. Α', έκδ. Gutenberg, Αθήνα 2001.
- ΒΟΥΛΓΑΡΑΚΗ ΗΛΙΑ, *Χριστιανισμός και Κόσμος*, Αναζητώντας ένα σύγχρονο Χριστιανικό λόγο, Άρμός, Αθήνα 1993.
- ΓΙΕΦΤΙΤΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ, Μητροπολίτου πρ. Έρζεγοβίνης, *Από την έλευθερία στην αγάπη*, Δόμος, Θεσσαλονίκη 2012.
- ΕΛΛΗΝΙΑΔΟΥ Ε. - ΚΛΕΦΤΑΚΗ Ζ., ΜΠΑΛΚΙΖΑ Ν., *Η συμβολή των παιδαγωγικών προσεγγίσεων για την κατανόηση του φαινομένου τής μάθησης*, Αθήνα 2008.
- ΖΙΑΚΑ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ, *Θρησκευολογία: Η Θρησκεία των Προϊστορικών Κοινωνιών και των Αρχαίων Λαών*, Θεσσαλονίκη 1996, σσ. 218-223.
- ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ-ΜΠΟΤΗ Μ., ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΥ-ΚΟΥΤΝΑΤΖΗ Φ., Συλλογικός Τόμος, Ε' μέρος, *Βιοηθικοί Προβληματισμοί, Σειρά: δια-Λογος, Έπετηρίδα Φιλοσοφικής Έρευνας, Φιλοσοφική Βιβλιοθήκη/Μελέτες 23*, έκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2014.
- ΚΑΡΑΓΚΟΥΝΗ ΧΡΗΣΤΟΥ, *Όμοφυλοφιλία*, Αθήνα 2005.
- ΚΟΣΤΑ ΝΤΕ ΜΠΟΓΚΑΡ ΜΑΡΚΟΥ ΑΝΤΩΝΙΟΥ, *Πειρασμός και Τραῦμα, Μιά Χριστιανική ματιά στην Όμοφυλοφιλία*, Έν πλῶ, Αθήνα 2014.
- ΚΟΥΚΟΥΛΕ ΦΑΙΔΩΝΟΣ, *Βυζαντινών Βίος και Πολιτισμός* τ. 6, «Τὰ οὐ φωνητὰ τῶν Βυζαντινῶν», Αθήναι 1955.
- ΜΑΝΤΖΑΡΙΔΗ ΓΕΩΡΓΙΟΥ, *Θεσμός και χάρισμα*, Ι. Μ. Μ. Βατοπαιδίου Αγίου Όρους 2012.
- ΜΑΤΣΟΥΚΑ ΝΙΚΟΛΑΟΥ, *Κόσμος, Άνθρωπος, Κοινωνία, κατά τον Μάξιμο Όμολογητή*, έκδ. Γρηγόρη, Αθήνα 1980.
- ΠΑΝΑΓΟΥ ΧΡΗΣΤΟΥ, *Η άδελφοποίηση*, Αθήνα 2010.
- ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ, «Οί κληρικοί τῶν βυζαντινῶν γυναικειῶν μονῶν καί τὸ ἄβατο», *Βυζαντιακά* 6(1986) 77-93.

- ΠΙΤΣΑΚΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ, «Ἡ θέση τῶν ὁμοφυλοφίλων στὴ Βυζαντινὴ κοινωνία», στὰ Πρακτικὰ Ἡμερίδας, *Οἱ περιθωριακοὶ στὸ Βυζάντιο*, Ἰδρυμα Γουλανδρῆ -Χόρν, Ἀθήνα 1993, σσ. 171-269.
- ΠΡΟΚΟΠΑΚΗ ΚΑΛΛΙΟΠΗΣ, *Ἱατρικὰ δεδομένα γιὰ τὴν ὁμοφυλοφιλία*, στὸ <https://omofylofilia.wordpress.com/2011/03/27/5>.
- ΡΟΪΔΗ Σ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑΣ, Ἐναλλακτικὲς Μορφές Οἰκογενειακῆς Ἀποκατάστασης.
- ΣΥΚΟΥΤΡΗ, Πλάτωνος Συμπόσιον, κείμενον, μετάφρασις καὶ ἐρμηνεία, Σειρὰ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν-Ἑλληνικὴ Βιβλιοθήκη, ἐκδ. Ἴ. Κολλάρος καὶ ΣΙΑ, Ἀθῆναι 21949.
- ΤΣΙΑΝΤΗ ΓΙΑΝΝΗ - ΜΑΝΩΛΟΠΟΥΛΟΥ ΣΩΤΗΡΗ, *Σύγχρονα Θέματα Παιδοψυχιατρικῆς, Ἡ ψυχοσυναισθηματικὴ ἀνάπτυξη τοῦ ἐφήβου*, τ. Α', ἐκδ. Καστανιώτη, Ἀθήνα 1987.
- ΤΣΙΤΣΙΚΑ ΑΡΤΕΜΙΣ, *Σεξουαλικότητα καὶ ἐφηβεία*, <http://youth-health.gr/thematikes-enotites/genika-gia-tin-efibeia>.
- ΦΡΟΪΝΤ ΣΙΓΚΜΟΥΝΤ, *Νέα σειρὰ παραδόσεων γιὰ τὴν εἰσαγωγή στὴν ψυχανάλυση*, μτφρ. Κλαίρης Τρικεριώτη, ἐκδ. Ἐπίκουρος, Ἀθήνα 1977.
- ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ, *Ἐλεύθερη ἀπὸ τὸ γονιδίωμα*, Προσεγγίσεις Ὁρθόδοξης Βιοηθικῆς, Κέντρο Βιοϊατρικῆς Ἠθικῆς καὶ Δεοντολογίας, Ἀθήνα χ.χ.
- ΧΡΗΣΤΟΥ Κ. Π., *Ἀποφθέγματα Γερόντων*, (ἐπιμέλεια), *Φιλοκαλία τῶν Νηπτικῶν καὶ τῶν Ἀσκητικῶν 1*, Θεσσαλονίκη 1978.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΑ ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

- American Civil Liberties Union, Get Busy, Get Equal. (2006). *Get a safe schools policy*, produced by (Gay, Lesbian and Straight Education Network) GLSEN and AIDS project at www.aclu.org/getequal/.

- American Psychiatric Association (APA), Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders - Text revision (4th. ed.) Washington D.C. 2000.
- American Academy of Pediatrics (AAP). (2004). Sexual orientation and adolescents. *Pediatrics*, 113, 1827-1832.
- ANDRIAENS R. PIETER AND DEBLOCK ANDREAS, «The Evolution of a Social Construction: The Case of Male Homosexuality» στὸ *Perspectives in Biology and Medicine* 49(2006)570-585.
- BAILEY M. J., AND ZUCKER J. K., *Childhood sex-typed behavior and sexual orientation: A conceptual analysis and quantitative review*. *Dev. Psychol.* 31(1995)43-55.
- BALFOUR D., *Συμειῶν Θεσσαλονίκης, Ἔργα θεολογικά* [Ἀνάλεκτα Βλατάδων 34], Θεσσαλονίκη 1981.
- BARTON G. A., «Hierodouloi (Semitic and Egyptians)» στὸ J. Hastings (Ed), *Encyclopaedia of Religion and Ethics*.
- BELL A. - WEINBERG M., *Homosexualities: A study of Diversity Among Men and Women*. New York 1978.
- BEM DARYL, «Exotic Becomes Erotic: Interpreting the Biological Correlates of Sexual Orientation», στὸ *Archives of Sexual Behaviour*, 29(2000)6.
- BERRY W. J., «Immigration, acculturation, and adaption». *Applied Psychology: An International Review*, 46(1997)5-35.
- BONTEMPO D. E. & D'AUGELLI A. R., «Effects of at-school victimization and sexual orientation on lesbian, gay, or bisexual youths' health risk behavior». *Journal of Adolescent Health*, 30(2002) 364-374.
- CLARKE JOHN, «Representation of the *Cinaedus* in Roman Art: Evidence of 'Gay' Subculture», στὸ *Same-sex Desire and Love in Greco-Roman Antiquity*, The Haworth Press, Binghamton, NY 2005, 274-299.

-
- COLEMAN C. JOHN, *Ψυχολογία της εφηβικής ηλικίας*, έκδ. Gutenberg, Αθήνα 2011.
- CRESPI D. T. and SABATELLI M. R., «Adolescent runaways and family strife: A conflict induced differentiation framework», *Adolence* 28(1993) 867-878.
- CROMTON LOUIS, *Homosexuality and Civilization*, The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, London 2003.
- DALLEY STEPHANIE, *Myths from Mesopotamia: Creation, The Flood, Gilgamesh and others*, Oxford 1989.
- DAVIDSON J., *The Greeks and Greek Love*, Phoenix Corion Books Ltd), London 2007.
- DEFRIES ZIRA, FRIEDMAN C. RICHARD, CORN RUTH, *Sexuality: New Perspectives*, Greenwood Press, Westport CT, 1985.
- DAWKINS M. R., *Leontios Makhairas: Recital concerning the Sweet Land of Cyprus entitled «Chronicle» I*, Όξφόρδη 1932.
- DOVER K. J., *Greek Homosexuality*, Harvard University Press, 1989.
- ERIKSON ERIK, *Childhood and society*, W. W. Norton and Co, New York 1950.
- ERIKSON ERIK, *Identity, youth and crisis*, W. W. Norton and Co, New York 1968.
- ERIKSON ERIK, *Identity and the life cycle*, W. W. Norton and Co, New York 1980.
- FITZGGIBONS RICHARD, *The Origins and Healing Attractions*, Life Research and Communications Institute, New York 1999.
- FLORENSKY, *The Pillar and Ground of the Truth*, μτφ. Boris Jakim, Princeton University Press, Oxford 2004.
- FREUD SIGMUD, *On Psychopathology, Some Neurotic Mechanisms, Homosexuality*, Pelican Books, Middlesex, England 1979.

- FREUD SIGMUD, *Εἰσαγωγή στὴν Ψυχανάλυση*, μτφ. Ἀ. Πάγκαλος, ἐκδ. Γκοβόστη, χ.τ.χ.
- FREUD SIGMUD, *Πέντε διαλέξεις γιὰ τὴν ψυχανάλυση*, μτφρ. Εὐδοκία Παπαγκίκα, ἐκδ. Ἀβραάμ, Ἀθήνα χ.χ. (τίτλος πρωτοτύπου, *Five Lectures on Psycho-Analysis*).
- GALATARIOU C., *The Making of a Saint: The life, times and satisfaction of Neophytos the Recluse*, Καίμπριτζ 1991.
- GOOREN L., «The biology of human psychosexual differentiation», στὸ *Hormones and Behavior*, 2006, 50(4)589-601.
- GOTTMAN JOHN, *Ἡ συναισθηματικὴ νοημοσύνη τῶν παιδιῶν*, ἐκδ. Πεδίο, Ἀθήνα 2015.
- HAMER DEAN and COPELAND PETER, *The Science of Desire: The Search for the Gay Gene and the Biology of Behaviour*, Simon and Schuster, New York 1995.
- Harris Interactive & GLSEN. (2005). *From teasing to torment: School climate in America, a survey of students and teachers*. New York: GLSEN. Additional research publications: *Institutional heterosexism in our schools: A guide to understanding and undoing it*; and the biennial, *National School Climate Survey*, are available at www.glsen.org.
- HERBERT MARTIN, *Ψυχολογικὰ προβλήματα τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας*, ἐκδ. Ἑλληνικὰ Γράμματα, Ἀθήνα 1996, σ. 74.
- HERDT G. - BOXER A., *Children of Horizons: How Gay and Lesbian Teens are Leading a New Way Out of the Closet*, Boston: Baecon Press, 1993.
- HEREK M. GREGORY, «Beyond “Homophobia”: Thinking About Sexual Prejudice and Stigma in the Twenty-first Century, Sexuality Research and Social Policy», στὸ *National Sexuality Resource Center*, SF τ. 1 (2004)6-24.
- HOLMES W., «Men’s self definition of abusive childhood. sexual experiences, and potentially related risky be-

- havioural and psychiatric outcomes», στὸ *Child Abuse and Neglect*, 2008; 32(1):83-97.
- KIM R. (2009). *A report on the status of gay, lesbian, bisexual and transgender people in education: Stepping out of the closet, into the light*. National Education Association of the United States, Human and Civil Rights, Washington, D.C., σ. 30.
- KIMMEL M., «Masculinity as homophobia: fear, shame and silence, in the construction of gender identity», στὸ H. Brod and M. Kaufman (ed), *Theorizing masculinities*, Newbury Park, CA: Sage, 1994, σσ. 119-141.
- LEITAO DAVID, «The Legend of the Sacred Band», στο Nussbaum Craven, Martha & Sihvola, Juha (ἐπιμ.), *The sleep of reason: erotic experience and sexual ethics in ancient Greece and Rome*, University of Chicago Press, London 2002.
- MACDOWELL M. DOUGLAS, *Athenian Laws about Homosexuality*, (University of Glasgow), <http://www2.ulg.ac.be/vinator/rida/2000/macdowell.pdf> (15-12-2015).
- MARGLIN F. A., «Hierodouleia», στὴν *The Encyclopaedia of Religion*, ἔκδ. M. ELIADE, New York 1987, τ. 6.
- MARROU HENRI - IRENEE, *Ἱστορία τῆς Ἐκπαιδευσεως κατὰ τὴν Ἀρχαιότητα*, μτφ. ἐκ τῆς εἰς ἐκδόσεως Θ. Φωτεινοπούλου, Ἀθῆναι 1961.
- MAYES R. AND HORWITZ AV., «DSM-III and the revolution in the classification of mental illness» στὸ *J. Hist Behav Sci* 41(2005)249-267.
- MUSCARELLA FRANK, CEVALLOS M. ANA, SILER-KNOGL AMBER, PETERSON M. LIND, «The alliance theory of homosexual behavior and the perception of social status and reproductive opportunities», στὸ *Neuro Endocrinol Lett* 2005 Dec; 26(6):771-4.

- NATIONAL ASSOCIATION OF PEDIATRIC NURSE PRACTITIONERS (NAPNAP) position paper, «Health risks and needs of gay, lesbian, bisexual, transgender, and questioning adolescents» (2006), *Journal of Pediatric Health Care*, 20, 29A-30A.
- NISSINEN MARTTI, *Homoeroticism in the Biblical World, A Historical Perspective*, Minneapolis 1998.
- OFFICE OF CIVIL RIGHTS (OCR). *Dear Colleague Letter: Harassment and Bullying*. (2010). Issued by Russlynn Ali Assistant Secretary for Civil Rights, U.S. Department of Education, Washington, D.C. Available at <http://www2.ed.gov/about/offices/list/>
- PARPOLA SIMO, *The standard Babylonian Epic of Gilgamesh: Cuneiform Text, Transliteration, Glossary, Indices and Sign List, State Archives of Assyria Cuneiform Texts 1*. Helsinki 1997a.
- PARTNERS AGAINST HATE, *Just the Facts Coalition*. (1999). Just the facts about sexual orientation & youth: A primer for principals, educators & school personnel, Factsheet developed and endorsed by ten coalition associations; and at www.partnersagainsthate.org/youth/bullying.html.
- PAVLOV IVAN, *Conditioned reflexes*, Oxford University Press, London 1927.
- PONTON L. (2001). *What does gay mean: How to talk with kids about sexual orientation and prejudice*. San Francisco, CA: Horizons Foundation. Additional resources are available through the National Mental Health Association at www.nmha.org/whatdoesgaymean.
- PRITCHARD J. B., Ed, *Ancient Near Eastern Texts*, Princeton 1969.

-
- RAHMAN Q., «The neurodevelopment of human sexual orientation», στὸ *Neuroscience and Biobehavioral Reviews*, 2005, 29(7):1057-1066.
- RICHLIN AMY, «Sexuality in the Roman Empire», στὸ *A Companion to the Roman Empire*, Blackwell 2006. The law began to specify harsher punishments for the lower classes (*humiliores*) than for the elite (*honestiores*). David S. Potter -Amy Richlin Published Online: 30 NOV 2007.
- RIVERS I. & D'AUGELLI R. A., (2001). The victimization of lesbian, gay and bisexual youths, στὸ D'Augelli, A. R. & Patterson, C. J. (ed.) *Lesbian, gay and bisexual identities and youth: Psychological perspectives*, New York: Oxford University Press. σσ. 199-223.
- RUSSELL, S. T. & JOYNER K., (2002), «Adolescent sexual orientation and suicide risk: Evidence from a national study», *American Journal Public Health*, 91, 1276-1281.
- SCHWARZBAUM E. SARA - THOMAS JONES ANITA, *Dimensions of Multicultural Counseling, A Life Story Approach*, Sage Publications, London 2008.
- SERGENT B., *Ὀμοφυλοφιλία στὴν Ἑλληνικὴ Μυθολογία*, ἔκδ. Χατζηνικολῆ, Ἀθήνα 1985.
- SPITZER L. R., «The diagnostic status of homosexuality in DSM-III: a reformulation of the issues» στὸ *Am. J. Psychiatry*, 138 (1981)210-215.
- THOMAS T. W. Ed, *Documents of Old Testament Times*, N. York 1958.
- WEINBERG GEORGE, *Society and the Healthy Homosexual*, St. Martins Press, 1972.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ
ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΙΑ ΜΙΑ
ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ
ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΤΟΥ
ΠΡΩΤΟΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ
ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΓΚΙΚΑ
ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΤΟΝ
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟ ΤΟΥ 2016
ΑΠΟ ΤΙΣ
ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ -
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΥΓΔΟΝΙΑ

